

Γραμματική τῆς ἀπλῆς καθαρευούσης

Ε΄ & ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

Ἀριθ. ἐγγρ. 53.016

Ἀποφάσεως 19.6.50

ΙΣΤ
ΝΕΑ
[19---?]

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ", Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

18451

ΕΛΕΝΗΣ ΑΝΑΣΤΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΠΛΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε' ΚΑΙ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΝ ΤΟΥ 1950

(**Αριθ. απόφ. Υπ. Έθν. Παιδείας 52974/1950*)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.

38 - ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ - 38

18451

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουν τὴν ὑπογραφήν τῆς συγγραφέως
καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ Βιβλιοπωλείου τῆς « Ἑστίας ».

Ε. Κολλαρού & Σας

Τυπ. « Ἑλληνικῆς Ἑκδοτικῆς Ἑταιρείας » Α. Ε., Παπαδιαμαντιοπούλου 44, Ἀθήναι.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΛΟΓΟΣ, ΠΡΟΤΑΣΙΣ, ΛΕΞΕΙΣ

Λόγος

1. Ὁ ἄνθρωπος ἠμπορεῖ ὅσα ἔχει εἰς τὸν νοῦν του, νὰ τὰ φανερώσῃ εἰς τοὺς ἄλλους. Ἀ. χ. ἔχω εἰς τὸν νοῦν μου καὶ ἠμπορῶ νὰ φανερώσω τὰ ἑξῆς :

Πηγαίνω εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐκεῖ μανθάνω γράμματα, τὰ ὁποῖα θὰ μοῦ χρησιμεύσουν εἰς τὴν ζωὴν. Ἐπίσης διδάσκομαι νὰ γίνω καλὸς ἄνθρωπος, χρήσιμος εἰς τὴν οἰκογένειάν μου καὶ εἰς τὴν πατρίδα μου.

Αὐτὰ ὅλα τὰ ἐκφράζω μὲ τὸν λόγον. Τὸ μέσον λοιπόν, μὲ τὸ ὁποῖον ἐκφράζομεν ὅ,τι ἔχομεν εἰς τὸν νοῦν μας, λέγεται **λόγος**.

2. Ἄλλ' αὐτὰ ἠμπορῶ νὰ τὰ φανερώσω ἢ διὰ τοῦ στόματος ἢ διὰ τῆς γραφῆς. Ὅταν τὰ φανερώνω διὰ τοῦ στόματος, ὁ λόγος καλεῖται **προφορικὸς**. Ὅταν τὰ φανερώνω διὰ τῆς γραφῆς, ὁ λόγος καλεῖται **γραφικὸς**.

Πρότασις

3. Κάθε λόγος ἀποτελεῖται ἀπὸ μικρότερα τμήματα :

Πηγαίνω εἰς τὸ σχολεῖον.

Ἐκεῖ μανθάνω γράμματα, κτλ.

Κάθε τμήμα ἀπ' αὐτὰ μᾶς δίδει ἓν πλήρες νόημα καὶ λέγεται **πρότασις**. Ὅστε πρότασις εἶναι ἡ ἔκφρασις ἑνὸς πλήρους νοήματος.

Λέξεις

Πηγαίνω - εἰς - τὸ - σχολεῖον

4. Κάθε πρότασις ἀποτελεῖται ἀπὸ μικρότερα ἀκόμη μέρη : *πηγαίνω, εἰς, τὸ, σχολεῖον, κτλ.* Αὐτὰ λέγονται **λέξεις**.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΦΘΟΓΓΟΙ, ΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ

Φθόγγοι

5. Κάθε λέξις ἀποτελεῖται ἀπὸ πολὺ ἀπλᾶς φωνάς. Ἀ.χ. ἡ λέξις *θά* ἔχει δύο ἀπλᾶς φωνάς: θ, α. Ἡ λέξις *ἐγὼ* ἔχει τρεῖς: ε, γ, ω. Αἱ ἀπλαῖ αὐταὶ φωναὶ λέγονται **φθόγγοι**.

Γράμματα

6. Εἰς τὴν γραπτὴν γλῶσσαν τοὺς φθόγγους τοὺς παριστάνομεν μὲ γραπτὰ σημεῖα. Ἀ.χ. διὰ νὰ παραστήσωμεν τὴν λέξιν *ἐγὼ*, ἣ ὁποία ἔχει τρεῖς φθόγγους, γράφομεν τρία σημεῖα: ε, γ, ω. Τὰ γραπτὰ αὐτὰ σημεῖα, μὲ τὰ ὁποῖα παριστάνομεν τοὺς φθόγγους, λέγονται **γράμματα**.

Ἄλφαβητον

7. Τὰ γράμματα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι 24. Ὅλα μαζὶ λέγονται **ἑλληνικὸν ἀλφάβητον**. Τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου ἔχουν ὠρισμένην σειράν, ὠρισμένον σχῆμα καὶ ὠρισμένην ὄνομασίαν, ὅπως φαίνεται παρακάτω:

α Α ἄλφα	η Η ἦτα	ν Ν νι	τ Τ ταῦ
β Β βῆτα	θ Θ θῆτα	ξ Ξ ξι	υ Υ ὕψιλον
γ Γ γάμμα	ι Ι ἰῶτα	ο Ο ὄμικρον	φ Φ φι
δ Δ δέλτα	κ Κ κάππα	π Π πι	χ Χ χι
ε Ε ἔψιλον	λ Λ λάμβδα	ρ Ρ ρῶ	ψ Ψ ψι
ζ Ζ ζῆτα	μ Μ μι	σ(ς) Σ σίγμα	ω Ω ὠμέγα

Ἄρκτηκά, τελικά, ἐσωτερικά

8. Τὸ πρῶτον γράμμα μιᾶς λέξεως λέγεται **ἀρκτηκόν**· τὸ τελευταῖον λέγεται **τελικόν**· τὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνάμεσα, λέγονται **ἐσωτερικά**. Ἀ.χ. εἰς τὴν λέξιν **βιβλίον** τὸ β εἶναι ἀρκτηκόν, τὸ ν εἶναι τελικόν, καὶ τὰ *ι, β, λ, ι, ο* εἶναι ἐσωτερικά.

Σημ. Τὸ τελικόν σ γράφεται *ς* : *φῶς*.

Τελικά σύμφωνα

9. *τῶν νόμων, ρήτωρ, τοὺς νόμους, πίναξ, Ἄραφ.*

Τελικά σύμφωνα εἰς τὰς ἑλληνικάς λέξεις εἶναι τὰ : *ν, ρ, σ, ξ, ψ*.

Σημ. Μερικαὶ ξενικαὶ λέξεις τελειώνουν καὶ εἰς ἄλλα σύμφωνα : *Ἀδάμ, Γολιάθ, Δαβίδ, Μωάμεθ, Ροῦζβελτ, κ.ἄ.* Ἐπίσης μερικά ἐπιφωνήματα : *ἄχ, οὔφ!*

Μικρὰ καὶ κεφαλαῖα

10. *α-Α, β-Β, γ-Γ, δ-Δ, κτλ.*

Τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου εἶναι δύο εἰδῶν : 1) **μικρὰ** : *α, β, γ, δ, κτλ.*, 2) **μεγάλαια ἢ κεφαλαῖα** : *Α, Β, Γ, Δ, κτλ.*

Περιπτώσεις γραφῆς λέξεων μὲ κεφαλαῖα

11. Μὲ κεφαλαῖον τὸ ἀρκτηκόν γράμμα γράφονται :

1) **Ἡ πρώτη λέξις** εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου. Δηλαδή, ὅταν ἀρχίζωμεν νὰ γράφωμεν, τὴν πρώτην λέξιν τὴν γράφομεν πάντοτε μὲ κεφαλαῖον.

2) **Ἡ πρώτη λέξις ἔπειτα ἀπὸ τελείαν**. Ἀ.χ. *Ἡ πατρίς μας ἔχει ἔνδοξον ἱστορίαν. Ἄς εἴμεθα ὑπερήφανοι δι' αὐτήν.*

3) **Τὰ κύρια ὀνόματα** (βλέπε § 78) : *Γεώργιος, Ἑλένη, Καποδίστριας, Ἑλλάς, Ὀλυμπος, Πηνειός, Ἀκρόπολις.*

4) **Τὰ ἐθνικά** (βλέπε § 302) : *ὁ Ἕλλην, ἡ Ἑλληνίς, αἱ Ἑλληνίδες, ὁ Σουλιώτης, ἡ Σουλιώτισσα.*

5) Τὰ ὀνόματα τῶν **μηνῶν**, τῶν **ἡμερῶν** τῆς ἐβδομάδος καὶ τῶν **εορτῶν** : *Ἰανουάριος, Φεβρουάριος, Κυριακή, Δευτέρα, Χριστούγεννα, Πάσχα.*

6) Αἱ λέξεις : *Θεός, Χριστός, Παναγία* καὶ τὰ **συνώνυμα** αὐτῶν.

Ἄλφαβητική σειρά

12. Αἱ λέξεις: *ἄγιος, ἀγορά, ἀγών, βάθος, βιβλίον, γελῶ, γράφω* εἶναι τοποθετημένοι κατ' *ἄλφαβητικὴν σειράν*. Ἡ ἄλφαβητική σειρά χροιάζεται εἰς τὰ λεξικά, εἰς τὰ λεξιλόγια, εἰς τοὺς ὀνομαστικούς καταλόγους κτλ. Εἰς τὴν ἀρχὴν εἶναι αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουσιν ἀπὸ τὸ γράμμα *ἄλφα*, ἔπειτα αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουσιν ἀπὸ τὸ *βῆτα* καὶ οὕτω καθεξῆς, ὥστε τελευταῖαι εὐρίσκονται αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουσιν ἀπὸ τὸ *ὦμέγα*.

Αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουσιν ἀπὸ τὸ ἴδιον γράμμα, ὅπως λ.χ. *ἀγορά, ἄστρον*, τοποθετοῦνται κατὰ τὴν σειράν τοῦ δευτέρου γράμματος, δηλ. πρῶτον ἡ λέξις *ἀγορά* καὶ ἔπειτα ἡ λέξις *ἄστρον*. Ἐπίσης αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουσιν τὰ δύο πρῶτα γράμματα κοινά, τοποθετοῦνται κατὰ τὴν σειράν τοῦ τρίτου γράμματος καὶ οὕτω καθεξῆς, ὥστε εὐκόλα εὐρίσκεται κάθε λέξις εἰς τὴν σειράν των.

ΑΣΚΗΣΙΣ 1.— Νὰ εἶρῃς πόσους φθόγγους καὶ πόσα γράμματα ἔχει καθεμία ἀπὸ τὰς ἐξῆς λέξεις: *Θεός, ἄνθρωπος, τρέχω, θέλω, γαός, φῶς, καλός, ἐδῶ, ἐπάνω, κάτω, βιβλίον, κῆπος*.

ΑΣΚΗΣΙΣ 2.— Γράψε τὰς ἐξῆς λέξεις κατ' ἄλφαβητικὴν σειράν: *κόσμος, ψάλτης, ἡμέρα, βροχή, βιβλίον, ὄρα, γράφω, καλός, θέλω, κακός, μή, φῶς, Θεός, λαός, Ἑλλάς*.

Ἐπίσης τὰ ὀνόματα: *Βιζυητός, Σολωμός, Παπαντωνίου, Βηλαράς, Δροσίνης, Βαλαωρίτης, Παλαμᾶς, Πολέμης*.

ΑΣΚΗΣΙΣ 3.— Γράψε τὰ ἐπώνυμα 10 συμμαθητῶν σου κατ' ἄλφαβητικὴν σειράν. Γράψε τὸν τίτλον τοῦ σχολείου σου μὲ κεφαλαῖα γράμματα.

ΦΩΝΗΕΝΤΑ - ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ - ΔΙΦΘΟΓΟΙ

Φωνήεντα

13. Ἀπὸ τὰ 24 γράμματα τὰ ἐξῆς ἐπτά: α, ε, η, ι, ο, υ, ω ἢμποροῦν μόνα των νὰ σχηματίσουν συλλαβὴν (βλ. § 25). Λ.χ. ὁ *ἄ-ἦρ*, τοῦ *ἄ-έ-ρος*. Τὰ γράμματα αὐτὰ ἔχουσιν μόνα των φωνήν, καὶ διὰ τοῦτο λέγονται **φωνήεντα**. Λοιπὸν φωνήεν λέγεται τὸ γράμμα, τὸ ὁποῖον ἔχει μόνον του φωνήν, ὥστε νὰ δύναται ν' ἀποτελέσῃ συλλαβήν.

Διαίρεσις φωνηέντων

14. Τὰ φωνήεντα διαιροῦνται : 1) εἰς **μακρά** :

η, ω

 2) εἰς **βραχέα** :

ε, ο

 3) εἰς **δίχρονα** :

α, ι, υ

Σημ. Τὰ μακρὰ η καὶ ω εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν ἐπροφέροντο εἰς κάπως μακρότερον χρόνον ἀπὸ τὰ βραχέα ε καὶ ο. Τὰ δὲ δίχρονα ἐπροφέροντο ἄλλοτε ὡς μακρὰ καὶ ἄλλοτε ὡς βραχέα.

Δίφθογγοι

15. Εἰς τὴν λέξιν εἶμαι τὸ εἰ = ι καὶ τὸ αἰ = ε.

Διηλαδὴ συχνὰ εἰς μίαν συλλαβὴν δύο φωνήεντα προφέρονται μὲ μίαν φωνήν, ὡσὰν νὰ εἶναι ἓν φωνήεν. Τότε τὰ δύο αὐτὰ φωνήεντα λέγονται **δίφθογγοι**. Αἱ δίφθογγοι εἶναι :

1) Ὅκτὸ **κύρια** :

αι, ει, οι, υι, αυ, ευ, ου, ηυ

Ἀπὸ αὐτὰς ἡ δίφθογγος **αι** προφέρεται ὅπως τὸ ε. Ἀ.χ. αἶμα. Αἱ δίφθογγοι **ει, οι, υι** προφέρονται ὅπως τὸ ι. Ἀ.χ. εἰκών, οἱ υιοί. Αἱ δίφθογγοι **αυ, ευ, ηυ** προφέρονται ἄλλοτε ὡς **αφ, εφ, ηφ** καὶ ἄλλοτε ὡς **αβ, εβ, ηβ**. Ἀ.χ. αὐτός, εὐτυχής, ἠὐχὴθην — αὐλή, εὐλογῶ, ἠὐδόκησα.

Ἡ δὲ δίφθογγος **ου** προφέρεται ὅπως εἰς τὴν λέξιν οὐρανός.

2) Τρεῖς **καταχρηστικά** :

α, η, ω

Εἰς τὰς καταχρηστικὰς δίφθογγους τὸ ι γράφεται κάτω ἀπὸ τὰ φωνήεντα **α, η, ω** καὶ λέγεται **ὑπογεγραμμένον ἰῶτα**. Τοῦτο ὅμως εἰς τὰ κεφαλαῖα σημειώνεται δεξιὰ ἀπὸ τὰ φωνήεντα **Α, Η, Ω**, δηλ. **Αι, Ηι, Ωι**, καὶ λέγεται **προσγεγραμμένον ἰῶτα**. Ἀ.χ. Ἀιδης (προφέρεται ἄδης), Ὠιδεῖον (προφέρεται ῶδεῖον), **ΕΝ ΤΩι ΑιΔΗι** (προφ. ἐν τῷ ἄδη).

Σημ. Κάποτε δύο φωνήεντα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἠμποροῦν νὰ σχηματίσουν δίφθογγον, προφέρονται χωριστά. Τότε ἐπάνω ἀπὸ τὸ δεῦτερον φωνήεν σημειώνομεν δύο στιγμάς, αἱ ὅποια λέγονται **διαλυτικά**. Ἀ.χ. θεϊκός, ἐμποροῦπάλληλος, καταπραῖνω.

16. Ὅλαι αἱ δίφθογγοι εἶναι μακραὶ. Αἱ δίφθογγοι ὅμως

αι και οι ειναι βραχεϊαι, οταν ευρισκωνται εις το τελος της λεξεως, χωρις ν' ακολουθη τελικον συμφωνον. Λ.χ. *ειμαι, οι τοιχοι.*

ΑΣΚΗΣΙΣ 4. — Αντίγραφε τας εξης φράσεις και βάλε το σημετον — κάτω από τα μακρά φωνήεντα, το σημετον \smile κάτω από τα βραχέα και το σημετον \cup κάτω από τα δίχρονα: "Ο μαθητής ήλθε σήμερα. "Έγραφα το μάθημα. "Όπως ήθελες, έγινε. Θέλω να αγοράσω μερικά βιβλία. "Έχω ανάγκη από πολλά τετράδια. Θα ζητήσω το βιβλίον από τον καλόν φίλον. "Η πατρις μας απέκτησε μεγάλην δόξαν.

ΑΣΚΗΣΙΣ 5. — Αντίγραφε τας εξης φράσεις και βάλε το σημετον — κάτω από τας μακράς διφθόγγους και το σημετον \smile κάτω από τας βραχείας: *Αί παροιμίαι του λαού είναι σοφά. Μία παροιμία λέγει: «και οι τοιχοι έχουν αυτιά». Οι στρατιώται και οι ναῦται πολεμοῦν γενναίως ὑπέρ της ἐλευθερίας της Ἑλλάδος. Και οι ἀεροπόροι μας είναι ἀνδρείοι και τολμηροί. "Όταν ἔλθῃ ἡ ἄνοιξις, ὅλοι οι κήποι είναι ἀνθισμένοι και παντοῦ βλέπεις να πρασινίζῃ ἡ γῆ.*

ΑΣΚΗΣΙΣ 6. — Βάλε τα διαλυτικά, όπου πρέπει, εις τας ακόλουθους λέξεις: "Εμποροπάλληλος, τέιον Κενλάνης, κατακραντικός, λαικός, προουπολομισός, μυική δύναμις, τὰ ρόδα του Μαιου.

ΣΥΜΦΩΝΑ - ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΣΥΜΦΩΝΩΝ

Σύμφωνα

17. Τα 17 γράμματα: $\beta, \gamma, \delta, \zeta, \theta, \kappa, \lambda, \mu, \nu, \xi, \pi, \rho, \sigma, \tau, \varphi, \chi, \psi$ δὲν σχηματίζουν μόνα των συλλαβὴν (§ 25), ἀλλὰ μαζί με τὰ φωνήεντα. Τα γράμματα αὐτὰ λέγονται *σύμφωνα*.

* Ἄφωνα, ἡμίφωνα, διπλά

18. Τα 17 σύμφωνα διαιροῦνται:

1) εἰς ἑννέα *ἄφωνα*: $\kappa, \gamma, \chi - \pi, \beta, \varphi - \tau, \delta, \theta$

2) εἰς πέντε *ἡμίφωνα*: $\lambda, \rho - \mu, \nu - \sigma$

3) εἰς τρία *διπλά*: ζ, ξ, ψ

Τὰ ἄφωνα ἔχουν πολὺ ἀδύνατον φωνήν. Τὰ ἡμίφωνα ἔχουν κάπως μεγαλυτέραν φωνήν. Τὰ δὲ ζ, ξ, ψ λέγονται διπλά, διότι γίνονται ἀπὸ τὴν ἔνωσιν δύο συμφώνων, ἥτοι τὸ ζ ἀπὸ τὸ $\sigma + \delta$, τὸ ξ ἀπὸ τὸ $\kappa + \sigma$ ἢ $\gamma + \sigma$ ἢ $\chi + \sigma$ καὶ τὸ ψ ἀπὸ τὸ $\pi + \sigma$ ἢ $\beta + \sigma$ ἢ $\varphi + \sigma$.

Διαίρεσις ἀφώνων

19. Τὰ ἄφωνα διαιροῦνται κατὰ τὸ φωνητικὸν ὄργανον, μὲ τὸ ὁποῖον κυρίως προφέρονται :

1) εἰς τὰ **οὖρανικά** :

κ, γ, χ

2) εἰς τὰ **χειλικά** :

π, β, φ

3) εἰς τὰ **ὄδοντικά** :

τ, δ, θ

20. Τὰ ἄφωνα κατὰ τὸ ποιὸν τῆς πνοῆς, ἣ ὁποία συνοδεύει τὴν προφορὰν τῶν, λέγονται :

1) **ψιλὰ** :

κ, π, τ

 2) **μέσα** :

γ, β, δ

 3) **δασέα** :

χ, φ, θ

21. Ἡ διαίρεσις τῶν ἀφώνων εἰς τὰ διάφορα εἶδη τῶν παριστάνεται μὲ τὸν ἀκόλουθον πίνακα :

Πίναξ ἀφώνων

Οὖρανικά	Χειλικά	Ὀδοντικά	
κ	π	τ	ψιλὰ
γ	β	δ	μέσα
χ	φ	θ	δασέα

Διαίρεσις ἡμιφώνων

22. Τὰ πέντε ἡμίφωνα διαιροῦνται :

1) εἰς τὰ **ὕγρά** :

λ, ρ

 2) εἰς τὰ **ξυρινὰ** :

μ, ν

 3) εἰς τὸ **συριστικόν** :

σ

Σημ. 1. Τὸ σ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ μέσα γ, β, δ καὶ ἀπὸ τὸ μ καὶ ρ προφέρεται ὡς ζ. Ἀ.χ. *προσγείωσις, τῆς γραφῆς, ἀσβέστης, τοὺς βλέπω, εἰσδύω, τοὺς δένω, Σμύρνη, τοὺς μικροὺς, εἰσρέω, τῆς Ρώμης.*

Σημ. 2. Εἰς τὰ νεοελληνικά ὀνόματα : *Γκούρας, Μπότσαρης, Ντόκας, Τσαμαδός, Τζαβέλλας,* ὅπως καὶ εἰς μερικὰς ξενικὰς λέξεις, ὑπάρχουν οἱ φθόγγοι : *γκ, μπ, ντ, τσ, τζ,* οἱ ὁποῖοι παριστάνονται μὲ δύο γράμματα καὶ λέγονται **διψήφια σύμφωνα**.

ΑΣΚΗΣΙΣ 7.— Διάβασε 10 γραμμάς ἀπὸ τὸ Ἐναγνωστικὸν σου. Ποῖαι λέξεις ἀρχίζουσι ἀπὸ σύμφωνον καὶ τί εἶδους σύμφωνον εἶναι τὸ καθένα ; Εἰς ποίας λέξεις τὸ σ προφέρεται ὡς ζ ;

ΔΥΟ ΟΜΟΙΑ ΣΥΜΦΩΝΑ

Λέξεις μὲ ὅμοια σύμφωνα

23. Ἑλλάς, θάλασσα, ἐκκλησία : Εἰς πολλάς λέξεις, διὰ τὴν παραστήσωμεν ἓνα φθόγγον, γράφομεν **δύο ὅμοια σύμφωνα**. Τὰ δύο αὐτὰ σύμφωνα προφέρονται, ὡσάν τὰ εἶναι ἓν μόνον, δηλ. τὸ ἓν ἀπ' αὐτὰ δὲν προφέρεται.

Ὅρθογραφία τῶν ὁμοίων συμφώνων

24. Χρειαίεται προσοχῆ, διὰ τὴν γνωρίζωμεν πότε γράφονται δύο ὅμοια σύμφωνα. Ἰδιαιτέρως πρέπει τὴν προσέξωμεν εἰς τὰς ἀκολουθούσας περιπτώσεις :

1. **Μὲ λλ :** ἄλλος, ἀλλά, ἀλληλογραφία (ἐνῶ τὰ ὄλος, ὀλόκληρος γράφονται μὲ ἓν λ).
 κάλλιστος, καλλιγράφος, καλλιγραφία, καλλιερῶ, καλλιέργεια, καλλιτέχνης, καλλυντικός, καλλωπίζω, καλλονή. Γράφονται ὅμως μὲ ἓν λ τὰ : καλός, καλύτερος, καλόγηρος, καλαισθησία, καλωσύνη, φιλόκαλος. Φύλλον (τοῦ δένδρου, τοῦ βιβλίου κτλ.). Ἄλλά : φύλον (ἀνδρικόν, γυναικεῖον) φυλή, φίλος.
 ἀγγέλλω (βλ. § 263,1). Ἄλλά : ἄγγελος, ἀγγελία.
 μέλλω, ὁ μέλλον (ὁ χρόνος τοῦ ρήματος). Ἄλλά : δὲν μὲ μέλει, τί σὲ μέλει ;
2. **Μὲ νν :** γεννῶ, γενναῖος. Ἄλλά : γενεά.
 ἐννεά, ἐννεακόσια, ἐννεακοσιοστός, ἐννεάκις. Ἄλλά : ἐνενηκόντα, ἐνενηκοστός, ἔνατος.
 Πελοπόννησος. Ἄλλά : Χερσονήσος, Ἐπιάνησα, Δωδεκάνησα.
3. **Μὲ σσ :** Μεσσηνία. Ἄλλά : μέσος, μέση, μεσαῖος.
 Θεσσαλία, Ἐδεσσα, Παρνασσός, Ὀδησός. Ἄλλά : Ἰλιός, Κηφισός, Κηφισία, Κνωσός, Λάρισα, Πατήσια, Ρωσία.

4. **Μὲ τι :** *Λυκαβητιός, Ὑμητιός, Ἀρθητιός* — ἐλάτιωμα, ἐλατώνω. Ἄλλά: τὸ ἔλατον καὶ ἡ ἐλάτη (τὸ δένδρον).

Σημ. Τὰ παράγωγα καὶ τὰ σύνθετα τῶν ἀνωτέρω λέξεων γράφονται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Ἀ.χ. *γεννῶ, γέννησις, Χριστούγεννα, ἀγέννητος, νεογέννητον.*

ΑΣΚΗΣΙΣ 8. — **Δι' ὑπαγόρευσιν :** Τὰ Χριστούγεννα εἶναι μεγάλη ἐορτή, διότι ἐορτάζομεν τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Τὸ ψεῦδος εἶναι πολὺ κακὸν ἐλάτιωμα. Ποῖος εἶναι ὁ ἕνατος μῆν τοῦ ἔτους; Πόσον κάμνουν ἐννέα ἐπὶ ἐννέα; Τὰ Ἐπτάνησα ἔχουν πολλὰς φυσικὰς καλλονάς. Ἡ Πελοπόννησος ἔχει εἰς τὸ νότιον μέρος τρεῖς χερσονήσους. Ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς φέρει πολλὰ καλὰ. Ὁ Ἰλισὸς καὶ ὁ Κηφισὸς δὲν ἔχουν πολλὰ νερά. Κάθε Σάββατον πηγαίνω εἰς τὰ Πατήσια. Ἡ Λάρισα εἶναι μεγάλη πόλις τῆς Θεσσαλίας. Καὶ ἡ γενεὴ μας ἐδειχθη γενναία καὶ ἐδόξασε τὴν Ἑλλάδα.

ΣΥΛΛΑΒΑΙ - ΣΥΛΛΑΒΙΣΜΟΣ - ΧΡΟΝΟΣ ΣΥΛΛΑΒΩΝ

Συλλαβὴ

25. Κάθε λέξις, ὅπως προφέρεται, χωρίζεται εἰς μικρὰ τμήματα: *φῶς, θέ-λω, τρέ-χω, στρέ-φω, ἀ-κού-ω.* Κάθε τμήμα ἀπ' αὐτὰ προφέρεται μὲ ἓν ἄνοιγμα τοῦ στόματος καὶ λέγεται **συλλαβή.** Δηλαδή, συλλαβὴ λέγεται τμήμα λέξεως, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓν ἢ περισσότερα (2 ἢ 3) σύμφωνα, συνεκφερόμενα μὲ ἓν φωνῆεν ἢ μίαν δίφθογγον· ἢμπορεῖ ὅμως ἡ συλλαβὴ ν' ἀποτελεῖται καὶ μόνον ἀπὸ ἓν φωνῆεν ἢ μίαν δίφθογγον: ὁ οὐ-ρα-νός.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν συλλαβῶν

26. 1) *ροῦς :* ἔχει μίαν συλλαβὴν· εἶναι λέξις **μονοσύλλαβος.**
 2) *τρέ-χω :* ἔχει δύο συλλαβάς· εἶναι λέξις **δισύλλαβος.**
 3) *βι-βλί-ον :* ἔχει τρεῖς συλλαβάς· εἶναι **τρισύλλαβος.**
 4) *ἀ-νε-μο-στρό-βι-λος :* ἔχει περισσοτέρας ἀπὸ τρεῖς συλλαβάς. Εἶναι λέξις **πολυσύλλαβος.**

Ἔσπε: αἱ λέξεις ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν συλλαβῶν τῶν λέγονται: **μονοσύλλαβοι, δισύλλαβοι, τρισύλλαβοι, πολυσύλλαβοι.**

Λήγουσα, παραλήγουσα, προπαραλήγουσα.

27. *βιβλίον* $\left\{ \begin{array}{l} \text{βι-} = \text{προπαραλήγουσα} \\ \text{-βλί-} = \text{παραλήγουσα} \\ \text{-ον} = \text{λήγουσα} \end{array} \right.$

Ἡ τελευταία συλλαβὴ μιᾶς λέξεως λέγεται **λήγουσα**. Ἡ δευτέρα ἀπὸ τὸ τέλος λέγεται **παραλήγουσα**. Ἡ τρίτη ἀπὸ τὸ τέλος λέγεται **προπαραλήγουσα**.

Συλλαβισμὸς

28. *μα-θή-μα-τα, παί-ζω, παί-ξεις.*

Τὸ χάρισμα μιᾶς λέξεως εἰς συλλαβὰς λέγεται **συλλαβισμὸς**.

Ὁ συλλαβισμὸς γίνεται κατὰ τοὺς ἀκολουθοῦντας κανόνας :

1) *ᾠ-ρα, ἔ-χω, θέ-λο-μεν, μα-θή-μα-τα.*

Ὅταν ἐν σύμφωνον εὐρίσκεται μεταξὺ δύο φωνηέντων (ἢ διφθόγγων) συλλαβίζεται μὲ τὸ ἀκόλουθον φωνῆεν.

2) *ἄ-ρι-στος (σταυρός), μέ-τρον (τρώγω)
χάρ-της, θάρ-ρος, ἀ-νάγ-κη*

Ὅταν δύο σύμφωνα εὐρίσκονται μεταξὺ δύο φωνηέντων (ἢ διφθόγγων), συλλαβίζονται καὶ τὰ δύο μὲ τὸ ἀκόλουθον φωνῆεν, ἂν ἀρχίζῃ ἀπ' αὐτὰ ἑλληνικὴ λέξις. Ἄλλως χωρίζονται, καὶ τὸ μὲν πρῶτον σύμφωνον συλλαβίζεται μὲ τὸ προηγούμενον φωνῆεν, τὸ δὲ δεύτερον μὲ τὸ ἀκόλουθον.

3) *ἔ-στρε-ψε (στροφή), αἰ-σχρός (σχῆμα)
ἄν-θρω-πος, ἄν-δρεῖος, ἄρ-κτος.*

Ὅταν τρία σύμφωνα εὐρίσκονται μεταξὺ δύο φωνηέντων (ἢ διφθόγγων), συλλαβίζονται μὲ τὸ ἀκόλουθον φωνῆεν, ἂν ἀρχίζῃ ἑλληνικὴ λέξις καὶ ἀπὸ τὰ τρία ἢ τοῦλάχιστον ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα. Ἄλλως χωρίζονται, καὶ τὸ μὲν πρῶτον σύμφωνον συλλαβίζεται μὲ τὸ προηγούμενον φωνῆεν, τὰ δὲ δύο ἄλλα μὲ τὸ ἀκόλουθον.

4) *ἐκ-λέγω, προσ-έχω, συν-οδεύω, Ἑλλάσ-ποντος
πα-ράγω, πα-ρέχω, ἀ-νέβαινον, φί-λιππος.*

Αἱ σύνθετοι λέξεις κατὰ τὸν συλλαβισμὸν χωρίζονται εἰς τὰ συνθετικά των μέρη. Ἄν ὅμως κατὰ τὴν σύνθεσιν ἔχη γίνει ἔκθλιψις (βλ. § 55), τότε συλλαβίζονται, ὅπως αἱ ἀπλαῖ λέξεις.

Σημ. Δὲν χωρίζονται τὰ σύμφωνα *κμ, γμ, χμ, θμ, τν, φν, ἄν* καὶ

δὲν ἀρχίζῃ ἑλληνικὴ λέξις ἀπ' αὐτά. Λ.χ. ἀ-κμή, τά-γμα, δρα-χμή, στα-θμός, φά-την, δά-φνη. Τὰ συμπλέγματα τῶν συμφώνων αὐτῶν δὲν χωρίζονται, διότι ἀρχίζουν λέξεις ἑλληνικαὶ ἀπὸ ἀντίστοιχα αὐτῶν συμπλέγματα: κμητός (ἀρχ. λ. = κατειργασμένος), τμημα, θνητός, πνοή, κτλ.

Συλλαβαὶ μακραὶ καὶ βραχεῖαι

29. Αἱ λέξεις αὐταὶ ἔχουν μακρὰς συλλαβάς:	Αἱ λέξεις αὐταὶ ἔχουν βραχεῖας συλλαβάς:
ἡ θή-κη, τρώ-γω, παί-ζω παί-ζεις, τοὺς κή-πους	ἔ-χε-τε, ἔ-χο-μεν οἱ λό-γοι, αἱ κό-ραι.

1) Ὄταν μία συλλαβὴ ἔχη μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγον, λέγεται **φύσει μακρὰ** συλλαβὴ ἢ ἀπλῶς **μακρὰ** συλλαβή.

2) Ὄταν μία συλλαβὴ ἔχη βραχὺ φωνῆεν ἢ *οι* καὶ *αι* εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως, λέγεται **βραχεῖα** συλλαβή.

3) Εἰς τὰς λέξεις: *στε-γνός*, *ἐ-χθρός*, *πε-ζός*, *δό-ξα*, *ἔκο-πα* ἢ παραλήγουσα ἔχει μὲν βραχὺ φωνῆεν, ἀλλ' ἀκολουθοῦν δύο ἢ τρία σύμφωνα ἢ διπλοῦν σύμφωνα (ζ, ξ, ψ). Τοιοῦτου εἶδους συλλαβὴ λέγεται **θέσει μακρὰ**.

ΑΣΚΗΣΙΣ 9. — Νὰ εἴρῃς ἀπὸ τὸ Ἐναγλωστικόν σου ἢ μόνος σου πέντε λέξεις μονοσυλλάβους, πέντε δισυλλάβους, πέντε τρισυλλάβους, πέντε πολυ-συλλάβους καὶ νὰ τὰς γράψῃς συλλαβισμένας (δηλ. μὲ χωρισμένας τὰς συλλαβάς).

ΑΣΚΗΣΙΣ 10. — Σημείωσθε ἐπάνω εἰς τὰς φύσει ἢ θέσει μακρὰς συλλαβάς τῶν λέξεων τῆς προηγουμένης ἀσκήσεως τὸ σημεῖον ~, ἐπάνω δὲ εἰς τὰς βραχεῖας συλλαβάς τὸ σημεῖον ∪. Εἰς τὰς συλλαβάς, αἱ ὁποῖαι ἔχουν δίχρονον, μὴ σημειώσῃς τίποτε.

ΑΣΚΗΣΙΣ 11. — Νὰ συλλαβίσῃς τὰς ἀκολουθοῦσας λέξεις: *αἰσθάνομαι*, *εὐρίσκω*, *κατάγομαι*, *ἀνθρωπισμός*, *ἀφάνταστος*, *ἐκκλησία*, *ἐσφράγισα*, *ἀσφράγιστος*, *βάτραχος*, *συμμαθητής*, *συμμαθήτρια*, *πάντοτε*, *σύντροφος*, *ἀκμή*, *ἐστάθμευσα*, *ἀναγκάζομαι*, *ἔρχομαι*, *ἀκρόπολις*, *δαφνοστόλιτος*, *ἀντωνυμία*, *ἐχθρεύομαι*, *ἀστρονόμος*.

ΑΣΚΗΣΙΣ 12. — Αἱ ἀκόλουθοι λέξεις εἶναι ἀπὸ τὰς ὀλίγας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν 4 ἑσωτερικὰ σύμφωνα κατὰ σειρὰν. Νὰ τὰς συλλαβίσῃς: *ἐκστρατεύω*, *ἐκστρατεία*, *ἐκστρατευτικός*, *ἐνοφράγιστος*, *σανοκριτικά*.

Αἱ ἀκόλουθοι λέξεις εἶναι ἀπὸ τὰς ὀλίγας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν 3 ἢ 4 φωνήεντα κατὰ σειρὰν. Νὰ τὰς συλλαβίσῃς: *νεοελληνικός*, *Στερεοελλαδίτης*, *Παλαιοελλαδίτης*, *Νεοϊορκέζος*.

Η ΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Αἱ λέξεις

30. Ὁ Πέτρος πη-γαί-νει εἰς τὸ σχο-λεῖ-ον

Ὅπως ἐν ἡ περισσότερα γράμματα σχηματίζουν μίαν συλλαβήν, τοιουτοτρόπως καὶ μία ἢ περισσότεραι συλλαβαὶ σχηματίζουν μίαν λέξιν. Μὲ τὰς λέξεις ἐκφράζομεν ὅτι ἔχομεν εἰς τὸν νοῦν μας (βλ. § 4). Κάθε λέξις γράφεται χωριστά.

Λέξεις ἐνωμέναι

31. Εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας περιπτώσεις δύο ἢ τρεῖς λέξεις γράφονται μαζί, ὡσάν νὰ εἶναι μία μόνον λέξις :

Αἱ ἀντωνυμῖαι : καθεῖς (ἢ καθένας) — καθεμία — καθέν, ὁποιοσδήποτε, οἰοσδήποτε, ὅσοσδήποτε, διδῆποτε.

2) **Τὰ ἄκλιτα :** ἀφότου, ἀφοῦ, εἰδάλλως, εἰδεμή, ἐπίσης, καθαντό, καθεξῆς, καθετί, κατιτί, μολαταῦτα, μολονότι, ὄλωσδιόλου, ὀποτεδήποτε, ὀπωσδήποτε, ὡσάν.

Σημ. Αἱ ἐνωμέναι αὐταὶ λέξεις δὲν εἶναι κανονικῶς σύνθετοι (βλ. § 309), ἀλλὰ καθεμία ἀπ' αὐτὰς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς χωριστὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι γράφονται μαζί ὡς μία, διότι καὶ εἰς τὴν ὁμιλίαν μας προφέρονται ὡς μία.

Συντομογραφίαι

32. Χάριν συντομίας κάποτε μερικαὶ λέξεις δὲν γράφονται ὀλόκληροι, ἀλλὰ συγκεκομμένοι κατὰ ὄρισμένον τρόπον. Ἡ γραφὴ αὐτὴ συγκεκομμένων λέξεων λέγεται **συντομογραφία**. Συχνότεραι συντομογραφίαι εἶναι :

ἅγ.	= ἅγιος	κ. ἄ.	= καὶ ἄλλα
ἀρ.	= ἀριθμὸς	Κ. Δ.	= Καινὴ Διαθήκη
βλ.	= βλέπε	κλπ.	= καὶ λοιπὰ
γραμμ.	= γραμμάρια	κτλ.	= καὶ τὰ λοιπὰ
δηλ.	= δηλαδή	Κων/πολις	= Κωνσταντινούπολις
Δις	= δεσποινίς	λ. χ.	= λόγου χάριν
δρ.	= δράμμα	Μ. (Μεγ.)	= Μέγας
δραχ.	= δραχμὴ	Μ. Ἀσία	= Μικρὰ Ἀσία
Θεσ/νίκη	= Θεσσαλονίκη	μ.	= μέτρα
κ.	= κύριος ἢ κυρία	μ. μ.	= μετὰ μεσημβριάν
κ. κ.	= κύριοι ἢ κυραὶ	ὀκ.	= ὀκάδες

Π.Δ.	= Παλαιά Διαθήκη	τετρ.	= τετραγωνικόν
πήχ.	= πήχεις	τ.μ.	= τετραγωνικά μέτρα
π.μ.	= πρό μεσημβρίας	τ.χλμ.	= τετραγωνικά χιλιόμετρα
π.Χ.	= πρό Χριστοῦ	Τ.Τ.Τ.	= τρία ταῦ
π.χ.	= παραδείγματος χάριν	Υ.Γ.	= ὑπερόγραφοι
σ. (σελ.)	= σελίς	χιλ.	= χιλιάδες
σημ.	= σημειώσεις	χγρ.	= χιλιόγραμμον
Σία	= συντροφία	χιλμ.	= χιλιόμετρα

Διὰ τοὺς ἀνέμους :

A	= ἀνατολικός	BA	= βορειοανατολικός
B	= βόρειος	BΔ	= βορειοδυτικός
Δ	= δυτικός	NA	= νοτιοανατολικός
N	= νότιος	NΔ	= νοτιοδυτικός

Σημ. Αἱ ἴδιαι συντομογραφίαι χρησιμεύουν καὶ διὰ τὰ σημεῖα τοῦ ὀριζήοντος.

ΑΣΚΗΣΙΣ 13. — Ἀντίγραψε τὰς ἀκολουθοῦσας φράσεις μὲ δλας τὰς συντομογραφίας, αἱ ὁποῖαι ἠμποροῦν νὰ γίνουσι: *Τὸ Βυζάντιον ἰδρύθη τὸ 658 πρὸ Χριστοῦ. Ἐκεῖ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος τὸ 330 πρὸ Χριστοῦ ἰδρύσας τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ ὁποία ἔγινε πρωτεύουσα τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας ἕως τὸ 1453 μετὰ Χριστόν. — Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Νικολάου εἰδοποίησαν, οὗτοι θὰ ἔλθουν εἰς τὰς 5 μετὰ μεσημβρίαν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς δεσποινίδος Ἐλένης. — Ἡ Μικρὰ Ἀσία ἔχει ἔκτασιν 530 χιλιάδων τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. — Χθὲς ἠγόρασα τετραδία, βιβλία, γραφικὴν ὕλην καὶ τὰ λοιπά, ἀξίας 150 χιλιάδων δραχμῶν. — Ἡ Ἁγία Γραφή ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.*

ΑΣΚΗΣΙΣ 14. — *Δι' ὑπαγόρευσιν:* Καθίς ἀπὸ σὰς προσέχει εἰς τὸ μάθημα καὶ σημειῶναι τὸ καθετί, τὸ ὁποῖον χρειάζεται. — Μολονότι ἡ Ἑλλάς εἶναι μικρὰ χώρα καὶ ἔχει ὀλίγον πλοῦτον, μολαταῦτα ἡ δόξα τῆς εἶναι μεγάλη. — Ὅποιοσδήποτε ἀπὸ σὰς θέλει, ἄς ἔλθῃ μαζί μου. — Πρέπει νὰ μελετᾷς, εἰδᾷλλως δὲν προοδεύεις.

ΠΝΕΥΜΑΤΑ

Τὰ δύο πνεύματα

33. *ἐγώ, ἀγνός - Ἀθηνᾶ, Ἐρμῆς.* Κάθε λέξις, ἀρχομένη ἀπὸ φωνῆεν, λαμβάνει ἐπάνω ἀπ' αὐτὸ ἓν σημεῖον, τὸ ὁποῖον λέγεται **πνεῦμα**.

34. Τὰ πνεύματα εἶναι δύο, ἡ **ψιλή** (°) καὶ ἡ **δασεῖα** (°): **ἀρετή, ὥρατος.**

Ἡ θέσις τοῦ πνεύματος

35. 1) **αὐτός, εὐρίσκω, εἰκόν.** Εἰς τὰς κυρίας διφθόγγους τὸ πνεῦμα σημειώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ δεύτερον φωνήεν.

2) **ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.** Ὅταν αἱ λέξεις γράφονται δλόκληροι μὲ κεφαλαῖα, τὸ πνεῦμα παραλείπεται.

Δασυνόμεναι λέξεις

36. Αἱ περισσότεραι λέξεις **ψιλοῦνται** (δηλ. λαμβάνουν ψιλήν). Αἱ ἀκόλουθοι λέξεις **δασύνονται** (δηλ. λαμβάνουν δασεῖαν):

1) Ὅσαι ἀρχίζουσι ἀπὸ **υ**: **ὕγρασις, ὑποθέτω.**

2) Τὰ ἄρθρα **δ, ἦ, οἰ, αἰ** καὶ τὸ ἐπίρρημα **ὤς.**

3) Τὰ ἀριθμητικά: **εἶς-ἕν, ἕξ, ἐπτά, ἕνδεκα, ἑκατόν.**

4) Αἱ ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι: **ὁ ὁποῖος—ἡ ὁποία—τὸ ὁποῖον, ὅσος—ὅση—ὅσον, ὅ, τι.**

5) Αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι σύνθετοι μὲ τὰ ἀχώριστα μόρια **ἡμι-** καὶ **ὄμο-**: **ἡμισφαίριον, ἡμιθανής, ὁμόνοια, ὁμολογῶ.**

6) Αἱ λέξεις: **ἄβρός, ἄγιος, ἄγνος, Ἄδης, αἶμα, Αἶμος, αἴρσις, ἄλας, Ἀλιάκμων, ἄλιεύς, ἄλιεύω, Ἀλικαρνασσός, ἀλίπαστον, ἄλμα, ἄλμυρός, ἀλκή, ἄλυσος (καὶ ἄλυσις), ἀλώνιον, ἄλωσις, ἄμα, ἄμαρτιάνω, ἄμιλλα, ἀπαλός, ἀπαξ (= μίαν φοράν), ἀπλοῦς, ἄπτω (ἐφάπτω), ἄρμα, ἀρμόζω, ἀρπάζω, ἀφή, ἀψίς.**

ἔαντοῦ, ἔβδομος, Ἐβραῖος, Ἐβρος, ἐδώλιον, ἔδρα, ὁ εἴλωσ (τοῦ εἴλωτος), εἰμαρμένη (= τὸ πεπρωμένον, ἡ τύχη), εἰρκτή (= φυλακὴ), Ἐκάβη, ἔκατος, ἐκούσιος, Ἐκτωρ, Ἐλένη, ἐλιξ, Ἐλικίων, ἔλκος, ἐλκύω, Ἐλλάς, Ἐλλην, Ἐλλη, ἔλος, ἐνεκα, ἐνώνας, ἐξῆς, ἐορτή, ἐπομαι, ἐρμηγέω, Ἐρμῆς, Ἐρμιόνη, ἐρπω (= σέρνομαι), ἐσπέρα, ἐστία, ἐστιατόριον, ἔτρεος, ἔταιρία, ἔτοιμος, εὐρίσκω, ἔως.

ἦβη (= ἡ ἀρχὴ τῆς νεανικῆς ἡλικίας), ἦγοῦμαι (= προηγοῦμαι, ὀδηγῶ), ἦγούμενος, ἦδονή, ἦδὺς (= γλυκὺς, εὐχάριστος), ἦλικία, ἦλιος, ἦμέρα, ἦμερος, ἦμις, ἦνιον, ἦνίοχος (= ἀμαξᾶς), Ἡρα, Ἡρακλῆς, Ἡρόδοτος, ἦρος, Ἡσίοδος, ἦσυχος, ἦτι, Ἡφαιστος, ἦπαρ (= σηκότι).

ιδρῶ, ἰέραξ, ἰερεὺς, ἰερός, Ἰερουσαλήμ, ἰκανός, ἰκετεύω, ἰλαρός, ὁ ἰμάς—γεν. τοῦ ἰμάντος (= τὸ κορδόνι), ἶνα, ἶππος, ἱστορία, ἰστός, (= τὸ κατάρι τοῦ πλοίου).

ὀδηγός, ὀδηγῶ, ὄλιμος, ὄλος, ὀλόκληρος, ὀμηρος, ὀμηρος, ὀμιλος, ὀμιλῶ, ὀμίχλη, ὀμοιος, ὀμοῦ, ὀμως, ὀπλή, ὀπλον, ὀπότε, ὀπως, ὀρασις, ὀρίζω, ὀρκος, ὀρμή, ὀρμος, ὀρμῶ, ὀ ὄρος, ὄσιος, ὄταν, ὄτε, ὄτι, ὄ,τι.

νίος, νίοθετῶ, νίοθεσία — ὦρα, ὦρατος, ὦριμος, ὦς.

Δασύνονται καὶ ὄλαι αἱ **παράγωγοι** ἢ **σύνθετοι** ἀπὸ τὰς ἀνωτέρου λέξεις: ἐβδομος, ἐβδομάς, ἐβδομήκοντα, ἐβδομηκοστός — ἱερός, ἱερέυς, ἱεροδιάκονος, ἱεροδιδασκαλεῖον — ὄμοιος, ὄμοιάζω, ὄμοιοπαθής, κτλ.

Ὄρθογραφία ὄμοιῶν λέξεων

37.

Γράφονται μὲ **δασεῖαν**:

τὸ ἄρμα (= τὸ πολεμικὸν ὄχημα)

τὰ ἄρματα (= τὰ πολεμικὰ ὄχηματα)

ὁ ὄρος (= ἡ συμφωνία)

Γράφονται μὲ **ψιλῆν**:

τὰ ἄρματα (= τὰ ὄπλα) μόνον πληθυντικῶς

τὸ ὄρος (= τὸ βουνὸ)

ΑΣΚΗΣΙΣ 15. — 1) Νὰ εἰρηγῆ καὶ νὰ γράψῃς 10 δασυνομένας λέξεις ἀπὸ τὸ Ὄρθογραφικὸν σου. 2) Ἀπὸ τὸν πίνακα τῶν δασυνομένων λέξεων νὰ εἰρηγῆ καὶ νὰ γράψῃς τὰ κύρια ὄνόματα.

ΟΙ ΤΟΝΟΙ - ΓΕΝΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ

Οἱ τρεῖς τόνοι

38. νόμος — νομὸς μαθητής, ἀγαπῶ
θόλος — θολὸς λέγω — νῆσος — ἄνθρωπος.

Εἰς κάθε λέξιν μὲ δύο ἢ περισσοτέρας συλλαβὰς μία ἀπ' αὐτὰς τὸ νίξεται δυνατότερα. Ἐπάνω εἰς τὸ φωνῆεν τῆς συλλαβῆς αὐτῆς θέτομεν ἓν σημεῖον, τὸ ὁποῖον λέγεται **τόνος**.

Τόνον σημειώνομεν καὶ εἰς τὰς περισσοτέρας μονοσυλλάβους λέξεις: *νά, θά, καί*.

39. Οἱ τόνοι εἶναι τρεῖς: ἡ ὄξεϊα (´), ἡ βαρεῖα (`) καὶ ἡ **περισπωμένη** (-). Λ.χ. *θέλω νά γελῶ*.

40. Τόνον δέχεται ἡ λήγουσα, ἡ παραλήγουσα καὶ ἡ προπαραλήγουσα. Καμία λέξις δὲν τονίζεται πρὶν ἀπὸ τὴν προπαραλήγουσαν. Λ.χ. *μαθητής, σχολεῖον, ἄνθρωπος, φιλόσοφος*.

Ἡ θέσις τοῦ τόνου

41. 1) *ναύτης, παίζω, τοῖχος, κλείω.*

Εἰς τὰς κυρίας διφθόγγους ὁ τόνος σημειώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ δεύτερον φωνῆεν.

2) ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Ὅταν αἱ λέξεις γράφονται ὀλόκληροι μὲ κεφαλαῖα, ὁ τόνος παραλείπεται.

3) *ἄλλος, ἥλιος, Ἄννα, Ἦρα, αἷμα, Αἷμος.*

Ὅταν ἡ ἴδια συλλαβὴ λαμβάνῃ τόνον καὶ πνεῦμα, τότε ἡ μὲν ὀξεῖα σημειώνεται ἔπειτα ἀπὸ τὸ πνεῦμα, ἡ δὲ περισπωμένη ἐπάνω ἀπ' αὐτό.

Γενικοὶ κανόνες τονισμοῦ

42. 1) *ἄνθρωπος, δώδεκα, παίζετε, ἀναβαίνετε.*

Ἡ προπαραλήγουσα, ὅταν τονίζεται, θέλει πάντοτε ὀξεῖαν.

2) *δέχομαι, δρόμος, καλοί, καλά.*

Ἡ βραχεῖα συλλαβὴ, ὅταν τονίζεται, θέλει πάντοτε ὀξεῖαν.

3) *κρυώνω, κρυώνεις, ναύτης, κομήτης.*

Μακρὰ παραλήγουσα πρὸ μακρᾶς ληγούσης δέχεται ὀξεῖαν.

4) *μῆλον, δῶρον, εἶδε, ὦμοι, ναῦται.*

Μακρὰ παραλήγουσα πρὸ βραχείας ληγούσης δέχεται περισπωμένην. Ἐξαιροῦνται αἱ λέξεις: *ὥστε, οὔτε, μήτε, εἶτε, εἶθε, καίτοι, καίπερ* (βλ. § 46 Σημ.).

5) *Ὁ μαθητής, ὁ ὁποῖος μελετᾷ, προοδεύει.*

Ὁ καλὸς μαθητὴς προοδεύει.

Ἡ βαρεῖα τίθεται μόνον εἰς τὴν λήγουσαν ἀντὶ τῆς ὀξεῖας, ὅταν δὲν ἀκολουθῇ σημεῖον στίξεως.

6) *ὁ ἄνθρωπος — τοῦ ἀνθρώπου,*

οἱ ἄνθρωποι — τῶν ἀνθρώπων,

δέχομαι — ἐδεχόμην, φαίνομαι — ἐφαινόμην.

Ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρὰ, ἡ προπαραλήγουσα δὲν τονίζεται· ἐπομένως ὁ τόνος ἀπὸ τὴν προπαραλήγουσαν πηγαίνει εἰς τὴν παραλήγουσαν.

Ἄτονοι λέξεις

43. ὁ μαθητής, ἡ μαθήτρια, οἱ μαθηταί, οἱ ἄνθρωποι, ὡς ἐξῆς, εἰς Ἀθήνας, ἐν Ἀθήναις, ἐκ Πειριῶς, ἐξ Ἀθηνῶν.

Γράφονται χωρὶς τόνον αἱ ἐξῆς ὀκτώ μονοσύλλαβοι λέξεις :

- 1) Τὰ ἄρθρα, *ὁ, ἡ, οἱ, αἱ*
 - 2) Τὸ ἐπίρρημα : *ὡς*
 - 3) Αἱ προθέσεις : *ἐν, εἰς, ἐκ (ἐξ).*
- Αἱ λέξεις αὐταὶ λέγονται **ἄτονοι**.

Ὄνομασία τῶν λέξεων ἀπὸ τὸν τόνον

44. Ἀπὸ τὸν τόνον, τὸν ὁποῖον ἔχει μία λέξις, λέγεται :

- 1) **δξύτονος**, ὅταν ἔχη ὀξεῖαν εἰς τὴν λήγουσαν : *μαθητής*.
- 2) **παροξύτονος**, ὅταν ἔχη ὀξεῖαν εἰς τὴν παραλήγουσαν : *στρατιώτης*.
- 3) **προπαροξύτονος**, ὅταν ἔχη ὀξεῖαν εἰς τὴν προπαραλήγουσαν : *δέχομαι*.
- 4) **περισπωμένη**, ὅταν ἔχη περισπωμένην εἰς τὴν λήγουσαν : *γελῶ*.
- 5) **προπερισπωμένη**, ὅταν ἔχη περισπωμένην εἰς τὴν παραλήγουσαν : *κῆπος*.
- 6) **βαρύτονος**, ὅταν ἔχη βαρεῖαν εἰς τὴν λήγουσαν : *οἱ καλοὶ μαθηταὶ προοδεύουν*.

Σημ. Βαρύτονος λέγεται καὶ κάθε λέξις, ἡ ὁποία δὲν τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν : *πρόσδος, προοδεύω, χάρις*.

ΑΣΚΗΣΙΣ 16. — Σημείωσε τὸν κατάλληλον τόνον εἰς τὰς ἀκολουθούσας λέξεις : *Ὁ κηπος, οἱ κηποι, τῶν κηπων, τοὺς κηπους, ἀνθοκηπος, ὁ προηγουμενος, τοῦ προηγουμενου, χαιρομαι, ἡ θηκη, τρεχω, λογος, προειδε, προσηλθε, προσηλθομεν, ὁ ναυτης, οἱ ναυται, αἱ χωραι, ἐκ τῆς θηκης, ἐξ Ἀραχωβης, εἰς τὴν θηκην, ἐν Θηβαις, εἰδειχθη γενναιος ὡς Ἕλλην, εἰδειχθησαν γενναιοι ὡς Ἕλληνες, ἐπολεμησαν ὡς λεοντες*.

ΑΣΚΗΣΙΣ 17. — Ἀπὸ τὰς λέξεις τῆς προηγουμένης ἀσκήσεως γράψε χωριστὰ τὰς ὀξύτονους, τὰς παροξύτονους, τὰς προπαροξύτονους, τὰς περισπωμένας, τὰς προπερισπωμένας, τὰς βαρυτόνους καὶ χωριστὰ τὰς ἀτόνους.

ΑΣΚΗΣΙΣ 18. — Σημείωσε τὸν τόνον καὶ τὸ πνεῦμα εἰς τὰς ἀκολουθούσας λέξεις : *Ἡ Ἑλλας εἶναι ενδοξος χωρα. Ἡ γῆ εχει δύο ημισφαιρια καὶ πεντε ηπειρους. Ὁ Ἡροδοτος λεγεται πατήρ τῆς ιστορίας. Ὁ Ἡρακλῆς ἐπρο-*

τιμησε τὴν οδοὺν τῆς Ἀρετῆς καὶ οὐκ τῆς Κακίας. Αἱ αἰσθησεῖς εἶναι πεντε : ορασεις, ακοη, γευσεις, οσφρησεις, αφη.

ΑΣΚΗΣΙΣ 19. — Δι' ὑπαγόρευσιν : Ἡ γῆ ἔχει πάντες ἡπείρους : τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀσίαν, τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Αὐστραλίαν. Ἡ Ἑλλή ἐπεσεν εἰς τὸν Ἑλλάγοντον. Ὅπου εἶναι ἔλλη, ἐκεῖ εἶναι ἑλλογία. Δι' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι ἀποξηραίνουσι τὰ ἔλλη. Ἡ Ἡρα ἦτο ἀρχαία θεά.

ΕΓΚΛΙΣΙΣ ΤΟΥ ΤΟΝΟΥ - ΕΓΚΛΙΤΙΚΑΙ ΛΕΞΕΙΣ

Ποῖαι λέξεις εἶναι ἐγκλιτικαί

45. ὁ ἐξάδελφός μου, ἄνθρωπός τις, ἄνθρωποὶ τινες, ὁ ἀδελφός σου.

Μερικαὶ μονοσύλλαβοι ἢ δισύλλαβοι λέξεις προφέρονται μαζὶ μὲ τὴν προηγουμένην τόσον στενωῶς, ὥστε αἱ δύο λέξεις ἀκούονται, ὡσὰν νὰ εἶναι μία. Εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ὁ τόνος τῶν μονοσυλλάβων ἢ δισυλλάβων τούτων λέξεων ἢ ἀναβιβάζεται εἰς τὴν λήγουσαν τῆς προηγουμένης (ὡς ὄξεϊα) ἢ χάνεται. Τότε λέγομεν, ὅτι παθαίνουν ἐγκλίσιν τόνου. Αἱ δὲ τοιαῦται λέξεις λέγονται *ἐγκλιτικαὶ λέξεις* ἢ ἀπλῶς *ἐγκλιτικά*.

46. Ἐγκλιτικαὶ λέξεις εἶναι :

1) Οἱ μονοσύλλαβοι τύποι τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας : *μοῦ, μοί, μέ, μᾶς, σοῦ, σοί, σέ, σᾶς, τοῦ, τῆς, τόν, τήν, τό, τῶν, τούς, τὰς, τά*.

2) Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία *τίς* εἰς ὅλους τοὺς τύπους τῆς : *τίς, τί, τινός, τινές, τινά, τινῶν, κτλ*.

Σημ. Ἐγκλιτικαὶ λέξεις ἦσαν καὶ μερικὰ ἀρχαῖα ἐπιρρήματα καὶ μόρια *πού, πός, ποτέ, τε, τοι, περ, γε*, τὰ ὁποῖα σήμερον διαιτηροῦνται ἐνωμένα εἰς τὰς λέξεις : *κάπου, κάπως, κάποτε, εὔγε, εἴτε, καίτοι, καίπερ, ὧστε, κτλ*. Διὰ τοῦτο εἰς τὰς λέξεις αὐτάς δὲν ἰσχύει ὁ κανὼν τοῦ τονισμοῦ τῆς παραληγούσης (βλ. § 42, 4).

α') Πότε ὁ τόνος ἀναβιβάζεται

47. ὁ ἐξάδελφός μου, ἄνθρωπός τις, ἄνθρωποὶ τινες, κηπόσις τις, δῶρά τινα, εἶς τινα πόλιν.

Ὁ τόνος τῶν ἐγκλιτικῶν ἀναβιβάζεται εἰς τὴν λήγουσαν τῆς

προηγούμενης λέξεως (ὡς ὀξεῖα), ὅταν ἡ λέξις αὐτὴ εἶναι προ-
παροξύτονος ἢ προπερισπωμένη ἢ ἄτονος.

β') Πότε ὁ τόνος χάνεται

48. ὁ ἀδελφός μου, τοῦ ἀδελφοῦ μου, ὁ φίλος μας, μαθηταὶ
τινες, ζητῶ τινα.

Ἐὸ τόνος τῶν ἐγκλιτικῶν χάνεται :

1) Ὅταν τὸ ἐγκλιτικὸν εἶναι μονοσύλλαβον ἢ δισύλλαβον καὶ
ἢ προηγούμενη λέξις εἶναι ὀξύτονος ἢ περισπωμένη: ὁ ἀδελφός
μου, τοῦ ἀδελφοῦ μου, μαθηταὶ τινες, μαθητῶν τινων.

2) Ὅταν τὸ ἐγκλιτικὸν εἶναι μονοσύλλαβον καὶ ἢ προηγου-
μένη λέξις παροξύτονος: ὁ φίλος μας, γέρον τισ.

γ') Πότε ὁ τόνος διατηρεῖται

49. Χωρῖα τινά, ἐμπόρων τινῶν. Ἐὸ τόνος τῶν ἐγκλιτικῶν
διατηρεῖται, ὅταν τὸ ἐγκλιτικὸν εἶναι δισύλλαβον καὶ ἢ προηγου-
μένη λέξις εἶναι παροξύτονος.

ΑΣΚΗΣΙΣ 20.— Σημείωσε τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα εἰς τὰς ἀκο-
λούθους λέξεις: *Εἰς τινα δρομον ἦτο καποτε πτωχος τις γερων, ο οποιος
εζητει ελεημοσυνην και ελεγε: «καλοι μου ανθρωποι, βοηθηστε με και ο Θεος
θα ανταμειψη την καλωσυνην σας». Η φωνη του ετρεμε, δακρυα ετρεχαν
απο τους οφθαλμους του, ιδρωσ εσταζεν απο το μετωπον του. Εκεινην την
στιγμην εβγαϊναν οι μαθηται του γεϊτονικου σχολειου. Εἶδαν τον γερονα,
ηκουσαν την παρακλησιν του και τον ελυθησαν. Ο μεγαλυτερος απο τους
μαθητας λεγει εις τους αλλους: «Παιδια, ας βοηθησωμεν τον πτωχον γε-
ρονα. Ο,τι εχει καθενας σας ας το φερη εδῶ». Ολοι εδωσαν ο,τι ημπο-
ροῦσαν και το προσεφεραν εις τον πτωχον. Επειτα εφργαν ευχαριστημενοι
δια την καλην των προαξιν.*

ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΕΩΣ - ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Τὰ σημεῖα τῆς στίξεως

50. Εἰς τὴν προφορικὴν ὁμιλίαν ἠμποροῦμεν νὰ παραστήσω-
μεν καλύτερα τὸ νόημα τῶν λόγων μας μὲ διάφορα σταματήματα
τῆς φωνῆς, μὲ κατάλληλον τονισμόν καὶ χρωματισμόν τῆς καὶ μὲ
πολλοὺς ἄλλους τρόπους. Ὅταν ὅμως γράφωμεν, φανερώνομεν

ὄλα αὐτὰ μὲ διάφορα γραπτὰ σημεῖα. Ἀ.χ. εἰς τὴν παρακάτω διήγησιν σημειώνονται τοιαῦτα γραπτὰ σημεῖα :

Ἦτο ἄνοιξις, παντοῦ καλωσύνη· ὁ οὐρανὸς ἐπάνω καταγάλανος καὶ οἱ ἄγροί κάτω καταπράσινοι. Εἰς τὴν ἄκρην ἑνὸς ἀγροῦ, ἐκεῖ, ὅπου ἐτελείωνε τὸ σπαρμένον σιτάρι, ἦτο φυτρωμένη μία ἀγριοβιολέτα. Ἡ ἀγριοβιολέτα ἦταν ἀνθισμένη καὶ ἐκοίταξε γύρω της μὲ περιέργειαν. Ὀλίγον παρέκει (μέσα εἰς τὸν καταπράσινον ἀγρόν) ἐκαμάρωνε μία παπαρούνα. Ἡ ἀγριοβιολέτα — τὸ ὠραῖον ἀλλὰ ταπεινὸν αὐτὸ ἄνθος — ἔβλεπε τὴν παπαρούναν καὶ ἔλεγε μὲ τὸν νοῦν της : « τί ὠραία, ἀλλὰ καὶ τί φαντασμένη! »

Ἡ παπαρούνα τὴν εἶδε καὶ εἶπε μὲ περιπαικτικὸν τρόπον :
— Βλέπω, γειτόνισσα, ὅτι φορεῖς τὸ καθημερινὸν σου φόρεμα. Ἐλησμόνησες, ὅτι σήμερα εἶναι Κυριακὴ; Μήπως δὲν ἔχεις νὰ φορέσῃς ὠραῖον φόρεμα, ὅπως ἐγώ;

— Δὲν ἔχω ἄλλο φόρεμα. Αὐτό, τὸ ὁποῖον μοῦ ἔδωσεν ἡ φύσις, μοῦ ἀρκεῖ. Καὶ χωρὶς ὠραῖον φόρεμα, ἔχω τὴν εὐωδίαν μου.

— Ἄς εἶναι καθένas μὲ τὴν ιδέαν του. Ἀλλὰ πῶς σοῦ φαίνεται τὸ φόρεμά μου;

— Πολὺ ὠραῖον· νὰ τὸ χαρῆς.

Δὲν ἐπέρασε πολλὴ ὥρα καὶ ἤλθεν ἐκεῖ ὁ χωρικός, ὁ ὁποῖος εἶχε σπείρει. Ὄταν εἶδε τὴν παπαρούναν, εἶπεν : « Ἄχ! αὐτὴ μοῦ χαλᾷ τὸ σιτάρι ». Καὶ τὴν ἐξεργίζωσε... Ὄταν ὁμως εἶδε τὴν ἀγριοβιολέταν, εἶπε : « τί ὠραία μοσχοβολᾷ! » Ἐπέρασε πλησίον της, διὰ νὰ μὴ τὴν πατήσῃ καὶ ἔφυγε.

Ἡ ἀγριοβιολέτα εἶδε τὸ πάθημα τῆς παπαρούνας καὶ τὴν ἐλυπήθη. Δύο δάκρυα (δύο σταγόνες δρόσου) ἐκύλισαν ἀπὸ τοὺς γαλανοὺς ὀφθαλμοὺς της...

Ἀπὸ τὰ « Παιδικὰ Παραμῦθια » Γ. Δροσίνη

51. Τὰ γραπτὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα σημειώνονται εἰς τὴν παραπάνω διήγησιν καὶ διευκολύνουν τὴν ἀνάγνωσιν, εἶναι :

1) Ἡ *τελεία* ἢ *κάτω σιγμῆ* (.), ἡ ὁποία φανερῶνει τὸ σταμάτημα τῆς φωνῆς ἐκεῖ, ὅπου τελειώνει μία ὀλόκληρος περιόδος, δηλαδὴ ἓνα μεγάλο νόημα, τὸ ὁποῖον περιέχει πολλὰς προτάσεις.

2) Ἡ *ἄνω τελεία* ἢ *ἄνω σιγμῆ* (^), ἡ ὁποία φανερῶνει κάπως μικρότερον σταμάτημα τῆς φωνῆς ἐκεῖ, ὅπου τελειώνει ἓν τμήμα περιόδου. Ἀ.χ. Ἦτο ἄνοιξις, παντοῦ καλωσύνη· ὁ οὐρανὸς ἐπάνω καταγάλανος καὶ οἱ ἄγροί κάτω καταπράσινοι.

3) Τὸ *κόμμα* (,), τὸ ὁποῖον φανερῶνει πολὺ μικρὸν σταμά-

τημα τῆς φωνῆς καὶ μὲ τὸ ὁποῖον χωρίζομεν προτάσεις ἢ λέξεις μεταξύ των. Ἐπίσης μὲ κόμματα χωρίζομεν τὴν κλητικὴν τῶν ὀνομάτων. Λ.χ. *Πάντοτε προοδεύει ὁ μαθητής, ὁ ὁποῖος μελετᾷ, ἐργάζεται, φοιτᾷ εἰς τὸ σχολεῖον καὶ προσέχει εἰς τὸ μάθημα.*

Καὶ σὺ, φίλε μου, πρέπει νὰ εἶσαι καλὸς μαθητής.

4) Τὸ *ἐρωτηματικόν* (;), τὸ ὁποῖον φανερώνει ἐρώτησιν. *Πῶς σοῦ φαίνεται τὸ φόρεμά μου;*

5) Τὸ *θαυμαστικόν* (!). Αὐτὸ σημειώνεται ὕστερα ἀπὸ ἐπιφωνήματα ἢ ἀπὸ φράσεις, αἱ ὁποῖαι σημαίνουν θαυμασμόν, χαιρὸν, λύπην, ἀπορίαν, προσταγὴν κτλ. Λ.χ. *Ἐὖγε! Ζήτω! Ἐντροπή! Ἄχ! Τί φαντασμένη! Ἄτ!*

6) Ἡ *παρένθεσις* (). Μέσα εἰς αὐτὴν κλείομεν μίαν ἢ περισσοτέρας λέξεις, αἱ ὁποῖαι συμπληρώνουν ἢ ἐξηγοῦν καλύτερα τὸ νόημα. Λ.χ. *Ὀλίγον παρέκει (μέσα εἰς τὸν καταπράσινον ἀγρὸν) ἐκαμάρωνε μία παπαρούνα.*

7) Ἡ *ἀπλῆ παῦλα* (—). Αὐτὴ εἶναι μία μικρὰ γραμμὴ, τὴν ὁποῖαν σημειώνομεν εἰς τὸν διάλογον ἔμπρὸς ἀπὸ τοὺς λόγους τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα ὁμιλοῦν.

Σημ. Εἰς τὴν παραπάνω διήγησιν, ὅπου γίνεται διάλογος μεταξύ τῆς παπαρούνας καὶ τῆς ἀγριοβιολέτας, σημειώνεται ἡ παῦλα ἔμπρὸς ἀπὸ τοὺς λόγους τῆς καθεμιάς.

8) Ἡ *διπλῆ παῦλα* (— —). Μέσα εἰς αὐτὰς κλείομεν μίαν φράσιν ἢ ἓν τμήμα τῆς, ὅπως εἰς τὴν παρένθεσιν. Λ.χ. *Ἡ ἀγριοβιολέτα — τὸ ὠραῖον, ἀλλὰ ταπεινὸν αὐτὸ ἄνθος — ἔβλεπε τὴν παπαρούναν, κτλ.*

9) Τὰ *εἰσαγωγικά* (« »). Μέσα εἰς αὐτὰ κλείομεν τοὺς λόγους, ὅπως τοὺς εἶπε κάποιος. Λ.χ. *Ἡ ἀγριοβιολέτα ἔλεγε μὲ τὸν νοῦν τῆς: « τί ὠραία, ἀλλὰ καὶ τί φαντασμένη! »*

10) Ἡ *διπλῆ τελεία* (:). Αὐτὴ σημειώνεται πρὶν ἀπὸ τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι κλείονται εἰς εἰσαγωγικά (ὅπως εἰς τὸ παραπάνω παράδειγμα).

11) Τὰ *ἀποσιωπητικά* (...). Αὐτὰ σημαίνουν ὅτι γίνεται κάποια ἀποσιώπησις, δηλ. ὅτι ἡ φράσις μένει ἀσυμπλήρωτος ἀπὸ συγκίνησιν, ἐντροπὴν ἢ ἄλλον λόγον. Λ.χ. *καὶ τὴν ἐξερορίζωσιν...* (Ἐδῶ ἡ φράσις ἔμεινε ἀσυμπλήρωτος ἀπὸ κάποιαν συγκίνησιν).

52. Ὡστε: τὰ γραπτὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα διευκολύνουν τὸ νόημα, εἶναι ἡ *τελεία*, ἡ *ἄνω τελεία*, τὸ *κόμμα*, τὸ *ἐρωτηματικόν*, τὸ *θαυμαστικόν*, ἡ *παρένθεσις*, ἡ *ἀπλή παῦλα*, ἡ *διπλή παῦλα*, τὰ *εἰσαγωγικά*, ἡ *διπλή τελεία*, καὶ τὰ *ἀποσιωπητικά*. Ὅλα αὐτὰ μαζὶ λέγονται *σημεῖα τῆς στίξεως*.

Ὁρθογραφικὰ σημεῖα

53. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σημεῖα τῆς στίξεως εἰς τὸν γραπτὸν λόγον μας σημειώνονται καὶ τὰ ἀκόλουθα *ὀρθογραφικὰ σημεῖα*:

1) Ἡ *ἀπόστιροφος* ('). Αὐτὴ ὁμοιάζει μὲ τὴν ψιλὴν καὶ σημειώνεται εἰς τὴν θέσιν τοῦ φωνήεντος, τὸ ὁποῖον χάνεται κατὰ τὴν ἔκθλιψιν (βλ. § 55). Λ.χ. *ἀπ' ἐδῶ*.

2) Ἡ *κορωνίς* ('). Καὶ αὐτὴ ὁμοιάζει μὲ τὴν ψιλὴν καὶ σημειώνεται ἐκεῖ, ὅπου γίνεται κρᾶσις (βλ. § 58). Λ.χ. *τοῦλάχιστον*.

3) Ἡ *ὑποδιαστολή* (,). Αὐτὴ εἶναι ἓν κόμμα, τὸ ὁποῖον σημειώνεται εἰς τὴν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν *ὅ,τι*, διὰ νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὸν εἰδικὸν σύνδεσμον *ὅτι*. Λ.χ. *Λέγει ὅτι θὰ μᾶς φέρῃ ὅ,τι εὖρη*.

4) Τὰ *διαλυτικά* (**). Αὐτὰ σημειώνονται ἐπάνω ἀπὸ τὸ *ι* ἢ τὸ *υ*, ὅταν θέλωμεν νὰ φανερώσωμεν ὅτι τὸ *ι* ἢ τὸ *υ* δὲν ἀποτελεῖ δίφθογγον μὲ τὸ προηγούμενον φωνῆεν τῆς ἰδίας λέξεως. Λ.χ. *θεϊκός, ἐμποροῦπάλληλος*.

5) Τὸ *ἐνωτικόν* (-). Αὐτὸ εἶναι μία γραμμὴ, μικροτέρα ἀπὸ τὴν παῦλαν καὶ χρησιμεύει, διὰ νὰ ἐνώνη τὰς συλλαβὰς τῆς ἰδίας λέξεως. Λ.χ. *θά-λασ-σα*.

Τὸ ἐνωτικόν σημειώνεται εἰς τὸ τέλος μιᾶς γραμμῆς, ὅταν δὲν χωρῆ εἰς αὐτὴν ὀλόκληρος ἡ λέξις καὶ πρέπει νὰ γράψωμεν μίαν ἢ περισσοτέρας συλλαβὰς αὐτῆς εἰς τὴν ἄλλην γραμμὴν σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνας τοῦ συλλαβισμού (βλ. § 28).

ΑΣΚΗΣΙΣ 21. — 1) Νὰ εὑρῆς εἰς τὸ σημερινὸν μάθημα τοῦ Ἀναγνωστικοῦ σου ποῦ σημειώνεται τελεία καὶ ποῦ κόμμα. — 2) Νὰ ἀναζητήσῃς καὶ νὰ εὑρῆς καὶ εἰς ἄλλας σελίδας ποῦ σημειώνεται καθένα ἀπὸ τὰ ἄλλα σημεῖα τῆς στίξεως. — 3) Νὰ δικαιολογήσῃς, διατί σημειώνεται τὸ κάθε σημεῖον ἀπ' αὐτά.

ΑΣΚΗΣΙΣ 22. — Νά ἀναζητήσης καὶ νά εὕρης εἰς τὸ Ἐναγνώστικόν σου ποῦ σημειώνεται καθένα ἀπὸ τὰ ὀρθογραφικὰ σημεῖα. Νά δικαιολογήσης, διατὶ σημειώνεται τὸ κάθε σημεῖον ἀπ' αὐτά.

ΑΣΚΗΣΙΣ 23. — Νά ἐκθέσης μὲ περισσότερα λόγια ἐν εἴδει διαλόγου τὴν παρακάτω συνομιλίαν καὶ νά σημειώσης τὰ κατάλληλα σημεῖα τῆς στίξεως, ἤτοι παύλας, ἐρωτηματικά, τελείας, κόμματα κτλ.

Ὁ Πέτρος ἐρωτᾷ τὸν φίλον του Παῦλον, ἂν ἔχη γὰ τοῦ δανείσῃ κάποιο βιβλίον, τὸ ὁποῖον τοῦ χρειάζεται. Ὁ Παῦλος προθυμοποιεῖται, ἀλλὰ τὸν παρακαλεῖ νά τοῦ τὸ ἐπιστρέψῃ σύντομα, διότι θὰ τὸ χρειασθῇ καὶ αὐτός. Ὁ Πέτρος ὑπόσχεται. Ὁ Παῦλος τότε λέγει εἰς τὸν φίλον του, διὰ τὸ τοῦ φέρῃ ἀμέσως. Ἄλλ' ὁ φίλος ἀπαντᾷ ὅτι δὲν πρέπει νά κάμῃ τὸν κόπον καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἔλθῃ νά τὸ παραλάβῃ. Προσθῆτει ἀκόμη πολλὰς εὐχαριστίας διὰ τὴν προθυμίαν. Ὁ ἄλλος ἀπαντᾷ ὅτι οἱ φίλοι ἔχουν ὑποχρέωσιν νά ἐξυπηρετοῦν ὁ εἰς τὸν ἄλλον.

ΧΑΣΜΩΔΙΑ - ΤΡΟΠΟΙ ΑΠΟΦΥΓΗΣ ΤΗΣ ΧΑΣΜΩΔΙΑΣ

Χασμωδία

54. ἀλλὰ ἐγώ, εἶπε ὁ Πέτρος, τὸ ἐναντίον
ἀγαπάω, ἀγαπάει.

Συμβαίνει κάποτε νά εὕρεθοῦν δύο φωνήεντα κατὰ σειρὰν τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου ἢ εἰς τὴν ἰδίαν λέξιν ἢ τὸ ἐν εἰς τὸ τέλος μιᾶς λέξεως καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπομένης. Τότε λέγομεν, ὅτι ἔχομεν **χασμωδίαν**. Λ.χ. ἀγαπάω, ἀλλὰ ἐγώ. Ἡ χασμωδία δὲν ἀκούεται εὐχάριστα. Δι' αὐτὸ ὑπάρχουν διάφοροι τρόποι πρὸς ἀποφυγὴν τῆς. Οἱ τρόποι αὗτοι εἶναι οἱ ἀκόλουθοι:

α) Ἐκθλιψις

55. ἀλλὰ ἐγώ = ἀλλ' ἐγώ, ἀντὶ αὐτοῦ = ἀντ' αὐτοῦ.
ὑπὸ ἡμῶν = ὑφ' ἡμῶν, κατὰ ἡμέραν = καθ' ἡμέραν.

Συχνὰ τὸ τελικὸν βραχὺ φωνήεν μιᾶς λέξεως ἀποβάλλεται, ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ ἀρκτικὸν φωνήεν ἢ ἀπὸ τὴν ἀρκτικὴν δίφθογγον τῆς ἐπομένης. Ἡ ἀποβολὴ αὕτη λέγεται **ἐκθλιψις**.

Ἐπάνω ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ φωνήεντος, τὸ ὁποῖον χάνεται, σημειώνεται **ἀπόστροφος** (βλ. § 53,1). —

Σημ. Ἐκθλιψις γίνεται συχνὰ καὶ κατὰ τὴν σύνθεσιν τῶν λέξεων, ἀλλὰ τότε δὲν σημειώνεται ἀπόστροφος. Λ.χ. κατὰ + ἔχω = κατέχω, μικροέμπορος = μικρόεμπορος.

56. Όταν μετά την έκθλιψιν μένη ὡς τελικὸν σύμφωνον τῆς λέξεως ἄφωνον ψιλὸν κ, π, τ, ἡ δὲ ἐπομένη λέξις ἔχη δασεῖαν, τότε τὰ ψιλὰ τρέπονται εἰς τὰ ἀντίστοιχα δασέα, ἤτοι τὸ κ γίνεται χ, τὸ π γίνεται φ, τὸ τ γίνεται θ.

Λ. γ. ἐπὶ ὅσον = ἐφ' ὅσον, κατὰ ἡμῶν = καθ' ἡμῶν, κακο-υποψία = καχυποψία· τοιουτοτρόπως καὶ τὸ νύκτα καὶ ἡμέραν ἔγινε νυχθημερόν.

57. Πρὸ αὐτοῦ, περὶ ἐκείνου, τί ἔλεγες; Νομίζω ὅτι ἔρχεται. Τὸ τελικὸν φωνῆεν τῶν λέξεων πρὸ, περὶ, τί, ὅτι δὲν ἐκθλίβεται. Ἐπίσης δὲν ἐκθλίβεται τὸ τελικὸν φωνῆεν τῆς λέξεως μέχρι (βλ. § 61,2).

β) Κράσεις *τὸνναντίον*

58. Τὸ ἐναντίον = τὸνναντίον, τὸ ἐλάχιστον = τοῦλάχιστον. Τὸ ἄρθρον τὸ μαζί μὲ τὰς λέξεις ἐναντίον καὶ ἐλάχιστον συγχωνεύεται εἰς μίαν λέξιν: *τὸνναντίον, τοῦλάχιστον*. Ἡ τοιαύτη συγχώνευσις τῶν δύο λέξεων εἰς μίαν λέγεται *κράσις*.

Σημεῖον τῆς κράσεως εἶναι ἡ *κορωνίς* (βλ. § 53,2).

γ) Συναίρεσις

59. ἀγαπάω = ἀγαπῶ, Ἀθηνάα = Ἀθηνᾶ, νόος = νοῦς, νόου-οῦ. Συχνὰ μέσα εἰς μίαν λέξιν δύο φωνήεντα κατὰ σειρὰν ἢ ἓν φωνῆεν καὶ μία δίφθογγος συγχωνεύονται εἰς ἓν φωνῆεν μακρὸν ἢ εἰς μίαν δίφθογγον. Ἡ συγχώνευσις αὐτὴ ἐντὸς τῆς ἰδίας λέξεως λέγεται *συναίρεσις*.

60. ἀγαπάω - ὦ, γελάετε - γελᾶτε, γέλαε - γέλα.

Ἡ συλλαβή, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ συναίρεσιν, κανονικῶς τονίζεται, ἐὰν πρὸ τῆς συναίρεσεως ἐτονίζετο ἢ μία ἀπὸ τὰς δύο συλλαβάς, αἱ ὁποῖαι συνεχωνεύθησαν.

δ) Εὐφωνικὰ γράμματα ν, ς

61. 1) λέγουσι πάντες — λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι
πέρυσσι μᾶς ἔλεγες — πέρυσιν ἔλεγες, ἦλθε μόνος —
ἦλθεν ἄλλος — οὕτως ὥστε, μέχρις αὔριον

Κάποτε εἰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι τελειώνουν εἰς -σι ἢ -ε, ὅταν ἡ

ἐπομένη λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν, προστίθεται ἔν ν πρὸς ἀποφυγὴν τῆς χασμωδίας. Τὸ ν αὐτὸ λέγεται **εὐφωνικόν**.

2) Εἰς τὸ ἐπίρρημα οὕτω (= ἔτσι) καὶ εἰς τὴν καταχρηστικὴν πρόθεσιν μέγρι, ὅταν ἡ ἐπομένη λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν, προστίθεται ἔν σ πρὸς ἀποφυγὴν χασμωδίας. Καὶ τὸ σ αὐτὸ λέγεται εὐφωνικόν.

ΑΣΚΗΣΙΣ 24. — Κάμει ἔκθλιψιν, κρᾶσιν ἢ συναίρσειν εἰς τὰς ἀκολουθούς φράσεις. Ἐπίσης θέσε τὰ εὐφωνικά γράμματα, ὅπου χρειάζονται :

Ἐγὼ φωνάζω τὸν φίλον μου, ἀλλὰ αὐτὸς δὲν ἀκοίσει. Κατὰ ἐκείνην τὴν ἡμέραν δὲν ἦλθε ὁ φίλος μου, ἀλλὰ ἀντὶ αὐτοῦ ἦλθε ὁ ἀδελφός του. Ἡ Ἑλλάς ἐπολέμησε ἥρωικῶς πάντοτε καὶ κατὰ ὅλους τοὺς ἀγῶνας ἐδοξάσθη. Κατὰ ἐκάστην ἡμέραν μελετῶ καὶ γράφω τὰ μαθήματά μου. Ἄς μείνης ἐδῶ ἐπὶ ὅσον χρόνον θέλεις. Ὁ καλὸς μαθητὴς ἐργάζεται οὕτω, ὥστε νὰ παρακολουθῇ τὰ μαθήματά του καὶ νὰ προοδεύῃ. Τὸ ἐναντίον ὁ ἀμελὴς μαθητὴς χάνει τὴν ὥραν του ματαίως. Ἀπαντῶ πάντοτε μὲ προθυμίαν εἰς ὅ,τι μὲ ἐρωτοῦν.

ΑΣΚΗΣΙΣ 25. — Γράψε ὀλοκλήρους τὰς λέξεις, ὅπως ἦσαν πρὶν γίνῃ ἡ ἔκθλιψις :

Καθ' ὄλον τὸν βίον, παρ' αὐτοῦ, σ' ἐρωτῶ, μ' ἐρωτᾶς, ἐφ' ὀλοκλήρου, μ' ἀγάπην, μετ' ἐκείνου, καθ' ἐξαμηνίαν, ἀπ' ἐδῶ, παρ' ὀλίγον, ὀλίγον κατ' ὀλίγον.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΥΠΙΚΟΝ

ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ — ΚΛΙΤΑ ΚΑΙ ΑΚΛΙΤΑ

Τὰ δέκα μέρη τοῦ λόγου

62. Ὁ καλὸς μαθητὴς μελετᾷ πάντοτε τὰ μαθήματά του καὶ σέβεται τοὺς διδασκάλους του.

Εἰς τὸν λόγον μεταχειριζόμεθα διαφόρων εἰδῶν λέξεις.

Τὰ κύρια εἶδη τῶν λέξεων εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἶναι δέκα καὶ λέγονται **μέρη τοῦ λόγου**. Ταῦτα εἶναι τὰ ἑξῆς :

- 1) Ἄρθρον : ὁ, ἡ, τό, οἱ, αἱ, τὰ (βλ. § 73).
- 2) Ὄνομα οὐσιαστικόν : μαθητής, λίμνη, θρανίον (βλ. § 76).
- 3) Ὄνομα ἐπίθετον : καλός, βαθύς, ἐπιμελής (βλ. § 154).
- 4) Ἀντωνυμία : ἐγώ, σύ, αὐτός, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος (βλ. § 203).
- 5) Ρῆμα : γράφω, παίζω, μελετῶ, ἔρχομαι (βλ. § 225).
- 6) Μετοχή : γράφων, παίζων, ἐρχόμενος (βλ. § 231).
- 7) Ἐπίρρημα : ἐδῶ, ἐκεῖ, εὐτυχῶς, χθές, σήμερον (βλ. § 286).
- 8) Πρόθεσις : εἰς, πρὸς, πρό, ἀντί (βλ. § 289).
- 9) Σύνδεσμος : καί, ἀλλά, ἐπειδή, ὅταν (βλ. § 291).
- 10) Ἐπιφώνημα : εὖγε ! ἄχ ! ἀλλοίμονον ! (βλ. § 293).

Κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου

63. Ὁ καλὸς ἐκεῖνος μαθητής, τοῦ καλοῦ ἐκείνου μαθητοῦ — προοδεύω, προοδεύεις, προοδεύει κτλ. — ὁ προοδεύων, τοῦ προοδεύοντος κτλ.

Ἀπὸ τὰ δέκα μέρη τοῦ λόγου τὰ ἕξ πρῶτα, δηλ. τὸ ἄρθρον, τὸ οὐσιαστικόν, τὸ ἐπίθετον, ἡ ἀντωνυμία, τὸ ρῆμα καὶ ἡ μετοχή, παρουσιάζουν εἰς τὸν λόγον διαφόρους μορφάς. Λ. γ. ὁ μαθητής,

τοῦ μαθητοῦ, οἱ μαθηταί, τῶν μαθητῶν κτλ. Αὐτὰ λέγομεν, ὅτι κλίνονται καὶ ὀνομάζονται **κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου**.

Ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου

64. αὐτός καὶ ἐκεῖνος — αὐτοὶ καὶ ἐκεῖνοι

ὄχι αὐτός, ἀλλὰ ἐκεῖνος — ὄχι αὐτοί, ἀλλὰ ἐκεῖνοι.

Αἱ λέξεις καί, ὄχι, ἀλλὰ δὲν ἀλλάζουν μορφήν. Ἀπὸ τὰ δέκα μέρη τοῦ λόγου τὰ τέσσαρα τελευταῖα, δηλ. τὸ ἐπίρρημα, ἡ πρόθεσις, ὁ σύνδεσμος καὶ τὸ ἐπιφώνημα, δὲν ἀλλάζουν μορφήν, δηλ. δὲν κλίνονται. Αὐτὰ λέγονται **ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου**.

Οἱ τύποι τῶν κλιτῶν

Θέμα, χαρακτήρ, κατάληξις

65. ἦρω-ς λύ-ω ἀκού-ω γράφ-ω
ἦρω-ος λύ-εις ἀκού-εις γράφ-εις κτλ.

Τὰ κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου παρουσιάζουν διαφόρους μορφάς, αἱ ὁποῖαι λέγονται **τύποι**.

Κάθε τύπος ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μέρη, τὸ ἓν πρὸς τὸ τέλος του, τὸ ὁποῖον μεταβάλλεται, καὶ τὸ ἄλλο πρὸς τὴν ἀρχήν, τὸ ὁποῖον μένει ἀμετάβλητον.

Τὸ μεταβλητὸν μέρος τοῦ τύπου, τὸ ὁποῖον εἶναι πρὸς τὸ τέλος, λέγεται **κατάληξις**. Λ.χ. -ς, -ος, -ω, -εις κτλ.

Τὸ ἀμετάβλητον μέρος τοῦ τύπου, τὸ ὁποῖον εἶναι πρὸς τὴν ἀρχήν, λέγεται **θέμα**. Λ.χ. ἦρω-, λύ-, ἀκού-, γράφ-.

Ὁ τελευταῖος φθόγγος τοῦ θέματος λέγεται **χαρακτήρ**. Ὁ χαρακτήρ ἤμπορεῖ νὰ εἶναι σύμφωνον, φωνήεν ἢ δίφθογγος. Λ.χ. θέμα: γράφ-, ἦρω-, ἀκού-, χαρακτήρ: φ, ω, ου.

ΑΣΚΗΣΙΣ 26.—Ἀπὸ 10 σειρὰς τοῦ Ἀναγνωστικοῦ σου γράψε εἰς δύο χωριστὰς στήλας τὰς κλιτὰς καὶ τὰς ἀκλίτους λέξεις.

ΑΣΚΗΣΙΣ 27.—Γράψε εἰς δύο χωριστὰς στήλας τὰς κλιτὰς καὶ τὰς ἀκλίτους λέξεις τῶν ἀκολουθῶν φράσεων:

Ὁ Δαίδαλος, ἀφοῦ ἔμεινεν ἀρκεῖον χρόνον εἰς τὴν Κρήτην, ἠθέλησε νὰ φύγῃ. Ἀλλὰ ὁ Μίνως δὲν τὸν ἄφηκε καὶ διέταξε ὅλα τὰ πλοῖα τῆς νήσου νὰ μὴ παραλάβουν αὐτόν. Τὰ ἐμπόδια αὐτὰ ἐμεγάλωσαν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Δαιδάλου. Πάντοτε ἐσκέπτετο πῶς νὰ φύγῃ. Μίαν ἡμέραν ἐφώνησε μὲ χαρὰν: «Εὐρῆκα μέσον νὰ σωθῶ. Θὰ φύγω διὰ τοῦ ἀέρος ὡσὰν πτηνόν!»

69. Φυσικὸν καὶ γραμματικὸν γένος

Ἄρσενικά	Θηλυκά	Οὐδέτερα
ὁ πατήρ	ἡ μήτηρ	τὸ παράθυρον
ὁ υἱὸς	ἡ κόρη	τὸ δένδρον
ὁ πετεινός	ἡ ἀγέλας	τὸ βιβλίον
Τὰ πτωτικά αὐτὰ εἶναι ἐκ φύσεως ἄρσενικά.	Αὐτὰ εἶναι ἐκ φύσεως θηλυκά.	Αὐτὰ εἶναι ἐκ φύσεως οὐδέτερα (δηλ. οὔτε ἄρσ. οὔτε θηλ.).
Καὶ εἰς τὴν γραμματικὴν λαμβάνονται ὡς ἄρσενικά.	Καὶ εἰς τὴν γραμματικὴν λαμβάνονται ὡς θηλυκά.	Καὶ εἰς τὴν γραμματικὴν λαμβάνονται ὡς οὐδέτερα.

Τὸ γένος, τὸ ὁποῖον ἔχουν ἐκ φύσεως τὰ πτωτικά, λέγεται **φυσικὸν γένος**. Τὸ δὲ γένος, τὸ ὁποῖον ἔχουν εἰς τὴν γραμματικὴν, λέγεται **γραμματικὸν γένος**.

Εἰς πολλὰ πτωτικά, ὅπως εἰς τὰ παραπάνω παραδείγματα, τὸ γραμματικὸν γένος εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸ φυσικὸν γένος. Εἰς μερικά ὅμως δὲν εἶναι τὸ ἴδιον. Ἀ.χ. ὁ βράχος, ὁ λίθος — ἡ ῥάβδος, ἡ θύρα ἔχουν γραμματικὸν γένος ἄρσενικὸν ἢ θηλυκόν, ἐνῶ τὸ φυσικὸν γένος των εἶναι οὐδέτερον. Ἐπίσης τὰ πτωτικά τὸ ναυτόπουλον, τὸ παιδίον, τὸ κοράσιον ἔχουν γραμματικὸν γένος οὐδέτερον, ἐνῶ τὸ φυσικὸν γένος των εἶναι ἄρσενικὸν ἢ θηλυκόν.

70. Ἄριθμοι

Ἐνικός: ὁ μαθητῆς αὐτός, ὁ μικρός, ὁ τρέχων.

Πληθυντικός: οἱ μαθηταὶ αὐτοί, οἱ μικροί, οἱ τρέχοντες.

Τὰ πτωτικά ἔχουν ἄλλας καταλήξεις, ὅταν γίνεται λόγος δι' ἓν, καὶ ἄλλας, ὅταν γίνεται λόγος διὰ πολλά. Δηλ. ἔχουν **δύο ἀριθμούς**: τὸν **ἐνικόν** καὶ τὸν **πληθυντικόν**.

Ἡ κλίσις

71. ὁ μαθητῆς	ὁ μικρός	αὐτός	ὁ τρέχων
τοῦ μαθητοῦ	τοῦ μικροῦ	αὐτοῦ	τοῦ τρέχοντος κλπ.

Τὰ πτωτικά, ὅπως εἶδαμεν, εἶναι κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου, δηλ. ἀλλάζουσι κάθε φοράν κατάληξιν. Ὁ ἰδιαίτερος τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον κλίνεται καθένα ἀπ' αὐτὰ, λέγεται *κλίσις*.

Παρεπόμενα τῶν πτωτικῶν

72. Εἶδαμεν ὅτι τὰ πτωτικά ἔχουσι *πτῶσιν*, *γένος*, *ἀριθμὸν* καὶ *κλίσιν*. Ὅλα αὐτὰ μαζὶ λέγονται *παρεπόμενα* (δηλ. παρακολουθήματα) τῶν πτωτικῶν.

ΑΣΚΗΣΙΣ 28. — Ἀπὸ τὰς ἀκολουθοῦσας φράσεις γράψτε εἰς δύο χωριστάς στήλας ὅσα κλιτὰ εἶναι εἰς ἐνικὸν καὶ ὅσα εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν. Ὁ μικρὸς αὐτὸς μαθητῆς. Ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι τρέχουσι. Οἱ τρέχοντες. Ἐδλογημένος ὁ ἐρχόμενος. Ἡ μαθήτρια γράφει. Ἔρχονται αἱ μαθήτριαι. Τὸ τετράδιον τοῦ μαθητοῦ. Τὰ τετράδια τοῦ φίλου. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μελετᾷ, προσοδεύει. Ἡγόρασα βιβλία. Ὁ πιστὸς φίλος. Οἱ λόγοι τῶν πιστῶν φίλων. Ἡ μικρὰ χώρα. Οἱ μεγάλοι ποταμοί. Οἱ τοῖχοι τοῦ σχολείου.

ΑΣΚΗΣΙΣ 29. — Ἀπὸ τὰς φράσεις τῆς προηγουμένης ἀσκήσεως γράψτε εἰς τρεῖς χωριστάς στήλας τὰ ἀρσενικά, τὰ θηλυκὰ καὶ τὰ οὐδέτερα.

ΤΟ ΑΡΘΡΟΝ

ΟΡΙΣΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΟΡΙΣΤΟΝ ΑΡΘΡΟΝ

Τὸ ἄρθρον. Τὰ δύο εἶδη του

73. ὁ μαθητῆς γράφει	εἷς μαθητῆς γράφει
ἡ μαθήτρια γράφει	μία μαθήτρια γράφει
τὸ παιδίον γράφει	ἐν παιδίον γράφει

Αἱ μικραὶ λέξεις, αἱ ὁποῖαι πηγαίνουσι ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ ὀνόματα καὶ δεικνύουσι τὸ γένος τῶν, λέγονται *ἄρθρα*.

Αἱ λέξεις ὁ, ἡ, τὸ συνοδεύουσι ὀνόματα γνωστὰ καὶ ὄρισμένα. Δι' αὐτὸ λέγονται *ὀριστικὰ ἄρθρα*.

Αἱ λέξεις εἷς, μία, ἐν (αἱ ὁποῖαι εἶναι κυρίως ἀριθμητικὰ ἐπίθετα) συνοδεύουσι ὀνόματα ἄγνωστα καὶ ἀόριστα. Δι' αὐτὸ λέγονται *ἀόριστα ἄρθρα*.

Τὰ ἄρθρα συμφωνοῦσι πάντοτε κατὰ γένος, ἀριθμὸν καὶ πτῶσιν μὲ τὰ ὀνόματα, τὰ ὁποῖα συνοδεύουσι.

Κλίσις τοῦ ὀριστικοῦ ἄρθρου

74. Τὸ ὀριστικὸν ἄρθρον κλίνεται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικός ἀριθμὸς

	ἀρσενικὸν	θηλυκὸν	οὐδέτερον
Ὄνομ. ὁ	(φίλος)	ἡ (χώρα)	τὸ (βιβλίον)
Γεν.	τοῦ (φίλου)	τῆς (χώρας)	τοῦ (βιβλίου)
Δοτ.	τῷ (φίλῳ)	τῇ (χώρᾳ)	τῷ (βιβλίῳ)
Αἰτ.	τὸν (φίλον)	τὴν (χώραν)	τὸ (βιβλίον)
Κλητ.	— (φίλε)	— (χώρα)	— (βιβλίον)

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ. οἱ	(φίλοι)	αἱ (χώραι)	τὰ (βιβλία)
Γεν.	τῶν (φίλων)	τῶν (χωρῶν)	τῶν (βιβλίων)
Δοτ.	τοῖς (φίλοις)	ταῖς (χώραις)	τοῖς (βιβλίοις)
Αἰτ.	τούς (φίλους)	τάς (χώρας)	τὰ (βιβλία)
Κλητ.	— (φίλοι)	— (χώραι)	— (βιβλία)

Τὸ ὀριστικὸν ἄρθρον δὲν ἔχει κλητικὴν. Εἰς τὴν θέσιν του μεταχειρίζομεθα τὰ κλητικὰ ἐπιφωνήματα ὦ, ἔ! Ἀ.χ. ὦ Θεέ, ἔ φίλε!

Κλίσις τοῦ ἀόριστου ἄρθρου

75. Τὸ ἀόριστον ἄρθρον κλίνεται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικός ἀριθμὸς

	ἀρσενικὸν	θηλυκὸν	οὐδέτερον
Ὄνομ. εἷς	(φίλος)	μία (χώρα)	ἐν (βιβλίον)
Γεν.	ἐνός (φίλου)	μιᾶς (χώρας)	ἐνός (βιβλίου)
Δοτ.	ἐνὶ (φίλῳ)	μιᾷ (χώρᾳ)	ἐνὶ (βιβλίῳ)
Αἰτ.	ἕνα (φίλον)	μίαν (χώραν)	ἐν (βιβλίον)

Τὸ ἀόριστον ἄρθρον δὲν ἔχει κλητικὴν οὔτε πληθυντικὸν ἀριθμὸν. Ἐπίσης ἡ δοτικὴ του δὲν συνηθίζεται.

Σημ. Εἰς τὴν ἀπλουστέραν γλῶσσαν ἡ ὄνομ. καὶ ἡ αἰτ. τοῦ οὐδέτερου λέγεται καὶ ἕνα : ἕνα βιβλίον.

ΑΣΚΗΣΙΣ 30. — Συμπλήρωσε τὰς ἀκολουθούς φράσεις μὲ τὰ κατάλληλα ὀριστικά ἢ ἀόριστα ἄρθρα πρὸ τῶν ὀνομάτων, ὅπου σημειώνεται παῦλα: *Αὐτὸς εἶναι — φίλος, διὰ τὸν ὅποιον σοῦ ἔλεγα. Αὐτὴ εἶναι — μαθήτρια, ἣ ὅποια σὲ ἐζήτησε. Σὲ παρακαλῶ δῶσε μου — βιβλίον, τὸ ὅποιον σοῦ ἐζήτησα. Πάντοτε — καλοὶ φίλοι δεικνύονται εἰς — περιστάσεις. *Ἠγόρασα — βιβλίον μὲ πολλὰς εἰκόνας. Χθὲς εἶδα εἰς τὸν δρόμον — ποδήλατον μὲ τρεῖς τροχοὺς. Εἰς — τραπεζαρίαν μας εἶναι κρεμασμένον — ὥρολόγιον — τοῖχου. *Ἀλλὰ — ὥρολόγιον αὐτὸ δὲν κτυπᾷ — ὥρας ἀνοίγει ἐπάνω — μικρὸν παράθυρον καὶ προβάλλει — κοῦκος, ὃ ὅποτος τινάζει — περὰ του καὶ φωνάζει: κοῦκου! κοῦκου!*

ΟΝΟΜΑΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ, ΓΕΝΟΣ, ΑΡΙΘΜΟΙ ΚΑΙ ΚΛΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Ποῖα λέγονται οὐσιαστικά. Εἶδη τῶν οὐσιαστικῶν

76. 1. Συγκεκριμένα 3

Πρόσωπα	Ζῷα	Πράγματα
ὁ μαθητής	ὁ ἄετός	ὁ λίθος
ἡ μαθήτρια	ἡ περιστερά	ἡ οἰκία
τὸ τέκνον	τὸ πρόβατον	τὸ ξύλον

2. Ἀφηρημένα 4

Πρᾶξις ἢ ἐνέργεια	Κατάστασις	Ἰδιότης
ὁ διωγμός	ὁ πλοῦτος	ἡ ἐπιμέλεια
ἡ φυγή	ἡ πενία	ἡ ταχύτης
τὸ ψεῦδος	τὸ ψῦχος	τὸ πλάτος

“Ὅλαι αἱ λέξεις αὐταὶ εἶναι οὐσιαστικά.

Δηλαδή: Αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι φανερόνουν: 1) πρόσωπα, ζῷα ἢ πράγματα καὶ 2) πρᾶξιν, κατάστασιν ἢ ιδιότητα, λέγονται οὐσιαστικά.

77. Καὶ αἱ μὲν λέξεις, αἱ ὁποῖαι φανερόνουν πρόσωπα, ζῷα ἢ πράγματα, λέγονται *συγκεκριμένα οὐσιαστικά*. Ἀ.χ. *μαθητής, περιστερά, ξύλον*. Αἱ δὲ λέξεις, αἱ ὁποῖαι φανερόνουν πρᾶξιν, κατάστασιν ἢ ιδιότητα, λέγονται *ἀφηρημένα οὐσιαστικά*. Ἀ.χ. *διωγμός, φυγή, ψεῦδος*.

Κύρια και προσηγορικά

78. Κύρια ὀνόματα	Προσηγορικά (ἢ κοινά) :
ὁ Ἀλέξανδρος	ὁ ἄνθρωπος
ὁ Βουκεφάλας	ὁ ἵππος
ἡ Λαμία	ἡ πόλις
τὸ Παναχαϊκόν	τὸ ὄρος

Τὰ συγκεκριμένα οὐσιαστικά ὑποδιαίρουνται εἰς

1) **κύρια ὀνόματα**· ταῦτα εἶναι ὅσα φανερόνουν ἐν ὀρισμένον πρόσωπον, ζῶον ἢ πρᾶγμα. Λ.χ. ὁ Γεώργιος, ὁ Κέοβερρος, ἡ Ἀμάθεια, τὸ Βυζάντιον.

2) **προσηγορικά** (ἢ κοινά)· ταῦτα εἶναι ὅσα φανερόνουν ἐν σύνολον ἀπὸ ὁμοειδῆ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα. Λ.χ. ὁ διδάσκαλος, ἡ ὄρνις, τὸ σχολεῖον.

Σημ. Τὰ κύρια ὀνόματα γράφονται μὲ τὸ ἀρκτικὸν κεφαλαῖον (βλ. 11,3).

79. Τὸ γένος τῶν οὐσιαστικῶν

1. Μονοκατάληκτα καὶ μονογενῆ	2. Μονοκατάληκτα καὶ διγενῆ	3. Δικατάληκτα καὶ διγενῆ
ὁ ἄνθρωπος	ὁ ἱατρὸς	ὁ μαθητῆς
ἡ μήτηρ	ἡ ἱατρὸς	ἡ μαθήτρια
τὸ τέκνον	ὁ ταμίης	ὁ ἱερεὺς
ὁ λίθος	ἡ ταμίης	ἡ ἱέρεια
ἡ θύρα	ὁ γραμματεὺς	ὁ διδάσκαλος
τὸ βιβλίον	ἡ γραμματεὺς	ἡ διδασκάλισσα
	ὁ παράνυμφος	ὁ ἀνθοπώλης
	ἡ παράνυμφος	ἡ ἀνθοπώλις

1) Τὰ περισσότερα οὐσιαστικά εὐρίσκονται μόνον εἰς ἓν γένος, ἢ ἀρσενικὸν ἢ θηλυκὸν ἢ οὐδέτερον. Λ.χ. ὁ ἄνθρωπος, ἡ σημαία, τὸ δένδρον. Ταῦτα λέγονται **μονοκατάληκτα** καὶ **μονογενῆ**.

2) Μερικά οὐσιαστικά ἔχουν μὲν ἓνα τύπον, ἀλλὰ δύο γένη, ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν μὲ τὴν ἰδίαν κατάληξιν, διακρίνονται δὲ

ἀπὸ τὸ ἄρθρον: ὁ ὀδηγός — ἡ ὀδηγός. Ταῦτα λέγονται **μονοκατάληκτα** καὶ **διγενῆ**.

3) Μερικὰ οὐσιαστικά ἔχουν δύο τύπους, ἓνα διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ ἓνα διὰ τὸ θηλυκόν: ὁ μαθητὴς — ἡ μαθήτρια. Ταῦτα λέγονται **δικατάληκτα** καὶ **διγενῆ**.

Συνήθεις καταλήξεις εἰς τὸ θηλυκὸν τούτων εἶναι: -τρια, -εἰα, -ισσα, -ις.

Σημ. Μερικὰ οὐσιαστικά ἔχουν ἄλλην λέξιν διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ ἄλλην διὰ τὸ θηλυκόν. Αὐτὸ γίνεται κυρίως εἰς ὀνόματα, τὰ ὅποια φανερώουν συγγένειαν. Ἀ.χ. ὁ ἀνὴρ — ἡ γυνή, ὁ πατήρ — ἡ μήτηρ, ὁ υἱός — ἡ θυγάτηρ, ὁ γαμβρός — ἡ νύμφη, ὁ πάππος — ἡ μάμη.

Τὸ γένος εἰς τὰ ὀνόματα τῶν ζώων

80. 1. Ἐπίκοινα (κοινὸν ὄνομα διὰ τὸ ἀρσεν. καὶ θηλ.)	2. Θηλυκὰ ζῶων μὲ χωριστὴν κατά- ληξιν	3. Θηλυκὰ ζῶων μὲ διαφορητικὴν λέξιν
ὁ ἀετός, ὁ κόραξ	ὁ λύκος, ἡ λύκαινα	ὁ ἵππος — ἡ φορβάς
ὁ βάτραχος, ὁ καρχα- ρίας	ὁ λέων, ἡ λέαινα	ὁ βοῦς — ἡ ἀγελάς
ἡ ἄρκτος, ἡ ἀλώπηξ		ὁ πετεινός — ἡ ὄρνις
ἡ κάμηλος, ἡ τίγρις		ὁ κριός — ἡ ἀμνάς
ἡ γαλῆ, ἡ περιστιρεά		ὁ τράγος — ἡ αἰξ

1) Τὰ περισσότερα οὐσιαστικά ὀνόματα τῶν ζώων ἔχουν ἓνα κοινὸν τύπον καὶ διὰ τὰ ἀρσενικά καὶ διὰ τὰ θηλυκὰ ζῶα. Ταῦτα ὀνομάζονται **ἐπίκοινα** (βλ. τὰ παραδ. στήλης 1).

Σημ. Εἰς τὰ ἐπίκοινα οὐσιαστικά, ὅταν εἶναι ἀνάγκη νὰ δηλωθῆ τὸ φυσικὸν γένος των, μεταχειρίζομεθα τὸ ἐπίθετον *ἀρσενικός* ἢ *θηλυκός*. Ἀ.χ. ὁ ἀρσενικός ἀετός — ὁ θηλυκός ἀετός, ἡ ἀρσενικὴ ἀλώπηξ — ἡ θηλυκὴ ἀλώπηξ.

2) Διὰ μερικὰ ζῶα σχηματίζομεν τὸν τύπον τοῦ θηλυκοῦ μὲ χωριστὴν κατάληξιν -αῖνα (βλ. τὰ παραδ. στήλης 2).

3) Διὰ μερικὰ ἄλλα ζῶα ἔχομεν διὰ τὸ θηλυκὸν διαφορητικὴν λέξιν ἀπὸ τὸ ἀρσενικὸν (βλ. τὰ παραδ. στήλης 3).

Οἱ ἀριθμοὶ τῶν οὐσιαστικῶν

81. Ἐνικός ἀριθθός
ὁ ἄνθρωπος, ἡ θάλασσα,
τὸ θρανίον

Πληθυντικός ἀριθμὸς
οἱ ἄνθρωποι, αἱ θάλασσαί,
τὰ θρανία

Κανονικῶς τὰ οὐσιαστικά, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα πτωτικά, ἔχουν δύο ἀριθμούς: 1) τὸν *ἐνικόν*, ὅταν γίνεται λόγος δι' ἓν, καὶ 2) τὸν *πληθυντικόν*, ὅταν γίνεται λόγος διὰ πολλὰ.

Αἱ τρεῖς κλίσεις

82. Πρώτη κλίσις
ὁ ταμίας, ὁ μαθητής
ἡ οἰκία, ἡ μάχη

Δευτέρα κλίσις
ὁ ἄνθρωπος
ἡ ὁδός, τὸ πρόβατον

Τρίτη κλίσις
ὁ φύλαξ, ἡ πόλις
τὸ σῶμα

Τὰ οὐσιαστικά ἔχουν τρεῖς *κλίσεις*: τὴν *πρώτην*, τὴν *δευτέραν* καὶ τὴν *τρίτην*.

31. — 1) Γράψε 5 οὐσιαστικά συγκεκριμένα προσηγορικά προσώπων, 5 ζῶων, 5 πραγμάτων. 2) Γράψε 5 κύρια ὀνόματα προσώπων, 5 ζῶων (ἀπὸ ἱστορικά ἢ μυθολογικά ἢ σημερινὰ ὀνόματα), 5 πραγμάτων (ἀπὸ γεωγραφικά ὀνόματα).

ΑΣΚΗΣΙΣ 32. — Γράψε 3 ἀφηρημένα οὐσιαστικά, τὰ ὅποια νὰ φανερῶνουν πράξιν (ἢ ἐνέργειαν), 3 τὰ ὅποια νὰ φανερῶνουν κατάστασιν καὶ 3 τὰ ὅποια νὰ φανερῶνουν ιδιότητα.

ΑΣΚΗΣΙΣ 33. — Γράψε τὰ θηλυκὰ τῶν ἐξῆς οὐσιαστικῶν: 1) βασιλεύς, ράπτης, ἀρτοποιός, καθαριστής, διευθυντής, καθηγητής, γείτων, ἥρως, ὕφαντής. — 2) ὁ δόηγός, ὁ σύζυγος, ὁ ἔμπορος, ὁ πρόεδρος, ὁ ἱατρός, ὁ ἀρχιτέκτων, ὁ ρήτωρ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 34. — Νὰ εἰρηξ 10 ὀνόματα ζῶων ἐπίκοινα καὶ νὰ γράψῃς τὸ ἀρσενικόν καὶ τὸ θηλυκόν αὐτῶν μετὰ τὴν προσθήκην τῶν ἐπιθέτων «ἀρσενικόν» ἢ «θηλυκόν» πρὸ αὐτῶν.

Ἐπίδειγμα:

Ἄρσενικά
ὁ ἀρσενικός κόραξ
ἡ ἀρσενική ἄρκτος

Θηλυκὰ
ὁ θηλυκός κόραξ
ἡ θηλυκή ἄρκτος

ΑΣΚΗΣΙΣ 35. — Ἐπογράμμιστε μετὰ μίαν γραμμὴν τὰ συγκεκριμένα καὶ

μέ δύο τὰ ἀφηρημένα οὐσιαστικά, τὰ περιεχόμενα εἰς τὴν παρακάτω διήγησιν: **Ὁ Κίμων**. — Ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Κίμων ἐφημίζετο διὰ τὴν πραότητα καὶ τὴν καλωσύνην του. Μὲ τὰς ἀρετὰς αὐτὰς ἐκέρδισε τὴν ἀγάπην τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων. Ἐνῶ δὲ Πανσανίας (ὁ ἀρχηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν) ἐφέρετο πρὸς τοὺς συμμάχους μὲ τραχύτητα καὶ ἀυθάδειαν, ὁ Κίμων ἐδείκνυεν ἐπιείκειαν καὶ καταδεκτικότητα. Καὶ κατώρθωσε νὰ κερδίσῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος ὄχι μὲ τὰ ὄπλα, ἀλλὰ μὲ τὸν λόγον, μὲ τὴν εὐγένειαν καὶ μὲ τὴν καλὴν συμπεριφορὰν του.

ΑΣΚΗΣΙΣ 36. — Ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά, τὰ περιεχόμενα εἰς τὴν παραπάνω διήγησιν, νὰ εἰρης ποῖα εἶναι εἰς τὸν ἐνικὸν καὶ ποῖα εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν.

ΠΡΩΤΗ ΚΛΙΣΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

83. Ποῖα ὀνόματα περιέχει ἡ πρώτη κλίσις

1. Ἄρσενικά	2. Θηλυκά
ὁ ταμί-ας	ἡ σημαί-α
ὁ μαθητ-ῆς	ἡ μάχ-η

Ἡ πρώτη κλίσις περιέχει ὀνόματα μόνον ἄρσενικά καὶ θηλυκά. Καὶ τὰ μὲν ἄρσενικά εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ τελειώνουν εἰς -ας ἢ εἰς -ης, τὰ δὲ θηλυκά εἰς -α ἢ εἰς -η.

1. Ἄρσενικά τῆς α' κλίσεως εἰς -ας

84. Ὄνομ. -ας, γεν. -ου
(παροξύτονα)

Ἐνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
Ὄν. ὁ ταμί-ας	οἱ ταμί-αι
Γεν. τοῦ ταμί-ου	τῶν ταμι-ῶν
Δοτ. τῷ ταμί-ᾳ	τοῖς ταμί-αις
Αἰτ. τὸν ταμί-αν	τοὺς ταμί-ας
Κλητ. ὦ ταμί-α	ὦ ταμί-αι

ΑΣΚΗΣΙΣ 37. — Κλίτε τὰ ὀνόματα: 1) *λοχίας*, *μανθῦας* (εἰς τὸν ἐνικ. καὶ πληθυντ.) — 2) *Αἰνείας*, *Ἀντίβας* (μόνον εἰς τὸν ἐνικόν).

2. Ἄρσενικὰ τῆς α' κλίσεως εἰς -ης

85. α') Ὄνομ. -ης, γεν. -ου (κλητ. -α)
(Ὁξύτονα καὶ παροξύτονα)

	Ἐνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
Ὄν.	ὁ μαθητ-ῆς στρατιώτ-ης	οἱ μαθητ-αι στρατιῶτ-αι
Γεν.	τοῦ μαθητ-οῦ στρατιώτ-ου	τῶν μαθητ-ῶν στρατιωτ-ῶν
Δοτ.	τῷ μαθητ-ῆ στρατιώτ-ῃ	τοῖς μαθητ-αῖς στρατιώτ-αις
Αἰτ.	τὸν μαθητ-ῆν στρατιώτ-ην	τούς μαθητ-ὰς στρατιώτ-ας
Κλ.	ὦ μαθητ-ὰ στρατιῶτ-α	ὦ μαθητ-αι στρατιῶτ-αι

86. β') Ὄνόματα εἰς -δης, γεν. -δου (κλητ. -δη)
(παροξύτονα)

	Ἐνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
Ὄν.	ὁ Ἡρακλείδης	οἱ Ἡρακλεῖδαι
Γεν.	τοῦ Ἡρακλείδου	τῶν Ἡρακλειδῶν
Δοτ.	τῷ Ἡρακλείδῃ	τοῖς Ἡρακλεῖδαις
Αἰτ.	τὸν Ἡρακλείδην	τούς Ἡρακλείδας
Κλητ.	ὦ Ἡρακλείδῃ	ὦ Ἡρακλεῖδαι

87. **Παρατηρήσεις:** 1) Τὰ ἄρσενικὰ ὀνόματα τῆς α' κλίσεως εἰς -ης, ὅλα σχεδόν, ἔχουν τὴν κλητικὴν εἰς -α βραχύ, ἐκτὸς ἐκείνων, τὰ ὅποια τελειώνουν εἰς -δης: ὁ μαθητῆς - ὦ μαθητά, ὁ στρατιώτης - ὦ στρατιῶτα, ὁ πατριώτης - ὦ πατριῶτα, ὁ πολίτης - ὦ πολῖτα, ὁ Πέρσης - ὦ Πέρσα, ὁ γεωμέτρης - ὦ γεωμέτρα, ὁ γυμνασιάρχης - ὦ γυμνασιάρχα, ὁ τελώνης - ὦ τελῶνα, ὁ βιβλιοπώλης - ὦ βιβλιοπῶλα κλπ., ἀλλά: ὁ Ἡρακλείδης - ὦ Ἡρακλείδῃ, ὁ Ἀριστείδης - ὦ Ἀριστείδῃ, ὁ εὐπατριδῆς - ὦ εὐπατριδῆ.

Τὸ ὄνομα δεσπότης ἔχει κλητ. προπαροξύτονον: ὦ δέσποτα.

2) Ὅσα τελειώνουν εἰς -ίτης ἔχουν τὸ ι μακρόν: ὁ πολίτης - οἱ πολῖται, ὁ ὀπλίτης - οἱ ὀπλίται, ὁ μεσίτης - οἱ μεσίται, ὁ Ἀνατολίτης - οἱ Ἀνατολίται, ὁ Μεσολογγίτης - οἱ Μεσολογγῖται κλπ.

3) Ὅσα τελειώνουν εἰς -άτης ἔχουν τὸ α μακρόν: ὁ Σπαρτιάτης - οἱ Σπαρτιᾶται, ὁ Τεγεάτης - οἱ Τεγεᾶται, ὁ Ἀσιάτης -

οἱ Ἀσιᾶται, ὁ Κυθωνιάτης - οἱ Κυθωνιᾶται. — Ὅσα ὅμως εἰς -άτης παράγονται ἀπὸ ρήματα ἔχουν τὸ α βραχύ: ἐργάτης - ἐργάται, διαβάτης - διαβάται, πελάτης - πελάται, προσιάτης - προσιάται, ἁμαξηλάτης - ἁμαξηλάται (ἄρματηλάτης, ποδηλάτης) κ.ἄ.

ΑΣΚΗΣΙΣ. 38. — Κλίνε μὲ καταλλήλους προτάσεις (σύμφωνα μὲ τὸ παρακάτω ὑπόδειγμα) τὰ ὀνόματα: ἀθλητής, πόλις, προφήτης.

Ἵπόδειγμα:

Ἐνικός ἀριθμὸς	Πληθυντικός ἀριθμὸς
Ὁ μαθητὴς προσέχει εἰς τὸ μάθημα.	Οἱ μαθηταὶ ἔχουν ἐπιμέλειαν.
Αὐτὸ τὸ βιβλίον εἶναι τοῦ μαθητοῦ.	Τὰ τετράδια τῶν μαθητῶν εἶναι ἐδώ.
Δίδω τῷ μαθητῇ τὸ τετράδιον.	Ἔδωσα τοῖς μαθηταῖς τὰ βιβλία.
Ὁ διδάσκαλος ἐπαινεῖ τὸν μαθητήν.	Βλέπω τοὺς μαθητάς.
Ὁ μαθητὰ, εἶσαι ἀξιέπαινος.	Ὁ μαθηταί, ἄς ἔχετε ἐπιμέλειαν.

ΑΣΚΗΣΙΣ 39. — Κλίνε μὲ καταλλήλους διὰ κάθε πτώσει προτάσεις τὸ ὄνομα Ἀριστείδης (μόνον εἰς τὸν ἐνικόν).

3. Ἐηλυκὰ τῆς α' κλίσεως εἰς -α

88.

α') Ὀνομ. -α, γεν. -ας

(Ὀξύτονα, παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα)

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὀν. ἡ	χαρ-ά	σημαί-α	μάχαιρ-α
Γεν. τῆς	χαρ-ᾶς	σημαί-ας	μαχαίρ-ας
Δοτ. τῇ	χαρ-ᾶ	σημαί-α	μαχαίρ-α
Αἰτ. τήν	χαρ-άν	σημαί-αν	μάχαιρ-αν
Κλ. ὃ	χαρ-ά	σημαί-α	μάχαιρ-α

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὀν. αἱ	χαρ-αἱ	σημαῖ-αι	μάχαιρ-αι
Γεν. τῶν	χαρ-ῶν	σημαι-ῶν	μαχαιρ-ῶν
Δοτ. ταῖς	χαρ-αῖς	σημαί-αις	μαχαίρ-αις
Αἰτ. τὰς	χαρ-ὰς	σημαί-ας	μαχαίρ-ας
Κλ. ὃ	χαρ-αἱ	σημαῖ-αι	μάχαιρ-αι

Παρατήρησις: Ὅσα θηλυκὰ τῆς α' κλίσεως εἰς -α ἔχουν ἔμπροσ ἀπ' αὐτὸ φωνῆεν ἢ ρ, φυλάττουν τὸ -α εἰς ὅλας τὰς πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ.

89. β') Ὄνομ. -α, γεν. ης

(*τονιζόμενα εἰς τὴν παραλήγουσαν ἢ προπαραλήγουσαν*)

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	ἡ	γλῶσσ-α	τράπεζ-α
Γεν.	τῆς	γλώσσ-ης	τραπέζ-ης
Δοτ.	τῇ	γλώσσ-ῃ	τραπέζ-ῃ
Αἰτ.	τὴν	γλῶσσ-αν	τράπεζ-αν
Κλητ.	ὦ	γλῶσσ-α	τράπεζ-α

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	αἱ	γλῶσσ-αι	τράπεζ-αι
Γεν.	τῶν	γλωσσ-ῶν	τραπέζ-ῶν
Δοτ.	ταῖς	γλώσσ-αις	τραπέζ-αις
Αἰτ.	τὰς	γλώσσ-ας	τραπέζ-ας
Κλητ.	ὦ	γλῶσσ-αι	τράπεζ-αι

90. **Παρατήρησις:** Ὅσα θηλυκὰ τῆς α' κλίσεως εἰς -α ἔχουν ἔμπροσ ἀπ' αὐτὸ σύμφωνον (πλὴν τοῦ ρ), εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν τοῦ ἐνικοῦ τρέπουν τὸ -α εἰς -η: τῆς γλώσσης, τῇ γλώσσῃ — τῆς τραπέζης, τῇ τραπέζῃ.

91. Παρατήρησις

διὰ τὴν κατάληξιν -α τῶν θηλυκῶν τῆς α' κλίσεως

Ἐκ τῶν θηλυκῶν οὐσιαστικῶν τῆς α' κλίσεως, τὰ ὅποια εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ τελειῶνουν εἰς α, ἄλλα ἔχουν τὸ α βραχὺ καὶ ἄλλα μακρόν.

1. Ἔχουν τὸ α βραχύ :

α') Ὅλα τὰ προπαροξύτονα : ἀλήθεια, ἐπιμέλεια, εὐγένεια, ὁμόνοια, μάχαιρα.

β') Ὅσα τρέπουν τὸ α εἰς η εἰς τὴν γεν. καὶ δοτ. τοῦ ἐνικοῦ : γλῶσσα (γλώσσης), μούσα (μούσης).

γ') Καὶ τὰ ἐξῆς 10 : μοῦρα, πεῖρα, σπεῖρα, πρωρα, σφαῖρα, σφύρα, γαῖα, γραῖα, μαῖα, μυῖα.

2. Ἔχουν τὸ α μακρόν :

Ὅλα τὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα φυλάσσουν τὸ α εἰς ὄλας τὰς πτώσεις : βασιλεία, ἐκστρατεία, σημαία, σοφία κλπ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 40. — Κλίνε τὰ ὀνόματα : 1) ἡ φρουρά, ἡ χώρα, ἡ βοήθεια 2) ἡ ρίζα, ἡ μούσα, ἡ θάλασσα. Ἐπίσης μὲ καταλλήλους διὰ καθῆκτων πτώσιν προτάσεις τὸ ὄνομα : Σπαρτιάτιςσα.

ΑΣΚΗΣΙΣ 41. — Σημείωσε τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα εἰς τὰς λέξεις τῶν παρακάτω φράσεων : Οἱ ἀρχαῖοι ἐπιστεον ὅτι ἡ μοῖρα κυβερνεῖ τοὺς ἀνθρώπους. — Ἡ πείρα τῆς ζωῆς πολλὰ μᾶς διδάσκει. — Ἡ γῆ εἶναι σφαῖρα. — Ἡ μυῖα εἶναι ἐντομον βλαβερὸν. — Το προσηθιον μέρος του πλοίου λεγεται πρωρα. — Ἡ γῆ ελεγετο και γαῖα ἀπο τοὺς ἀρχαίους. Γαῖα ἦτο καὶ ἀρχαία θεα. Μεγαλαὶ ἐκτασεις γῆς καταλληλοὶ δια καλλιεργειαν λεγονται γαῖαι. — Ἡ ἐλληνικη γλωσσα ελεγετο και γλωσσα των θεων. — Ἡ γραῖα εἶναι σεβαστη. — Ἡ μουσα ἐμπνεει τοὺς ποιητας.

92. Θηλυκὰ τῆς α' κλίσεως εἰς -η

(Ὅξύτονα καὶ παροξύτονα)

	Ἐνικός ἀριθμὸς		Πληθυντικός ἀριθμὸς
Ὄν.	ἡ ἀλ-ἠ ἐπιστήμ-η	αἱ	ἀλ-αἱ ἐπιστήμ-αι
Γεν.	τῆς ἀλ-ῆς ἐπιστήμ-ης	τῶν	ἀλ-ῶν ἐπιστημ-ῶν
Δοτ.	τῇ ἀλ-ῆ ἐπιστήμ-η	ταῖς	ἀλ-αῖς ἐπιστήμ-αις
Αἰτ.	τὴν ἀλ-ἠν ἐπιστήμ-ην	τάς	ἀλ-ὰς ἐπιστήμ-ας
Κλητ.	ὦ ἀλ-ἠ ἐπιστήμ-η	ὦ	ἀλ-αἱ ἐπιστήμ-αι

93. Ὅ τονισμὸς τῶν θηλυκῶν τῆς α' κλίσεως

Ὄν.	ἡ σημαία	θάλασσα	γλῶσσα	τιμὴ
Αἰτ.	τὴν σημαίαν	θάλασσαν	γλῶσσαν	τιμὴν
Κλητ.	ὦ σημαία	θάλασσα	γλῶσσα	τιμὴ

Εἰς τὰ θηλυκὰ τῆς α' κλίσεως ἡ αἰτιατικὴ καὶ ἡ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ τονίζεται ὅπου καὶ ὅπως ἡ ὀνομαστικὴ (δηλ. τονίζεται εἰς τὴν ἰδίαν συλλαβὴν καὶ μὲ τὸν ἴδιον τόνον).

ΑΣΚΗΣΙΣ 42. — Γράψε τὴν ὀνομαστικὴν, γενικὴν καὶ αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ὀνομάτων: ἀλήθεια, μούσα, ἐκστρατεία, γέφυρα, μαθήτρια, σφαῖρα, μέλισσα, μοῖρα, φωνή, κόμη, πέτρα, ψυχή, τέχνη.

Συνηρημένα α' κλίσεως

94. Ὁ Ἐρμέας = Ἐρμῆς, ἡ Ἀθηνάα = Ἀθηνᾶ, ἡ συκέα = συκῆ.

Μερικὰ ὀνόματα τῆς α' κλίσεως ἔχοντα χαρακτῆρα α ἢ ε συναίρουσιν τοῦτον μὲ τὰς καταλήξεις. Αὐτὰ λέγονται *συνηρημένα* καὶ κλίνονται ὡς ἕξῃς:

95.	Ἐνικός ἀριθμὸς		Ἐνικ. Πληθυντ. ἀριθ.	
Ὄν.	ὁ Ἐρμῆς	ἡ Ἀθηνᾶ	ἡ συκῆ	αἱ συκαῖ
Γεν.	τοῦ Ἐρμοῦ	τῆς Ἀθηνᾶς	τῆς συκῆς	τῶν συκῶν
Δοτ.	τῷ Ἐρμῆ	τῇ Ἀθηνᾷ	τῇ συκῇ	ταῖς συκαῖς
Αἰτ.	τὸν Ἐρμῆν	τὴν Ἀθηνᾶν	τὴν συκῆν	τὰς συκάς
Κλητ.	ὦ Ἐρμῆ	ὦ Ἀθηνᾶ	ὦ συκῆ	ὦ συκαῖ

* Ἄλλα τοιαῦτα συνηρημένα τῆς α' κλίσεως εἶναι: ὁ Θαλῆς, ὁ Ἀπελλῆς, ἡ Ναυσικᾶ, ἡ γῆ, ἡ γαλῆ, ἡ λεοντῆ (= τὸ δέσμα τοῦ λέοντος), ἡ ἀλωπεκῆ κτλ.

96. **Παρατηρήσεις.** Τὰ συνηρημένα ὀνόματα τῆς α' κλίσεως περισπῶνται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις.

ΑΣΚΗΣΙΣ 43. — Κλίνε τὰ ὀνόματα: Θαλῆς καὶ γῆ (μόνον εἰς τὸν ἐνικόν) καὶ τὰ ὀνόματα γαλῆ καὶ λεοντῆ (εἰς τοὺς δύο ἀριθμοὺς).

Καταλήξεις τῆς α' κλίσεως

97.	Ἐνικός ἀριθμὸς		Πληθυντ. ἀριθ.		
	ἀρσενικά	θηλυκὰ	ἀρσενικά καὶ θηλ.		
Ὄν.	-ας	-ης	-α	-η	-αι
Γεν.	-ου	-ου	-ας (-ης)	-ης	-ῶν
Δοτ.	-α	-ῆ	-α (-ῆ)	-ῆ	-αῖς
Αἰτ.	-αν	-ῆν	-αν	-ῆν	-ας
Κλητ.	-α	-α (-ῆ)	-α	-ῆ	-α

Γενικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὰ οὐσιαστικὰ τῆς α' κλίσεως

98. 1) Αἱ καταλήξεις τοῦ πληθυντικοῦ τῶν οὐσιαστικῶν τῆς α' κλίσεως εἶναι αἱ ἴδιαι καὶ διὰ τὰ ἄρσενικὰ καὶ διὰ τὰ θηλυκά.

2) Ἡ κατάληξις -ας τῆς α' κλίσεως εἶναι παντοῦ μακρά: ὁ *Αἰνείας*, τοὺς *ναύτας*, τῆς *χώρας*, τὰς *χώρας*.

3) Ἡ γενικὴ τοῦ πληθ. τονίζεται πάντοτε εἰς τὴν λήγουσαν καὶ περισπᾶται: τῶν *ταμιῶν*, τῶν *πολιτῶν*, τῶν *θαλασσοῶν*, τῶν *μαχῶν*.

Διὰ τὸν τονισμόν τῶν ὀνομάτων εἰς τὰς διαφόρους πτώσεις βλ. § 153.

ΑΣΚΗΣΙΣ 44. — Δε' ὑπαγόρευσιν. Ἡ ἑλληνικὴ σημαία συμβολίζει τὴν δόξαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς χώρας μας. Κάτω ἀπὸ τὰς πτυχὰς τῆς σημαίας μένομεν ὄλοι μ' εὐλάβειαν καὶ ὑπερηφάνειαν. Μᾶς γεμίζει μαγείαν ἢ θεὰ τῆς σημαίας μας. Μᾶς ἐνθυμίζει τὰς θυσίας, τὰς μάχας, τὰς νίκας ἄλλων τῶν ἑλληνικῶν γενεῶν. Αὐτὴ ἐνσαρκώνει τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας καὶ μᾶς φέρει εἰς τὴν μνήμην τὴν ἀνδρείαν τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ναυτῶν μας, τὴν τόλμην τῆς ἀεροπορίας μας, τὴν καρτερίαν ἄλλων τῶν πολιτῶν.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΚΛΙΣΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

99. Ποῖα ὀνόματα περιέχει ἡ β' κλίσις

Ἄρσενικὰ	θηλυκὰ	οὐδέτερα
ὁ <i>λα-δς</i>	ἡ <i>ὀδ-δς</i>	τὸ <i>φυτ-ὸν</i>
ὁ <i>κῆπ-ος</i>	ἡ <i>νῆσ-ος</i>	τὸ <i>δῶρ-ον</i>
ὁ <i>ἄνθρωπ-ος</i>	ἡ <i>ἥπειρ-ος</i>	τὸ <i>πρόσωπ-ον</i>

Ἡ δευτέρα κλίσις περιέχει ὀνόματα ἄρσενικὰ, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα. Καὶ τὰ μὲν ἄρσενικὰ καὶ θηλυκὰ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ τελειώνουν εἰς *-ος*, τὰ δὲ οὐδέτερα εἰς *-ον*.

1. Ἀρσενικά τῆς β' κλίσεως εἰς -ος

(τονιζόμενα εἰς τὴν λήγουσαν, παραλήγουσαν, προπαραλήγουσαν)

100.

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὅν.	ὁ	λα-ὸς	κῆπ-ος	ἄνθρωπ-ος
Γεν.	τοῦ	λα-οῦ	κῆπ-ου	ἄνθρώπ-ου
Δοτ.	τῷ	λα-ῶ	κῆπ-ω	ἄνθρώπ-ω
Αἰτ.	τὸν	λα-ὸν	κῆπ-ον	ἄνθρωπ-ον
Κλητ.	ὦ	λα-ὲ	κῆπ-ε	ἄνθρωπ-ε

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὅν.	οἱ	λα-οὶ	κῆπ-οι	ἄνθρωπ-οι
Γεν.	τῶν	λα-ῶν	κῆπ-ων	ἄνθρώπ-ων
Δοτ.	τοῖς	λα-οῖς	κῆπ-οις	ἄνθρώπ-οις
Αἰτ.	τούς	λα-οὺς	κῆπ-οὺς	ἄνθρώπ-οὺς
Κλητ.	ὦ	λα-οὶ	κῆπ-οι	ἄνθρωπ-οι

Σημ. Διὰ τὸν τονισμόν τῶν παροξυτόνων βλ. § 153, 3.

ΑΣΚΗΣΙΣ 45.—Κλίτε μὲ καταλλήλους διὰ κάθε πτώσιν προτάσεις τὰ ὀνόματα: ἀδελφός, διδάσκαλος.

ΑΣΚΗΣΙΣ 46.—Γράψτε τὴν γεν. καὶ δοτ. τοῦ ἐνικοῦ καὶ τὴν γεν. δοτ. καὶ αἰτιατ. τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ὀνομάτων: ἄγγελος, ἔμπορος, ἥλιος, κάτοικος, κίνδυνος, πόλεμος.

2. Θηλυκὰ τῆς β' κλίσεως εἰς -ος

(τονιζόμενα εἰς τὴν λήγουσαν, παραλήγουσαν, προπαραλήγουσαν)

101.

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὅν.	ἡ	ὀδ-ὸς	νῆσ-ος	ἡπειρ-ος
Γεν.	τῆς	ὀδ-οῦ	νῆσ-ου	ἡπείρ-ου
Δοτ.	τῇ	ὀδ-ῶ	νῆσ-ω	ἡπείρ-ω
Αἰτ.	τὴν	ὀδ-ὸν	νῆσ-ον	ἡπειρ-ον
Κλητ.	ὦ	ὀδ-ὲ	νῆσ-ε	ἡπειρ-ε

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὅν.	αἱ	ὀδ-οὶ	νῆσ-οι	ἡπειρ-οι
Γεν.	τῶν	ὀδ-ῶν	νῆσ-ων	ἡπείρ-ων
Δοτ.	ταῖς	ὀδ-οῖς	νῆσ-οις	ἡπείρ-οις
Αἰτ.	τάς	ὀδ-οὺς	νῆσ-οὺς	ἡπείρ-οὺς
Κλητ.	ὦ	ὀδ-οὶ	νῆσ-οι	ἡπειρ-οι

102. Παρατήρη-

σις: Τὰ θηλυκὰ τῆς β' κλίσεως ἔχουν τὰς ἰδίας καταλήξεις μὲ τὰ ἀρσενικά εἰς ὅλας τὰς πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ. Τὸ γένος τῶν διακρίνεται ἀπὸ τὸ ἄρθρον.

Σημ. Διὰ τὸν τονισμόν τῶν προπαροξυτόνων βλ. § 153, 3.

ΑΣΚΗΣΙΣ 47. — Κλίνε τὰ ὀνόματα: κίβωτός, ψῆφος, κάμηλος.

ΑΣΚΗΣΙΣ 48. — Γράψε τὴν γεν. καὶ δοτ. τοῦ ἐνικοῦ καὶ τὴν γεν., δοτ. καὶ αἰτ. τοῦ πληθυντικοῦ τῶν προπαροξυτόνων θηλυκῶν τῆς β' κλίσεως: ἄμπελος, διάμετρος, μέθοδος, παράγραφος, πρόοδος.

3. Οὐδέτερα τῆς β' κλίσεως εἰς -ον

(τονιζόμενα εἰς τὴν λήγουσαν, παραλήγουσαν, προπαραλήγουσαν)

103.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὀν.	τὸ	φνι-ὸν	δῶρ-ον	πρόσωπ-ον
Γεν.	τοῦ	φνι-οῦ	δώρ-ου	προσώπ-ου
Δοτ.	τῷ	φνι-ῷ	δώρ-ω	προσώπ-ω
Αἰτ.	τὸ	φνι-ὸν	δῶρ-ον	πρόσωπ-ον
Κλητ.	ὦ	φνι-ὸν	δῶρ-ον	πρόσωπ-ον

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὀν.	τὰ	φνι-ὰ	δῶρ-α	πρόσωπ-α
Γεν.	τῶν	φνι-ῶν	δώρ-ων	προσώπ-ων
Δοτ.	τοῖς	φνι-οῖς	δώρ-οις	προσώπ-οις
Αἰτ.	τὰ	φνι-ὰ	δῶρ-α	πρόσωπ-α
Κλητ.	ὦ	φνι-ὰ	δῶρ-α	πρόσωπ-α

Σημ. Διὰ τὸν τονισμόν τῶν προπαροξυτόνων βλ. § 153, 3.

ΑΣΚΗΣΙΣ 49. — Κλίνε μὲ καταλήλους διὰ κάθε πτώσιν προτάσεις τὰ ὀνόματα: πτηνόν, σχολεῖον, πρόβατον.

104.

Καταλήξεις τῆς β' κλίσεως

Ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ

Οὐδέτερα

Ἐνικός ἀριθ.	Πληθ. ἀριθ.	Ἐνικός ἀριθ.	Πληθ. ἀριθ.
Ὀν.	-ος	-οι	-ον
Γεν.	-ου	-ων	-ου
Δοτ.	-ω	-οις	-ω
Αἰτ.	-ον	-ους	-ον
Κλητ.	-ε	-οι	-ον

Γενικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὰ οὐσιαστικὰ β' κλίσεως

105. 1) Αἱ καταλήξεις ἄρσενικῶν καὶ θηλυκῶν τῆς β' κλίσεως εἶναι αἱ ἴδιαι εἰς ὅλας τὰς πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ. Τὸ γένος των διακρίνεται ἀπὸ τὸ ἄρθρον.

2) Τὰ οὐδέτερα εἰς τὸν ἐνικὸν καὶ τὸν πληθυντικὸν ἔχουν τρεῖς πτώσεις ὁμοίας: τὴν ὀνομαστικὴν, τὴν αἰτιατικὴν καὶ τὴν κλητικὴν.

3) Ἡ κατάληξις -α τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχεῖα: τὰ δῶρα, τὰ μήλα.

4) Τὸ δίχρονον τῆς παραληγοῦσης τῶν περισσοτέρων ὀνομάτων τῆς β' κλίσεως εἶναι βραχύ: γάμος, καρκίνος, κρίνος, λίθος, λύκος, μάγος, μύλος, πάγος, πύργος, τάφος, ὕπνος — ράβδος, Ἴος, Κάσος, Κύθνος, Κύπρος, Νάξος, Πάρος — ξύλον, φύλλον (βιβλίου, δένδρου) κ.ἄ.

Μακρὸν ἔχουν τὸ δίχρονον τῆς παραληγοῦσης τὰ ἐξῆς: γρίφος, γῦρος, θρῦλος, μῦθος, πῖλος, σῖτος, στῦλος, τύφος, — Σκῦρος, Σῦρος — σῦκον, φῦλον (= γένος, φυλὴ) κ. ἄ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 50. — Τόνισε τὰς ἀκολουθοῦσας λέξεις: Ὁ πιλος, οἱ πιλοι, ὁ στυλος, οἱ στυλοι, ὁ πύργος, οἱ πύργοι, ὁ μυθος, οἱ μυθοι, τῶν κατοικῶν, τῶν καμηλῶν, τῶν νησῶν, αἱ ψηφοὶ, τῶν ψηφῶν, τὰ μῆλα, τῶν μηλῶν, τὰ πλοῖα, τῶν πλοίων, τὸ σχολεῖον, τοῦ σχολείου, τὰ σχολεῖα, τῶν σχολείων, τὰ φύλλα τῶν δένδρων, τὰ συκα, τῶν συκῶν, τὰ γραφεῖα, τῶν γραφείων.

106. Συνηρημένα τῆς β' κλίσεως

Ὁ περίπλο-ος = περίπλους τὸ ὀστέον = ὀστοῦν
οἱ περίπλοοι = περίπλοοι τὰ ὀστέα = ὀστᾶ

Μερικὰ οὐσιαστικά, τὰ ὅποια ἔχουν χαρακτῆρα ε ἢ ο, συναίρουσιν τὸν χαρακτῆρα μὲ τὰς καταλήξεις εἰς ὅλας τὰς πτώσεις καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς:

107. Ἐνικὸς ἀριθμὸς

ὁ περίπλους, τοῦ περίπλου, τῷ περίπλω, τὸν περίπλου, ὃ περίπλους
ὁ ροῦς, τοῦ ροῦ, τῷ ρῶ, τὸν ροῦν, ὃ ροῦ
τὸ ὀστοῦν, τοῦ ὀστοῦ, τῷ ὀστώ, τὸ ὀστοῦν, ὃ ὀστοῦν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

οἱ περίπλοι, τῶν περίπλων, τοῖς περίπλοις, τοὺς περίπλους, ὃ πε-
 οὶ ροῖ, τῶν ρῶν, τοῖς ροῖς, τοὺς ροῦς, ὃ ροῖ [ρίπλοι
 τὰ δσῑ, τῶν δσῑ, τοῖς δσῑ, τὰ δσῑ.

Ὅμοιως κλίνονται: ὁ ἀπόπλος, διάπλος, ἔκπλος, κατάρρως.

108. **Παρατηρήσεις:** Τὰ συνηρημένα ὀνόματα, ὅταν τονί-
 ζωνται εἰς τὴν λήγουσαν, λαμβάνουν περισπωμένην εἰς ὅλας τὰς
 πτώσεις.

ΑΣΚΗΣΙΣ 51. — Κατὰ τὸ ὄνομα περίπλους κλίνει τὰ ὀνόματα: διάπλους
 καὶ ἀπόπλους.

Ἄττικόκλιτα

109. Ὅλιγα ὀνόματα τῆς β' κλίσεως ἀρσενικά καὶ θηλυκά
 ἔχουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ κατάληξιν **-ως**: ὁ Ἄθως,
 ὁ Αἰγάλεως, ὁ Μίνως, ὁ ρινόκερος, ἡ ἀπόκρεως, ἡ Κῶς κ.ά.
 Τὰ ὀνόματα αὐτὰ λέγονται **ἀττικόκλιτα** καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς:

	Ἐνικός ἀριθμὸς	Πληθυντικός ἀριθμὸς
Ὅν.	ἡ ἀπόκρεως Κῶς	αἱ ἀπόκρεω
Γεν.	τῆς ἀπόκρεω Κῶ	τῶν ἀπόκρεων
Δοτ.	τῇ ἀπόκρεω Κῶ	ταῖς ἀπόκρεως
Αἰτ.	τὴν ἀπόκρεων Κῶν	τὰς ἀπόκρεως
Κλητ.	ὦ ἀπόκρεως Κῶς	ὦ ἀπόκρεω

110. **Παρατηρήσεις:** Τὰ ἀττικόκλιτα ὀνόματα: 1) Ἐχουν
 εἰς τὰς καταλήξεις ὄλων τῶν πτώσεων **ω**, τοῦτο δὲ γίνεται **φ**
 ὄχι μόνον εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ ἐνικοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅπου αἱ ἀντί-
 στοιχοὶ καταλήξεις τῶν ἀσυναιρέτων ὀνομάτων τῆς β' κλίσεως
 ἔχουν **οι**.

2) ἔχουν τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ὁμοίαν μὲ τὴν ὀνομαστικὴν.

3) τονίζονται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις ὅπου καὶ ὅπως ἡ ὀνομα-
 στικὴ τοῦ ἐνικοῦ.

Σημ. Τὰ ὀνόματα Ἄθως καὶ Μίνως σχηματίζονται καὶ κατὰ τὴν
 γ' κλίσιν: τοῦ Ἄθωνος, τοῦ Μίνωος.

ΑΣΚΗΣΙΣ 52. — Κλίνε τὰ ὀνόματα: ὁ Ἄθως (εἰς τὸν ἐνικόν) καὶ ὁ ρινόκερος (εἰς τοὺς δύο ἀριθμούς).

ΤΡΙΤΗ ΚΛΙΣΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Ποῖα ὀνόματα περιέχει ἡ τρίτη κλίσις

111.	Ἄρσενικὰ	Θηλυκὰ	Οὐδέτερα
Ὄνομαστική:	ὁ σωλὴν	ἡ χελιδὼν	τὸ σῶμα
	ὁ κλητῆρ	ἡ ἀκτίς	τὸ μέλι
	ὁ βασιλεὺς	ἡ πλάξ	τὸ ἄστυ
	ὁ πίναξ	ἡ φλέψ	ἡ Σαπφῶ

Γενική: τοῦ σωλῆνος, τῆς χελιδόνος, τοῦ βασιλέως, τοῦ ἄστεως, τῆς Σαπφοῦς κλπ.

Ἡ τρίτη κλίσις περιέχει ὀνόματα ἀρσενικά, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα, τὰ ὅποια κανονικῶς εἶναι **περιτιτούλλαβα** (δηλ. ἔχουν εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις μίαν συλλαβὴν περισσοτέραν ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ).

Τὰ ὀνόματα τῆς γ' κλίσεως εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ τελειώνουν εἰς ἓν ἀπὸ τὰ φωνήεντα *α, ι, υ, ω* ἢ εἰς ἓν ἀπὸ τὰ τελικὰ σύμφωνα *ν, ρ, σ, ξ, ψ*. Εἰς δὲ τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ τελειώνουν εἰς *-ος* καὶ σπανιώτερον εἰς *-ως* ἢ *-ους*.

Διαίρεσις τῶν οὐσιαστικῶν τῆς γ' κλίσεως

112.	Ὄν. φύλαξ	γίγας	ἦρωσ	ἰχθύς
	Γεν. φύλακ-ος	γίγαντ-ος	ἦρω-ος	ἰχθύ-ος

Κανονικῶς τὸ θέμα τῶν ὀνομάτων τῆς γ' κλίσεως εὐρίσκεται ἀπὸ τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ, ὅταν ἀφαιρεθῇ ἡ κατάληξις *-ος*.

Κατὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ θέματος τὰ οὐσιαστικὰ τῆς γ' κλίσεως διαιροῦνται:

- 1) Εἰς **συμφωνόληκτα**: θ. φυλακ- γίγαντ-
- 2) Εἰς **φωνηεντόληκτα**: θ. ἦρω- ἰχθυ-

Α' Συμφωνόληκτα τῆς γ' κλίσεως

113. 1. Ὄνόματα μὲ χαρακτ. κ, γ, χ (οὐρανικόληκτα)

θ. φυλακ- θ. πτερυγ- θ. ὄνυχ- θ. σαρκ-

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	φύλαξ	(κ+ς)	ἡ	πέρουξ	(γ+ς)
Γεν.	τοῦ	φύλακ-ος		τῆς	πέρουγ-ος	
Δοτ.	τῶ	φύλακ-ι		τῆ	πέρουγ-ι	
Αἰτ.	τὸν	φύλακ-α		τὴν	πέρουγ-α	
Κλητ.	ὦ	φύλαξ		ὦ	πέρουξ	
Ὄν.	ὁ	ὄνυξ	(χ+ς)	ἡ	σάρξ	(κ+ς)
Γεν.	τοῦ	ὄνυχ-ος		τῆς	σαρκ-ός	
Δοτ.	τῶ	ὄνυχ-ι		τῆ	σαρκ-ι	
Αἰτ.	τὸν	ὄνυχ-α		τὴν	σάρκ-α	
Κλητ.	ὦ	ὄνυξ		ὦ	σάρξ	

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	φύλακ-ες		αἱ	πέρουγ-ες	
Γεν.	τῶν	φυλάκ-ων		τῶν	περύγ-ων	
Δοτ.	τοῖς	φύλαξι		ταῖς	πέρουξι	
Αἰτ.	τοὺς	φύλακ-ας		τὰς	πέρουγ-ας	
Κλητ.	ὦ	φύλακ-ες		ὦ	πέρουγ-ες	
Ὄν.	οἱ	ὄνυχ-ες		αἱ	σάρκ-ες	
Γεν.	τῶν	ὄνυχ-ων		τῶν	σαρκ-ῶν	
Δοτ.	τοῖς	ὄνυξι		ταῖς	σαρξι	
Αἰτ.	τοὺς	ὄνυχ-ας		τὰς	σάρκ-ας	
Κλητ.	ὦ	ὄνυχ-ες		ὦ	σάρκ-ες	

114. Παρατηρήσεις: 1) Ἡ ὀνομαστικὴ καὶ κλητικὴ τῶν οὐρανόληκτων τῆς γ' κλίσεως λαμβάνει κατάληξιν -ς, ὁ δὲ οὐρανικὸς χαρακτήρ κ, γ, χ ἐνώνεται μὲ τὸ σ καὶ σχηματίζεται ξ:

φύλακ+ς = φύλαξ, πτερυγ+ς = πέρουξ, ὄνυχ+ς = ὄνυξ.

2) Ἐπίσης εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ:

φύλακ+οι = φύλαξι, πτέρυγ+οι = πτέρυξι, ὄνυχ+οι = ὄνυξι.

3) Τὰ μονοσύλλαβα τῆς γ' κλίσεως εἰς τὴν γεν. καὶ δοτ. τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ καταβιβάζουν τὸν τόνον εἰς τὴν λήγουσαν: τῆς σαρκός, τῆ σαρκί, τῶν σαρκῶν, ταῖς σαροῖ (βλ. § 144,4).

4) Αἱ καταλήξεις τῆς γ' κλίσεως -ι, -οι, -α, -ας, εἶναι πάντοτε βραχεῖαι: τῶ φύλακ-ι, τοῖς φύλαξι, τὴν αἶγα, τὰς αἶγας.

ΑΣΚΗΣΙΣ 53. Κλίτε μὲ καταλλήλους διὰ κάθε πτώσιν προτάσεις τὰ ὀνόματα: μύρμηξ (μύρμηκος) καὶ τέτιξ (τέτιγος) = τζίτζικας.

ΑΣΚΗΣΙΣ 54. Γράψτε τὴν γεν. καὶ δοτ. ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τῶν ὀνομάτων: γλαῦξ (τὸ ὅποιον περισπᾶται = κουκουβάγια), αἶξ, πλάσιγξ, φάλαγξ.

2) Ὄνόματα μὲ χαρακτ. π, β, φ (χειλικόληκτα)

115. θ. κωνωπ- θ. Ἀραβ- θ. φλεβ-

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ κώνωψ (π+ς)	ἡ Ἀραψ (β+ς)	ἡ φλέψ (β+ς)
Γεν.	τοῦ κώνωπ-ος	ἡ Ἀραβ-ος	τῆς φλεβ-ός
Δοτ.	τῶ κώνωπ-ι	ἡ Ἀραβ-ι	τῆ φλεβ-ι
Αἶτ.	τὸν κώνωπ-α	ἡ Ἀραβ-α	τὴν φλέβ-α
Κλητ.	ὦ κώνωψ	ἡ Ἀραψ	ὦ φλέψ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ κώνωπ-ες	ἡ Ἀραβ-ες	αἱ φλέβ-ες
Γεν.	τῶν κώνωπ-ων	ἡ Ἀράβ-ων	τῶν φλεβ-ῶν
Δοτ.	τοῖς κώνωψι	ἡ Ἀραψι	ταῖς φλεψι
Αἶτ.	τοὺς κώνωπ-ας	ἡ Ἀραβ-ας	τὰς φλέβ-ας
Κλητ.	ὦ κώνωπ-ες	ἡ Ἀραβ-ες	ὦ φλέβ-ες

116. Παρατηρήσεις: 1) Ἡ ὀνομαστικὴ καὶ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῶν χειλικόληκτων τῆς γ' κλίσεως λαμβάνει κατάληξιν -ς, ὁ δὲ χειλικὸς χαρακτ. π, β, ἐνώνεται μὲ τὸ σ καὶ σχηματίζεται ψ: κώνωπ+ς = κώνωψ, ἡ Ἀραβ+ς = ἡ Ἀραψ, φλεβ+ς = φλέψ.

2) Ἐπίσης εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ :

κάνωπ+σι=κάνωσι, ἄραβ+σι=ἄρασι, φλεβ+σι=φλεβί.

3) Ὀνόματα τῆς γ' κλίσεως μὲ χαρακτηριστὴρα φ δὲν ὑπάρχουν.

ΑΣΚΗΣΙΣ 55. Νὰ γράψῃς τὰ παρακάτω ὀνόματα εἰς τὰς ἰδίας πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ: τοῦ Αἰθίοπος, τὸν Αἰθίοπα, τοῦ Κύκλωπος, τὸν Κύκλωπα, ὃ Κύκλωψ, τοῦ χάλυβος, τῷ χάλυβι, τοῦ μύωπος, τὸν μύωπα, τοῦ προσβύωπος, τὸν προσβύωπα.

3. Ὀνόματα μὲ χαρακτ. τ, δ, θ (ὀδοντικόληκτα)

117. θ. τάπητ- θ. ἐλπίδ- θ. ὄρνιθ-

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	τάπητ (τ+ς)	ἡ	ἐλπίς (δ+ς)	ὄρνις (θ+ς)
Γεν.	τοῦ	τάπητ-ος	τῆς	ἐλπίδ-ος	ὄρνιθ-ος
Δοτ.	τῷ	τάπητ-ι	τῇ	ἐλπίδ-ι	ὄρνιθ-ι
Αἰτ.	τὸν	τάπητ-α	τὴν	ἐλπίδ-α	ὄρνι-ν
Κλητ.	ὦ	τάπητ	ὦ	ἐλπίς	ὄρνι

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	τάπητ-ες	αἱ	ἐλπίδ-ες	ὄρνιθ-ες
Γεν.	τῶν	τάπητ-ων	τῶν	ἐλπίδ-ων	ὄρνιθ-ων
Δοτ.	τοῖς	τάπη-σι	ταῖς	ἐλπί-σι	ὄρνι-σι
Αἰτ.	τοὺς	τάπητ-ας	τάς	ἐλπίδ-ας	ὄρνιθ-ας
Κλητ.	ὦ	τάπητ-ες	ὦ	ἐλπίδ-ες	ὄρνιθ-ες

118. Παρατηρήσεις: 1) Ὁ ὀδοντικὸς χαρακτὴρ τ, δ, θ ἀποβάλλεται πρὶν ἀπὸ τὸ σίγμα τῆς ὀνομαστ. καὶ κλητ. τοῦ ἐνικοῦ καὶ τῆς δοτικῆς τοῦ πληθυντικοῦ:

τάπητ+ς = τάπητ, ἐλπίδ+ς = ἐλπίς, ὄρνιθ+ς = ὄρνις,
τάπητ+σι = τάπησι, ἐλπίδ+σι = ἐλπίσι, ὄρνιθ+σι = ὄρνισι.

2) Τὰ παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα ὀδοντικόληκτα εἰς -ις σχηματίζουσι τὴν αἰτιατ. τοῦ ἐνικοῦ μὲ κατάληξιν -ν (καὶ ὄχι -α), τὴν δὲ κλητ. τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς κατάληξιν σ: τὴν ὄρνιν, τὴν ἔριν, τὴν χάριν, τὸν Πάριν, τὴν Ἄριεμιν — ὦ ὄρνι, ὦ ἔρι, ὦ χάρι, ὦ Πάρι, ὦ Ἄριεμι.

3) Τὰ περισσότερα ὀξύτονα θηλυκὰ εἰς -*ις* (γεν. -*ιδος*) ἔχουν τὸ *ι* βραχύ: ἢ *ἐλπίς* - *τῆς ἐλπίδος*, ἢ *Ἑλληνίς* - *τῆς Ἑλληνίδος* κτλ. Ἔχουν ὅμως τὸ *ι* μακρὸν τὰ ἐξῆς: *ἄψις* (*ἄψιδος*), *βαλβίς* (*βαλβίδος*), *κηλίς* (*κηλίδος*), *κνημίς* (*κνημίδος*), *σφραγίς* (*σφραγίδος*).

ΑΣΚΗΣΙΣ 56. — Γράψε τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ὀνομάτων: ὁ *μύκης*, ἡ *ἐσθῆς*, ὁ *γέλως*, ὁ *εἴλως*, ὁ *ἰδρώς*, ἡ *πατρίς*, ἡ *ἔρις*, ἡ *νεάνις*, ἡ *κηλίς*, ἡ *ἐφημερίς*, ἡ *σφραγίς*, ἡ *καταιγίς*, ἡ *ἄψις*.

ΑΣΚΗΣΙΣ 57. — Κλίνε μὲ καταλλήλους διὰ κάθε πτώσειν προτάσεις τὰ ὀνόματα: *πατρίς*, *λαμπάς*.

4. Οὐδέτερα τῆς γ' κλίσεως μὲ χαρακτηριστὴρα τ

119. θ. σωματ-

θ. κρεατ-

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πληθ. ἀριθμὸς

Ἦν.	τὸ σῶμα	κρέας	τὰ σώματ-α	κρέατ-α
Γεν.	τοῦ σώματ-ος	κρέατ-ος	τῶν σωμάτ-ων	κρεάτ-ων
Δοτ.	τῷ σώματ-ι	κρέατ-ι	τοῖς σώμα-σι	κρέα-σι
Αἰτ.	τὸ σῶμα	κρέας	τὰ σώματ-α	κρέατ-α
Κλητ.	ὦ σῶμα	κρέας	ὦ σώματ-α	κρέατ-α

1) Κατὰ τὸ σῶμα κλίνονται: *βλέμμα*, *γράμμα*, *δραῖμα*, *κλίμα*, *κῆμα*, *πεῖγμα*, *τέμμα*, *χοῖμα*, *χοῦμα* — *ἄθροισμα*, *αἴνιγμα*, *αἴσθημα*, *μάθημα*, *ποίημα*, *φάντασμα* κ. ἄ. — Τὰ οὐδέτερα ταῦτα δὲν λαμβάνουν καμμίαν κατάληξιν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατ. καὶ κλητ. τοῦ ἐνικοῦ, ἀλλ' ἀποβάλλουν τὸν χαρακτηριστὴρα τ, διότι δὲν ἔμπορεῖ νὰ μείνῃ ὡς τελικὸν σύμφωνον (βλ. 9). Τὸ ὄνομα *γάλα* (τοῦ *γάλακτ-ος*) ἀποβάλλει μαζὶ μὲ τὸν χαρακτηριστὴρα καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ κ.

2) Κατὰ τὸ κρέας κλίνονται: *κέρας*, *πέρας*, *τέρας*, *ἄλας*, *γῆρας*. — Τὰ οὐδέτερα ταῦτα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ λαμβάνουν κατάληξιν -*ς*, ἀλλὰ ἐμπρὸς ἀπ' αὐτὸ ἀποβάλλεται ὁ ὀδοντικός χαρακτήρ τ: *κρέατ-ς* = *κρέας*.

120. Παρατηρήσεις: 1) Καὶ τὰ οὐδέτερα τῆς γ' κλίσεως ἔχουν τρεῖς πτώσεις ὁμοίας: τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν (ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ).

2) Τὸ α εἰς τὸ τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι πάντοτε βραχὺ (βλ. § 105,3).

ΑΣΚΗΣΙΣ 58. — 1. Κλίνε τὰ ὀνόματα: *χοῦμα*, *μάθημα* (κατὰ τὸ σῶμα).

2) Κλίνε τὰ ὀνόματα: *πέρας*, *ἄλας* (κατὰ τὸ κρέας).

121. 5. Ὀνόματα τῆς γ' κλίσεως μὲ θέμα εἰς -ντ

θ. ἀνδριαντ- θ. ἐλεφαντ- θ. γεροντ- θ. καθηκοντ-

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὀν.	ὁ	ἀνδριάς(ντ+ς)	ὁ	ἐλέφας (ντ+ς)
Γεν.	τοῦ	ἀνδριάντ-ος	τοῦ	ἐλεφαντ-ος
Δοτ.	τῷ	ἀνδριάντ-ι	τῷ	ἐλεφαντ-ι
Αἰτ.	τὸν	ἀνδριάντ-α	τὸν	ἐλεφαντ-α
Κλ.	ὃ	ἀνδριάς	ὃ	ἐλέφας
Ὀν.	ὁ	γέρων	τὸ	καθῆκον
Γεν.	τοῦ	γέροντ-ος	τοῦ	καθήκοντ-ος
Δοτ.	τῷ	γέροντ-ι	τῷ	καθήκοντ-ι
Αἰτ.	τὸν	γέροντ-α	τὸ	καθῆκον
Κλ.	ὃ	γέρον	ὃ	καθῆκον

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀν.	οἱ	ἀνδριάντ-ες	οἱ	ἐλεφαντ-ες
Γεν.	τῶν	ἀνδριάντ-ων	τῶν	ἐλεφάντ-ων
Δοτ.	τοῖς	ἀνδριᾶ-σι	τοῖς	ἐλέφα-σι
Αἰτ.	τοὺς	ἀνδριάντ-ας	τοὺς	ἐλεφαντ-ας
Κλ.	ὧ	ἀνδριάντ-ες	ὧ	ἐλεφαντ-ες
Ὀν.	οἱ	γέροντ-ες	τὰ	καθήκοντ-α
Γεν.	τῶν	γερόντ-ων	τῶν	καθηκόντων
Δοτ.	τοῖς	γέρου-σι	τοῖς	καθήκου-σι
Αἰτ.	τοὺς	γέροντ-ας	τὰ	καθήκοντ-α
Κλ.	ὧ	γέροντ-ες	ὧ	καθήκοντ-α

Κατὰ τὸ ἀνδριάς κλίνονται : ὁ ἱμάς (= τὸ κορδόνι), ὁ ἀλλᾶς γεν. τοῦ ἀλλᾶντος (= τὸ ἀλλαντικόν).

Κατὰ τὸ ἐλέφας κλίνονται : ὁ γίγας, ἀδάμας, Αἴας κ.ἄ.

Κατὰ τὸ γέρων κλίνονται : ὁ ἄρχων, δράκων, θεράπων, λέων, ὄριζων, Ναπολέων — Ξενοφῶν (γεν. Ξενοφώντος), τὸ ὅποῖον εἶναι συνηρημένον καὶ δι' αὐτὸ λαμβάνει περισπωμένην εἰς ὄλας τὰς πτώσεις.

Κατὰ τὸ καθῆκον κλίνονται : τὸ συμφέρον, τὸ μέλλον, τὸ παρελθόν

(τοῦ παρελθόντος), τὸ παρόν, τὸ προῖόν, τὸ προσόν, τὸ συμβάν (τοῦ συμβάντος) κ.ἄ., τὰ ὅποια ἦσαν ἀρχικῶς μετοχαί.

122. Παρατηρήσεις: 1) τὸ νι τοῦ θέματος ἔμπρὸς ἀπὸ τὸ σίγμα ἀποβάλλεται, ἐὰν δὲ ὑπάρχη πρὸ αὐτοῦ α βραχύ, ἐκτείνεται εἰς α μακρόν, ἐὰν ὑπάρχη ο ἐκτείνεται εἰς ου :

ὁ ἀνδριάντ-ς	= ἀνδριάς	ἐλέφαντ-ς	= ἐλέφας
τοῖς ἀνδριάντ-σι	= ἀνδριάσι	ἐλέφαντ-σι	= ἐλέφᾱσι
τοῖς γέροντ-σι	= γέρουσι	καθῆκοντ-σι	= καθήκοισι.

2) Τὰ ὀνόματα εἰς -ων, γεν. -οντος εἰς τὴν ὀνομ. καὶ κλητ. τοῦ ἐνικοῦ δὲν λαμβάνουν κατάληξιν, ἀλλ' ἀποβάλλουν τὸν χαρακτ. τ καὶ τότε εἰς μὲν τὴν ὀνοναστικὴν τὸ ο ἐκτείνεται εἰς ω, εἰς δὲ τὴν κλητικὴν μένει: ὁ γέρων, ᾧ γέρον.

Ἐπίσης τὰ οὐδέτερα εἰς -ον, γεν. -οντος εἰς τὴν ὀνομ., αἰτιατ. καὶ κλητ. τοῦ ἐνικοῦ ἀποβάλλουν τὸν χαρακτ. τ, χωρὶς νὰ λάβουν κατάληξιν: καθῆκοντ- = καθῆκον.

ΑΣΚΗΣΙΣ 59. Κλίτε τὰ ὀνόματα: ὁ ἱμάς, ὁ γίγας, ὁ λέων, τὸ συμφέρον.

6. Ὀνόματα τῆς γ' κλίσεως μὲ χαρακτ. ν (ἐνρινόληκτα)

123. α) Μὲ τὸ ἴδιον θέμα εἰς ὅλας τὰς πτώσεις

θ. ἀκτιν- θ. ριν-

	*Ἐνικός ἀριθμὸς	Πληθυντικός ἀριθμὸς
Ὀν.	ἡ ἀκτίς ρίς-	αἱ ἀκτῖν-ες ρῖν-ες
Γεν.	τῆς ἀκτῖν-ος ριν-ός=	τῶν ἀκτῖν-ων ριν-ῶν
Δοτ.	τῇ ἀκτῖν-ι ριν-ί-	ταῖς ἀκτῖ-σι ρι-σί
Αἰτ.	τὴν ἀκτῖν-α ρῖν-α-	τὰς ἀκτῖν-ας ρῖν-ας
Κλητ.	ᾧ ἀκτίς ρίς =	ᾧ ἀκτῖν-ες ρῖν-ες

124. Παρατηρήσεις: 1) Ὁ χαρακτήρ ν ἔμπρὸς ἀπὸ τὸ σίγμα ἀποβάλλεται: ἀκτιν+ς = ἀκτίς, ἀκτιν+σι = ἀκτῖσι.

2) Τὰ ὀνόματα εἰς -ις, γεν. -ῖνος ἔχουν τὸ ι μακρόν εἰς ὅλας τὰς πτώσεις.

ΑΣΚΗΣΙΣ 60. Κλίτε τὰ ὀνόματα: Ἐλευσίς, Σαλαμίς (εἰς τὸν ἐνικόν) καὶ δελφίς (εἰς τοὺς δύο ἀριθμούς).

125. θ. Τιταν- θ. Ἑλλην- θ. σωλῆν- θ. χειμῶν-

Ἑνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	Τιτάν	Ἑλλήν	σωλήν	χειμῶν
Γεν.	τοῦ	Τιτᾶν-ος	Ἑλλήν-ος	σωλήν-ος	χειμῶν-ος
Δοτ.	τῷ	Τιτᾶν-ι	Ἑλλήν-ι	σωλήν-ι	χειμῶν-ι
Αἰτ.	τὸν	Τιτᾶν-α	Ἑλλήν-α	σωλήν-α	χειμῶν-α
Κλητ.	ὦ	Τιτάν	Ἑλλήν	σωλήν	χειμῶν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	Τιτᾶν-ες	Ἑλλήν-ες	σωλήν-ες	χειμῶν-ες
Γεν.	τῶν	Τιτᾶν-ων	Ἑλλήν-ων	σωλήν-ων	χειμῶν-ων
Δοτ.	τοῖς	Τιτᾶ-σι	Ἑλλή-σι	σωλή-σι	χειμῶ-σι
Αἰτ.	τούς	Τιτᾶν-ας	Ἑλλήν-ας	σωλήν-ας	χειμῶν-ας
Κλητ.	ὦ	Τιτᾶν-ες	Ἑλλήν-ες	σωλήν-ες	χειμῶν-ες

Τοιαῦτα ὀνόματα (μὲ χαρακτ. ν) διατηροῦνται τὸ θέμα των εἰς ὅλας τὰς πτώσεις εἶναι: 1) εἰς -αν (-ανος): *μεγιστᾶν, παιᾶν, πελεκᾶν, Ἀκαρῶν, Εὐρυτᾶν, Πάν* - γεν. *Πανός, κ.ἄ.*

2) εἰς -ην (-ηνος): *πυρήν, μῆν* - γεν. *μηνός.*

3) εἰς -ων (-ωνος): ὁ κώδων (τοῦ κώδωνος), *πώγων, ρώθων, σάπων, — ἀγών (ἀγῶνος), ἀγκών, αἰών, θαμών, κοιτών, χιτών* ἐπίσης τὰ περιεκτικά: *ἀμπελών, δενδρών, ἐλαιών, ὀρνιθών, περιστερῶν, πευκών, στρατών κ.ἄ.* Καὶ τὰ κύρια ὀνόματα: *Δάμων (Δάμωνος), Δευκαλίων, Ζήνων, Ἴων, Πλάτων, Σόλων* — *Ἑλικών (-ῶνος), Κιθαιρῶν, Μαραθῶν κ.ἄ.*

126. Παρατηρήσεις: 1) Τὰ εἰς -αν (-ᾶνος), ἔχουν τὸ α μακρόν: ὁ παιᾶν, τοῦ παιᾶνος.

2. Τὰ εἰς -αν (-ανος), -ην (-ηνος), -ων (-ωνος) δὲν λαμβάνουν κατάληξιν εἰς τὴν ὀνομαστ. καὶ κλητ. τοῦ ἐνικοῦ: ὁ Τιτάν, ὦ Τιτάν — ὁ Ἑλλήν, ὦ Ἑλλήν — ὁ χειμῶν, ὦ χειμῶν.

127. β) Μὲ δύο θέματα (-ην, -ενος καὶ -ων, -ωνος)

θ.	1) ποιμην-	θ.	1) χελιδων-	θ.	1) γειτων-
	2) ποιμεν-		2) χελιδον-		2) γειτον-

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὅν.	ὁ	ποιμὴν	ἡ	χελιδὼν	ὁ	γείτων
Γεν.	τοῦ	ποιμέν-ος	τῆς	χελιδόν-ος	τοῦ	γείτον-ος
Δοτ.	τῶ	ποιμέν-ι	τῆ	χελιδόν-ι	τῶ	γείτον-ι
Αἰτ.	τὸν	ποιμέν-α	τὴν	χελιδόν-α	τὸν	γείτον-α
Κλητ.	ὦ	ποιμὴν	ὦ	χελιδὼν	ὦ	γείτων

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὅν.	οἱ	ποιμέν-ες	αἱ	χελιδόν-ες	οἱ	γείτον-ες
Γεν.	τῶν	ποιμέν-ων	τῶν	χελιδόν-ων	τῶν	γείτόν-ων
Δοτ.	τοῖς	ποιμέσ-ι	ταῖς	χελιδό-σι	τοῖς	γείτοσ-ι
Αἰτ.	τοὺς	ποιμέν-ας	τὰς	χελιδόν-ας	τοὺς	γείτον-ας
Κλητ.	ὦ	ποιμένες	ὦ	χελιδόν-ες	ὦ	γείτον-ες

Τοιαῦτα ὀνόματα (μὲ χαρακτ. ν) ἔχοντα δύο θέματα εἶναι: 1) Τὰ εἰς -ην (-ένος): ὁ αὐχὴν (= ὁ τράχηλος), λιμὴν, πυθμὴν. 2) Τὰ εἰς -ων (-όνος) ὀξύτονα: ἡ ἀηδὼν, ἡ εἰκὼν, ὁ ἠγεμὼν, ἡ χίων, Μακεδῶν καὶ τὰ εἰς -ων (-ονος) παροξύτονα: ὁ δαίμων, ὁ κίων (= ὁ στῦλος, ἡ κολόνα), Ἀγαμέμνων, Ἰάσων κ.ἄ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 61. — 1) Κλίνε τὰ ὀνόματα: ὁ λιμὴν, ὁ μὴν, ὁ αἰὼν. — 2) Κλίνε μὲ καταλλήλους διὰ κάθε πτώσει προτάσεις τὰ ὀνόματα: χελιδὼν καὶ Δάμων (εἰς τὸν ἐνικόν).

ΑΣΚΗΣΙΣ 62. — Κλίνε τὰ ὀνόματα: ἡ εἰκὼν καὶ ὁ Μακεδών.

7. Ὀνόματα τῆς γ' κλίσεως μὲ χαρακτ. ρ

(ὕγροληκτα)

128. α) Μὲ τὸ ἴδιον θέμα εἰς ὅλας τὰς πτώσεις

		Ἐνικὸς ἀριθ.	Πληθυντικὸς ἀριθ.
Ὅν.	ὁ	κλητήρ	οἱ κλητήρ-ες
Γεν.	τοῦ	κλητήρ-ος	τῶν κλητήρ-ων
Δοτ.	τῶ	κλητήρ-ι	τοῖς κλητήρ-σι
Αἰτ.	τὸν	κλητήρ-α	τοὺς κλητήρ-ας
Κλητ.	ὦ	κλητήρ	ὦ κλητήρ-ες

Κατὰ τὸ κλητῆ κλίνονται: ὁ ζωστήρ, κρατήρ, λαμπτήρ, λουτήρ, νιπτήρ, ὄδοστρωτήρ, σπινθήρ, πάνθηρ κ.ἄ.

β) Μὲ δύο θέματα: -ήρ, -έρος καὶ -ωρ, -ορος

129. θ. ἀήρ-, ἀέρ- θ. ρήτωρ-, ρητορ-

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὀν.	ὁ ἀήρ	ρήτωρ	οἱ ἀέρ-ες	ρήτορ-ες
Γεν.	τοῦ ἀέρ-ος	ρήτορ-ος	τῶν ἀέρ-ων	ρητόρ-ων
Δοτ.	τῷ ἀέρ-ι	ρήτορ-ι	τοῖς ἀέρ-σι	ρήτορ-σι
Αἰτ.	τὸν ἀέρ-α	ρήτορ-α	τοὺς ἀέρ-ας	ρήτορ-ας
Κλητ.	ὦ ἀήρ	ρῆτορ	ὦ ἀέρ-ες	ρήτορ-ες

Κατὰ τὸ ἀήρ κλίνονται: ὁ αἰθήρ, ὁ ἀθήρ (= τὸ λεπτότατον ἄκρον τοῦ στάχυος, ὁ ἀθέρας) ἐπίσης καὶ τὸ ὄνομα ἀστήρ, τὸ ὁποῖον ἔχει δοτ. πληθ. τοῖς ἀστράσι.

Κατὰ τὸ ρήτωρ κλίνονται: αὐτοκράτωρ, εἰσπράκτωρ, κοσμήτωρ, πράκτωρ, Ἐκτωρ κ.ἄ.

130. γ) Ὑγρόληκτα συγκοπτόμενα

θ. πατήρ-, πατερ-, πατρ- θ. μητήρ-, μητερ-, μητρ-
θ. ἀνήρ-, ἀνερ-, ἀνδρ-

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὀν.	ὁ πατήρ	ἡ μήτηρ	ὁ ἀνήρ
Γεν.	τοῦ πατρ-ός	τῆς μητρ-ός	τοῦ ἀνδρ-ός
Δοτ.	τῷ πατρ-ι	τῇ μητρ-ι	τῷ ἀνδρ-ι
Αἰτ.	τὸν πατέρ-α	τὴν μητέρ-α	τὸν ἀνδρ-α
Κλητ.	ὦ πάτερ	ὦ μητερ	ὦ ἀνερ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὀν.	οἱ πατέρ-ες	αἱ μητέρ-ες	οἱ ἀνδρ-ες
Γεν.	τῶν πατέρ-ων	τῶν μητέρ-ων	τῶν ἀνδρ-ῶν
Δοτ.	τοῖς πατρά-σι	ταῖς μητρά-σι	τοῖς ἀνδρά-σι
Αἰτ.	τοὺς πατέρ-ας	τὰς μητέρ-ας	τοὺς ἀνδρ-ας
Κλητ.	ὦ πατέρ-ες	ὦ μητέρ-ες	ὦ ἀνδρ-ες

131. Παρατηρήσεις: Τὰ ὀνόματα ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, ἡ θυγάτηρ, ἡ γαστήρ (= κοιλία), ἡ Δημήτηρ, ὁ ἀνήρ, κανονικῶς ἔπρεπε νὰ ἔχουν γενικὴν: τοῦ πατέρος, τῆς μητέρος κτλ. Ἀλλὰ

συγκόπτουν, δηλ. αποβάλλουν τὸ ε τοῦ θέμ. εἰς τὴν γενικήν καὶ δοτικήν τοῦ ἐνικοῦ καὶ σχηματίζουν γενικήν: τοῦ πατρός, τῆς μητρὸς κτλ. καὶ δοτικήν: τῶ πατρὶ, τῇ μητρὶ κτλ. Ἡ συγκοπὴ αὐτὴ γίνεται καὶ εἰς τὴν δοτικήν τοῦ πληθ., ὅπου ὅμως μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ε λαμβάνουν εἰς τὸ τέλος τοῦ θέματος ἓν α βραχύ: τοῖς πατρά-σι, ταῖς μητρά-σι κτλ.

Τὸ ὄνομα *Δημήτηρ* συγκόπτει τὸ ε καὶ εἰς τὴν αἰτιατ. τοῦ ἐνικοῦ: τὴν *Δήμητρα*, ἔχει δὲ κλητικήν προπαροξύτονον, ὅπως καὶ τὸ ὄνομα *θυγάτηρ*: ᾧ *Δήμητερ*, ᾧ *θύγατερ*.

Τὸ ὄνομα *ἀνὴρ* συγκόπτει τὸ ε εἰς τὴν γεν., δοτ. καὶ αἰτιατ. τοῦ ἐνικοῦ καὶ εἰς ὅλας τὰς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ε λαμβάνει ἓνα δ: τοῦ ἀνδρ-ός, οἱ ἀνδρ-ες κτλ.

Τὸ ὄνομα *γαστήρ* ἔχει κλητικὴν ὁμοίαν μὲ τὴν ὀνομαστικήν: ᾧ *γαστήρ*.

ΑΣΚΗΣΙΣ 63. — 1) Κλίνε τὰ ὀνόματα: *σπινθήρ* καὶ *πάνθηρ*. 2) Κλίνε τὰ ὀνόματα: *κοσμήτωρ* καὶ *πράκτωρ*. 3) Κλίνε τὰ ὀνόματα: *θυγάτηρ* καὶ *Δημήτηρ*.

132. 8. *Οὐδέτερα εἰς -ος, γεν. -ους (σιγμώληκτα)*

θ. *ἔθνος-*, *ἔθνεσ-*, θ. *ἄνθος-*, *ἄνθεσ-*

	Ἐνικός ἀριθμὸς		Πληθυντικός ἀριθμὸς	
Ὄν.	τὸ ἔθνος	ἄνθος	τὰ ἔθνη	ἄνθη
Γεν.	τοῦ ἔθνους	ἄνθους	τῶν ἐθνῶν	ἀνθέ-ων
Δοτ.	τῶ ἔθνει	ἄνθει	τοῖς ἔθνε-σι	ἄνθε-σι
Αἰτ.	τὸ ἔθνος	ἄνθος	τὰ ἔθνη	ἄνθη
Κλητ.	ᾧ ἔθνος	ἄνθος	ᾧ ἔθνη	ἄνθη

Κατὰ τὸ *ἔθνος*: κλίνονται: τὸ ἄλλος, βάθος, βάρος, βέλος, γένος, δάσος, ἔτος, ζεῦγος, θάρος, μήκος, κέρδος, κράτος, πλάτος, τεῖχος, ὕψος, — τὸ ἔδαφος (τοῦ ἐδάφους), μέγεθος, ὄφελος, στέλεχος κ.ἄ.

Κατὰ τὸ *ἄνθος* κλίνονται: τὸ χειλὸς καὶ τὸ ὄρος (γεν. πληθ. τῶν χειλέων, τῶν ὄρέων).

133. *Παρατηρήσεις*: Τὰ οὐδέτερα εἰς -ος (γεν. -ους) τῆς γ' κλίσεως ἔχουν δύο θέματα: εἰς -ος καὶ εἰς -ες (*ἔθνος-*, *ἔθνεσ-*). Καὶ ἀπὸ μὲν τὸ πρῶτον θέμα (*ἔθνος-*) σχηματίζεται ἡ ὀνομ., αἰτιατ. καὶ κλητ. τοῦ ἐνικοῦ: τὸ *ἔθνος*, τὸ *ἔθνος*, ᾧ *ἔθνος*, ἀπὸ δὲ τὸ δεύτερον θέμα (*ἔθνεσ-*) σχηματίζονται αἱ ἄλλαι πτώσεις

μέ ἀποβολήν τοῦ χαρακτ. -σ καί μέ συναίρεσιν (ἔθνεσ-ος = ἔθνεος = ἔθνονος κτλ.).

134. 9. **Κύρια ὀνόματα εἰς -ης, γεν. -ους**
καί -κλῆς, γεν. -κλέους (σιγμόληκτα)

θ. Σωκρατησ-, Σωκρατεσ-, θ. Περικλησ-, Περικλεεσ-
Ἐνικός ἀριθμός

Ὄν.	ὁ	Σωκράτης	Περικλῆς
Γεν.	τοῦ	Σωκράτους	Περικλέους
Δοτ.	τῷ	Σωκράτει	Περικλεῖ
Αἰτ.	τόν	Σωκράτη(ν)	Περικλέα (καί -κλή)
Κλητ.	ὦ	Σώκρατες	Περικλείς

Κατά τὸ Σωκράτης κλίνονται: Ἀριστοτέλης, Δημοσθένης, Διογένης κ.ἄ.
Κατά τὸ Περικλῆς κλίνονται: Θεμιστοκλῆς, Ἡρακλῆς, Σοφοκλῆς κ.ἄ.

135. **Παρατηρήσεις**: Τὰ κύρια ὀνόματα τῆς γ' κλίσεως εἰς -ης καί -κλῆς ἔχουν δύο θέματα: εἰς -ης καί εἰς -εσ (Σωκρατησ- καί Σωκρατεσ-, Περικλεεσ- καί Περικλησ-). Καί ἀπὸ μὲν τὸ ἀ' θέμα σχηματίζεται ἡ ὀνομαστική: ὁ Σωκράτης, ὁ Περικλῆς = Περικλῆς, ἀπὸ δὲ τὸ β' θέμα σχηματίζονται αἱ ἄλλαι πτώσεις μέ ἀποβολήν τοῦ χαρακτ. σ καί μέ συναίρεσιν (Σωκρατεσ-ος = Σωκράτεος = Σωκράτους· Περικλέεσ-ος = Περικλέεος = Περικλέους· Περικλέεσι = Περικλέει = Περικλεῖ κτλ.).

ΑΣΚΗΣΙΣ 64. 1) Κλίνε μέ καταλλήλους διὰ κάθε πτῶσιν προτάσεις τὰ ὀνόματα: δάσος καί ὄρος.

2) Κλίνε τὰ ὀνόματα: Δημοσθένης καί Ἡρακλῆς.

136. 10. **Θηλυκά εἰς -ώς, γεν. -οῦς** (σιγμόληκτα).

θ. αἰδωσ- καί αἰδοσ-

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄν.	ἡ	αἰδώς
Γεν.	τῆς	αἰδοῦς (αἰδόσ-ος = αἰδό-ος = αἰδοῦς)
Δοτ.	—	—
Αἰτ.	τήν	αἰδῶ (αἰδόσ-α = αἰδό-α = αἰδῶ)
Κλητ.	ὦ	αἰδώς

Κατά τὸ ὄνομα αἰδώς (= ἐντροπή) κλίνεται καί τὸ κύριον ὄνομα ἡ Ἡώς. Ταῦτα δὲν ἔχουν δοτικὴν οὔτε πληθυντικὸν ἀριθμὸν.

Β' Φωνηεντόληκτα τῆς γ' κλίσεως

137. 1. Φωνηεντόληκτα μὲ γεν. εἰς -ος.

θ. ἤρω-, θ. ἰχθυ-, θ. δρυ-, θ. βου-, βο-

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ἄν.	ὁ	ἤρω-ς	ἰχθύ-ς	ἡ	δρυ-ς	ὁ	βοῦ-ς
Γεν.	τοῦ	ἤρω-ος	ἰχθύ-ος	τῆς	δρυ-ός	τοῦ	βο-ός
Δοτ.	τῷ	ἤρω-ι	ἰχθύ-ϊ	τῇ	δρυ-ϊ	τῷ	βο-ϊ
Αἰτ.	τὸν	ἤρω-α	ἰχθύ-ν	τὴν	δρυ-ν	τὸν	βοῦ-ν
Κλητ.	ὦ	ἤρω-ς	ἰχθύ	ὦ	δρυ	ὦ	βοῦ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ἄν.	οἱ	ἤρω-ες	ἰχθύ-ες	αἱ	δρυ-ες	οἱ	βό-ες
Γεν.	τῶν	ἤρώ-ων	ἰχθύ-ων	τῶν	δρυ-ῶν	τῶν	βο-ῶν
Δοτ.	τοῖς	ἤρω-σι	ἰχθύ-σι	ταῖς	δρυ-σὶ	τοῖς	βου-σὶ
Αἰτ.	τούς	ἤρω-ας	ἰχθύ-ς	τάς	δρυ-ς	τούς	βοῦ-ς
Κλητ.	ὦ	ἤρω-ες	ἰχθύ-ες	ὦ	δρυ-ες	ὦ	βό-ες

Κατὰ τὸ ἤρω-ς κλίνονται τὰ μονοσύλλαβα : ὁ Τρώς, γεν. τοῦ Τρω-ός (=ὁ κάτοικος τῆς Τροίας) καὶ ὁ θῶς, γεν. τοῦ θω-ός (=τὸ τσακάλι).

Κατὰ τὸ ἰχθύς κλίνονται τὰ δισύλλαβα : ἡ ἰσχύς, ἡ κλιτύς, ἡ ὄφρυς (=τὸ φρύδι), ὁ σιάχυς, ἡ πίτυς (=ἡ κουκουναριά) κ.ἄ.

Κατὰ τὸ δρυς κλίνεται καὶ τὸ μονοσύλλαβον ὁ μῦς (=τὸ ποντίκι).

138. **Παρατηρήσεις :** Τὰ φωνηεντόληκτα τῆς γ' κλίσεως εἰς -υς γεν. -υος :

1) Εἰς τὴν κλητ. τοῦ ἐνικοῦ δὲν ἔχουν κατάληξιν : ὦ ἰχθύ, ὦ δρυ.

2) Εἰς τὴν αἰτιατ. τοῦ ἐνικοῦ ἔχουν κατάληξιν -ν ἀντὶ -α : τὸν ἰχθύ-ν, τὴν δρυ-ν, εἰς δὲ τὴν αἰτιατ. τοῦ πληθ. ἔχουν κατάληξιν μόνον -ς : τοὺς ἰχθύ-ς, τὰς δρυ-ς.

3) Εἰς τοὺς μονοσύλλαβους τύπους καὶ εἰς τὴν αἰτιατ. τοῦ πληθ. γενικῶς λαμβάνουν περισπωμένην : ἡ δρυς, τὴν δρυ-ν, ὦ δρυ — τὰς δρυ-ς, τοὺς ἰχθύ-ς.

Τοὺς ἰδίους κανόνας ἀκολουθεῖ καὶ τὸ ὄνομα βοῦς, τὸ ὅποιον ἔχει δύο θέματα : βοῦ- καὶ βο-.

ΑΣΚΗΣΙΣ 65. Κλίνε τὰ ὀνόματα : ὁ Τρώς, ἡ ἰσχύς, ὁ μῦς.

139. 2. Φωνηεντόληκτα με γεν. εις -ως

θ. πολι-, πολε-, θ. πελεκν-, πελεκε-, θ. βασιλευ-, βασιλε-,
θ. ἄστν-, ἄστε-

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ἡ	πόλι-ς	ὁ	πέλεκν-ς	βασιλεὺ-ς	τὸ	ἄστν
Γεν.	τῆς	πόλε-ως	τοῦ	πελέκε-ως	βασιλέ-ως	τοῦ	ἄστε-ως
Δοτ.	τῇ	πόλει	τῷ	πελέκει	βασιλεῖ	τῷ	ἄστει
Αἰτ.	τὴν	πόλι-ν	τὸν	πέλεκν-ν	βασιλέ-α	τὸ	ἄστν
Κλητ.	ῶ	πόλι	ῶ	πέλεκν	βασιλεῦ	ῶ	ἄστν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	αἱ	πόλεις	οἱ	πελέκεις	βασιλεῖς	τὰ	ἄστη
Γεν.	τῶν	πόλε-ων	τῶν	πελέκε-ων	βασιλέ-ων	τῶν	ἄστεων
Δοτ.	ταῖς	πόλε-σι	τοῖς	πελέκε-σι	βασιλεῦ-σι	τοῖς	ἄστεσι
Αἰτ.	τάς	πόλεις	τούς	πελέκεις	βασιλεῖς	τὰ	ἄστη
Κλητ.	ῶ	πόλεις	ῶ	πελέκεις	βασιλεῖς	ῶ	ἄστη

Κατὰ τὸ πόλις κλίνονται: ὁ μάντις, ὁ πρύτανις κτλ. — ἡ αἰσθησις, ἀκρόπολις, ἀφαιρέσις, πρόσθεσις, διαίρεσις, δύναμις, δρασις, ὄσφρησις, γῆσις, γνῶσις, δύσις, λύσις, πρᾶξις, τάξις κ.ἄ.

Κατὰ τὸ πέλεκνς κλίνονται: ὁ πῆχυς καὶ ὁ πρέσβυς.

Κατὰ τὸ βασιλεὺς κλίνονται: βαφεύς, γονεύς, γραφεύς, γραμματεύς, δρομεύς, εἰσαγγελεύς, ἱερεύς, ἱππεύς, συγγραφεύς κ.ἄ.

140. Παρατηρήσεις: 1) Τὰ φωνηεντόληκτα, ὅσα ἔχουν γενικὴν εἰς -ως, σχηματίζονται μετὰ δύο θέματα (πολι- καὶ πολε-, πέλεκν- καὶ πελεκε-, βασιλευ- καὶ βασιλε-, ἄστν- καὶ ἄστε-).

2) Συναίρουσιν τὸν χαρακτῆρα ε τοῦ β' θέματος μετὰ ἐπομένου ι ἢ ε τῆς καταλήξεως εἰς ει: πόλε-ι=πόλει, πελέκε-ι=πελέκει, βασιλέ-ι=βασιλεῖ, ἄστε-ι=ἄστει. πόλε-ες=πόλεις, πελέκε-ες=πελέκεις, βασιλέ-ες=βασιλεῖς. Τὸ δὲ οὐδέτερον ἄστν συναίρεται καὶ εἰς τὴν ὄνομ., αἰτ. καὶ κλητ. τοῦ πληθυντικοῦ (ἄστεα=ἄστη.)

3) Τὰ εἰς -ις καὶ -υς (γεν. -εως) καὶ τὰ εἰς -εὺς (γεν. -εως)

σχηματίζουν τὴν αἰτ. τοῦ πληθυντικοῦ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν ὄνομ.: αἱ πόλεις - τὰς πόλεις, οἱ πελέκεις - τοὺς πελέκεις, οἱ βασιλεῖς - τοὺς βασιλεῖς.

4) Τὰ φωνηεντόληκτα εἰς -εις καὶ -υς (γεν. -εως) εἰς τὴν αἰτιατ. τοῦ ἐνικοῦ ἔχουν κατάληξιν ν, εἰς δὲ τὴν κλητικὴν δὲν λαμβάνουν κατάληξιν (τὴν πόλι-ν, ᾧ πόλι-). Ἐπίσης τὰ εἰς -εὺς (γεν. -έως) εἰς τὴν κλητ. τοῦ ἐνικοῦ δὲν λαμβάνουν κατάληξιν (ᾧ βασιλεῦ).

5) Τὰ φωνηεντολ. εἰς -εις (γεν. -εως) εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τονίζονται εἰς τὴν προπαραλήγουσαν παρὰ τὸν κανόνα (βλ. § 42, 6): τῆς πόλεως, τῶν πόλεων.

ΑΣΚΗΣΙΣ 66. — Κλίνε τὰ ὀνόματα: 1) ὁ μάντις, ἡ αἴσθησις, ἡ γνώσις. 2) ὁ πῆχυς, ὁ ἱερεὺς, ὁ ἱππεύς.

3. Φωνηεντόληκτα τῆς γ' κλίσεως μὲ γεν. εἰς -ους

141.

θ. ἦχω- καὶ ἦχο-

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ἦν.	ἦ	ἦχῶ
Γεν.	τῆς	ἦχοῦς
Δοτ.	τῇ	—
Αἰτ.	τὴν	ἦχῶ
Κλητ.	ᾧ	ἦχῶ

Κατὰ τὸ ἦχῶ κλίνονται: ἡ πειθῶ, ἡ λεχῶ. ἐπίσης τὰ κύρια ὀνόματα: Καλυψῶ, Κλειῶ, Αἰτῶ, Σαπφῶ κ.ἄ.

142. Παρατηρήσεις: 1) Τὰ φωνηεντόληκτα εἰς -ῶ (γενικὴ -οῦς) σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν μὲ τὸ θέμα εἰς -ω καὶ χωρὶς κατάληξιν (ἡ ἦχῶ, τὴν ἦχῶ, ᾧ ἦχῶ), τὴν δὲ γενικὴν μὲ τὸ θέμα εἰς -ο καὶ μὲ συναίρεσιν (τῆς ἦχόος = ἦχοῦς).

2) Ταῦτα δὲν ἔχουν δοτικὴν οὔτε πληθυντικὸν ἀριθμὸν.

ΑΣΚΗΣΙΣ 67. — Κλίνε τὰ ὀνόματα: ἡ πειθῶ, ἡ λεχῶ, ἡ Σαπφῶ, ἡ Αἰτῶ.

Καταλήξεις τῆς γ' κλίσεως

143. Ἐνικός ἀριθμὸς		Πληθυντικός ἀριθμὸς	
Ἄρσ. καὶ θηλ.	Οὐδ.	Ἄρσ. καὶ θηλ.	Οὐδ.
Ὅν. — ἢ -ς	—	-ες	-α
Γεν. -ος (ως, -ους)	-ος (-ως)	-ων	-ων
Δοτ. -ι	-ι	-σι	-σι
Αἰτ. -α ἢ ν	—	-ας ἢ -ς	-α
Κλητ. — ἢ -ς	—	-ες	-α

144. Γενικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὰ οὐσιαστικά τῆς γ' κλίσεως

1) Αἱ καταλήξεις τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν τῆς γ' κλίσεως εἶναι εἰς ὅλας τὰς πτώσεις αἱ ἴδιαι.

2) Καὶ τὰ οὐδέτερα τῆς γ' κλίσεως εἰς τὸν ἐνικὸν καὶ τὸν πληθ. ἔχουν τρεῖς πτώσεις ὁμοίας: τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν.

3) Αἱ καταλήξεις τῆς γ' κλίσεως -ι, -σι, -α, -ας εἶναι βραχεῖαι.

4) Τὰ μονοσύλλαβα τῆς γ' κλίσεως εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ καταβιβάζουν τὸν τόνον εἰς τὴν λήγουσαν: ὁ μὴν, τοῦ μηνός, τῷ μηνι — οἱ μῆνες, τῶν μηνῶν, τοῖς μηνσί.

Ἄλλὰ τὰ μονοσύλλαβα: ὁ παῖς, τὸ οἶς, τὸ φῶς, ὁ θῶς (= τὸ τσακάλι), ὁ Τρώς (= ὁ κάτοικος τῆς Τροίας) καὶ ἡ δὰς (= τὸ दादि) ἔχουν γενικὴν πληθ. παροξύτονον: τῶν παίδων, ὄτων, φώτων, θῶων, Τρώων, δάδων.

ΑΣΚΗΣΙΣ 68. — Γράψε ἀνὰ τρία οὐσιαστικά τῆς γ' κλίσεως: οὐρανι-κόληκτα, χειλικόληκτα, ὀδοντικόληκτα, μὲ θέμα εἰς -νι, μὲ χαρακτηριστῆρα ν, μὲ χαρακτ. ρ, οὐδέτ. εἰς -ος (γεν. -ους), κύρια ὀνόμ. εἰς -ης καὶ -κλης, φωνηεντόληκτα εἰς -ις καὶ -ευσ (γεν. -εως). — Γράψε καὶ τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ αὐτῶν.

ΑΝΩΜΑΛΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

1. Ἑτερογενῆ

145. Ἐνικός ἀριθμὸς	Πληθυντικός ἀριθμὸς
ὁ πλοῦτος	οἱ πλοῦτοι καὶ τὰ πλούτη
ὁ δεσμὸς	οἱ δεσμοὶ καὶ τὰ δεσμὰ
ὁ καπνὸς	οἱ καπνοὶ καὶ τὰ καπνὰ
ὁ ναῦλος	οἱ ναῦλοι καὶ τὰ ναῦλα
ὁ σταθμὸς	οἱ σταθμοὶ καὶ τὰ σταθμὰ

Τὰ οὐσιαστικά αὐτὰ ἔχουν εἰς τὸν πληθυντικὸν δύο γένη ἢ μὲ τὴν ἰδίαν σημασίαν ἢ μὲ διαφορετικὴν. Αὐτὰ λέγονται **ετερογενῆ**.

2. Διπλογενῆ

146. Ὁ κρίνος καὶ τὸ κρίνον, ἡ ἐλάτη καὶ τὸ ἔλατον,
ἡ πεύκη καὶ τὸ πεῦκον.

Μερικὰ οὐσιαστικά, ὅπως τὰ παραπάνω, ἔχουν εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν δύο γένη. Αὐτὰ λέγονται **διπλογενῆ**.

147. 3. Ἑτερόκλιτα

Τὰ παρακάτω οὐσιαστικά κλίνονται ὡς ἐξῆς :

1) ἡ γυνή, τῆς γυναικός, τῇ γυναικί, τὴν γυναῖκα, ὃ γυναί — αἱ γυναῖκες, τῶν γυναικῶν, ταῖς γυναίξι, τὰς γυναῖκας, ὃ γυναῖκες.

2) ὁ Ἄρης, τοῦ Ἄρεως, τῷ Ἄρει, τὸν Ἄρη (ν), ὃ Ἄρη.

3) ὁ Μωυσῆς, τοῦ Μωυσέως, τῷ Μωυσῆ, τὸν Μωυσῆν, ὃ Μωυσῆ.

4) τὸ πῦρ, τοῦ πυρός κτλ. (κατὰ τὴν γ' κλίσιν) — τὰ πυρὰ κτλ. (κατὰ τὴν β').

5) ὁ πλοῦς, τοῦ πλοῦ κτλ. (κατὰ τὴν β' κλίσιν συνηρημ.) — οἱ πλόες, τῶν πλόων κτλ. (κατὰ τὴν γ').

6) ὁ νοῦς, τοῦ νοῦ κτλ. (κατὰ τὴν β' κλίσιν συνηρημ.) — οἱ νόες, τῶν νόων κτλ. (κατὰ τὴν γ').

7) ἡ ὀκά, τῆς ὀκάς κτλ. (κατὰ τὴν α' κλίσιν) — αἱ ὀκάδες, τῶν ὀκάδων κτλ. (κατὰ τὴν γ').

Τὰ οὐσιαστικά αὐτὰ κλίνονται, ὅπως βλέπομεν, εἰς ἄλλας μὲν πτώσεις κατὰ μίαν κλίσιν, εἰς ἄλλας δὲ κατ' ἄλλην ἢ εἰς μὲν τὸν ἐνικὸν κατὰ μίαν κλίσιν, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατ' ἄλλην κλίσιν. Αὐτὰ λέγονται **ἐτερόκλιτα**.

4. Μεταπλαστά

148. Τὰ παρακάτω ὀνόματα κλίνονται μὲν κατὰ μίαν καὶ τὴν ἰδίαν κλίσιν εἰς ὅλας τὰς πτώσεις, ἀλλὰ τὸ θέμα των μεταβάλλεται: 1) τὸ γόνυ, τοῦ γόνατος κτλ., 2) τὸ δόρυ, τοῦ δόρατος κτλ., 3) τὸ ὕδωρ, τοῦ ὕδατος κτλ., 4) τὸ φρέαρ, τοῦ φρέατος κτλ., 5) τὸ ἥπαρ (= τὸ σηκότι), τοῦ ἥπατος κτλ., 6) τὸ φῶς, (τὸ ὁποῖον περισπᾶται, διότι προέρχεται ἀπὸ συναίρεσιν: φάος=φῶς), τοῦ φωτός, τῷ φωτὶ κτλ., 7) τὸ οὖς (καὶ τοῦτο ἐκ συναιρέσεως) τοῦ ὠτός, τῷ ὠτὶ κτλ., 8) ἡ ἀλώπηξ, τῆς ἀλώπεκος κτλ., 9) ὁ μάρτυς, τοῦ μάρτυρος κτλ., 10) ἡ χεῖρ, τῆς χειρός, τῇ χειρὶ, τὴν χεῖρα, ὃ χεῖρ — αἱ χεῖρες, τῶν χειρῶν, ταῖς χερσί, τὰς χεῖρας, ὃ χεῖρες, 11) ὁ κύων, τοῦ κυνός, τῷ κυνί, τὸν κύνα, ὃ κύων — οἱ κύνες, τῶν κυνῶν, τοῖς κυσί, τοὺς κύνας, ὃ κύνες. 12) ὁ Ζεὺς, τοῦ Διός, τῷ Δί, τὸν Δία, ὃ Ζεῦ.

Τὰ οὐσιαστικά αὐτά, ἐπειδὴ μεταπλάσσουν (δηλ. μεταβάλλουν) τὸ θέμα των, λέγονται **μεταπλαστά**.

5. Ἰδιόκλιτα

149. Μερικὰ οὐσιαστικά κλίνονται κατὰ ἰδικὴν των κλίσιν. Ταῦτα εἶναι:

1) Ἀρκετὰ νέα ἑλληνικά ὀνόματα εἰς -ας καὶ -ης: Ὁ Ρήγας, τοῦ Ρήγα, τῷ Ρήγα, τὸν Ρήγαν, ὃ Ρήγα — ὁ Σκουφᾶς, τοῦ Σκουφᾶ, τῷ Σκουφᾶ, τὸν Σκουφᾶν, ὃ Σκουφᾶ — ὁ Μιαούλης, τοῦ Μιαούλη, τῷ Μιαούλη, τὸν Μιαούλην, ὃ Μιαούλη — ὁ Ραγκαβῆς, τοῦ Ραγκαβῆ, τῷ Ραγκαβῆ, τὸν Ραγκαβῆν, ὃ Ραγκαβῆ κ.ἄ. 2) Τὸ κύριον ὄνομα: ὁ Ἰησοῦς, τοῦ Ἰησοῦ, τῷ Ἰησοῦ, τὸν Ἰησοῦν, ὃ Ἰησοῦ.

Τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἐπειδὴ κλίνονται κατ' ἰδίαν (δηλ. ἰδικὴν των) κλίσιν, λέγονται **ιδιόκλιτα**.

6. Ἄκλιτα

150. Τὸ Πάσχα εἶναι μεγάλη ἑορτή. Ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα.
Ὁ ἀδελφός μου θὰ ἔλθῃ κατὰ τὸ Πάσχα.

Ἡ λέξις Πάσχα εἰς ὅλας τὰς πτώσεις μένει ἄκλιτος. Ἐπίσης ἄκλιτα εἶναι :

1) Μερικὰ ξενικὰ ὀνόματα, προσηγορικὰ καὶ κύρια, ὡς καὶ τοπωνυμιαί : *κονιάκ, Χερουβίμ, Ἀδάμ, Γολιάθ, Δαβίδ, Μωάμεθ, Ροῦσβελι, Γιβραλιάρ, Ἱερουσαλήμ, Κιλκίς κ.ἄ.*

2) Τὰ ὀνόματα τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου : *ἄλφα, βῆτα, γάμα κτλ.*

7. Ἐλλειπτικά

151. Μερικὰ οὐσιαστικά λόγῳ τῆς σημασίας των λαμβάνονται συνήθως μόνον εἰς τὸν ἐνικὸν ἢ μόνον εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν.

1. Συνηθίζονται εἰς τὸν ἐνικὸν ἢ πλάσις, ἢ οἰκουμένη, ἢ γῆ, ἢ ἀνθρωπότης, ὁ χριστιανισμός, ἢ δικαιοσύνη, ἢ καλωσύνη, ἢ φρόνησις κ.ἄ.—ὁ χρυσός, ὁ ἄργυρος, ὁ σίδηρος, ὁ μόλυβδος κτλ.—τὸ ἔαρ (=ἡ ἄνοιξις), τοῦ ἔαρος κτλ.—τὸ νέκταρ (= τὸ ποτὸν τῶν θεῶν), τὸ μέλι (τοῦ μέλιτος).

2. Συνηθίζονται εἰς τὸν πληθυντικὸν τὰ ἔχοντα περιληπτικὴν σημασίαν :

τὰ ἄρματα, τὰ βαπτίσια, τὰ κάλαντα, τὰ μεσάνυκτα, τὰ πολεμεφόδια, τὰ προπύλαια, τὰ χαιρετίσματα, τὰ γυναικόπαιδα κ.ἄ.

Τὰ ὀνόματα ταῦτα λέγονται **ἐλλειπτικά κατ' ἀριθμὸν**.

152. Εἰς αὐτὰ ἀνήκουν καὶ τὰ κύρια ὀνόματα, τὰ ὅποια ἔχουν ἢ μόνον ἐνικὸν ἢ μόνον πληθυντικὸν :

Κύρια ὀνόμ. εἰς τὸν ἐνικὸν
Γεώργιος, Μαρία, Σπάρτη, Εὐρώπη, Πηγεῖός, Ὀλυμπος, Ἱανουάριος, Φεβρουάριος, Πάσχα κ. ἄ.

Κύρια ὀνόμ. εἰς τὸν πληθ.
οἱ Δελφοί, τὰ Χανιά, τὰ Χριστούγεννα, τὰ Παναθήναια κ.ἄ.

Σημ. Τὰ κύρια ὀνόματα τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ λαμβάνουν καὶ πληθυντικόν :

1) Ὅταν θέλωμεν νὰ φανερώσωμεν πολλὰ μὲ τὸ ἴδιον ὄνομα: οἱ Ἅγιοι Ἀνάργυροι, οἱ ἀδελφοὶ Παράσχοι, οἱ δύο Πηνηιοὶ (εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον) κ. ἄ.

2) Ὅταν λαμβάνωνται μὲ μεταφορικὴν σημασίαν: ἡ Ἑλλάς ἀνέδειξε πολλοὺς Ὀμηροὺς καὶ Πλάτωνας (δηλ. ποιητάς, ὅπως ὁ Ὀμηρος, καὶ φιλοσόφους, ὅπως ὁ Πλάτων).

Μερικὰ οὐσιαστικά πάλιν δὲν ἔχουν ὅλας τὰ πτώσεις :

1) τὸ σέλας ἔχει μόνον ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ.

2) τὸ σέβας, πληθ. τὰ σέβη ἔχει μόνον ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικὴν ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ.

3) τὸ ὄφελος, πληθ. τὰ ὄφέλη, ἔχει μόνον ὄνομ. καὶ αἰτιατ. ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ. Τὰ ὀνόματα αὐτὰ λέγονται **ἐλλειπτικά κατὰ πτώσιν.**

ΑΣΚΗΣΙΣ 69. — Κλίνε τὰ ὀνόματα: 1) γόνυ, ὕδωρ, φρέαρ, φῶς, οὖς. 2) ἡ ἀλώπηξ, ὁ μάρτυς, τὸ ἥπαρ, τὸ πῦρ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 70. — Νὰ εὗρῃς τὰ ἐλλειπτικά οὐσιαστικά (κατ' ἀριθμὸν ἢ κατὰ πτώσιν), τὰ ὁποῖα περιέχονται εἰς τὰς παρακάτω φράσεις: Ὁ ἀδελφός μου πηγαίνει εἰς τὸ σχολεῖον. — Οἱ Δεῖφοι ἦσαν ἱερός τόπος. — Ἐκεῖ ἐλατρεῦοντο κατὰ πρῶτον ἢ Γῆ, ὁ Προσιδῶν, ἔπειτα δὲ ὁ Ἀπόλλων. Ἐκεῖ ἐπίσης ἐτελοῦντο μὲ μεγαλοπρέπειαν τὰ Πύθια. — Ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἡ πρώτη ἀρετή. — Μοῦ ἔγραψεν ὁ ἐξαδελφός μου καὶ στέλλει χαιρετίσματα εἰς ὄλους καὶ τὰ σέβη του εἰς τοὺς γονεῖς του. — Οἱ Ἕλληνας τὸ 1821 ἔλαβον τὰ ἄρματα καὶ ἐπολέμησαν διὰ νὰ ἐλευθερωθοῦν. — Ὀλλή ἡ οἰκουμένη ἐθάμβασε τὴν ἀνδρείαν των. Δὲν εἶχαν πολλὰ ὄπλα καὶ πολεμφοδία, εἶχαν ὁμως μεγάλην ψυχὴν. Τότε καὶ τὰ γυναικόπαιδα ἐφάνησαν ἥρωες. Τὸ ἔαρ εἶναι ἡ ὀραιοτέρα ἐποχὴ τοῦ ἔτους.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

153. 1) ἡ φωνὴ αἰ φωναὶ οἱ θεοὶ ὁ ποιμὴν
τὴν φωνὴν τὰς φωνάς τοὺς θεοὺς ὃ ποιμὴν
ᾧ φωνῇ ᾧ φωναὶ ᾧ θεοὶ

Ἡ ἀσυναίρετος λήγουσα τῆς ὀνομαστικῆς, αἰτιατικῆς καὶ κλητικῆς ἐνικοῦ καὶ πληθ., ὅταν τονίζεται, λαμβάνει ὀξεῖαν.

2) τῆς φωνῆς τῶν φωνῶν τῶν θεῶν τῶν μηνῶν
τῆ φωνῆ ταῖς φωναῖς τοῖς θεοῖς τῶν ἐθνῶν

*Η μακρὰ λήγουσα τῆς γενικῆς καὶ δοτικῆς ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ, ὅταν τονίζεται, λαμβάνει *περισπωμένην*.

3) Ἡ φωνὴ ὁ λόγος οἱ λόγοι ὁ λέων
τῆς φωνῆ τοῦ λόγου τῶν λόγων τοῦ λέοντος κτλ.

*Οπου τονίζεται ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἐκεῖ κανονικῶς τονίζονται καὶ αἱ ἄλλαι πτώσεις.

Τὰ προπαροξύτονα ὅμως καταβιάζουσι τὸν τόνον εἰς τὴν παραλήγουσαν, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρὰ: ὁ ἄνθρωπος, τοῦ ἀνθρώπου, τῶν ἀνθρώπων κτλ. (βλ. § 42, 6).

Τοὺς κανόνας αὐτοὺς ἀκολουθοῦν κανονικῶς ὅλα τὰ πτωτικά.

ΕΠΙΘΕΤΑ

ΓΕΝΗ ΚΑΙ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

Ποῖαι λέξεις λέγονται ἐπίθετα

154. ὁ καλὸς μαθητής, ὁ ὠραῖος κῆπος, ὁ γενναῖος στρατιώτης.

Αἱ λέξεις *καλός, ὠραῖος, γενναῖος* δεικνύουσιν τὴν ιδιότητα ἢ τὴν ποιότητα τῶν οὐσιαστικῶν, τὰ ὅποια συνοδεύουν, δηλ. φανερώουσι τί λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά *μαθητής, κῆπος, στρατιώτης*.

Αἱ λέξεις, αἱ ὅποια φανερώουσι τὴν ιδιότητα ἢ τὴν ποιότητα τῶν οὐσιαστικῶν, λέγονται *ἐπίθετα*.

Γένη τῶν ἐπιθέτων

155. ὁ καλὸς μαθητής, ἡ καλὴ μαθήτρια, τὸ καλὸν βιβλίον. Τὸ ἐπίθετον λαμβάνει τὸ γένος τῶν οὐσιαστικῶν, τὰ ὅποια συνοδεύει. Δι' αὐτὸ κάθε ἐπίθετον ἔχει *τρία γένη*: ἀρσενικόν, θηλυκὸν καὶ οὐδέτερον.

Διαίρεσις τῶν ἐπιθέτων

156. α) Τριγενῆ και τρι-
κατάληκτα

ὁ καλός, ἡ καλή, τὸ καλόν
ὁ βαρὺς, ἡ βαρεῖα, τὸ βαρὺν

β) τριγενῆ και δικα-
τάληκτα

ὁ και ἡ ἔνδοξος, τὸ ἔνδοξον
ὁ και ἡ σῶφρων, τὸ σῶφρον

Τὰ ἐπίθετα τοῦ α' εἵδους ἔχουν τρεῖς καταλήξεις, μίαν διὰ κάθε γένος.

Αὐτὰ λέγονται **τριγενῆ** και **τρικατάληκτα**.

Τὰ ἐπίθετα τοῦ β' εἵδους ἔχουν δύο καταλήξεις, μίαν διὰ τὸ ἀρσενικὸν και θηλυκὸν και μίαν διὰ τὸ οὐδέτερον. Αὐτὰ λέγονται **τριγενῆ** και **δικατάληκτα**.

Σημ. Μερικὰ ἐπίθετα ἔχουν μόνον δύο γένη (ἀρσεν. και θηλ.) και μίαν κατάληξιν: ὁ βλάξ — ἡ βλάξ, ὁ φυγὰς — ἡ φυγὰς, ὁ πένης — ἡ πένης. Αὐτὰ λέγονται **διγενῆ** και **μονοκατάληκτα**.

157. Κλίσεις τῶν ἐπιθέτων

Ὄν. ὁ καλός	ὁ ἔνδοξος	ὁ σῶφρων	ὁ βαρὺς
Γεν. τοῦ καλοῦ	τοῦ ἐνδόξου	τοῦ σῶφρονος	τοῦ βαρέος

Ὅταν τὸ ἀρσενικὸν τῶν ἐπιθέτων κλίνεται κατὰ τὴν β' κλίσιν, τὸ ἐπίθετον λέγεται **δευτερόκλιτον** ἢ **ἐπίθετον τῆς β' κλίσεως**.

Ὅταν τὸ ἀρσενικὸν τῶν ἐπιθέτων κλίνεται κατὰ τὴν γ' κλίσιν, τὸ ἐπίθετον λέγεται **τριτόκλιτον** ἢ **ἐπίθετον τῆς γ' κλίσεως**.

ΕΠΙΘΕΤΑ ΤΗΣ Β' ΚΛΙΣΕΩΣ

1. Τριγενῆ και τρικατάληκτα τῆς β' κλίσεως

158.	ὁ σοφός	ἡ σοφή	τὸ σοφόν
	ὁ ὠραῖος	ἡ ὠραία	τὸ ὠραῖον
	ὁ μικρός	ἡ μικρά	τὸ μικρόν

1) Ὅσα ἐπίθετα ἔμπρὸς ἀπὸ τὴν κατάληξιν -ος τοῦ ἀρσενικοῦ ἔχουν σύμφωνον πλὴν τοῦ ρ σχηματίζουν τὸ θηλ. εἰς -η.

Ὅστε αὐτὰ ἔχουν καταλήξεις: -ος, -η, -ον.

2) Ὅσα ἐπίθετα ἔμπρὸς ἀπὸ τὴν κατάληξιν -ος τοῦ ἄρσεν. ἔχουν φωνῆεν ἢ ρ σχηματίζουν τὸ θηλ. εἰς -α μακρόν. Ὅστε αὐτὰ ἔχουν καταλήξεις: -ος, -α, -ον.

Σημ. Τὸ ἀριθμ. ἐπίθετον ὄγδοος ἔχει θηλ. εἰς -η: ὄγδοῆ.

Τὰ τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς β' κλίσεως κλίνονται εἰς κάθε γένος, ὅπως τὰ ἀντίστοιχα οὐσιαστικά:

α') Ἐπίθετα μὲ καταλήξεις -ος, -η, -ον

159.

Ἐνικός ἀριθμὸς

	ἄρσεν.	θηλ.	οὐδ.
Ὄν.	ὁ καλὸς	ἡ καλή	τὸ καλόν
Γεν.	τοῦ καλοῦ	τῆς καλῆς	τοῦ καλοῦ
Δοτ.	τῷ καλῷ	τῇ καλῇ	τῷ καλῷ
Αἰτ.	τὸν καλόν	τὴν καλήν	τὸ καλόν
Κλητ.	ὦ καλὲ	ὦ καλή	ὦ καλόν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ καλοὶ	αἱ καλαί	τὰ καλὰ
Γεν.	τῶν καλῶν	τῶν καλῶν	τῶν καλῶν
Δοτ.	τοῖς καλοῖς	ταῖς καλαῖς	τοῖς καλοῖς
Αἰτ.	τούς καλοὺς	τάς καλὰς	τὰ καλὰ
Κλητ.	ὦ καλοὶ	ὦ καλαί	ὦ καλὰ

Ἐπίθετα εἰς -ος, -η, -ον: ἀγαθός, δειλός, δυνατός, ἐσπερινός, κακός, λευκός, πρωϊνός, σοφός, στενός, ὄγδοος κ. ἄ.

Ἐπίσης καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ ἐνεστώτος καὶ παρακειμένου τῆς παθητικῆς φωνῆς: ὁ λυόμενος, ἡ λυομένη, τὸ λυόμενον, ὁ (λε)λυμένος, ἡ (λε)λυμένη, τὸ (λε)λυμένον κ. ἄ.

β') Ἐπίθετα μὲ καταλήξεις -ος, -α, -ον

160.

ἄρσενικόν

θηλυκόν

οὐδέτερον

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ δίκαιος	ἡ δικαία	τὸ δίκαιον
Γεν.	τοῦ δικαίου	τῆς δικαίας	τοῦ δικαίου
Δοτ.	τῷ δικαίῳ	τῇ δικαίᾳ	τῷ δικαίῳ
Αἰτ.	τὸν δίκαιον	τὴν δικαίαν	τὸ δίκαιον
Κλητ.	ὦ δίκαιε	ὦ δικαία	ὦ δίκαιον

Πληθυντικός ἀριθμός

᾽Ον.	οἱ δίκαιοι	αἱ δίκαιαι	τὰ δίκαια
Γεν.	τῶν δικαίων	τῶν δικαίων	τῶν δικαίων
Δοτ.	τοῖς δικαίοις	ταῖς δικαίαις	τοῖς δικαίοις
Αἰτ.	τοὺς δικαίους	τὰς δικαίας	τὰ δίκαια
Κλητ.	ὦ δίκαιοι	ὦ δίκαιαι	ὦ δίκαια

161. **Παρατήρησις:** Ἡ γενικὴ πληθ. τῶν θηλυκῶν τονίζεται ὅπου καὶ ἡ γενικὴ πληθ. τῶν ἀρσενικῶν. Ἐπομένως καὶ εἰς τὰ τρία γένη ἡ γενικὴ πληθ. εἶναι ἡ ἰδίᾳ: ἀρσεν. θηλ. καὶ οὐδ. τῶν καλῶν, τῶν δικαίων.

Ἐπίθετα εἰς -ος, -α, -ον: 1) τὰ προπαροξύτονα: ἄγιος, αἰώνιος, ὁμοῖος, οὐράνιος, πλούσιος, σπάνιος, τέλειος, τίμιος κ.ἄ., 2) τὰ προπερισπώμενα: ἄκματος, ἀνδρετός, ἀρχαῖος, ἀστειτός, γενναῖος, λεῖτος, ὠραῖος κ.ἄ., 3) τὰ παροξύτονα: νέος, πειναλέος, ρωμαλέος, ἀφαιρετέος, διαιρετέος, πολλαπλασιαστέος, προσθετέος κ.ἄ., 4) τὰ ὀξύτονα: ἀραιός, παλαιός, στερεός, καθαρός, λαμπρός, μικρός κ.ἄ.

2. Τριγενῆ καὶ δικατάληκτα ἐπίθετα τῆς β' κλίσεως (ἀρσ. καὶ θηλ. -ος, οὐδ. -ον)

162. Ἐνικός ἀριθμός

᾽Ον.	ὁ ἡ	ἔνδοξος	τὸ ἔνδοξον
Γεν.	τοῦ τῆς	ἐνδόξου	τοῦ ἐνδόξου
Δοτ.	τῷ τῇ	ἐνδόξῳ	τῷ ἐνδόξῳ
Αἰτ.	τὸν τὴν	ἐνδοξον	τὸ ἐνδοξον
Κλητ.	ὦ	ἐνδοξε	ὦ ἐνδοξον

Πληθυντικός ἀριθμός

᾽Ον.	οἱ αἱ	ἐνδοξοι	τὰ ἐνδοξα
Γεν.	τῶν	ἐνδόξων	τῶν ἐνδόξων
Δοτ.	τοῖς ταῖς	ἐνδόξοις	τοῖς ἐνδόξοις
Αἰτ.	τοὺς τὰς	ἐνδόξους	τὰ ἐνδοξα
Κλητ.	ὦ	ἐνδοξοι	ὦ ἐνδοξα

Δικατάληκτα ἐπίθετα τῆς β' κλίσεως εἰς -ος εἶναι: 1) Πολλὰ σύνθετα: ἐνιμος, εὐμορφος, εὐφορος, ἀγονος, ἀθάνατος, ἄκαρπος, ἀνανδρος,

ἀόρατος, πολύτιμος κ.ά. 2) Μερικά ἀπλᾶ προπαροξύτονα, ὅπως: ἄφθονος, βάρβαρος, γόνιμος, ἔρημος, ἡμερος, ἡρεμος, ἡσυχος, ὄριμος, ἀφέλιμος κ.ά.

3. Συνηρημένα ἐπίθετα τῆς β' κλίσεως

163. Μερικά τρικατάληκτα ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα τελειώνουν εἰς -εος, -εα, -εον συναίρουν τὸ ε τοῦ θέματος μὲ τὸ ο τῆς καταλήξεως καὶ σχηματίζουν τὸ ἄρσεν. εἰς -οῦς, τὸ θηλ. εἰς -ῆ ἢ -ᾶ καὶ τὸ οὐδέτερον εἰς -οῦν :

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὅν.	ὁ	χρυσσοῦς	ἡ	χρυσῆ	τὸ	χρυσσοῦν
Γεν.	τοῦ	χρυσσοῦ	τῆς	χρυσῆς	τοῦ	χρυσσοῦ
Δοτ.	τῷ	χρυσσῷ	τῇ	χρυσῇ	τῷ	χρυσσῷ
Αἰτ.	τόν	χρυσσοῦν	τήν	χρυσῆν	τὸ	χρυσσοῦν
Κλητ.	ὦ	χρυσσοῦς	ὦ	χρυσῆ	ὦ	χρυσσοῦν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὅν.	οἱ	χρυσσοῖ	αἱ	χρυσσαῖ	τὰ	χρυσσᾶ
Γεν.	τῶν	χρυσσῶν	τῶν	χρυσσῶν	τῶν	χρυσσῶν
Δοτ.	τοῖς	χρυσσοῖς	ταῖς	χρυσσαῖς	τοῖς	χρυσσοῖς
Αἰτ.	τούς	χρυσσοῦς	τάς	χρυσσᾶς	τὰ	χρυσσᾶ
Κλητ.	ὦ	χρυσσοῖ	ὦ	χρυσσαῖ	ὦ	χρυσσᾶ

164. **Παρατήρησις:** Τὰ συνηρημένα ἐπίθετα εἰς ὄλας τὰς πτώσεις τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν καὶ λαμβάνουν περισπωμένην.

Ἐπίθετα β' κλίσεως συνηρημένα: 1) χαλκοῦς, κυανοῦς, ἀπλοῦς, διπλοῦς, τριπλοῦς κτλ. 2) τὰ ἐπίθετα: ἀργυροῦς, πορφυροῦς, σιδηροῦς, τὰ ὁποῖα ἔχουν θηλ. εἰς ᾶ: ἡ ἀργυρᾶ, τῆς ἀργυρᾶς, τῇ ἀργυρᾷ, τὴν ἀργυρᾶν, ὃ ἀργυρᾶ—αἱ ἀργυραῖ, τῶν ἀργυρῶν, ταῖς ἀργυραῖς, τὰς ἀργυρᾶς, ὃ ἀργυραῖ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 71.— Κλίτε τὰ ἐπίθετα: σοφός καὶ γενναῖος εἰς τὰ 3 γένη.

ΑΣΚΗΣΙΣ 72.— Κλίτε τὰ ὀνόματα: ὁ ἀρχαῖος ἀνὴρ, ἡ ἀρχαία χώρα, τὸ ἀρχαῖον ἔθνος.

ΑΣΚΗΣΙΣ 73.— Γράψε εἰς τὰ 3 γένη τὰ ἀντίθετα τῶν ἐπιθέτων: ἀρχαῖος, βέβαιος, ὁμοῖος, πλούσιος, πυκνός, χονδρός, δεῖλός, θνητός, γόνιμος, κίβδηλος, ὄριμος.

ΑΣΚΗΣΙΣ 74.— Κλίτε τὰ ὀνόματα: ὁ ἀργυροῦς σταυρός, ἡ ἀργυρᾶ θήκη, τὸ ἀργυροῦν μιντάλιον.

ΕΠΙΘΕΤΑ ΤΗΣ Γ' ΚΛΙΣΕΩΣ

Α' Φωνηεντόληκτα

165. *Τριγενή και τρικατάληκτα εις -υς, -εια, -υ*

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὀν.	ὁ	βαθὺς	ἡ	βαθεῖα	τὸ	βαθὺ
Γεν.	τοῦ	βαθέος	τῆς	βαθείας	τοῦ	βαθέος
Δοτ.	τῷ	βαθεῖ	τῇ	βαθείᾳ	τῷ	βαθεῖ
Αἰτ.	τὸν	βαθὺν	τὴν	βαθεῖαν	τὸ	βαθὺ
Κλητ.	ὦ	βαθὺ	ὦ	βαθεῖα	ὦ	βαθὺ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὀν.	οἱ	βαθεῖς	αἱ	βαθεῖαι	τὰ	βαθέα
Γεν.	τῶν	βαθέων	τῶν	βαθειῶν	τῶν	βαθέων
Δοτ.	τοῖς	βαθέσι	ταῖς	βαθείαις	τοῖς	βαθέσι
Αἰτ.	τούς	βαθεῖς	τάς	βαθείας	τὰ	βαθέα
Κλητ.	ὦ	βαθεῖς	ὦ	βαθεῖαι	ὦ	βαθέα

166. *Παρατηρήσεις*: 1) Τὰ θηλ. τῶν ἐπιθέτων τῆς γ' κλίσεως ἔχουν τὸ α τῆς καταλήξεως βραχὺ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν: ἡ βαθεῖα, τὴν βαθεῖαν, ὦ βαθεῖα.

2) Τὰ θηλυκὰ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντ. τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν καὶ λαμβάνουν περισπωμένην, ὅπως τὰ οὐσιαστικά τῆς α' κλίσεως: τῶν βαθειῶν, τῶν πλατειῶν.

Ἐπίθετα φωνηεντόληκτα τῆς γ' κλίσεως: 1) Τὰ ὀξύτονα: βαρὺς, βαρῦς, γλυκὺς, δασὺς, δξύς, πλατὺς, ταχὺς κ. ἄ. — 2) Τὸ περισπώμενον: θῆλυς, θήλεια, θῆλυ. — 3) τὸ προπαροξύτονον: ἡμιονς, ἡμίσεια, ἡμιον (τὸ ὁποῖον ἔχει οὐδ. πληθ. τὰ ἡμίσεια καὶ ἡμίση).

ΑΣΚΗΣΙΣ 75. — Κλινε τὰ ὀνόματα: ὁ πλατὺς χώρος, ἡ πλατεῖα ὁδός, τὸ πλατὺ ρεῦμα. — 2) Κατὰ τὸ βαθὺς, βαθεῖα, βαθὺ κλινε τὰ ἐπίθ. θῆλυς, θήλεια, θῆλυ (ὁ θῆλυς, τοῦ θήλεος κτλ. — ἡ θήλεια, τῆς θηλείας κτλ.) — 3) Κλινε τὰ ἐπίθ. ἡμιονς, ἡμίσεια, ἡμιον (ὁ ἡμιονς, τοῦ ἡμίσεος κτλ. — ἡ ἡμίσεια, τῆς ἡμισείας κτλ.).

Β' Συμφωνόληκτα

1. Ἄφωνόληκτα

α) Τριγενῆ και τρικατάληκτα εἰς -ων, -ουσα, -εν

167.

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

᾽Ον.	ὁ	ἄκων	ἡ	ἄκουσα	τὸ	ἄκον
Γεν.	τοῦ	ἄκοντος	τῆς	ἀκούσης	τοῦ	ἄκοντος
Δοτ.	τῷ	ἄκοντι	τῇ	ἀκούσῃ	τῷ	ἄκοντι
Αἰτ.	τὸν	ἄκοντα	τὴν	ἄκουσαν	τὸ	ἄκον
Κλητ.	ὦ	ἄκων	ὦ	ἄκουσα	τὸ	ἄκον

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

᾽Ον.	οἱ	ἄκοντες	αἱ	ἄκουσαι	τὰ	ἄκοντα
Γεν.	τῶν	ἀκόντων	τῶν	ἀκουσῶν	τῶν	ἀκόντων
Δοτ.	τοῖς	ἄκουσι	ταῖς	ἀκούσαις	τοῖς	ἄκουσι
Αἰτ.	τοὺς	ἄκοντας	τὰς	ἀκούσας	τὰ	ἄκοντα
Κλητ.	ὦ	ἄκοντες	ὦ	ἄκουσαι	ὦ	ἄκοντα

Σημ. ἄκων = ἐκεῖνος ποὺ κάμνει κάτι χωρὶς νὰ θέλῃ. Κατὰ τοῦτο κλίνεται καὶ ὁ ἐκὼν = ἐκεῖνος ποὺ κάμνει κάτι μὲ τὴν θέλησίν του.
 Λ.χ. ἤλθεν ἐκὼν ἄκων = ἤλθε θέλοντας καὶ μὴ.

Κατὰ τὸ ἄκων, ἄκουσα, ἄκον κλίνονται καὶ αἱ μετοχαὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτος: ὁ λύων, ἡ λύουσα, τὸ λῶν κ.τ.λ.

β) Τριγενῆ και τρικατάληκτα εἰς -ας, -ασα, -αν

168.

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

᾽Ον.	ὁ	πᾶς	ἡ	πᾶσα	τὸ	πᾶν
Γεν.	τοῦ	παντὸς	τῆς	πάσης	τοῦ	παντὸς
Δοτ.	τῷ	παντὶ	τῇ	πάσῃ	τῷ	παντὶ
Αἰτ.	τὸν	πάντα	τὴν	πᾶσαν	τὸ	πᾶν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

᾽Ον.	οἱ	πάντες	αἱ	πᾶσαι	τὰ	πάντα
Γεν.	τῶν	πάντων	τῶν	πασῶν	τῶν	πάντων
Δοτ.	τοῖς	πᾶσι	ταῖς	πάσαις	τοῖς	πᾶσι
Αἰτ.	τοὺς	πάντας	τὰς	πάσας	τὰ	πάντα

Ὅμοιως κλίνονται: ἅπας, ἅπασα, ἅπαν καὶ σύμπας, σύμπασα, σύμπαν.
Ἐπίσης καὶ μετοχαὶ τοῦ ἐνεργ. ἀορίστου: ὁ λύσας, ἡ λύσασα, τὸ λύσαν.

γ) Τριγενῆ καὶ τρικετᾶληκτα εἰς -εις, -εσσα, -εν

169.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	χαρίζεις	ἡ	χαρίζεσσα	τὸ	χαρίζεν
Γεν.	τοῦ	χαζιέντος	τῆς	χαζιέσσης	τοῦ	χαζιέντος
Δοτ.	τῷ	χαζιέντι	τῇ	χαζιέσση	τῷ	χαζιέντι
Αἰτ.	τὸν	χαζιέντα	τὴν	χαζιέσσαν	τὸ	χαζιέν
Κλητ.	ὦ	χαζιεις	ὦ	χαζιέσσα	ὦ	χαζιέν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	χαζιέντες	αἱ	χαζιέσσαι	τὰ	χαζιέντα
Γεν.	τῶν	χαζιέντων	τῶν	χαζιέσσων	τῶν	χαζιέντων
Δοτ.	τοῖς	χαζιέσι	ταῖς	χαζιέσαις	τοῖς	χαζιέσι
Αἰτ.	τοὺς	χαζιέντας	τάς	χαζιέσσας	τὰ	χαζιέντα
Κλητ.	ὦ	χαζιέντες	ὦ	χαζιέσσαι	ὦ	χαζιέντα

Ὅμοιως κλίνονται: φωνήεις, φωνήεσσα, φωνήεν — ἀστερόεις, ἀστερόεσσα, ἀστερόέν. — Ἀναλόγως κλίνεται καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθ. ἀορίστου: ὁ λυθείς, τοῦ λυθέντος, τῷ λυθέντι, τὸν λυθέντα — οἱ λυθέντες, τῶν λυθέντων, τοῖς λυθεῖσι, τοὺς λυθέντας.

ΑΣΚΗΣΙΣ 76. — Κλίνε τὰ ἐπίθετα: ἅπας, ἅπασα, ἅπαν. Ἐπίσης τὰς μετοχάς: ὁ λύων, ἡ λύουσα, τὸ λύον καὶ ὁ λύσας, ἡ λύσασα, τὸ λύσαν.

ΑΣΚΗΣΙΣ 77. — Κλίνε τὰ ὀνόματα: 1) ὁ ἀστερόεις οὐρανός, 2) ἡ ἀστερόεσσα σημαία, 3) τὸ ἀστερόέν οὐράνιον διάστημα.

δ) Τριγενῆ καὶ δικετᾶληκτα ἀφωρόληκτα

170.	ἀρσενικά	θηλυκά	οὐδέτερα		
ὁ	εὐέλπις	ἡ	εὐέλπις	τὸ	εὐέλπι
ὁ	φιλόπατρις	ἡ	φιλόπατρις	τὸ	φιλόπατρι
ὁ	ρίψασπις	ἡ	ρίψασπις	τὸ	ρίψασπι
ὁ	ἄχαρις	ἡ	ἄχαρις	τὸ	ἄχαρι
ὁ	δίπους	ἡ	δίπους	τὸ	δίπουν

Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ τῆς γ' κλίσεως εἶναι τριγενῆ καὶ δικατάληκτα καὶ εἶναι ὅλα σύνθετα, ἔχοντα ὡς δεύτερον συνθετικὸν οὐσιαστικὸν τῆς γ' κλίσεως μὲ χαρακτηριστῆρα ἄφωνον. Διὰ τοῦτο λέγονται **ἄφωνόληκτα τριγενῆ καὶ δικατάληκτα**. Κλίνονται δὲ ὅπως τὰ ἀντίστοιχα οὐσιαστικά :

171. Ἐνικὸς ἀριθμὸς

᾽Ον.	ὁ, ἡ	εὐέλπις	δίπους
Γεν.	τοῦ, τῆς	εὐέλπιδ-ος	δίποδ-ος
Δοτ.	τῷ, τῇ	εὐέλπιδ-ι	δίποδ-ι
Αἰτ.	τόν, τήν	εὐέλπι-ν	δίπου-ν
Κλητ.	ὦ	εὐέλπι	δίπου

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

᾽Ον.	τὸ	εὐέλπι	δίπουν
Γεν.	τοῦ	εὐέλπιδ-ος	δίποδ-ος
Δοτ.	τῷ	εὐέλπιδ-ι	δίποδ-ι
Αἰτ.	τὸ	εὐέλπι	δίπουν
Κλητ.	ὦ	εὐέλπι	δίπουν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

᾽Ον.	οἱ, αἱ	εὐέλπιδ-ες	δίποδ-ες
Γεν.	τῶν	εὐελπίδ-ων	διπόδ-ων
Δοτ.	τοῖς, ταῖς	εὐέλπι-σι	δίπο-σι
Αἰτ.	τούς, τὰς	εὐέλπιδ-ας	δίποδ-ας
Κλητ.	ὦ	εὐέλπιδ-ες	δίποδ-ες

᾽Ον.	τὰ	εὐέλπιδ-α	δίποδ-α
Γεν.	τῶν	εὐελπίδ-ων	διπόδ-ων
Δοτ.	τοῖς	εὐέλπι-σι	δίπο-σι
Αἰτ.	τὰ	εὐέλπιδ-α	δίποδ-α
Κλητ.	ὦ	εὐέλπιδ-α	δίποδ-α

ΑΣΚΗΣΙΣ 78. Κλίνε τὰ ὀνόματα: ὁ φιλόπατρις νεανίας, τὸ τετράπουν ζῷον.

172. ε') Διγενῆ καὶ μονοκατάληκτα ἀφωρόληκτα

ὁ βλάξ - ἡ βλάξ	τοῦ βλακός - τῆς βλακός
ὁ φυγάς - ἡ φυγάς	τοῦ φυγάδος - τῆς φυγάδος
ὁ πένης - ἡ πένης	τοῦ πένητος - τῆς πένητος

Πολὺ ὀλίγα ἐπίθετα τῆς γ' κλίσεως ἔχουν δύο μόνον γένη (ἄρσενικὸν καὶ θηλυκὸν) καὶ μίαν κατάληξιν. Ταῦτα ἔχουν χαρακτηριστικὰ ἀφώνων καὶ διὰ τοῦτο λέγονται **ἐπίθετα διγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἀφωρόληκτα**. Κλίνονται δὲ ὅπως τὰ ἀντίστοιχα οὐσιαστικά τῆς γ' κλίσεως: ὁ βλάξ, τοῦ βλακός, τῷ βλακί κτλ. — ὁ φυγάς, τοῦ φυγάδος, τῷ φυγάδι κτλ. — ὁ πένης, τοῦ πένητος, τῷ πένητι κτλ.

2. Ἐνρινόληκτα

α') Τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα εἰς -ας, -αινα, -αν

173.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὅν.	ὁ μέλας	ἡ μέλαινα	τὸ μέλαν
Γεν.	τοῦ μέλαν-ος	τῆς μελαίνης	τοῦ μέλαν-ος
Δοτ.	τῷ μέλαν-ι	τῇ μελαίνῃ	τῷ μέλαν-ι
Αἰτ.	τὸν μέλαν-α	τὴν μελαίνα-αν	τὸ μέλαν
Κλητ.	ὦ μέλας	ὦ μέλαινα	ὦ μέλαν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὅν.	οἱ μέλαν-ες	αἱ μέλαινα-αι	τὰ μέλαν-α
Γεν.	τῶν μελάνων	τῶν μελαίνων	τῶν μελάνων
Δοτ.	τοῖς μέλα-σι	ταῖς μελαίνα-αις	τοῖς μέλα-σι
Αἰτ.	τούς μέλαν-ας	τάς μελαίνας	τὰ μέλαν-α
Κλητ.	ὦ μέλαν-ες	ὦ μέλαινα-αι	ὦ μέλαν-α

Ὅμοίως κλίνεται καὶ ὁ τάλας (= ὁ δυστυχής), ἡ τάλαινα, τὸ τάλαν.
 ΔΣΚΗΣΙΣ 79. — Κλίνει τὸ ἄνομα: ὁ μέλας ζωμός.

β) Τριγενῆ και δικατάληκτα

174. Ἄρσεν. και θηλυκά εις -ων, ουδέτ. εις -ον

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

᾽Ον.	ὁ	ἡ	σώφρων	τὸ	σῶφρον
Γεν.	τοῦ	τῆς	σώφρονος	τοῦ	σώφρονος
Δοτ.	τῶ	τῆ	σώφροσι	τῶ	σώφροσι
Αἰτ.	τὸν	τὴν	σώφρονα	τὸ	σῶφρον
Κλητ.	ὦ		σώφρων	ὦ	σῶφρον

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

᾽Ον.	οἱ	αἱ	σώφρονες	τὰ	σώφρονα
Γεν.	τῶν		σωφρόνων	τῶν	σωφρόνων
Δοτ.	τοῖς	ταῖς	σώφροσι	τοῖς	σώφροσι
Αἰτ.	τοὺς	τὰς	σώφρονας	τὰ	σώφρονα
Κλητ.	ὦ		σώφρονες	ὦ	σώφρονα

Ὅμοίως κλίνονται: ἄφρων, μεγαλόφρων, παράφρων, ἐλεήμων, εὐγνώμων, ἀγνώμων, εὐδαίμων, νοήμων κ.ἄ.

Ἐναλόγως κλίνεται και τὸ ἐπίθετον: ὁ και ἡ ἄρσεν, τὸ ἄρσεν (γεν. τοῦ ἄρσενος, δοτ. τῶ ἄρσενι κτλ.).

3. Σιγμόληκτα

Τριγενῆ και δικατάληκτα

Ἄρσεν. και θηλ. εις -ης, ουδ. εις -ες

θ. ἐπιμελησ- και ἐπιμελεσ-

175. Ἐνικὸς ἀριθμὸς

᾽Ον.	ὁ	ἡ	ἐπιμελής	τὸ	ἐπιμελές
Γεν.	τοῦ	τῆς	ἐπιμελοῦς	τοῦ	ἐπιμελοῦς
Δοτ.	τῶ	τῆ	ἐπιμελεῖ	τῶ	ἐπιμελεῖ
Αἰτ.	τὸν	τὴν	ἐπιμελεῖ	τὸ	ἐπιμελές
Κλητ.	ὦ		ἐπιμελής	ὦ	ἐπιμελές

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	αἱ	ἐπιμελεῖς	τὰ	ἐπιμελῆ
Γεν.	τῶν		ἐπιμελῶν	τῶν	ἐπιμελῶν
Δοτ.	τοῖς	ταῖς	ἐπιμελέσι	τοῖς	ἐπιμελέσι
Αἰτ.	τούς	τάς	ἐπιμελεῖς	τὰ	ἐπιμελῆ
Κλητ.	ὦ		ἐπιμελεῖς	ὦ	ἐπιμελῆ

Ὅμοιως κλίνονται: ἀμελής, εὐγενής, ἀγενής, ἀληθής, εὐσεβής, ἀσεβής, ἀσφαλής, ὑγιής κ.ἄ. Ἐπίσης τὰ παροξύτονα: ὁ καὶ ἡ εὐόδης - τὸ εὐῶδες, δασώδης, θεμελιώδης, στοιχειώδης, πλήρης κ.ἄ.

176. **Παρατηρήσεις:** 1) Τὰ σιγμόληκτα ἐπίθετα τῆς γ' κλίσεως ἔχουν δύο θέματα: ἐπιμελησ- καὶ ἐπιμελεσ-. Μὲ τὸ α' θέμα σχηματίζεται μόνον ἡ ὄνομ. καὶ κλητ. ἑνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ τοῦ θηλυκοῦ: ὁ ἐπιμελής, ἡ ἐπιμελής, ὦ ἐπιμελής. Μὲ τὸ β' θέμα, ὅπως ἔχει, χωρὶς κατάληξιν, σχηματίζεται ἡ ὄνομ. καὶ κλητ. ἑνικοῦ τοῦ οὐδετέρου: τὸ ἐπιμελές, ὦ ἐπιμελές. Αἱ δὲ ἄλλαι πτώσεις τῶν τριῶν γενῶν σχηματίζονται μὲ τὸ β' θέμα: ἐπιμελεσ- καὶ μὲ τὰς ἀντιστοίχους καταλήξεις δι' ἀποβολῆς τοῦ χαρακτῆρος σ καὶ συναιρέσεως: τοῦ ἐπιμελέος = ἐπιμελοῦς κτλ.

2) Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν σχηματίζεται κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ: οἱ, αἱ ἐπιμελεῖς — τούς, τάς ἐπιμελεῖς.

Σημ. Τὸ παροξύτονον *συνήθης* σχηματίζει οὐδέτερον προπαροξύτονον: τὸ *συνήθες* (γεν. τοῦ *συνήθους* κτλ.). Ἔχει δὲ τοῦτο, ὅπως καὶ τὸ ἐπίθ. *πλήρης*, γενικὴν πληθ. παροξύτονον: τῶν *συνήθων*, τῶν *πλήρων* (καὶ εἰς τὰ τρία γένη).

ΑΣΚΗΣΙΣ 80. — 1) Κλίνε εἰς τὰ 3 γένη τὰ ἐπίθετα: *ἐλεήμων*, *ἄρσεν*, *εὐδαίμων*.

2) Κλίνε εἰς τὰ 3 γένη τὰ ἐπίθετα: *ἀληθής*, *πλήρης*, *συνήθης*.

ΑΝΩΜΑΛΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

177. Τὰ ἐπίθετα *πολύς* καὶ *μέγας* εἶναι **ἀνώμαλα** καὶ κλίνονται ὡς ἑξῆς:

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	πολύς	πολλή	πολὺ	μέγας	μεγάλη	μέγα
Γεν.	πολλοῦ	πολλῆς	πολλοῦ	μεγάλου	μεγάλης	μεγάλου
Δοτ.	πολλῶ	πολλῆ	πολλῶ	μεγάλω	μεγάλῃ	μεγάλω
Αἰτ.	πολὺν	πολλήν	πολὺ	μέγαν	μεγάλην	μέγα
Κλητ.	πολὺ	πολλή	πολὺ	μεγάλε	μεγάλῃ	μέγα

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	πολλοὶ	πολλαὶ	πολλά	μεγάλοι	μεγάλαι	μεγάλα
Γεν.	πολλῶν	πολλῶν	πολλῶν	μεγάλων	μεγάλων	μεγάλων
Δοτ.	πολλοῖς	πολλαῖς	πολλοῖς	μεγάλοις	μεγάλαις	μεγάλοις
Αἰτ.	πολλοὺς	πολλάς	πολλά	μεγάλους	μεγάλας	μεγάλα
Κλητ.	πολλοὶ	πολλαὶ	πολλά	μεγάλοι	μεγάλαι	μεγάλα

178. **Παρατήρησις**: Τὸ ἐπίθ. πολὺς εἰς τὴν ὄνομ., αἰτιατ. καὶ κλητ. ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου γράφεται μὲ ἔν λ καὶ μὲ ν: Παντοῦ ἄλλοῦ γράφεται μὲ λλ. Τὸ ἐπίρρημα πολὺ γράφεται μὲ ἔν λ καὶ μὲ ν: ὁ Πέτρος εἶναι πολὺ καλός.

ΑΣΚΗΣΙΣ 81. — Δι' ὑπαγόρευσιν: Ἐχῶ πολὺν καιρὸν νὰ λάβω γράμμα σου. Ἐπὶ πολλήν ὄραν σὲ περιμένω. Εἰς τὸ θέατρον ἦτο πολὺς κόσμος. Ἐπεσε πολλή βροχή, ἣ ὅποια εἶναι πολὺ ὠφέλιμος. Θὰ ἀγοράσω πολλὰ τετράδια. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος εἶναι πολὺ ὀρεινόν. Ἄκουε πολλὰ καὶ λέγε ὀλίγα.

ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

Θετικὸς βαθμὸς

179. Ὁ ἀδελφός μου εἶναι μικρός.
Ὁ κῆπος εἶναι ὄρατος.

Ἐδῶ τὰ ἐπίθετα μικρὸς καὶ ὄρατος φανερόνως ἀπλῶς τὴν ἰδιότητα ἢ τὴν ποιότητα τῶν οὐσιαστικῶν, χωρὶς νὰ γίνετα σύγκρισις μὲ ἄλλα. Τότε λέγομεν ὅτι τὰ ἐπίθετα εἶναι **θετικοῦ βαθμοῦ** ἢ ἀπλῶς **θετικά**.

Συγκριτικὸς βαθμὸς

180. Ὁ Πέτρος εἶναι μικρότερος ἀπὸ τὸν Παῦλο.

Ὁ κῆπος σου εἶναι ὡραιότερος ἀπὸ τὸν ἰδικόν μου.

Ἐδῶ γίνεται σύγκρισις μεταξὺ δύο οὐσιαστικῶν καὶ τὰ ἐπίθετα *μικρότερος* καὶ *ὡραιότερος* φανερώουν ὅτι τὸ ἐν οὐσιαστικὸν ἔχει κάποιαν ιδιότητα ἢ ποιότητα εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπὸ τὸ ἄλλο. Διὰ τοῦτο λέγομεν ὅτι τὰ ἐπίθετα αὐτὰ εἶναι *συγκριτικοῦ βαθμοῦ* ἢ ἀπλῶς *συγκριτικά*.

Δηλαδή: ἐπίθετον *συγκριτικοῦ βαθμοῦ* ἢ ἀπλῶς *συγκριτικόν* λέγεται ἐκεῖνο ποὺ φανερώνει, ὅτι τὴν ιδιότητα ἢ τὴν ποιότητα, τὴν ὁποίαν δηλώνει, τὴν ἔχει ἐν οὐσιαστικὸν εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπὸ ἐν ἄλλο οὐσιαστικὸν ἢ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα λαμβανόμενα ὡς ἔν.

Ὑπερθετικὸς βαθμὸς

181. Ὁ κῆπος αὐτὸς εἶναι ὡραιότατος (δηλ. πάρα πολὺ ὡραῖος).

Ὁ Ὀλυμπος εἶναι τὸ ὑψηλότετον ὄρος τῆς Ἑλλάδος (δηλ. τὸ περισσότερον ὑψηλὸν ἀπὸ ὅλα τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος).

Ἐδῶ τὸ ἐπίθετον *ὡραιότατος* φανερώνει ὅτι ὁ κῆπος ἔχει τὴν ιδιότητα αὐτὴν εἰς πολὺν μέγαν βαθμὸν. Τὸ δὲ ἐπίθετον *ὑψηλότετον* φανερώνει ὅτι ὁ Ὀλυμπος ἔχει τὴν ιδιότητα αὐτὴν εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ὄρη.

Ὅταν τὰ ἐπίθετα φανερώουν, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ἔχει κάποιαν ιδιότητα ἢ ποιότητα εἰς πολὺν μέγαν βαθμὸν ἢ ὅτι τὴν ἔχει εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα οὐσιαστικά τοῦ ἰδίου εἴδους, τότε λέγομεν ὅτι τὰ ἐπίθετα αὐτὰ εἶναι *ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ* ἢ ἀπλῶς *ὑπερθετικά*.

Οἱ τρεῖς βαθμοὶ τῶν ἐπιθέτων

182. Τὰ ἐπίθετα λοιπὸν ἔχουν τρεῖς βαθμούς: 1) τὸν *θετικόν* 2) τὸν *συγκριτικόν* καὶ 3) τὸν *ὑπερθετικόν*.

Ὁ συγκριτικὸς καὶ ὁ ὑπερθετικὸς βαθμὸς μαζὶ λέγονται μὲ ἐν ὄνομα *παραθετικά τοῦ ἐπιθέτου*.

Σχηματισμός τῶν παραθετικῶν

	Θετικός	Συγκριτικός	Ἑπερθετικός
183.	ώραῖος	ώραϊό-τερος	ώραϊό-τατος
	βαρὺς	βαρύ-τερος	βαρύ-τατος
	ἐπιμελής	ἐπιμελέσ-τερος	ἐπιμελέσ-τατος
	σώφρων	σωφρον(έσ)-τερος	σωφρον(έσ)-τατος

Διὰ τὰ σχηματίζωμεν τὸν συγκριτικὸν βαθμὸν τῶν ἐπιθέτων, προσθέτομεν εἰς τὸ θέμα τῶν τὴν κατάληξιν: -τερος, -τέρα, -τερον.

Διὰ τὰ σχηματίζωμεν τὸν ὑπερθετικόν, προσθέτομεν εἰς τὸ θέμα τὴν κατάληξιν: -τατος, -τάτη, -τατον.

184. Ἡ Ὄρθογραφία τοῦ -ό(ώ)τερος, -ό(ώ)τατος

1.	πιωχός	πιωχότερος	πιωχότατος
	γενναῖος	γενναϊότερος	γενναϊότατος
	θερμός	θερμότερος	θερμότατος
	ἐνδοξός	ἐνδοξότερος	ἐνδοξότατος
2.	νέος	νεώτερος	νεώτατος
	σοφός	σοφώτερος	σοφώτατος

Τὰ παραθετικά -ό(ώ)τερος, -ό(ώ)τατος: 1) γράφονται μὲ **ο**, ὅταν ἡ προηγουμένη συλλαβὴ εἶναι φύσει ἢ θέσει μακρὰ (βλ. § 29, 1): *πιωχότερος, ἐνδοξότερος*. 2) γράφονται μὲ **ω** ὅταν ἡ προηγουμένη συλλαβὴ εἶναι βραχεῖα (χωρὶς νὰ μεσολιθοῦν δύο σύμφωνα ἢ διπλοῦν ζ, ξ, ψ): *σοφώτερος*.

185. Τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης τῶν ἐπιθέτων

- 1) *πλούσιος - πλουσιώτερος, φιλικός - φιλικώτερος, μάχιμος - μαχιμώτερος, πεδινός - πεδινώτερος*.

Τὰ ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα τελειώνουν εἰς *ιος, -ικος, -ιμος, -ινος* ἔχουν τὸ *ι* τῆς παραληγούσης βραχύ. Ἐπομένως σχηματίζουν τὰ παραθετικά τῶν εἰς *-ώτερος, -ώτατος*.

- 2) *φιλόνικος - φιλονικότερος, ἐντιμος - ἐντιμότερος, εὐθνος - εὐθνομότερος, ἐπικίνδυνος - ἐπικινδυνότερος, περιλνπος - περιλνπότερος, εὐψυχος - εὐψυχότερος*.

Τὰ ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὡς β' συνθετικὸν τὰ ὀνόματα : *νίκη, τιμή, θυμός, κίνδυνος, λύπη, ψυχή*, ἔχουν τὸ δίχρονον τῆς παραληγοῦσης μακρόν. Ἐπομένως σχηματίζουν τὰ παραθετικά των εἰς *-ότερος, -ότατος*.

ΑΣΚΗΣΙΣ 82. — 1) Γράψε τὰ γένη εἰς κάθε βαθμὸν τῶν ἐπιθέτων : *πιωχός, ἐλαφρός, ὑψηλός, χλωρός, χονδρός, ἄδοξος, ἀκίνδυνος, ὑγιής, ἐπιμελής, δύσθυμος, ἐχθρικός, παλαιός, εὐγενής, ἄξιος, ἀραιός, ἄγονος*. — 2) Νὰ εἰρῆς τὰ ἀντίθετα τούτων καὶ νὰ τὰ γράψῃς εἰς τὴν ὀνομαστικὴν ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ, εἰς τὰ τρία γένη καὶ εἰς τοὺς τρεῖς βαθμούς.

186. Περιφραστικὰ παραθετικά

Θετικὸς	Συγκριτικὸς	Ἐπερθετικὸς
<i>σοφός</i>	<i>σοφώτερος</i>	<i>σοφώτατος</i>
<i>σοφός</i>	<i>περισσότερον σοφός</i>	<i>πάρα πολὺ σοφός</i>

Συχνὰ ὁ μὲν συγκριτικὸς βαθμὸς ἐκφέρεται μὲ τὸ ἐπίρρημα *περισσότερον* καὶ μὲ τὸν θετικὸν βαθμὸν τοῦ ἐπιθέτου (*περισσότερον σοφός, περισσότερο ἐπιμελής*), ὁ δὲ ὑπερθετικὸς μὲ τὸ ἐπίρρημα *πάρα πολὺ* καὶ μὲ τὸν θετικὸν βαθμὸν (*πάρα πολὺ σοφός, πάρα πολὺ ἐπιμελής*).

Τὰ παραθετικά αὐτὰ λέγονται *περιφραστικά*.

Ἄνωμαλα παραθετικά

187. Μερικὰ ἐπίθετα δὲν σχηματίζουν τὰ παραθετικά, ὅπως τὰ ἄλλα, δηλ. ἔχουν *ἀνώμαλα παραθετικά* :

Θετικὸς	Συγκριτικὸς	Ἐπερθετικὸς
<i>καλός</i>	<i>καλύτερος</i>	<i>κάλλιστος ἢ ἄριστος</i>
<i>κακός</i>	<i>χειρότερος</i>	<i>κάκιστος ἢ χείριστος</i>
<i>μέγας</i>	<i>μεγαλύτερος</i>	<i>μέγιστος</i>
<i>μικρός</i>	<i>μικρότερος</i>	<i>μικρότατος ἢ ἐλάχιστος</i>
<i>ὀλίγος</i>	<i>ὀλιγώτερος</i>	<i>ὀλίγιστος ἢ ἐλάχιστος</i>
<i>πολὺς</i>	<i>περισσότερος</i>	<i>πλεῖστος</i>
<i>ταχύς</i>	<i>ταχύτερος</i>	<i>ταχύτατος ἢ τάχιστος</i>
<i>ὕψηλός</i>	<i>ὕψηλότερος</i>	<i>ὕψηλότερος ἢ ὕψιστος</i>

Ἑλλειπτικά παραθετικά

188. Μερικά ἐπίθετα δὲν ἔχουν θετικὸν ἢ ὑπερθετικὸν βαθμὸν, διότι ἐσχηματίσθησαν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ ἐπιρρήματα, προθέσεις ἢ μετοχάς. Τὰ παραθετικά αὐτὰ λέγονται **ἑλλειπτικά**.

Θετικὸς	Συγκριτικὸς	Ἑπερθετικὸς
(ἄνω)	ἀνώτερος	ἀνώτατος
(κάτω)	κατώτερος	κατώτατος
(ὑπὲρ)	ὑπέρτερος	ὑπέρτατος
(προτιμώμενος)	προτιμότερος	προτιμώτατος

Ἐπίθετα χωρὶς παραθετικά

189. Μερικά ἐπίθετα δὲν ἔχουν παραθετικά, διότι ἀπὸ τὸ νόημά των δὲν ἐπιδέχονται σύγκρισιν. Τοιαῦτα εἶναι :

α') Ὅσα φανερώνουν τόπον, χρόνον, ὕλην: θαλάσσιος, οὐράνιος, γήινος, σημερινός, χθесινός, αὐριανός, ξύλινος, χάλκινος κ.ἄ.

β') Ὅσα φανερώνουν κατάστασιν ἀμετάβλητον: ἀθάνατος, ἄψυχος, νεκρός κ.ἄ.

γ') Ὅσα ἔχουν ἀριθμητικὴν σημασίαν: ὄλος, ὀλόκληρος, ἡμισυς, τρίτος, τέταρτος κ.ἄ.

Παραθετικά ἐπιρρημάτων

190. Μερικά ἐπιρρήματα ἐπιδέχονται σύγκρισιν καὶ δι' αὐτὸ ἔχουν παραθετικά. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ παράγονται ἀπὸ ἐπίθετα :

Ἐκ τοῦ ἐπιθέτου	Ἐπίρρ.	θετικὸν	συγκριτικὸν	ὑπερθετικὸν
σοφός	σοφῶς	σοφώτερον	σοφώτατα	
γενναῖος	γενναίως	γενναιότερον	γενναιότατα	
ἐπιμελής	ἐπιμελῶς	ἐπιμελέστερον	ἐπιμελέστατα	
βαρὺς	βαρέως	βαρύτερον	βαρύτερα	

191. Τὰ ἐπιρρήματα, τὰ ὁποῖα παράγονται ἀπὸ ἐπίθετα, συνήθως σχηματίζουν :

α') Τὸν **θετικὸν** βαθμὸν ὅμοιον μὲ τὴν γενικὴν τοῦ πληθ. ἐὰν ἀντικαταστήσωμεν τὸ τελικὸν *ν* μὲ *ς*: *σοφῶν* - *σοφῶς*.

β') τὸν **συγκριτικὸν** βαθμὸν ὅμοιον μὲ τὴν αἰτιατ. τοῦ ἐνικοῦ τοῦ συγκριτικοῦ ἐπιθέτου: τὸ *σοφώτερον* - *σοφώτερον*.

γ') τὸν **ὑπερθετικὸν** βαθμὸν ὅμοιον μὲ τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθ. τοῦ ὑπερθετικοῦ ἐπιθέτου: τὰ *σοφώτατα* - *σοφώτατα*.

ΑΣΚΗΣΙΣ 83. — Γράψε τὰ περιφραστικὰ τῶν ἐπιθέτων: *ἐπιμελής*, *σώφρων*, *εὐθυμος*, *παχύς*, *γλυκύς*, *ἄδικος*, *συνήθης*, *εὐώδης*, *ισχυρός*.

+ ΑΣΚΗΣΙΣ 84. — 1) Γράψε τὰ 3 γένη εἰς κάθε βαθμὸν ὄλων τῶν ἐπιθέτων, τὰ ὅποια ἔχουν ἀνώμαλα παραθετικά. — 2) Γράψε τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τῶν ἐπιρρημάτων, τὰ ὅποια παράγονται ἀπὸ τὰ ἐξῆς ἐπίθετα: *σαφής*, *ἀμελής*, *καλός*, *ταχύς*, *βαθύς*, *φαιδρός*, *εὐθυμος*, *δίκαιος*, *θερμός*, *ἐνδοξος*, *ἐχθρικός* + + +

+ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ+

Τί λέγονται ἀριθμητικά

192. Ἦγόρασα δύο βιβλία. Τὸ ἐν βιβλίον ἔχει ἑκατὸν σελίδας· τὸ δεύτερον ἔχει διπλασίας σελίδας.

Αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι φανερόνουν ἀριθμοὺς ἢ σχηματίζονται ἀπὸ ὀνόματα ἀριθμῶν, λέγονται **ἀριθμητικά**.

193. Διαίρεσις τῶν ἀριθμητικῶν

Ἐπίθετα	Οὐσιαστικά	Ἐπιρρήματα
διακόσιοι -αι -α	δεκάς (δεκάδος)	δεκάκις

Τὰ ἀριθμητικά εἶναι: 1) **ἐπίθετα**, 2) **οὐσιαστικά**, 3) **ἐπιρρήματα**.

Α' Ἀριθμητικὰ ἐπίθετα

1. Ἀπόλυτα

194. Τὰ ὀνόματα τῶν ἀριθμῶν: 1 *εἷς*, *μία*, *ἐν* — 2 *δύο* — 3 *τρεῖς*, *τρία* — 4 *τέσσαρες*, *τέσσαρα* — 5 *πέντε* κτλ., τὰ ὅποια φανερόνουν ἀπὸ πόσας μονάδας ἀποτελεῖται ἓν πλῆθος, εἶναι ἐπίθετα καὶ λέγονται **ἀπόλυτα**.

195. Ἐπὶ αὐτὰ τὸ εἶς, μία, ἐν κλίνεται ὅπως τὸ ἀόριστον ἄρθρον (βλ. 67). Τὰ ἀπόλυτα *τριῖς* καὶ *τέσσαρες* ἔχουν ἐπίσης τρία γένη καὶ κλίνονται μόνον εἰς τὸν πληθυντικὸν ὡς ἑξῆς :

	Ἄρσεν. καὶ θηλ.	Οὐδ.	Ἄρσεν. καὶ θηλ.	Οὐδ.
Ὀν.	<i>τριῖς</i>	<i>τρία</i>	<i>τέσσαρες</i>	<i>τέσσαρα</i>
Γεν.	<i>τριῶν</i>	<i>τριῶν</i>	<i>τεσσάρων</i>	<i>τεσσάρων</i>
Αἰτ.	<i>τριῖς</i>	<i>τρία</i>	<i>τέσσαρας</i>	<i>τέσσαρα</i>

(χωρὶς δοτικὴν εὐχρηστον)

196. Τὸ ἀπόλυτον ἀριθμητικὸν δύο καὶ τὰ ἀπόλυτα ἀπὸ τὸ πέντε ἕως τὸ ἑκατὸν εἶναι ἄκλιτα. Οἱ ἀριθμοὶ ἀπὸ τὸ διακόσια καὶ ἄνω κλίνονται μόνον εἰς τὸν πληθυντικὸν ὡς ἐπίθετα τριγενῆ καὶ τριακάληκτα τῆς β' κλίσεως : οἱ διακόσιοι, αἱ διακόσιαι, τὰ διακόσια — οἱ τριακόσιοι, αἱ τριακόσιαι, τὰ τριακόσια κτλ. (ὅπως οἱ δίκαιοι, αἱ δίκαιαι, τὰ δίκαια).

2. Τακτικά

Πρώτη τάξις, δευτέρα τάξις, τρίτη τάξις.

Πρώτη ἡμέρα, δευτέρα ἡμέρα, τρίτη ἡμέρα.

197. Ἐπὶ τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ παράγονται ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα φανερόνουν τὴν τάξιν, ἦτοι τὴν θέσιν, τὴν ὁποῖαν ἔχει ἐν οὐσιαστικὸν εἰς μίαν ἀριθμητικὴν σειρὰν ὁμοειδῶν οὐσιαστικῶν : *πρῶτος, δεύτερος, τρίτος, τέταρτος, πέμπτος, ἕκτος, ἑβδομος, ὄγδος, ἔνατος, δέκατος, ἐνδέκατος, δωδέκατος, δέκατος τρίτος, δέκατος τέταρτος κλπ., εἰκοστός, τριακοστός, τεσσαρακοστός, πενητηκοστός, ἑκατοστός κτλ.* Αὐτὰ λέγονται **τακτικά** ἀριθμητικὰ ἐπίθετα.

3. Πολλαπλασιαστικά

198. *διπλοῦς μισθός, διπλῆ μερίς, διπλοῦν ἔργον.*

Τὰ ἀριθμητ. ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα φανερόνουν ἀπὸ πόσα ἀπλᾶ μέρη ἀποτελεῖται κάτι, λέγονται **πολλαπλασιαστικά**. Εἰς τὸ ἀπόλυτον ἀριθμητικὸν εἶς ἀντιστοιχεῖ τὸ πολλαπλασιαστικὸν ἀπλοῦς, ἀπλῆ, ἀπλοῦν. Τὰ ἄλλα πολλαπλασιαστικά εἶναι :

διπλοῦς, τριπλοῦς, τετραπλοῦς, πενταπλοῦς κτλ. Σχηματίζονται δηλ. μὲ τὴν κατάληξιν -πλοῦς καὶ κλίνονται ὡς συνηρημένα ἐπίθετα τῆς β' κλίσεως (βλ. 149).

4. Ἄναλογικά

199. Ὁ πληθυνσμός τῶν Ἀθηῶν εἶναι διπλάσιος ἀπὸ τὸν πληθυνσμὸν τῆς Θεσσαλονίκης.

Τὰ ἀριθμητ. ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα φανερόνουν, ποῖα εἶναι ἡ ἀναλογία ἑνὸς ποσοῦ πρὸς ἕν ἄλλο, ἦτοι πόσας φορὰς ἕν ποσὸν εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ ἕν ἄλλο, λέγονται **ἀναλογικά**. Ταῦτα εἶναι: *διπλάσιος, τριπλάσιος, τετραπλάσιος, πενταπλάσιος* κτλ. Λαμβάνουν δηλ. τὴν κατάληξιν -πλάσιος καὶ κλίνονται ὡς τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς β' κλίσεως: *διπλάσιος, διπλασία, διπλάσιον*.

Β' Ἀριθμητικὰ οὐσιαστικά

200. Ἀπὸ τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ ἐπίθετα σχηματίζονται **οὐσιαστικά** ἀφηρημένα: *μονάς, δυάς, τριάς, τετράς, πεντάς, ἑξάς, ἐπτάς ἢ ἑβδομάς, ὀκτάς, ἑννεάς, δεκάς* κτλ. Αὐτὰ δεικνύουν ἀριθμητικὴν ποσότητα καὶ κλίνονται κατὰ τὴν γ' κλίσιν: *ἡ μονάς - τῆς μονάδος (ὅπως ἡ λαμπάς - τῆς λαμπάδος)*.

Γ' Ἀριθμητικὰ ἐπιρρήματα

201. Ἀπὸ τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ ἐπίθετα σχηματίζονται καὶ **ἐπιρρήματα**, τὰ ὁποῖα φανερόνουν πόσας φορὰς ἐπαναλαμβάνεται κάτι.

Τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ *εἷς, δύο, τρεῖς* ἔχουν ἀντίστοιχα ἐπιρρήματα: *ἅπαξ, δὶς, τρεῖς*: τὰ ἄλλα ἀριθμητικὰ ἐπιρρήματα σχηματίζονται μὲ τὴν κατάληξιν -άκις: *τετράκις, πεντάκις, ἑξάκις* κτλ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 85. — Γράψε τὰ ἀπόλυτα, τὰ τακτικά, τὰ πολλαπλασιαστικά καὶ τὰ ἀναλογικά τῶν ἀριθμῶν:

1-20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100, 1000.

202. ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ

Ἀριθμικὰ	Ἐλληνικὰ	Ἀπόλυτα	Τακτικὰ	Ὀδοιαστικὰ	Ἐπιρροήματα
1	α'	εἷς, μία, ἕν	πρῶτος	μονάς	ἄποξ
2	β'	δύο	δεύτερος	δυάς	δύς
3	γ'	τρεῖς, τρία	τρίτος	τριάς	τρῖς
4	δ'	τέσσαρες, τέσσαρα	τέταρτος	τετρὰς	τετράκις
5	ε'	πέντε	πέμπτος	πεντάς	πεντάκις
6	ς'	ἕξ	ἕκτος	ἕξάς	ἕξάκις
7	ζ'	ἐπτά	ἑβδόμος	ἐπτὰς ἢ ἑβδομάς	ἐπτάκις
8	η'	ὀκτώ	ὀγδοός	ὀκτάς	ὀκτάκις
9	θ'	ἐννέα	ἐνάτος	ἐννεάς	ἐννεάκις
10	ι'	δέκα	δέκατος	δεκάς	δεκάκις
11	ια'	ἐνδεκα	ἐνδέκατος	ἐνδεκάς	ἐνδεκάκις
12	ιβ'	δώδεκα	δωδέκατος	δωδεκάς	δωδεκάκις
13	ιγ'	δέκα τρεῖς, δέκα τρία	δέκατος τρίτος	—	—
14	ιδ'	δέκα τέσσαρες, α	δέκατος τέταρτος	—	—
15	ιε'	δέκα πέντε	δέκατος πέμπτος	—	—
16	ις'	δέκα ἕξ	δέκατος ἕκτος	—	—
17	ις'	δέκα ἐπτά	δέκατος ἑβδόμος	—	—
18	ιθ'	δέκα ὀκτώ	δέκατος ὀγδοός	—	—
19	ιθ'	δέκα ἐννέα	δέκατος ἐνάτος	—	—
20	κ'	εἴκοσι	εἰκοστός	εἰκοσάς	εἰκοσάκις
21	κα'	εἴκοσι καὶ εἷς	εἰκοστός πρῶτος	—	—

Ἀραβικά ψηφία	Ἑλληνικά σημάτια	Ἀπόλυτα	Τακτικά	Ὀδισιακά	Ἐπιρρήματα
30	τριάκοντα	τριακόντα	τριακοστός	τριακοντάς	τριακοντάκις
40	τεσσαράκοντα	τεσσαράκοντα	τεσσαρακοστός	τεσσαρακοντάς	τεσσαρακοντάκις
50	πεντήκοντα	πεντήκοντα	πεντηκοστός	πεντηκοντάς	πεντηκοντάκις
60	ξήκοντα	ξήκοντα	ξήκοστός	ξήκοντάς	ξήκοντάκις
70	εβδομήκοντα	εβδομήκοντα	εβδομηκοστός	εβδομηκοντάς	εβδομηκοντάκις
80	ὀγδοήκοντα	ὀγδοήκοντα	ὀγδοηκοστός	ὀγδοηκοντάς	ὀγδοηκοντάκις
90	ἐνεήκοντα	ἐνεήκοντα	ἐνεηκοστός	ἐνεηκοντάς	ἐνεηκοντάκις
100	ἑκατὸν	ἑκατὸν	ἑκατοστός	ἑκατοντάς	ἑκατοντάκις
200	διακόσιοι, αι, α	διακόσιοι, αι, α	διακοσιοστός	—	διακοσιάκις
300	τριακόσιοι, αι, α	τριακόσιοι, αι, α	τριακοσιοστός	—	τριακοσιάκις
400	τετρακόσιοι, αι, α	τετρακόσιοι, αι, α	τετρακοσιοστός	—	τετρακοσιάκις
500	πεντακόσιοι, αι, α	πεντακόσιοι, αι, α	πεντακοσιοστός	—	πεντακοσιάκις
900	ἐννεακόσιοι, αι, α	ἐννεακόσιοι, αι, α	ἐννεακοσιοστός	—	ἐννεακοσιάκις
1000	χίλιοι, αι, α	χίλιοι, αι, α	χιλιοστός	χιλιάς	χιλιάκις
2000	δισχίλιοι, αι, α ἢ δύο χιλ.	δισχίλιοι, αι, α ἢ δύο χιλ.	δισχιλιοστός	—	—
10000	δεκακισχίλιοι ἢ δέκα χιλ.	δεκακισχίλιοι ἢ δέκα χιλ.	δεκακισχιλιοστός	μυριάς	μυριάκις
	ἢ μύριοι, αι, α	ἢ μύριοι, αι, α	ἢ μυριοστός		

Σημ. 1. μύριοι, αι, α = δέκα χιλιάδες (ἐνῶ μύριοι, μωρίαί, α ναρσίμητοι: μωριοί κίνδωνοι τὸν ἀπείλου).

Σημ. 2. Ὁ ἀριθμὸς 6 παριστάνεται μὲ τὸ σημεῖον ς', τὸ ὁποῖον λέγεται στίγμα.

Ὁ ἀριθμ. 90 παριστάνεται μὲ τὸ σημεῖον ι', τὸ ὁποῖον λέγεται κόππα.

Ὁ ἀριθμ. 900 παριστάνεται μὲ τὸ σημεῖον ϑ', τὸ ὁποῖον λέγεται σαμπῆ.

ΑΝΤΩΝΥΜΙΑΙ – ΕΙΔΗ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ

Ποίαι λέξεις λέγονται άντωνυμιαί

203. Ὁ διδάσκαλος ὀμιλεῖ καὶ σεῖς (δηλ. οἱ μαθηταὶ) ἀκούετε. Ὁ Σωκράτης ἦτο φιλόσοφος. Τοιοῦτος (δηλαδὴ φιλόσοφος) ἦτο καὶ ὁ Πλάτων.

Αἱ λέξεις, τὰς ὁποίας μεταχειρίζομεθα εἰς τὸν λόγον μας ἀντὶ τῶν ὀνομάτων, λέγονται **άντωνυμιαί**.

Εἶδη άντωνυμιῶν

204. Αἱ άντωνυμιαί ἀναλόγως τῆς σημασίας των εἶναι: 1) **προσωπικαί**, 2) **ὀριστικαί** ἢ **ἐπαναληπτικαί** 3) **κτηρικαί**, 4) **αὐτοπαθεῖς**, 5) **δεικτικαί**, 6) **ἀλληλοπαθεῖς**, 7) **ἐρωτηματικαί**, 8) **ἀόριστοι** καὶ 9) **ἀναφορικαί**.

Α' Προσωπικαί άντωνυμιαί

205. Ἐγὼ παίζω, σὺ παίζεις, αὐτὸς παίζει.

Εἰς τὸν λόγον μας διακρίνομεν τρία **πρόσωπα**: τὸ **πρῶτον** εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὀμιλεῖ (ἐγὼ), τὸ **δεύτερον** εἶναι ἐκεῖνο, πρὸς τὸ ὁποῖον ὀμιλοῦμεν (σύ), τὸ **τρίτον** εἶναι ἐκεῖνο, περὶ τοῦ ὁποῖου γίνεται λόγος (αὐτός).

Αἱ άντωνυμιαί ἐγὼ, σύ, αὐτός, αἱ ὁποῖαι φανερῶνουν τὰ πρόσωπα τοῦ λόγου, λέγονται **προσωπικαί**.

206. Αἱ προσωπικαί άντωνυμιαί κλίνονται ὡς ἐξῆς:

Ἐνικὸς ἀριθμὸς		Πληθυντικὸς ἀριθμὸς	
α' πρόσ.	β' πρόσ.	α' πρόσ.	β' πρόσ.
Ὅν. ἐγὼ	σὺ	ἡμεῖς	ὄμοις ἢ σεῖς
Γεν. ἐμοῦ ἢ μοῦ	σοῦ	ἡμῶν ἢ μᾶς	ὄμῶν ἢ σᾶς
Δοτ. ἐμοὶ ἢ μοι	σοὶ	ἡμῖν	ὄμῖν
Αἰτ. ἐμὲ ἢ μὲ	σὲ	ἡμᾶς ἢ μᾶς	ὄμᾶς ἢ σᾶς

γ' πρόσ.

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄν. αὐτός	αὐτή	αὐτό
Γεν. αὐτοῦ (τοῦ)	αὐτῆς (τῆς)	αὐτοῦ (τοῦ)
Δοτ. αὐτῶ (τῶ)	αὐτῇ (τῇ)	αὐτῶ (τῶ)
Αἰτ. αὐτόν (τόν)	αὐτήν (τήν)	αὐτό (τό)

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν. αὐτοί	αὐταί	αὐτά
Γεν. αὐτῶν (τῶν)	αὐτῶν (τῶν)	αὐτῶν (τῶν)
Δοτ. αὐτοῖς (τοῖς)	αὐταῖς (ταῖς)	αὐτοῖς (τοῖς)
Αἰτ. αὐτούς (τούς)	αὐτάς (τάς)	αὐτά (τά)

207. **Παρατηρήσεις:** 1) Αἱ προσωπικαί ἄντων. δὲν ἔχουν κλητικὴν. 2) Οἱ μονοσύλλαβοι τύποι (γενικῆς, δοτικῆς καὶ αἰτιατ. ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ) παθαίνουν ἐγκλισιν τόνου (βλ. § 46).

Β' Ὀριστικὴ ἢ ἐπαναληπτικὴ ἄντωνυμία

208. 1) Ὁ Πέτρος ἔτρεξε νὰ ἐκτελέσῃ αὐτός τὴν παραγγελίαν τοῦ διδασκάλου.

Εἰς τὸ παράδειγμα τοῦτο ἡ ἄντωνυμία αὐτός ὁρίζει ποῖος ἔτρεξε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν παραγγελίαν: αὐτός καὶ ὄχι ἄλλος.

Ὅταν ἡ ἄντωνυμία αὐτός, αὐτή, αὐτό ὁρίζῃ (δηλ. ξεχωρίζῃ) ἐν οὐσιαστικὸν ἀπὸ ἄλλα ὁμοειδῆ λέγεται **ὀριστικὴ**.

Ἐντὶ τῆς ἄντωνυμίας αὐτός λαμβάνεται συχνὰ καὶ τὸ ἐπίθετον ὁ ἴδιος, ἡ ἴδια, τὸ ἴδιον (μὲ ἄρθρον): τὸ ὠμολόγησεν ὁ ἴδιος.

Ἐπίσης μὲ τὴν ἴδιαν σημασίαν λαμβάνεται καὶ τὸ ἐπίθετον μόνος χωρὶς ἄρθρον, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τοὺς μονοσύλλαβους τύπους τῆς γενικῆς τῶν προσωπικῶν ἄντωνυμιῶν (μου, σου, του κτλ.): τὸ ὠμολόγησε μόνος μου, μόνος σου, μόνος του κτλ.: τὸ ὠμολόγησε μόνος του.

Σημ. Ἡ ἄντων. αὐτός μαζὶ μὲ τὸ ἄρθρον (ὁ αὐτός, ἡ αὐτή, τὸ αὐτό) σημαίνει ὁ ἴδιος. Λ.χ. Γράφω τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν (= τὸν ἴδιον ἀριθμὸν).

2) Ὁ Πέτρος εἶναι καλὸς μαθητής. Διὰ τοῦτο ὁ διδάσκαλος τὸν ἐπαινεῖ (ἢ ἐπαινεῖ αὐτόν).

Ἡ ἀντωνυμία αὐτός, αὐτή, αὐτό λαμβάνεται συχνὰ διὰ τὴν ἐπαναλάβην κάτι, περὶ τοῦ ὁποίου ἔγινε προηγουμένως λόγος. Εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν λέγεται **ἐπαναληπτική**.

ΑΣΚΗΣΙΣ 86. — Νὰ εὗρῃς εἰς τὸ Ἀναγνωστικὸν σου 5 παραδείγματα μὲ προσωπικὰς ἀντωνυμίας καὶ 5 μὲ ἑριστικὴν ἢ ἐπαναληπτικὴν ἀντωνυμίαν.

Γ' Κτητικαὶ ἀντωνυμίαι

209. Ἐδῶ εἶναι ὁ ἀδελφός μου.

Ἔχω τὸ τετράδιον τοῦ Πέτρου καὶ τὸ ἰδικόν σου.

Οἱ ἡμέτεροι (= οἱ ἰδικοί μας) πρόγονοι ἦσαν ἔνδοξοι.

Αἱ ἀντωνυμίαι, αἱ ὁποῖαι φανερόνουν εἰς ποῖον ἀνήκει κάτι λέγονται **κτητικά**.

Εἶναι δὲ αἱ ἑξῆς:

α) Οἱ μονοσύλλαβοι τύποι τῆς γενικῆς τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν: μου, σου, του — μας, σας, των, ὅταν τίθενται ἀμέσως ἔπειτα ἀπὸ οὐσιαστικά: τὸ βιβλίον μου, ὁ ἀδελφός σου, ὁ φίλος του κτλ.

Σημ. Οἱ μονοσύλλαβοι αὐτοὶ τύποι εἶναι κυρίως προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι, ἀλλ' ὅταν χρησιμοποιοῦνται ἀμέσως μετὰ τὰ οὐσιαστικά φανερόνουν κτήσιν, δηλ. εἶναι **γενικαὶ κτητικά**.

β) Κυρίως κτητικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι τὸ ἐπίθετον: ἰδικός, ἰδική, ἰδικόν μαζί με τοὺς μονοσυλλάβους τύπους τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν: μου, σου, του — μας, σας, των. Τοιοῦτοτρόπως σχηματίζονται αἱ ἑξῆς ἀντωνυμίαι:

1. Ὄταν ὁ κάτοχος (κτῆτωρ) εἶναι εἷς:

α' πρόσ.	ἰδικός μου	ἰδική μου	ἰδικόν μου
β' πρόσ.	ἰδικός σου	ἰδική σου	ἰδικόν σου
γ' πρόσ.	ἰδικός του	ἰδική του	ἰδικόν του

2. Ὄταν οἱ κάτοχοι (κτῆτορες) εἶναι πολλοί:

α' πρόσ.	ἰδικός μας	ἰδική μας	ἰδικόν μας
β' πρόσ.	ἰδικός σας	ἰδική σας	ἰδικόν σας
γ' πρόσ.	ἰδικός των	ἰδική των	ἰδικόν των

Τὸ ἐπίθετον *ιδικός*, -ή, -όν, κλίνεται ὡς τριγενές καὶ τρικατάλ. ἐπίθετον τῆς β' κλίσεως: *ὁ ιδικός μου, τοῦ ιδικοῦ μου, τὸν ιδικόν μου* κτλ. (χωρὶς δοτικὴν καὶ κλητικὴν).

γ) Ἐρχαικώτεραι κτητικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι :

1. Ὄταν ὁ κτήτωρ εἶναι εἷς :

α' πρόσ. *ἐμός, ἐμή, ἐμόν* (= *ιδικός μου, ιδική μου, ιδικόν μου*)

β' πρόσ. *σός, σή, σόν* (= *ιδικός σου, ιδική σου, ιδικόν σου*)

2. Ὄταν οἱ κτήτορες εἶναι πολλοί :

α' πρόσ. *ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον* (= *ιδικός μας, ιδική μας, ιδικόν μας*)

β' πρόσ. *ὕμετερος, ὑμετέρα, ὑμέτερον* (= *ιδικός σας, ιδική σας, ιδικόν σας*).

Αἱ ἀντωνυμίαι αὗται κλίνονται ὡς τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα τῆς β' κλίσεως.

Δ' Αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι

210. Ἐγὼ λούω τὸν *ἑαυτόν μου*.

Σὺ ἐπαινεῖς τὸν *ἑαυτόν σου*.

Αὐτὸς βλάπτει τὸν *ἑαυτόν του*.

Ὄταν θέλωμεν νὰ φανερώσωμεν, ὅτι τὸ ἴδιον πρόσωπον ἐνεργεῖ καὶ τὸ ἴδιον παθαίνει κάτι, μεταχειριζόμεθα **αὐτοπαθεῖς** ἀντωνυμίας. Αὗται σχηματίζονται μὲ τὸ τριγενές καὶ τρικατάληκτον ἐπίθετον ὁ *ἑαυτός*, ἡ *ἑαυτή*, τὸ *ἑαυτό* (συνήθως μόνον εἰς τὴν γενικὴν καὶ αἰτιατ.) καὶ μὲ τοὺς μονοσυλλάβους τύπους τῆς γενικῆς τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν (*μου, σου, του* κτλ.).

Ὡστ' ἔχομεν τὰς ἐξῆς αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίας :

α' πρόσ.

β' πρόσ.

γ' πρόσ.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Γεν. τοῦ *ἑαυτοῦ μου*

τοῦ *ἑαυτοῦ σου*

τοῦ *ἑαυτοῦ του*

Αἰτ. τὸν *ἑαυτόν μου*

τὸν *ἑαυτόν σου*

τὸν *ἑαυτόν του*

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Γεν.	τοῦ ἑαυτοῦ μας	τοῦ ἑαυτοῦ σας	τοῦ ἑαυτοῦ των
	(ἢ τῶν ἑαυτῶν μας)	(ἢ τῶν ἑαυτῶν σας)	(ἢ τῶν ἑαυτῶν των)
Αἰτ.	τὸν ἑαυτόν μας	τὸν ἑαυτόν σας	τὸν ἑαυτόν των
	(ἢ τοὺς ἑαυτούς μας)	(ἢ τοὺς ἑαυτούς σας)	(ἢ τοὺς ἑαυτούς των)

Σημ. Χρησιμοποιοῦνται κάποτε καὶ αἱ ἀκόλουθοι ἀρχαικώτεροι ἀυτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι :

	α' πρόσωπον	β' πρόσωπον	γ' πρόσωπον
	Ἐνικός ἀριθμὸς		
Γεν.	ἑμαυτοῦ -ῆς	σεαυτοῦ -ῆς	ἑαυτοῦ -ῆς -οῦ
Δοτ.	ἑμαυτῶ -ῆ	σεαυτῶ -ῆ	ἑαυτῶ -ῆ -ῶ
Αἰτ.	ἑμαυτόν -ῆν	σεαυτόν -ῆν	ἑαυτόν -ῆν -ὸ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Γεν.	ἡμῶν αὐτῶν	ὑμῶν αὐτῶν	ἐαυτῶν
Δοτ.	ἡμῖν αὐτοῖς -αῖς	ὑμῖν αὐτοῖς -αῖς	ἐαυτοῖς -αῖς -οῖς
Αἰτ.	ἡμᾶς αὐτούς -ας	ὑμᾶς αὐτούς -ας	ἐαυτούς -ας -ὰ

ΑΣΚΗΣΙΣ 87. — Σχημάτισε 3 προτάσεις μὲ κτητικὰς ἀντωνυμίας καὶ 3 μὲ ἀυτοπαθεῖς.

Ε' Δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι

211. Ἐκεῖνος ἐφώναξε. Τόσοι ἦσαν.

Αἱ ἀντωνυμίαι, τὰς ὁποίας μεταχειρίζομεθα, ὅταν δεικνύωμεν κάτι, λέγονται **δεικτικαί**. Αἱ δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι :

- 1) οὗτος, αὕτη, τοῦτο } ὅταν δεικνύωμεν κάτι ἐκ τοῦ πλησίον :
 - 2) αὐτός, αὐτή, αὐτό } ἄς ἔλθῃ οὗτος ἢ αὐτός (ὁ ἄνθρωπος).
 - 3) ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο } ὅταν δεικνύωμεν κάτι ἀπὸ μακρὰν :
παραιτηρῶ ἐκεῖνο τὸ δένδρον.
 - 4) τοσοῦτος, τοσαύτη, τοσοῦτον } ὅταν δεικνύωμεν ποσότητα ἢ
 - 5) τόσος, τόση, τόσον } μέγεθος : τοσοῦτοι ἄνδρες.
 - 6) τοιοῦτος, τοιαύτη, τοιοῦτον, ὅταν δεικνύωμεν τὸ ποῖον ἐνὸς οὐσιαστικοῦ :
- πάντοτε προοδεύουν τοιοῦτοι μαθηταί (π.χ. ἐπιμελεῖς).

212. Ἡ ἀντωνυμία οὗτος, αὕτη, τοῦτο κλίνεται ὡς ἐξῆς :

	Ἐνικὸς ἀριθμὸς			Πληθυντικὸς ἀριθμὸς		
Ὄν.	οὗτος	αὕτη	τοῦτο	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
Γεν.	τούτου	ταύτης	τούτου	τούτων	τούτων	τούτων
Δοτ.	τούτω	ταύτη	τούτω	τούτοις	ταύταις	τούτοις
Αἰτ.	τοῦτον	ταύτην	τοῦτο	τούτους	ταύτας	ταῦτα

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον κλίνονται αἱ ἀντωνυμίαι : τοσοῦτος, τοσαύτη, τοσοῦτον — τοιοῦτος, τοιαύτη, τοιοῦτον.

Αἱ ἄλλαι δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι κλίνονται ὡς τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς β' κλίσεως.

ΑΣΚΗΣΙΣ 88. — Γράψε τὴν ὀνομαστικὴν καὶ γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὰ 3 γένη ὄλων τῶν δεικτικῶν ἀντωνυμιῶν.

ΣΤ'. Ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμίαι

213. Μὴ φιλονικῆτε μεταξὺ σας.

Ἄγαπατε ἀλλήλους (= ὁ εἷς τὸν ἄλλον).

Αἱ ἀντωνυμίαι, αἱ ὁποῖαι φανερόνουν ὅτι δύο ἢ περισσότερα πρόσωπα ἐνεργοῦν καὶ πάσχουν ἀμοιβαίως, λέγονται **ἀλληλοπαθεῖς**.

Ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμίαι εἶναι :

1) Τὸ ἐπίρρημα μεταξὺ μὲ τοὺς μονοσυλλάβους τύπους τῆς γενικῆς πληθυντικοῦ τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν *μας, σας, των* :
μεταξὺ μας, μεταξύ σας, μεταξύ των.

2) Ἡ ἀρχαικωτέρα ἀντωνυμία *ἀλλήλων*, ἡ ὁποία κλίνεται μόνον εἰς τὴν γενικὴν, δοτικὴν καὶ αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ, ὡς ἐξῆς :

	Ἄρσ.	Θηλ.	Οὐδ.
Γεν.	ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων
Δοτ.	ἀλλήλοις	ἀλλήλαις	ἀλλήλοις
Αἰτ.	ἀλλήλους	ἀλλήλας	ἄλληλα

Παραδείγματα : Οἱ ἀδελφοὶ πρέπει ν' ἀγαποῦν ἀλλήλους. — Τὸ Εὐαγγέλιον λέγει : « ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε » (δηλαδή :

« *ὁ εἷς ὡς ἀνακουφίζει τὸν ἄλλον* »). Οἱ μαθηταὶ δὲν πρέπει νὰ κατηγοροῦν ἀλλήλους (δηλαδὴ δὲν πρέπει νὰ κατηγορῇ *ὁ εἷς τὸν ἄλλον*).

Σημ. Ὅπως βλέπομεν εἰς τὰ παραπάνω παραδείγματα, συχνὰ ἀντὶ τῆς ἀλληλοπαθοῦς ἀντωνυμίας μεταχειριζόμεθα τὰς φράσεις: « *ὁ εἷς τὸν ἄλλον* », « *ἡ μία τὴν ἄλλην* », « *τὸ ἐν τὸ ἄλλο* » κτλ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 89. — Γράψτε πέντε φράσεις, αἱ ὁποῖαι νὰ περιέχουν ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμίας.

Ζ'. Ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίας

214. *Ποῖος φωνάζει; Πόσοι εἶναι; Τί θέλεις;*

Αἱ ἀντωνυμίας, τὰς ὁποίας μεταχειριζόμεθα, ὅταν ἐρωτῶμεν, λέγονται *ἐρωτηματικαί*. Αἱ ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίας εἶναι:

1) ἄρσ. καὶ θηλ. *τίς; οὐδέτ. τί;* 2) *ποῖος, ποία, ποῖον;* καὶ 3) *πόσος, πόση, πόσον;*

215. Ἡ ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία *τίς;* κλίνεται ἐξῆς:

Ἐνικὸς ἀριθμὸς		Πληθυντικὸς ἀριθμὸς	
Ἄρσ. καὶ θηλ.	Οὐδέτ.	Ἄρσ. καὶ θηλ.	Οὐδέτ.
Ὀν. <i>τίς;</i>	<i>τί;</i>	<i>τίνες;</i>	<i>τίνα;</i>
Γεν. <i>τίνος;</i>	<i>τίνος;</i>	<i>τίνων;</i>	<i>τίνων;</i>
Δοτ. <i>τίνι;</i>	<i>τίνι;</i>	<i>τίσι;</i>	<i>τίσι;</i>
Αἰτ. <i>τίνα;</i>	<i>τί;</i>	<i>τίνας;</i>	<i>τίνα;</i>

Αἱ ἄλλαι ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίας κλίνονται ὡς τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς β' κλίσεως.

ΑΣΚΗΣΙΣ 90. — Σχημάτισε 5 προτάσεις μὲ ἐρωτηματικὰς ἀντωνυμίας.

Η'. Ἀόριστοι ἀντωνυμίας

216. *Κάποιος φωνάζει.*

Μερικοὶ ἔφυγαν.

Ἐκαστος ὡς βοηθῆ τὸν ἄλλον.

Αἱ ἀντωνυμίας, αἱ ὁποῖαι φανερόνουν ἐν οὐσιαστικὸν μὲ

ἀόριστον τρόπον, λέγονται **ἀόριστοι**. Αἱ ἀόριστοι ἀντωνυμῖαι εἶναι αἱ ἐξῆς: *τις* (= κάποιος), *ἕκαστος* (= καθένας), *ἕτερος*, *ἄλλος*, *κάποιος*, *μερικοί*, *εἷς*, *καθεῖς* (ἢ καθένας), *κανεῖς*, *οὐδεῖς*, *μηδεῖς*, *πᾶς*, *κάθε*, *κάτι* (ἢ κατιτί), *τίποτε*, *ὁ δεῖνα*, *ὁ τάδε*.

Σημ. Ἐκ τούτων αἱ ἀντωνυμῖαι *ἕκαστος*, *ἕτερος*, *ἄλλος*, *καθεῖς*, *κανεῖς*, *οὐδεῖς*, *μηδεῖς*, *πᾶς*, *κάθε* χρησιμοποιῦνται, διὰ τὸ νὰ ξεχωρίσωμεν ἕνα μέρος οὐσιαστικῶν ἀπὸ πλῆθος ὁμοειδῶν: ἕκαστος ἄνθρωπος = καθεῖς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Διὰ τοῦτο αἱ ἀντωνυμῖαι αὗται λέγονται καὶ **ἐπιμεριστικάι**.

217. Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία *τις* κλίνεται ὡς ἐξῆς:

Ἐνικὸς ἀριθμὸς			Πληθυντικὸς ἀριθμὸς		
Ἄρσεν. καὶ θηλ.	Οὐδέτ.		Ἄρσεν. καὶ θηλ.	Οὐδέτ.	
Ὄν	<i>τις</i>	<i>τί</i>	<i>τινές</i>	<i>τινά</i>	
Γεν.	<i>τινός</i>	<i>τινός</i>	<i>τινῶν</i>	<i>τινῶν</i>	
Δοτ.	<i>τινὶ</i>	<i>τινὶ</i>	<i>τισὶ</i>	<i>τισὶ</i>	
Αἵτ.	<i>τινά</i>	<i>τί</i>	<i>τινάς</i>	<i>τινά</i>	

Σημ. Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία *τις* παθαίνει ἔγκλισιν τόνου (βλ. § 46,2).

218. Αἱ ἀντωνυμῖαι: 1) *ἕκαστος*, *ἐκάστη*, *ἕκαστον*, 2) *ἕτερος*, *ἐτέρα*, *ἕτερον*, 3) *ἄλλος*, *ἄλλη*, *ἄλλο* (χωρὶς τελικὸν *ν*), 4) *κάποιος*, *κάποια*, *κάποιο* (χωρὶς τελικὸν *ν*), 5) *μερικοί*, *μερικάι*, *μερικά* (μόνον εἰς τὸν πληθ.) κλίνονται ὡς τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς β' κλίσεως. Ἡ δὲ ἀντωνυμία *πᾶς*, *πᾶσα*, *πᾶν* κλίνεται ὅπως τὸ ἐπίθετον (βλ. § 168).

219. Αἱ ἀντωνυμῖαι: 1) *εἷς*, *μία*, *ἓν*, 2) *καθεῖς* (ἢ καθένας), *καθεμία*, *καθὲν* (ἢ καθένα), 3) *κανεῖς*, *καμμία*, *κανέν* (ἢ κανένα), 4) *οὐδεῖς*, *οὐδεμία*, *οὐδέν*, 5) *μηδεῖς*, *μηδεμία*, *μηδὲν* κλίνονται μόνον εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν, ὅπως τὸ ἀόριστον ἄρθρον *εἷς*, *μία*, *ἓν* (βλ. § 75).

220. Ἡ ἀντωνυμία *κάθε* εἶναι ἄκλιτος καὶ συνηθίζεται ἀντὶ τοῦ *καθεῖς* μόνον εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν: (ὁ) *κάθε ἄνθρωπος*, (τοῦ) *κάθε ἀνθρώπου*, (τὸν) *κάθε ἀνθρώπον*. Αἱ ἀντωνυμῖαι *κάτι* (ἢ κατιτί) καὶ *τίποτε* εἶναι οὐδετέρου γένους καὶ ἔχουν

μόνον ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ: *κάτι συμβαίνει, βλέπω κάτι — τίποτε δὲν συμβαίνει — δὲν βλέπω τίποτε*. Αἱ δὲ ἀντωνυμῖαι ὁ *δεῖνα* καὶ ὁ *τάδε* ἔχουν μόνον ἐνικὸν καὶ εἶναι ἄκλιτοι: ὁ *δεῖνα*, τοῦ *δεῖνα*, τὸν *δεῖνα* (ἢ ἡ *δεῖνα*, τῆς *δεῖνα*, τὴν *δεῖνα*) — ὁ *τάδε*, τοῦ *τάδε*, τὸν *τάδε* (ἢ ἡ *τάδε*, τῆς *τάδε*, τὴν *τάδε*).

Σημ. Ὀλιγώτερον συνήθεις εἰς τὴν ἀπλὴν γλῶσσαν εἶναι αἱ ἀρχαιότεραι ἐπιμεριστικαὶ ἀντωνυμῖαι: *ἐκάτερος* (= καθέννας ἀπὸ τοὺς δύο), *οὐδέτερος* (= οὔτε ὁ εἰς οὔτε ὁ ἄλλος), *ἀμφότεροι* (= καὶ οἱ δύο μαζί).

ΑΣΚΗΣΙΣ 91. — Σχημάτισε 10 προτάσεις μὲ ἀορίστους ἀντωνυμίας.

Θ'. Ἀναφορικαὶ ἀντωνυμῖαι

221. α') **Ἦλθεν ὁ ἄνθρωπος, | τὸν ὁποῖον ἐζήτησες.*
β') *Προοδεύει ὁ μαθητῆς, | ὁ ὁποῖος μελετᾷ.*

Συχνὰ μία πρότασις ἀναφέρεται εἰς λέξιν ἄλλης προτάσεως. Λ.χ. εἰς τὸ α' παράδ. ἡ πρότασις: «*τὸν ὁποῖον ἐζήτησες*» ἀναφέρεται εἰς τὴν λέξιν *ἄνθρωπος* τῆς προηγούμενης προτάσεως· ἐπίσης ἡ πρότασις: «*ὁ ὁποῖος μελετᾷ*» ἀναφέρεται εἰς τὴν λέξιν *μαθητῆς*. Τοιαῦται προτάσεις ἀναφερόμεναι εἰς λέξιν ἄλλης προτάσεως ἀρχίζουσι μὲ *ἀντωνυμίας*, αἱ ὁποῖαι λέγονται **ἀναφορικαί**.

222. Ἀναφορικαὶ ἀντωνυμῖαι εἶναι: 1) ὁ *ὁποῖος* (μὲ ἄρθρον), 2) *ὁποῖος* (χωρὶς ἄρθρον), ἢ *οἶος*, 3) *ὅποιος*, 4) *ὅστις*, 5) *ὅσος* καὶ 6) *ποὺ* (ἄκλιτον).

Παραδείγματα: 1) *Ἦλθεν ὁ ἀδελφός μου, ὁ *ὁποῖος* ἔλειπε τόσον καιρόν. — 2) Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς ἀνέδειξεν ἄνδρας, *ὁποῖους* (= ποὺ τέτοιους) οὐδεὶς ἄλλος λαὸς παρουσίασε (ἢ: *οἶους* οὐδεὶς ἄλλος λαὸς παρουσίασε). — 3) Ἄς ἔλθῃ, *ὅποιος* θέλει. — 4) Ἐκεῖνος εἶναι ἀξίεπαινος, *ὅστις* ἐκτελεῖ τὸ καθήκον του. — 5) Ἐχω τόσα τετράδια, *ὅσα* μοῦ χρειάζονται. — 6) Αὐτὸ εἶναι τὸ βιβλίον, *ποὺ* ἠγόρασα.

223. Αἱ ἀναφορικαὶ ἀντωνυμῖαι: ὁ *ὁποῖος*, ἡ *ὁποία*, τὸ *ὁποῖον* — *ὁποῖος*, *ὁποία*, *ὁποῖον* — *ὅσος*, *ὅση*, *ὅσον* κλίνονται ὡς ἐπίθετα τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα τῆς β' κλίσεως.

*Η ἀναφορική ἀντωνυμία πὸν εἶναι ἄκλιτος εἰς ὅλας τὰς πτώσεις: ὁ ἄνθρωπος πὸν ἦλθε, ἡ μαθήτρια πὸν ἐζήτησες, τὰ βιβλία πὸν ἠγόρασα κτλ.

*Η δὲ ἀντωνυμία ὅστις, ἣτις, ὅ,τι κλίνεται ὡς ἐξῆς:

Ἐνικός ἀριθμὸς

*Ον.	ὅστις	ἣτις	ὅ,τι
Γεν.	οὗτινος	ἣτινος	οὗτινος
Δοτ.	ὧτινι	ἣτινι	ὧτινι
Αἰτ.	ὄντινα	ἣντινα	ὄντινα

Πληθυντικός ἀριθμὸς

*Ον.	οὗτινες	αἷτινες	ἅτινα
Γεν.	ὧντινων	ἄντινων	ὧντινων
Δοτ.	οἷσισι	αἰσισι	οἷσισι
Αἰτ.	οὗστινας	ἄστινας	ἅτινα

224. **Παρατήρησις:** Ἡ ἀντων. ὅστις, ἣτις, ὅ,τι ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἀρχαιοτέραν ἀναφορικήν ἀντωνυμίαν ὅς, ἣ, ὅ καὶ τὴν ἀόριστον τίς, τί, κλίνεται δὲ οὕτως, ὥστε εἰς ὅλας τὰς πτώσεις διακρίνονται αἱ ἀντίστοιχοι πτώσεις τῶν δύο ἀντωνυμιῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται.

Σημ. Αἱ ἀντων. ὅστις, ὅσος καὶ ὁποῖος (ἢ οἷος) λαμβάνουν κάποτε εἰς τὸ τέλος τὸ ἄκλιτον δῆποτε: ὁστισδῆποτε, ὁσοσδῆποτε, ὁποιοσδῆποτε (ἢ οἰοσδῆποτε).

ΑΣΚΗΣΙΣ 92. — Κλίνε εἰς τὰ τρία γένη τὰς ἀντωνυμίας: ὁ ὁποῖος καὶ ὅσος.

ΡΗΜΑΤΑ

ΔΙΑΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΦΩΝΑΙ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

Τί λέγονται ρήματα

225. Ὁ μαθητὴς γράφει, τρέχει, παίζει (= ἐνεργεῖ).
 Ὁ μαθητὴς ἐπαινεῖται, τιμωρεῖται (= παθαίνει κάτι).
 Ὁ μικρὸς ἠσυχάζει, κοιμᾶται (= εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν).

Αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι φανερόνουν ὅτι κάποιος (δηλ. τὸ ὑποκείμενον) ἐνεργεῖ ἢ παθαίνει κάτι ἢ εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν, λέγονται **ρῆματα**

Διαθέσεις

226. 1. Ὁ ἥλιος *θερμαίνει* τὴν γῆν.
 2. Ἡ γῆ *θερμαίνεται* ἀπὸ τὸν ἥλιον.
 3. Ἡ κόρη *κτενίζεται*.
 4. Ὁ μικρὸς *κοιμᾶται*.

1) Μερικὰ ρήματα φανερόνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ (δηλ. κάτι κάμνει): *θερμαίνει, γράφει, διαβάζει, τρέχει*. Αὐτὰ λέγονται ρήματα **ἐνεργητικῆς διαθέσεως** ἢ **ἐνεργητικά**.

2) Μερικὰ ρήματα φανερόνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενον παθαίνει κάτι, δηλ. δέχεται τὴν ἐνέργειαν κάποιου ἄλλου: *θερμαίνομαι, διδάσκομαι, γράφομαι*. Αὐτὰ λέγονται ρήματα **παθητικῆς διαθέσεως** ἢ **παθητικά**.

3) Τὸ ρῆμα *κτενίζομαι* σημαίνει ὅτι ἐγὼ κτενίζω τὸν ἑαυτόν μου· δηλ. φανερόνουν ὅτι ἐγὼ κάμνω μίαν ἐνέργειαν, ἢ ὁποῖα ἐπιστρέφει εἰς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν μου. Τὰ ρήματα, τὰ ὁποῖα φανερόνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενον δέχεται τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἰδίου τοῦ ἑαυτοῦ του λέγονται **μέσης διαθέσεως** ἢ **μέσα**. Λ.χ. *ἐνδύομαι, λούομαι, ξυρίζομαι, πλύνομαι* κ.τ.λ.

4) Τὰ ρήματα: *ἡσυχάζω, κάθηναι, κοιμοῦμαι, πεινῶ, διψῶ, εὐτυχῶ* κ.ἄ. φανερόνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενον οὔτε ἐνεργεῖ οὔτε παθαίνει κάτι ἀπὸ ἄλλον, ἀλλ' ἀπλῶς εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν. Αὐτὰ λέγονται **οὐδέτερας διαθέσεως** ἢ **οὐδέτερα**. Ὡστε: **διάθεσις** λέγεται ἢ κατάστασις τοῦ ὑποκειμένου ὅπως τὴν φανερόνουν τὸ ρῆμα.

Φωναί

227. Ἐνεργητικὴ φωνή

γράφω,
τιμωρῶ,

γράφεις,
τιμωρεῖς,

γράφει
τιμωρεῖ

Παθητική φωνή

γράφομαι,	γράφεσαι,	γράφεται
τιμωροῦμαι,	τιμωρεῖσαι,	τιμωρεῖται

Ἄν προσέξωμεν τὴν μορφὴν, τὴν ὁποῖαν λαμβάνουν τὰ ρήματα, ὅταν κλίνωνται, βλέπομεν ὅτι ταῦτα σχηματίζουσιν ἐν πληθῶς ἀπὸ τύπους. Τὸ σύνολον αὐτῶν τῶν τύπων λέγεται **φωνή** τοῦ ρήματος. Αἱ φωναὶ εἶναι δύο: **ἐνεργητικὴ** καὶ **παθητικὴ**.

1) Εἰς τὴν **ἐνεργητικὴν φωνὴν** ἀνήκουν τὰ ρήματα, τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος τύπος τελειώνει εἰς -ω: *γράφω, τιμωρῶ*.

2) Εἰς τὴν **παθητικὴν φωνὴν** ἀνήκουν τὰ ρήματα, τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος τύπος τελειώνει εἰς -μαι: *γράφομαι, τιμωροῦμαι*.

Σημ. Ἡ μὲν μία φωνὴ ὀνομάσθη *ἐνεργητικὴ*, διότι εἰς αὐτὴν ἀνήκουν τὰ περισσότερα ρήματα τῆς ἐνεργητικῆς διαθέσεως, ἡ δὲ ἄλλη λέγεται *παθητικὴ*, διότι εἰς αὐτὴν ἀνήκουν τὰ περισσότερα ρήματα τῆς παθητικῆς διαθέσεως.

ΑΣΚΗΣΙΣ 93. — Χώρισε εἰς 2 στήλας τὰ ρήματα τῆς ἐνεργητ. φωνῆς καὶ τὰ ρήματα τῆς παθητικῆς: *παιδεύω, ὀμιλῶ, κατηγοροῦμαι, πείθω, λαμβάνω, ἐπαινοῦμαι, δαιρῶ, συνοδεύομαι, κτίζω, δροσίζομαι, θερμαίνομαι, φωνάζω, ὀνομάζομαι*.

ΑΡΙΘΜΟΙ - ΠΡΟΣΩΠΑ - ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ - ΧΡΟΝΟΙ

Ἄριθμοὶ καὶ πρόσωπα

228. Ἐνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
α' πρόσωπον: <i>ἐγὼ γράφω</i>	<i>ἡμεῖς γράφομεν</i>
β' πρόσωπον: <i>σὺ γράφεις</i>	<i>σεῖς γράφετε</i>
γ' πρόσωπον: <i>αὐτὸς γράφει</i>	<i>αὐτοὶ γράφουν</i>

Τὸ ρῆμα, ὅμως καὶ τὰ ἄλλα κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου, ἔχουν δύο **ἀριθμούς**: **ἐνικὸν** καὶ **πληθυντικόν**. Εἰς τὸν ἐνικὸν εὐρίσκειται τὸ ρῆμα, ὅταν τὸ ὑποκείμενόν του εἶναι ἐν, καὶ εἰς τὸν πληθυντικόν, ὅταν τὰ ὑποκείμενα εἶναι πολλὰ.

Κάθε ἀριθμὸς ἔχει τρία πρόσωπα: τὸ **πρῶτον**, τὸ **δεύτερον** καὶ τὸ **τρίτον**.

Ἑγκλίσεις

229. 1) Ἐγὼ γράφω (= εἶναι κάτι βέβαιον καὶ ὠρισμένον).
 2) Θέλω νὰ γράψω. Θὰ φύγω, ὅταν γράψω (= κάτι θέλω ἢ περιμένω νὰ κάμω).
 3) Εἶθε νὰ γράψω καλὰ εἰς τὰς ἐξετάσεις (= ἐκφράζω εὐχὴν).
 4) Γράψε (= δίδω μίαν προσταγὴν ἢ συμβουλήν).

Οἱ ἀνωτέρω τύποι τοῦ ρήματος φανεροῦν ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ μὲ ποίους τρόπους τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ ἢ παθαίνει. Οἱ τρόποι αὐτοὶ λέγονται **ἐγκλίσεις**.

230. Αἱ ἐγκλίσεις εἶναι :

- 1) Ἡ **ὀριστικὴ**, ἣ ὁποία φανερῶνει ὅτι κάτι γίνεται ὠρισμένως : *ἐγὼ γράφω*.
 2) Ἡ **ὑποτακτικὴ**, ἣ ὁποία φανερῶνει ὅτι κάτι θέλομεν ἢ περιμένομεν νὰ γίνῃ : *νὰ γράψω, ἐὰν γράψω, ὅταν γράψω*.
 3) Ἡ **εὐκτικὴ**, ἣ ὁποία φανερῶνει εὐχὴν : *εἶθε νὰ προσδεύω*. Αὕτῃ ἐκφέρεται μὲ τὸ *εἶθε* (ἢ *μακάρι* ἢ *ἄμποτε*) καὶ μὲ τοὺς τύπους τῆς ὑποτακτικῆς.
 4) Ἡ **προστακτικὴ**, ἣ ὁποία φανερῶνει μίαν *προσταγὴν* (συμβουλήν, παράκλησιν, συγκατάνευσιν ἢ ἀπόφασιν) : *γράψε, πῆγαινε*.

Σημ. Συχνὰ λέγομεν : *θὰ ἠγόραζον, θὰ ἔλνον, θὰ ἔγραφον* ἢ *ἦθελον ἀγοράσει, ἦθελον λύσει, ἦθελον γράψαι*. Αὐτοὶ οἱ τύποι φανεροῦν κάτι, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ κάμῃ κανεὶς.

Διὰ τοῦτο λέγονται **δυνητικοὶ** τύποι. Δὲν ἀποτελοῦν ὁμως ξεχωριστὴν ἐγκλίσιν εἰς τὴν γραμματικὴν, διότι σχηματίζονται μὲ τύπους τῆς ὀριστικῆς.

Μετοχὴ

231. Ὁ γράφων (= ἐκεῖνος, ὃ ὁποῖος γράφει).
 Ὁ γραφόμενος (= ἐκεῖνος, ὃ ὁποῖος γράφεται).

Τὰ ρήματα, ἐκτὸς ἀπὸ τὰς ἐγκλίσεις, ἔχουν καὶ μερικὸς τύπους, οἱ ὁποῖοι ὁμοιάζουν μὲ τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπί-

θετα: ὁ γράφων, ἡ γράφουσα, τὸ γράφον — ὁ γραφόμενος, ἡ γραφομένη, τὸ γραφόμενον.

Οἱ τύποι αὐτοὶ λέγονται **μετοχαί**, ἐπειδὴ μετέχουν καὶ τοῦ ρήματος καὶ τοῦ ὀνόματος, ἔχουν δηλαδὴ χρόνους καὶ διάθεσιν, ὅπως τὸ ρῆμα, καὶ κλίνονται μὲ πτώσεις, ὅπως τὸ ἐπίθετον.

Ἀπαρέμφατον

232. Ἔχω λύσει. Ἔχω λυθῆ.

Μερικοὶ τύποι τοῦ ρήματος σχηματίζονται μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ρήματος ἔχω. Μιζὶ δὲ μὲ τὸ ρῆμα ἔχω πηγαίνει καὶ ὁ ἄκλιτος τύπος τοῦ ρήματος, ὁ ὁποῖος τελειώνει εἰς -σει διὰ τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν καὶ εἰς -θη διὰ τὴν παθητικὴν: ἔχω λύσει, ἔχω λυθῆ. Ὁ ἄκλιτος αὐτὸς ρηματικὸς τύπος, ὁ ὁποῖος συνοδεύει τὸ ρῆμα ἔχω διὰ τὸν σχηματισμὸν μερικῶν τύπων τῶν ρημάτων προῆλθεν ἀπὸ ἀρχαῖον τύπον, ὁ ὁποῖος λέγεται **ἀπαρέμφατον**.

Ἀπαρέμφατον εἰς τὴν νέαν ἐλληνικὴν χρησιμοποιεῖται κάποτε μαζὶ μὲ τὸ ἄρθρον:

1) Εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν μὲ κατάληξιν -ειν: Ἀπαγορεύεται τὸ πύειν. Αὐτὸς εἶναι δυνατὸς εἰς τὸ λέγειν.

2) Εἰς τὴν παθητικὴν φωνὴν μὲ κατάληξιν -σθαι: Ἀπαγορεύεται τὸ ἀνέρχεσθαι καὶ κατέρχεσθαι.

Χρόνοι

233. Οἱ χρόνοι εἰς τὴν ὀριστικὴν

Εἰς τὸ παρὸν γράφω	Εἰς τὸ παρελθὸν ἔγραφον, ἔγραφα	Εἰς τὸ μέλλον θὰ γράφω, θὰ γράψω
-----------------------	------------------------------------	-------------------------------------

Κάθε ρῆμα ἔχει χωριστοὺς τύπους διὰ νὰ δείξη, ἂν κάτι γίνεται τώρα (εἰς τὸ παρὸν) ἢ ἂν ἔγινε πρὶν (εἰς τὸ παρελθὸν) ἢ ἂν θὰ γίνῃ ἀργότερα (εἰς τὸ μέλλον). Οἱ τύποι αὐτοὶ τοῦ ρήματος, οἱ ὁποῖοι φανερῶνουν πότε γίνεται κάτι, λέγονται **χρόνοι**.

Οἱ χρόνοι εἰς τὴν ὀριστικὴν εἶναι :

- 1) **Ἐνεστώς** : ἐγὼ λύω· φανερώνει ὅτι κάτι γίνεται τώρα.
- 2) **Παρατατικός** : ἐγὼ ἔλυον· φανερώνει ὅτι κάτι ἐγένετο εἰς τὸ παρελθὸν συνεχῶς (μὲ διάρκειαν).
- 3) **Μέλλον διαρκής** : θὰ λύω· φανερώνει ὅτι κάτι θὰ γίνεται εἰς τὸ μέλλον συνεχῶς (μὲ διάρκειαν).
- 4) **Μέλλον στιγμιαῖος** : θὰ λύσω· φανερώνει ὅτι κάτι θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον μίαν φορὰν (χωρὶς διάρκειαν).
- 5) **Ἀόριστος** : ἔλυσα· φανερώνει ὅτι κάτι ἔγινε εἰς τὸ παρελθὸν μίαν φορὰν (χωρὶς διάρκειαν).
- 6) **Παρακείμενος** : ἔχω λύσει· φανερώνει ὅτι κάτι ἔχει γίνεαι εἰς τὸ παρελθὸν καὶ εὐρίσκεται τώρα τελειωμένον.
- 7) **ὑπερσυντέλικος** : εἶχον λύσει· φανερώνει ὅτι κάτι εἶχε τελειώσει εἰς τὸ παρελθὸν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ὑπάρχει τώρα.
- 8) **Τετελεσμένος μέλλον** : θὰ ἔχω λύσει· φανερώνει ὅτι κάτι θὰ ἔχη γίνεαι εἰς τὸ μέλλον καὶ θὰ εὐρίσκεται τελειωμένον εἰς μίαν ὀρισμένην στιγμὴν.

234. Ὡστε ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς ὀριστικῆς εἶναι :

- α') **Χρόνοι τοῦ παρόντος**· ὁ ἐνεστώς : λύω.
- β') **Χρόνοι τοῦ παρελθόντος**· ὁ παρατατικός, ὁ ἀόριστος καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος : ἔλυον, ἔλυσα, εἶχον λύσει.
- γ') **Χρόνος τοῦ μέλλοντος**· ὁ μέλλον διαρκής, ὁ μέλλον στιγμιαῖος καὶ ὁ τετελεσμένος μέλλον : θὰ λύω, θὰ λύσω, θὰ ἔχω λύσει.

Σημ. Ὁ παρακείμενος εἶναι χρόνος καὶ τοῦ παρελθόντος (διότι φανερώνει πράξιν, ἢ ὁποῖα ἔχει γίνεαι εἰς τὸ παρελθὸν) καὶ τοῦ παρόντος, διότι φανερώνει ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πράξεως ὑπάρχει τώρα.

Μονολεκτικοὶ καὶ περιφραστικοὶ χρόνοι

235. 1) Ὁ ἐνεστώς : λύω, ὁ παρατατικός : ἔλυον καὶ ὁ ἀόριστος : ἔλυσα ἐκφέρονται μὲ μίαν μόνον λέξιν. Αὐτοὶ λέγονται **μονολεκτικοὶ χρόνοι**.

2) Οἱ τρεῖς μέλλοντες (διαρκῆς, στιγμιαῖος καὶ τετελεσμένος), ὁ παρακείμενος καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος ἐκφέρονται μὲ δύο ἢ τρεῖς λέξεις: *θα λύω, θα λύσω, θα ἔχω λύσει, ἔχω λύσει, εἶχα λύσει.* Αὐτοὶ λέγονται *περιφραστικοὶ χρόνοι.*

Οἱ χρόνοι εἰς τὰς ἄλλας ἐγκλίσεις

236. 1) Εἰς τὴν *ὑποτακτικὴν*. Ἡ ὑποτακτικὴ ἔχει μόνον ἐνεσιῶτα (*να λύω*), ἀόριστον (*να λύσω*) καὶ παρακείμενον (*να ἔχω λύσει*). Καὶ οἱ τρεῖς χρόνοι τῆς ὑποτακτικῆς ἔχουν ἐμπρὸς ἀπὸ τοὺς τύπους τοῦ ῥήματος ὠρισμένα μόρια ἢ συνδέσμους: *νά, ἄς, ἵνα, εἰάν, ἄν, ὅταν*: *να λύω, ἵνα λύω, εἰάν λύω* κτλ. Ἐπίσης εἰς τὸν ἀόριστον ἡ ὑποτακτικὴ ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ ἐμπρὸς ἀπὸ τοὺς τύπους τῆς καὶ τὰς λέξεις: *ἅμα, ἀφοῦ, ἴσως, μόλις, ὅποτε, ὅποιος, πρίν, προτοῦ*: *ἅμα λύσης, ἀφοῦ λύσης, ἴσως λύσης* κτλ.

2) Εἰς τὴν *εὐκτικὴν*. Ἡ εὐκτικὴ ἔχει, ὅπως καὶ ἡ ὑποτακτικὴ, τρεῖς κυρίως χρόνους: ἐνεσιῶτα (*εἴθε να λύω*), ἀόριστον (*εἴθε να λύσω*) καὶ παρακείμενον (*εἴθε να ἔχω λύσει*). Κάποτε ἡ εὐκτικὴ χρησιμοποιεῖται καὶ εἰς τὸν παρατατικὸν (*εἴθε να ἔλυον*) καὶ εἰς τὸν ὑπερσυντέλικον (*εἴθε να εἶχον λύσει*), ὅταν ἐκφράζωμεν εὐχὴν ἀπραγματοποίητον διὰ κάτι, τὸ ὁποῖον ἔγινε εἰς τὸ παρελθόν.

3) Εἰς τὴν *προστακτικὴν*. Ἡ προστακτικὴ ἔχει μόνον ἐνεσιῶτα, ἀόριστον καὶ παρακείμενον καὶ μόνον β' ἐνικὸν καὶ β' πληθυντικὸν πρόσωπον: *λύε - λύετε, λύσε - λύσετε, ἔχε λύσει - ἔχετε λύσει*. Τὰ ἄλλα πρόσωπα τῆς προστακτικῆς ἀναπληρώνονται μὲ τὸ προστακτικὸν μόριον *ἄς* καὶ μὲ τοὺς τύπους τῆς ὑποτακτικῆς: *ἄς λύη, ἄς λύουν, ἄς λύσῃ, ἄς λύσουν*.

Σημ. Συνήθως τὸ *ἄς* μὲ ὑποτακτικὴν σημαίνει συγκατάνευσιν ἢ ἀπόφασιν: *ἄς γίνῃ, ὅπως θέλεις*. Μὲ αὐτὴν τὴν σημασίαν χρησιμοποιεῖται καὶ εἰς τὸ α' πρόσωπον: *ἄς φύγω, ἄς φύγωμεν*.

Βοηθητικά ρήματα

237. Οἱ περιφραστικοὶ χρόνοι σχηματίζονται :

1) μὲ τὴν βοήθειαν τῶν μορίων *θά, νά, εἶθε νά, ἄς* κτλ.

2) μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ρήματος *ἔχω* : *ἔχω λύσει, εἶχον λύσει* κτλ.

3) μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ρήματος *εἶμαι* : *εἶμαι λυμένος, ἤμην λυμένος* (εἰς τὴν παθητικὴν φωνήν).

Τὰ ρήματα *ἔχω* καὶ *εἶμαι* λέγονται **βοηθητικὰ ρήματα**.

Παρεπόμενα τοῦ ρήματος

238. Εἶδαμεν ὅτι τὸ ρῆμα ἔχει *διάθεσιν, φωνήν, ἀριθμόν, πρόσωπον, ἔγκλισιν* καὶ *χρόνον*. Ὅλα αὐτὰ μαζί λέγονται **παρεπόμενα** (δηλ. παρακολουθήματα) τοῦ ρήματος.

ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΤΥΠΩΝ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Θέμα, κατάληξις, χαρακτήρ

239. *λύ-ω, λύ-εις, λύ-ει* | *γράφ-ω, γράφ-εις, γράφ-ει*.

Οἱ τύποι τοῦ ρήματος, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων κλιτῶν μερῶν τοῦ λόγου, χωρίζονται εἰς **θέμα** καὶ **κατάληξιν** (βλ. § 65). Ὁ τελευταῖος φθόγγος τοῦ θέματος λέγεται *χαρακτήρ* : *λύ-ω* (χαρακτ. -*υ*), *παιδεύ-ω* (χαρακτ. -*ευ*), *γράφ-ω* (χαρακτ. -*φ*).

Συλλαβικὴ αὔξησις

240. Ἐνεστώς : *λύω*, παρατατικός : *ἔλυ-ον*, ἀόριστος : *ἔλυ-σα*.
Ἐνεστώς : *ρίπτω*, παρατατικός : *ἔρριπτον*, ἀόριστος : *ἔρριπα*.

Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνον λαμβάνουν εἰς τὸν παρατατικὸν καὶ τὸν ἀόριστον τῆς ὀριστικῆς ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ θέμα των ἓν *ξ* (μὲ ψιλὴν), τὸ ὁποῖον λέγεται **συλλαβικὴ αὔξησις** : *λύω, ἔλυον, ἔλυσα*.

Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ *ρ*, μετὰ τὴν συλλαβικὴν αὔξησιν διπλασιάζουν τὸ *ρ* : *ρίπτω, ἔρριπτον, ἔρριπα*.

Χρονική αύξησης

241. Ἐνεστώς: ἀκούω· παρατατικός: ἤκουον· ἀόριστος: ἤκουσα.

Ἔνθα ῥήματα ἀρχίζουσι ἀπὸ φωνῆεν ἢ ἀπὸ δίφθογγον ἐκτείνουσι εἰς τὸν παρατατικὸν καὶ τὸν ἀόριστον τῆς ὀριστικῆς τὸ ἀρκτικὸν βραχὺ φωνῆεν τοῦ θέματος εἰς μακρόν. Ἡ ἔκτασις αὕτη λέγεται **χρονική αύξησης**. Κατὰ τὴν χρονικὴν αύξησην ἐκτείνεται:

- 1) τὸ α εἰς η : ἀρχίζω - ἤρχιζον - ἤρχισα
- 2) τὸ ε εἰς η : ἐλπίζω - ἤλπιζον - ἤλπισα
- 3) τὸ ο εἰς ω : ὀνομάζω - ὠνόμαζον - ὠνόμασα
- 4) τὸ αἰ εἰς η : αἰσθάνομαι - ἤσθανόμην - ἤσθάνθην
- 5) τὸ αὐ εἰς ην : αὐξάνω - ηὔξανον - ηὔξησα
- 6) τὸ εὐ εἰς ην : εὐχομαι - ηὔχόμην - ηὔχῆθην
- 7) τὸ οἰ εἰς ω : οἰκίζω - ὄικιζον - ὄικισα

Ἔνθα ῥήματα ἀρχίζουσι ἀπὸ ἄλλο φωνῆεν ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, ἧτοι ἀπὸ ι, υ, η, ω, εἰ διατηροῦν τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν εἰς ὅλους τοὺς χρόνους: ἰδρῶν - ἰδρουν, ὑβρίζω - ὑβρίζον, ἠλεκρίζω - ἠλέκτριζον, ὠριμάζω - ὠρίμαζον, εἰκονίζω - εἰκόνιζον

Ἄνωμαλος αύξησης

242. 1) ἔχω - εἶχον, ἐργάζομαι - ἐργαζόμην - ἐργάσθην
 ἔλκω - εἴλκνον - εἴλκνσα, ἔπομαι - εἰπόμην

Τὰ ρ. ἔχω, ἐργάζομαι, ἐλκύνω, ἔπομαι κατὰ τὴν αύξησην ἐκτείνουσι τὸ ε εἰς εἰ καὶ ὄχι εἰς η.

2) Τὸ ρ. εἶμαι ἔχει παρατατ. ἤμην, δηλ. μεταβάλλει τὸ εἰ εἰς η.

3) Τὸ ρ. ἐορτάζω ἔχει παρατατ. ἐώρταζον καὶ ἀόρ. ἐώρτασα, δηλ. δὲν ἐκτείνει τὸ ἀρκτικὸν ε εἰς η, ἀλλὰ τὸ ἐσωτερικὸν ο εἰς ω.

4) Τὸ ρ. θέλω, ἂν καὶ ἀρχίζει ἀπὸ σύμφωνον, λαμβάνει χρονικὴν αύξησην η: παρατατ. ἤθελον, ἀόρ. ἠθέλησα.

Διαίρεσις τῶν ρημάτων

245. Φωνηεντόληκτα Συμφωνόληκτα
 λύ-ω, ἀκού-ω γράφ-ω, ἀγγέλλ-ω

Κατὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ θέματος αὐτῶν τὰ ρήματα διαί-
 ροῦνται :

1) εἰς **φωνηεντόληκτα** καὶ 2) εἰς **συμφωνόληκτα**.

Ἄσυναίρετα **Συνηρημένα**
 λύ-ω, ἀκού-ω τιμάω-ῶ, τιμωρέω-ῶ.

Ἐκ τῶν φωνηεντόληκτων ρημάτων, ὅσα ἔχουν χαρακτ. α καὶ ε, συναίρουσιν εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα τοῦ ἐνεστώτος καὶ παρατατι-
 κοῦ καὶ διὰ τοῦτο λέγονται **συνηρημένα** ἢ **περισπώμενα**. Ὅσα
 ρήματα δὲν συναίρουσιν λέγονται **ἄσυναίρετα** ἢ **βαρύτονα**.

ΑΣΚΗΣΙΣ 94. — Χώρισε εἰς κατηγορίας κατὰ τὸν χαρακτῆρα τὰ ἀκό-
 λουθα ρήματα, εἰς μίαν στήλην τὰ φωνηεντόληκτα ἀσυναίρετα, εἰς β' στή-
 λην τὰ συμφωνόληκτα καὶ εἰς γ' στήλην τὰ συνηρημένα ἢ περισπώμενα :
 πλέκω, τιμῶ, ἰδρύω, λέγω, ἀνάπτω, κρούω, τρίβω, προσκαλῶ, μαραίνω,
 κλαίω, στέλλω, τρέπω, παρατηρῶ, σύρω, ἔρχομαι, τρώγω, αἰσθάνομαι,
 φωτίζω, πιέζω, βεβαίω, προτείνω, στρέφω, ἀπαντῶ, λάμπω, χαίρω, κρίνω,
 ἐρωτῶ, παρακινῶ.

ΚΛΙΣΙΣ ΤΩΝ ΒΟΗΘΗΤΙΚΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

246. Α'. Τὸ ρῆμα : ἔχω

Ἐνεστώως

Ὅρισ.	Ὑποτακτικὴ	Εὐκτικὴ	Προστακτ.	Μετοχὴ
ἔχω	(νὰ) ἔχω	εἶθε νὰ ἔχω	—	ἄρσ. ἔχων
ἔχεις	(νὰ) ἔχῃς	εἶθε νὰ ἔχῃς	ἔχε	θηλ. ἔχουσα
ἔχει	(νὰ) ἔχῃ	εἶθε νὰ ἔχῃ	—	οὐδ. ἔχον
ἔχομεν	(νὰ) ἔχωμεν	εἶθε νὰ ἔχωμεν	—	ἄρσ. ἔχοντες
ἔχετε	(νὰ) ἔχετε	εἶθε νὰ ἔχετε	ἔχετε	θηλ. ἔχουσαι
ἔχουν	(νὰ) ἔχουν	εἶθε νὰ ἔχουν	—	οὐδ. ἔχοντα

Παρατατικός

είχον ἢ εἶχα, εἶχες, εἶχε - εἶχομεν, εἶχετε, εἶχον (-αν)

Μέλλων διαρκῆς

θά ἔχω, θά ἔχης, θά ἔχη - θά ἔχωμεν, θά ἔχετε, θά ἔχουν

247.

Β'. Τὸ ρῆμα: εἶμαι

Ἐνεστώς

Ὅριστ.	Ἑποτακτικὴ	Εὐκτικὴ	Προστακτ.	Μετοχὴ
εἶμαι	(νά) εἶμαι	εἶθε νά εἶμαι	—	ἄρσ. ὄν (γεν. ὄντιος)
εἶσαι	(νά) εἶσαι	εἶθε νά εἶσαι	ἄς εἶσαι	θηλ. οὔσα γεν. (οὔσης)
εἶναι	(νά) εἶναι	εἶθε νά εἶναι	ἄς εἶναι	οὐδ. ὄν γεν. (ὄντιος)
εἶμεθα	(νά) εἶμεθα	εἶθε νά εἶμεθα	—	ἄρσ. ὄντιες
εἶσθε	(νά) εἶσθε	εἶθε νά εἶσθε	ἄς εἶσθε	θηλ. οὔσαι
εἶναι	(νά) εἶναι	εἶθε νά εἶναι	ἄς εἶναι	οὐδ. ὄντια

Παρατατικός

ἤμην, ἤσο, ἤτιο - ἤμεθα, ἤσθε, ἤσαν.

Μέλλων διαρκῆς

θά εἶμαι, θά εἶσαι, θά εἶναι, θά εἶμεθα, θά εἶσθε, θά εἶναι

Τὸ βοηθητικὰ ρήματα δὲν ἔχουν ἄλλους χρόνους.

Σημ. Αἱ μετοχαὶ ἔχων, ἔχουσα, ἔχον καὶ ὄν, οὔσα, ὄν κλίνονται ὅπως τὰ ἐπίθετα ἄκων, ἄκουσα, ἄκον (βλ. § 167).

ΚΛΙΣΙΣ
ΒΑΡΥΤΟΝΩΝ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

248.

Α' ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

᾽Οριστική

᾽Ενεστώς	Παρατατικός	Μέλλων διαρκῆς	Μέλλ. στιγμ.
λύ-ω	ἔ-λυ-ον (-α)	θὰ λύ-ω	θὰ λύ-σω
λύ-εις	ἔ-λυ-ες	θὰ λύ-ῃς	θὰ λύ-σῃς
λύ-ει	ἔ-λυ-ε	θὰ λύ-ῃ	θὰ λύ-σῃ
λύ-ομεν	ἔ-λύ-ομεν	θὰ λύ-ωμεν	θὰ λύ-σωμεν
λύ-ετε	ἔ-λύ-τε	θὰ λύ-ετε	θὰ λύ-σετε
λύ-ουν (-ουσι)	ἔ-λυ-ον	θὰ λύ-ουν	θὰ λύ-σουν
᾽Αόριστος	Παρακείμεν.	᾽Υπερσυντέλικος	Τετελ. μέλλων
ἔ-λυ-σα	ἔχω λύσει	εἶχον (α) λύσει	θὰ ἔχω λύσει
ἔ-λυ-σες	ἔχεις λύσει	εἶχες λύσει	θὰ ἔχῃς λύσει
ἔ-λυ-σε	ἔχει λύσει	εἶχε λύσει	θὰ ἔχῃ λύσει
ἔ-λύ-σαμεν	ἔχομεν λύσει	εἶχομεν λύσει	θὰ ἔχωμεν λύσει
ἔ-λύ-σατε	ἔχετε λύσει	εἶχετε λύσει	θὰ ἔχετε λύσει
ἔ-λυ-σαν	ἔχουν λύσει	εἶχον (-αν) λύσει	θὰ ἔχουν λύσει

᾽Υποτακτική

᾽Ενεστώς	᾽Αόριστος	Παρακείμενος
(νὰ) λύ-ω	(νὰ) λύ-σω	(νὰ) ἔχω λύσει
(νὰ) λύ-ῃς	(νὰ) λύ-σῃς	(νὰ) ἔχῃς λύσει
(νὰ) λύ-ῃ	(νὰ) λύ-σῃ	(νὰ) ἔχῃ λύσει
(νὰ) λύ-ωμεν	(νὰ) λύ-σωμεν	(νὰ) ἔχωμεν λύσει
(νὰ) λύ-ετε	(νὰ) λύ-σετε	(νὰ) ἔχετε λύσει
(νὰ) λύ-ουν (-ωσι)	(νὰ) λύ-ουν (-ωσι)	(νὰ) ἔχουν λύσει

8

Εὐκτική

Ἐνεστώς	Ἀόριστος	Παρακείμενος
εἶθε νὰ λύω	εἶθε νὰ λύσω	εἶθε νὰ ἔχω λύσει
εἶθε νὰ λύης κτλ.	εἶθε νὰ λύσης κτλ.	εἶθε νὰ ἔχῃς λύσει κτλ.

Προστακτική

Ἐνεστώς	Ἀόριστος	Παρακείμενος
(σὺ) λῦ-ε	λῦ-σε	ἔχε λύσει (ἢ) ἔχε λυμένον
(σεῖς) λύ-ετε	λύ-σατε (-σετε)	ἄς ἔχετε λύσει (ἢ) ἄς ἔχετε λυμένον

Μετοχή

Ἐνεστώς : λύ-ων, λύ-ουσα, λῦ-ον

Ἀόριστος : λύσας, λύσασα, λῦσαν.

Β' ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ Ξ

249.

Ὀριστική

Ἐνεστώς	Παρατατικός	Μέλλων διαρκής	Μέλλ. στιγμ.
λύ-ομαι	ἔ-λυ-όμην	θὰ λύ-ομαι	θὰ λυ-θῶ
λύ-εσαι	ἔ-λύ-εσο	θὰ λύ-εσαι	θὰ λυ-θῆς
λύ-εται	ἔ-λύ-ετο	θὰ λύ-εται	θὰ λυ-θῆ
λυ-όμεθα	ἔ-λυ-όμεθα	θὰ λυ-όμεθα	θὰ λυ-θῶμεν
λύ-εσθε	ἔ-λύ-εσθε	θὰ λύ-εσθε	θὰ λυ-θῆτε
λύ-ονται	ἔ-λύ-οντο	θὰ λύ-ονται	θὰ λυ-θούν
Ἀόριστος	Παρακείμεν.	Ὑπερσυντέλικος	Τετελ. μέλλ.
ἔ-λύ-θην	ἔχω λυθῆ	εἶχον λυθῆ	θὰ ἔχω λυθῆ
ἔ-λύ-θης	ἔχεις λυθῆ	εἶχες λυθῆ	θὰ ἔχῃς λυθῆ
ἔ-λύ-θη	ἔχει λυθῆ	εἶχε λυθῆ	θὰ ἔχῃ λυθῆ
ἔ-λύ-θημεν	ἔχομεν λυθῆ	εἶχομεν λυθῆ	θὰ ἔχομεν λυθῆ
ἔ-λύ-θητε	ἔχετε λυθῆ	εἶχετε λυθῆ	θὰ ἔχειτε λυθῆ
ἔ-λύ-θησαν	ἔχουν λυθῆ	εἶχον λυθῆ	θὰ ἔχουν λυθῆ

Ὑποτακτικὴ

Ἐνεστῶς	Ἀόριστος	Παρακείμενος
(νά) λύ-ωμαι	(νά) λυ-θῶ	(νά) ἔχω λυθῆ
(νά) λύ-εσαι	(νά) λυ-θῆς	(νά) ἔχῃς λυθῆ
(νά) λύ-εται	(νά) λυ-θῆ	(νά) ἔχη λυθῆ
(νά) λυ-ώμεθα	(νά) λυ-θῶμεν	(νά) ἔχωμεν λυθῆ
(νά) λύ-εσθε	(νά) λυ-θῆτε	(νά) ἔχετε λυθῆ
(νά) λύ-ονται	(νά) λυ-θούν	(νά) ἔχουν λυθῆ

Εὐκτικὴ

Ἐνεστῶς	Ἀόριστος	Παρακείμενος
εἶθε νά λύωμαι	εἶθε νά λυθῶ	εἶθε νά ἔχω λυθῆ
εἶθε νά λύεσαι	εἶθε νά λυθῆς	εἶθε νά ἔχῃς λυθῆ
κτλ.	κτλ.	κτλ.

Προστακτικὴ

Ἐνεστῶς	Ἀόριστος	Παρακείμενος
(σὺ) λύ-ου	λύ-σου	ἔχε λυθῆ
(σεῖς) λύ-εσθε	λυ-θήτε	ἄς ἔχετε λυθῆ

Μετοχῆ

Ἐνεστῶς	: λύμενος, λυομένη, λυόμενον
Ἀόριστος	: λυθείς, λυθεῖσα, λυθέν
Παρακείμενος	: (λε) λυμένος, -η, -ον.

Παρατηρήσεις

εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων

250. Ἀπὸ τὸν πίνακα τῆς κλίσεως τοῦ ρήματος λύω καὶ λύομαι παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς:

251. Α' Εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν

1) Ὁ ἐνεστῶς τῆς ὀριστικῆς (λύω) ἔχει καταλήξεις:

-ω, -εις, -ει, -ομεν, -ετε, -ουν, ὁ δὲ παρατατικός (ἐ-λυ-ον) ἔχει καταλήξεις: -ον (-α), -ες, -ε, -ομεν, -ετε, -ον (-αν).

2) Ὁ ἐνεστώδης τῆς ὑποτακτικῆς καὶ τῆς εὐκτικῆς (νά λύ-ω, εἴθε νά λύ-ω) καὶ ὁ μέλλων διαρκῆς τῆς ὀριστικῆς (θὰ λύω) ἔχουν κοινὰς καταλήξεις: -ω, -ης, -η, -ομεν, -ετε, -ουν, ἤτοι ὁμοίᾳς μὲ τὰς καταλήξεις τοῦ ἐνεστώτος τῆς ὀριστικῆς, ἀλλὰ μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ εἰ γίνεται ἠ εἰς τὸ β' καὶ γ' ἐνικὸν καὶ τὸ ο γίνεται ω εἰς τὸ α' πληθυντικόν.

3) Ὁ ἐνεστώδης τῆς προστακτικῆς ἔχει καταλήξεις: -ε, -ετε (λῦ-ε, λύ-ετε) καὶ ὁ ἐνεστώδης τῆς μετοχῆς: -ων, -ουσα, -ον (ὁ λύ-ων, ἡ λύ-ουσα, τὸ λῦ-ον).

4) Ὁ ἀόριστος εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις καὶ ὁ μέλλων σιγμιαῖος τῆς ὀριστικῆς λαμβάνουν πρὸ τῶν καταλήξεων ἔν σ, τὸ ὁποῖον λέγεται χρονικὸς χαρακτῆρ.

Τοιοῦτοτρόπως ὁ ἀόριστος τῆς ὀριστικῆς ἔχει μετὰ τοῦ χρονικοῦ χαρακτῆρος καταλήξεις: -σα, -σες, -σε, -σαμεν, -σατε, -σαν, ὁ ἀόριστος τῆς ὑποτακτικῆς καὶ ὁ μέλλων σιγμιαῖος τῆς ὀριστικῆς: -σω, -σῆς, -σῆ, -σωμεν, -σετε, -σουν, ὁ ἀόριστος τῆς προστακτικῆς: -σε, -σατε καὶ ὁ ἀόριστος τῆς μετοχῆς: -σας, -σασα, -σαν.

5) Ὁ ἄκλιτος τύπος (λύσει), ὁ ὁποῖος πηγαίνει μαζὶ μὲ τὸ βοηθητικὸν ρῆμα ἔχω εἰς τὸν παρακείμενον, ὑπερσυντέλικον καὶ τετελ. μέλλοντα ἔχει κατάληξιν -σει, δηλαδὴ λαμβάνει καὶ αὐτὸς τὸν χρονικὸν χαρακτῆρα σ.

252.

Β' Εἰς τὴν παθητικὴν φωνήν

1) Ὁ ἐνεστώδης τῆς ὀριστικῆς (λύ-ομαι) ἔχει καταλήξεις: -ομαι, -εσαι, -εται, -όμεθα, -εσθε, -ονται, ὁ δὲ παρατατικός: -όμεν, -εσο, -ετο, -όμεθα, -εσθε, -οντο.

2) Ὁ ἐνεστώδης τῆς ὑποτακτικῆς καὶ τῆς εὐκτικῆς (νά λύ-ομαι, εἴθε νά λύ-ομαι) καὶ ὁ μέλλων διαρκῆς τῆς ὀριστικῆς (θὰ λύ-ομαι) ἔχουν κοινὰς καταλήξεις: -ομαι, -εσαι, -εται, -όμεθα, -εσθε, -ονται, ἤτοι ὁμοίᾳς μὲ τὰς καταλήξεις τοῦ

ἐνεστῶτος τῆς ὀριστικῆς, ἀλλὰ μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ ο γίνεται ω εἰς τὸ α' ἐνικόν, καὶ εἰς τὸ α' καὶ γ' πληθυντικόν.

3) Ὁ ἐνεσιῶς τῆς προστακτικῆς ἔχει καταλήξεις -ου, -εσθε (λύ-ου, λύ-εσθε) καὶ τῆς μετοχῆς -όμενος, -ομένη, -όμενον (λυ-όμενος, λυ-ομένη, λυ-όμενον).

4) Ὁ παθητικὸς ὀριστικὸς τῆς ὀριστικῆς σχηματίζεται μὲ τὰς ἐξῆς καταλήξεις εἰς τὰ διάφορα πρόσωπα: ἐνικοῦ α' -ν, β' -ς, γ' (χωρὶς κατάληξιν) — πληθ. α' -μεν, β' -τε, γ' -σαν. Ἀλλὰ πρὸ τῶν καταλήξεων τούτων λαμβάνει τὸ θη-, τὸ ὁποῖον λέγεται πρόσφυμα. Τοιοῦτοτρόπως αἱ καταλήξεις μαζὶ μὲ τὸ πρόσφυμα γίνονται: -θην, -θης, -θη, -θημεν, -θητε, -θησαν.

5) Τὸ πρόσφυμα -θη εἰς τὸν παθητικὸν ὀριστικὸν τῆς ὑποτακτικῆς συναιρεῖται μὲ τὰς καταλήξεις καὶ τοιοῦτοτρόπως σχηματίζονται αἱ συνηρημέναι καταλήξεις: -θῶ, -θῆς, -θῆ, -θῶμεν, -θῆτε, -θοῦν. Τὰς ἰδίας καταλήξεις ἔχει καὶ ὁ ὀριστικὸς τῆς ἐνικτικῆς (εἶθε γὰρ λυθῶ), καθὼς καὶ ὁ μέλλων σιγμιαῖος τῆς ὀριστικῆς (θὰ λυθῶ).

6) Ὁ παθητικὸς ὀριστικὸς τῆς προστακτικῆς σχηματίζει τὸ μὲν β' ἐνικόν (λύ-σου) μὲ κατάληξιν -σου, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχει ὁ χρονικὸς χαρακτῆρ σ, τὸ δὲ β' πληθ. (λυ-θητε) μὲ κατάληξιν -θητε, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχει τὸ πρόσφυμα θη.

7) Ὁ παθητικὸς ὀριστικὸς τῆς μετοχῆς σχηματίζεται μὲ τὰς καταλήξεις -θείς, -θεῖσα, -θέν. Αὗται προέκυψαν ἀπὸ τὸ πρόσφυμα θη, τὸ ὁποῖον ἔπαθε συστολήν καὶ ἔγινε θε- καὶ συνηρέθη μὲ τὰς ἀρχικὰς καταλήξεις: ὁ λυ-θείς, ἡ λυ-θεῖσα, τὸ λυ-θέν.

8) Ὁ ἄκλιτος τύπος (λυθῆ) ὁ ὁποῖος πηγαίνει μαζὶ μὲ τὸ βοηθητικὸν ρῆμα ἔχω εἰς τὸν παρακειμένον, τὸν ὑπερσυντέλικον καὶ τὸν τετελ. μέλλοντα σχηματίζεται μὲ τὸ θέμα λυ- καὶ μὲ τὴν κατάληξιν -θη (: ἔχω λυθῆ, εἶχον λυθῆ, θὰ ἔχω λυθῆ).

9) Ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου (λε-λυ-μένος) σχηματίζεται μὲ τὸ θέμα, μὲ τὸν ἀναδιπλασιασμόν πρὸ αὐτοῦ, καὶ μὲ τὰς καταλήξεις -μένος, -μένη, -μένον.

253. Μερικά φωνηεντόληκτα ρήματα προσλαμβάνουν και ἔν σ πρὸ τοῦ θ τῶν καταλ. τοῦ παθ. ἀορίστου: ἀκούω, ἠκούσθην, θά ἀκουσθῶ, γὰ ἀκουσθῶ, ἀκουσθῆτε, ἔχω ἀκουσθῆ κτλ.

Ὅμοίως τὰ ρήματα: κρούω, λούω, χρίω, κλείω κ.ἄ.

Τὰ ρήματα ταῦτα λαμβάνουν σ και ἔμπρὸς ἀπὸ τὴν κατάληξιν -μενος τῆς μετοχῆς τοῦ παθ. παρακειμένου: ἀκουσμένος, (λε)λουσμένος, (κε)κλεισμένος.

Ἄλλοι τύποι

254. Ὁ παρακειμένος, ὁ ὑπερσυντέλικος και ὁ τετελ. μέλλων εἰς τὴν παθητικὴν φωνὴν σχηματίζονται και ὡς ἐξῆς:

Ὅριστικὴ

Παρακείμ. εἶμαι (λε)λυμένος, εἶσαι (λε)λυμένος, εἶναι (λε)λυμένος, εἶμεθα (λε)λυμένοι, εἶσθε (λε)λυμένοι, εἶναι (λε)λυμένοι.

Ὑπερσυντελ. ἤμην (λε)λυμένος, ἤσο (λε)λυμένος, ἤτο (λε)λυμένος, εἶμεθα (λε)λυμένοι, εἶσθε (λε)λυμένοι, εἶναι (λε)λυμένοι.

Τετελ. μέλλ. θά εἶμαι (λε)λυμένος, θά εἶσαι (λε)λυμένος κτλ.

Ὑποτακτικὴ

Παρακείμ. γὰ εἶμαι (λε)λυμένος, γὰ εἶσαι (λε)λυμένος κτλ.

Προστακτικὴ

Παρακείμ. ἄς εἶσαι (λε)λυμένος, ἄς εἶσθε (λε)λυμένοι.

Σημ. Οἱ παραπάνω τύποι σχηματίζονται μὲ τὸ βοηθ. ρ. εἶμαι και μὲ τὴν μετοχὴν τοῦ παθ. παρακειμένου. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ μετοχὴ λαμβάνει κάθε φοράν τὸ γένος και τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὑποκειμένου: ἐγὼ (ὁ Πέτρος) εἶμαι κρουωμένος, σὺ (ἡ Μαρία) εἶσαι κρουωμένη, ἡ θύρα εἶναι (κε)κλεισμένη, τὸ πρόβλημα εἶναι (λε)λυμένον, αἱ θύραι εἶναι (κε)κλεισμέναί τὰ προβλήματα εἶναι (λε)λυμένα κτλ.

Φωνηεντόληκτα ρήματα κλινόμενα κατὰ τὸ λύω

255. Κατὰ τὸ ρ. λύω κλινονται ρήματα λήγοντα: 1) εἰς -ύω: δύω, ἐκδύω, ἐνδύω, ἰδρύω, μηνύω κ. ἄ. 2) εἰς -ίω: κυλίω,

χρίω, ἐπιχρίω κ.ἄ. 3) εἰς **-εῖω**: κλείω, ἀποκλείω. 4) εἰς **-εῦω**: ἀλιεύω, βασιλεύω, δουλεύω, κλαδεύω, παιδεύω κ.ἄ. 5) εἰς **-αῦω**: παύω, ἀναπαύω, ἀπολαύω. 6) εἰς **-οῦω**: ἀκούω, κρούω, λούω κ.ἄ. 7) εἰς **-αίω**: καίω, κλαίω (μὲ ἀόρ. ἔ-κανσ-α, ἔ-κλαυσ-α. 8) εἰς **-έω** ἀσυναίρετα μὲ μονοσύλλ. θέμα: πνέω, πλέω, ρέω (μὲ ἀόρ. ἔ-πλευσ-α, ἔ-πνευσ-α, ἔρρευσ-α). Ὁμοίως κλίνονται ὅλα τὰ εἰς **-ωνω** καὶ μερικὰ ἄλλα εἰς **-νω**, ἀρχικῶς φωνηεντόληκτα: βεβαιώνω, δυναμώνω, ἐλευθερώνω, κρώνω (ἀόρ. ἐβεβαίωσα, ἐδυνάμωσα) — ἀφήνω, δένω, σβήνω, χύνω, ψήνω (ἀόρ. ἄφησα, ἔδεσα, ἔσβυσα, ἔχυσ-α, ἔψησα).

ΑΣΚΗΣΙΣ 95. — Κατὰ τὸ ρ. λύω καὶ λύομαι γράψε τὸ ρ. παιδεύω καὶ παιδεύομαι εἰς ὄλους τοὺς χρόνους, τὰ πρόσωπα καὶ τὰς ἐγκλίσεις.

ΑΣΚΗΣΙΣ 96. — Κάμε ἓνα πίνακα τῶν καταλήξεων τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα, ὄλων τῶν χρόνων καὶ ὄλων τῶν ἐγκλίσεων. Κάμε παρόμοιον πίνακα τῶν καταλήξεων τῆς παθητικῆς φωνῆς.

ΚΛΙΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΟΛΗΚΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Ρήματα μὲ χαρακτήρα κ, γ, χ (οὐρανικόληκτα)

256.	Ἐνεργητικὴ φωνή		Παθητικὴ φωνή
Ὅριστικῆ	ἀόριστος	ἔ-πλεξα	ἐ-πλέχθην
	μέλλ. στιγμ.	θὰ πλέξω	θὰ πλεχθῶ
	παρακείμ.	ἔχω πλέξει	ἔχω πλεχθῆ
Ὑποτακτ.	ἀόριστος	νὰ πλέξω	νὰ πλεχθῶ
Προστακτ.	ἀόριστος	πλέξε	πλέξου, πλεχθῆτε
Μετοχῆ	ἀόριστος	πλέξας	πλεχθεῖς
	παρακείμ.	—	(πε)πλεγμένος

257. Ὅσα ρήματα ἔχουν οὐρανικὸν χαρακτήρα κ, γ, χ (δηλ. τὰ **οὐρανικόληκτα**) παθαίνουν τὰς ἐξῆς μεταβολάς:

α') Ὁ χαρακτήρ τοῦ ρήματος κ, γ, χ ἐνώνεται μὲ τὸν χρονικὸν χαρακτήρα σ εἰς ξ: ἔ-πλεξα, θὰ πλέξω, ἔχω πλέξει κτλ.

β') Ὁ χαρακτήρ τοῦ ρήματος κ, γ ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ θ τοῦ παθητ. ἀορ. γίνεται χ: ἐπλέχθην, θὰ πλεχθῶ, ἔχω πλεχθῆ κτλ.

γ') Ἐπίσης ὁ χαρακτήρ κ, χ ἔμπρὸς ἀπὸ τὴν κατάληξιν -μένος τῆς μετοχῆς τοῦ παθητ. παρακ. γίνεται γ: (πε)πλεγμένος, (δε)διωγμένος, (βε)βρεγμένος.

Καθ' ὅλα τὰ ἄλλα κλίνονται καὶ τὰ οὐρανικόληκτα ὅπως τὰ φωνηεντόληκτα: λύω - λύομαι.

Ρήματα οὐρανικόληκτα: ἀνοίγω, βήχω, βρέχω, δέχομαι, διώκω, ὀρέγομαι, στέργω, φλέγω, φρύγω, ψέγω, ψύχω κ.ἄ.

Εἰς ταῦτα ἀνήκουν καὶ ὅσα τελειώνουν εἰς -σσω ἢ -τιω καὶ μερικὰ εἰς -ζω: ἀλλάσσω, κηρύσσω, πράττω, ταράσσω, φυλλάττω, χαράσσω — ἀρπάζω, κράζω, μαστίζω, σιηρίζω, τρομάζω, τινάζω, σφάζω κ.ἄ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 97. — 1) Κλίνει τὸ ρ. πράττω εἰς ὅλους τοὺς χρόνους καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις. — 2) Κλίνει τὸ ρ. πράττομαι εἰς ὅλους τοὺς χρόνους καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις.

2. Ρήματα με χαρακτήρα π, β, φ, (χειλικόληκτα)

258. Ἐνεργητικὴ φωνή

Ὅριστικὴ	ἄοριστος	ἔ-τριψα
	μέλλ. στιγμ. θὰ	τριψω
	παρακείμ. ἔχω	τριψει
Ἵποτακτ.	ἄοριστος	νὰ τριψω
Προστακτ.	ἄοριστος	τριψε
Μετοχὴ	ἄοριστος	τριψας
	παρακείμ.	—

Παθητικὴ φωνή

ἔ-τριφθῆν
θὰ τριφθῶ
ἔχω τριφθῆ
νὰ τριφθῶ
τριψον, τριφθῆτε
τριφθεῖς
(τε)τριμμένος

259. Ὅσα ρήματα ἔχουν χειλικὸν χαρακτήρα π, β, φ, (δηλ. τὰ **χειλικόληκτα**) παθαίνουν τὰς ἐξῆς μεταβολάς:

α') Ὁ χαρακτήρ π, β, φ ἐνώνεται μετ' τὸν χρονικὸν χαρακτήρα σ εἰς ψ: ἔτριψα, θὰ τριψω, ἔχω τριψει κτλ.

β') Ὁ χαρακτήρ π, β ἔμπρὸς ἀπὸ τὸ θ τοῦ παθ. ἄορίστου γίνεται φ: ἐτριφθῆν, θὰ τριφθῶ, ἔχω τριφθῆ κτλ.

γ') Ἐπίσης ὁ χαρακτήρ π, β, φ ἔμπρὸς ἀπὸ τὴν κατάληξιν -μένος τῆς μετοχῆς τοῦ παθ. παρακ. γίνεται μ: τειριμμένος. Ὡστε ἡ μετοχὴ τοῦ παθ. παρακ. τῶν χειλικόληκτων τελειώνει εἰς -μμένος (με δύο μ): (γε)γραμμένος, (βε)βλαμμένος.

Καθ' ὅλα τὰ ἄλλα κλίνονται καὶ τὰ χειλικόληκτα ὅπως τὰ φωνηεντόληκτα: *λύω, λύομαι.*

Ρήματα (χειλικόληκτα: *ἀλείφω, ἀμείβω, γλύφω, γράφω, θλίβω, λείπω, μέμφομαι, πέμπω κ.ἄ.*)

Εἰς ταῦτα ἀνήκουν καὶ ὅσα τελειώνουν εἰς -πιω: *ἀσιράπω, βάπιω, βλάπιω, καλύπιω, κρύπιω, ράπιω, ρίπιω.*

ΑΣΚΗΣΙΣ 98.— 1) Γράψε τὴν μετοχὴν τοῦ παθ. παρακ. τῶν ρημάτων: *γράφω, θλίβω, λείπω, βάπιω, βλάπιω, καλύπιω, κρύπιω, ράπιω.* 2) Κλίνε τὸ ρ. *κρύπιω* εἰς ὄλους τοὺς χρόνους καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις ἐνεργ. καὶ παθ. φωνῆς.

3. Ρήματα μὲ χαρακτηριστῆρα τ, δ, θ (ὀδοντικόληκτα)

260.	Ἐνεργητικὴ φωνὴ	Παθητικὴ φωνὴ	
Ὅριστικῆ	ἀόριστος	<i>ἔ-πεισα</i>	<i>ἔ-πεισθην</i>
	μέλλ. στιγμ. θὰ	<i>πείσω</i>	θὰ <i>πεισθῶ</i>
	παρακείμεν. ἔχω	<i>πείσει</i>	<i>ἔχω πεισθῆ</i>
ὑποτακτ.	ἀόριστος	γὰ <i>πείσω</i>	γὰ <i>πεισθῶ</i>
Προστακτ.	ἀόριστος	<i>πείσε</i>	<i>πείσου, πεισθήτε</i>
Μετοχῆ	ἀόριστος	<i>πείσας</i>	<i>πεισθείς</i>
	παρακείμεν.	—	<i>πε-πεισμένος</i>

261. Ὅσα ρήματα ἔχουν ὀδοντικὸν χαρακτ. τ, δ, θ, (δηλ. τὰ **ὀδοντικόληκτα**) παθαίνουν τὰς ἑξῆς μεταβολάς:

α') Ὁ χαρακτῆρ τ, δ, θ ἀποβάλλεται ἔμπρὸς ἀπὸ τὸν χρόν. χαρακτῆρα σ: *ἔ-πειθ-σα = ἔπεισα, θὰ πείσω, ἔχω πείσει κτλ.*

β') Ὁ χαρακτ. τ, δ, θ, ἔμπρὸς ἀπὸ τὸ θ τοῦ παθ. ἀορίστου γίνεται παντοῦ σ: *ἐπείσθην, θὰ πεισθῶ, ἔχω πεισθῆ κτλ.*

γ') Ἐπίσης ὁ χαρακτ. τ, δ, θ ἔμπρὸς ἀπὸ τὸ -μένος τῆς μετοχῆς τοῦ παθ. παρακ. γίνεται σ: *(πε)πεισμένος.*

Καθ' ὅλα τὰ ἄλλα κλίνονται καὶ τὰ ὀδοντικόληκτα, ὅπως τὰ φωνηεντόληκτα: *λύω, λύομαι.*

Ρήματα ὀδοντικόληκτα: *ἀλέθω, θέιω, πείθω, πλάθω, διαφεύδω κ.ἄ.* Εἰς ταῦτα ἀνήκουν καὶ πολλὰ εἰς -ζω: *ἀγοράζω, ἀναγκάζω, δοξάζω, ἐξείάζω, σκεπάζω, ὠριμάζω — ἀνθίζω, δροσίζω, ἐλπίζω, κερδίζω, ποτιζω, στολίζω — ἀγωνίζομαι, μεταχειρίζομαι, προφασίζομαι.*

262. **Παρατήρησις.** Ὅλα τὰ εἰς -ίζω ρήματα γράφονται μὲ ἰ (ὄπως τὰ παραπάνω). Ἐξαιροῦνται τὰ ἐξῆς: ἀθροίζω, δανείζω, ἀναβλύζω (ἢ ἀναβρῦζω), γογγύζω, κατακλύζω, δακρῦζω, κελαρῦζω, συγχύζω. *ἀναβρῦζω*

ΑΣΚΗΣΙΣ 99. — Κλίνε τὸ ρῆμα δοξάζω εἰς ὄλους τοὺς χρόνους τῆς ἐνεργητικῆς καὶ παθητικῆς φωνῆς.

4. Ρήματα μὲ χαρακτήρα λ, ρ, μ, ν

(ὕγρόληκτα καὶ ἐνρινόληκτα)

α') Ὁ ἐνεστώς ἐνεργητ. καὶ παθητ. φωνῆς

263.	Ἐνεργητικὴ φωνή	Παθητικὴ φωνή
Ὅριστικῆ	ἐνεστώς: ἀγγέλλ-ω	ἀγγέλλ-ομαι
	παρατατ: ἤγγελλ-ον	ἠγγελλ-όμεν
	μέλλ. διαρκῆς: θὰ ἀγγέλλ-ω	θὰ ἀγγέλλ-ωμαι
Ὑποτακτ.	ἐνεστώς: νὰ ἀγγέλλ-ω	νὰ ἀγγέλλ-ωμαι
Προστακτ.	ἐνεστώς: ἄγγελλ-ε	ἄς ἀγγέλλ-εσαι
Μετοχῆ	ἐνεστώς: ὄ ἀγγέλλ-ων	ἀγγέλλ-όμενος

Τὰ ὑγρόληκτα καὶ ἐνρινόληκτα ρήματα εἰς τὴν ὀριστικὴν τοῦ ἐνεστώτος λήγουν:

1) Εἰς -λω ἢ εἰς -λλω. Τὰ ρ. θέλω, ὀφείλω καὶ τὸ ἀπρόσωπον μέλει (μὲ μέλει, δὲν μὲ μέλει) γράφονται μὲ ἓνα λ. Ὅλα τὰ ἄλλα ρήματα εἰς -λλω ἔχουν λλ εἰς τὸν ἐνεστώτα, τὸν παρατατικὸν καὶ τὸν διαρκῆ μέλλοντα: βάλλω (ἀναβάλλω, ἐκβάλλω κτλ.), σφάλλω, ψάλλω, ἀγγέλλω, μέλλω, στέλλω κ.ἄ. Εἰς τοὺς ἄλλους χρόνους γράφονται μὲ ἓν λ.

2) εἰς -αίνω: βαίνω (ἀναβαίνω, διαβαίνω κτλ.), λιπαίνω, μαραίνω, ξηραίνω, πικραίνω, σημαίνω, φαίνομαι κ.ἄ. Τὸ ρ. ὅμως μένω γράφεται μὲ ε (καθὼς καὶ τὸ δένω, τὸ ὁποῖον κλίνεται κατὰ τὸ λύω).

3) εἰς -ίνω: κλίνω, κρίνω. — 4) εἰς εἶνω: τείνω, (προτείνω, συντείνω). — 5) εἰς -ύνω: ἀμβλύνω, ἐνθαρρύνω, λεπτύνω, ὀξύνω, πλύνω κ.ἄ.

- 6) εἰς **-αἴρω** : *αἴρω* (= σηκώνω), *χαίρω* κ.ἄ. (μὲ *αι*).
 7) εἰς **-έρω** : *δέρω*, *φέρω* (*ἀναφέρω*, *διαφέρω* κ.ἄ.) (μὲ *ε*).
 8) εἰς **-εἶρω** : *ἐγείρω*, *σπείρω*, *φθείρω* (μὲ *ει*).
 9) εἰς **-ύρω** : *σύρω* (*ἀνασύρω*, *διασύρω* κτλ.) (μὲ *υ*).
 10) εἰς **-μνω** ἢ **-μω** : *κάμνω*, *νέμω*, (*διανέμω*), *τρέμω* κ.ἄ.

264. Τὰ ρήματα αὐτὰ διατηροῦν τὸ θέμα τοῦτο τοῦ ἐνεστώ-
 τος εἰς ὅλους τοὺς χρόνους, οἱ ὅποιοι σχηματίζονται μὲ αὐτό,
 δηλ. εἰς τὸν ἐνεστώτα ὅλων τῶν ἐγκλίσεων, εἰς τὸν παρατατικὸν
 καὶ τὸν διαρκῆ μέλλοντα ἐνεργητ. καὶ παθητ. φωνῆς.

β') *Ο ἀόριστος τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς

Ἐνεστώς	*Αόριστος
ἄγγέλλ-ω	*Οριστική : ἤγγειλ-α, ἤγγειλ-ες, ἤγγειλ-ε ἤγγειλ-αμεν, ἤγγειλ-ατε, ἤγγειλ-αν. *Υποτακτ. : νὰ ἄγγείλ-ω, -ης, -η κτλ. Προστακτ. : σὺ ἄγγειλ-ε, σεῖς ἄγγειλ-ατε. Μετοχή : ἄγγείλας, ἄγγείλασα, ἄγγειλαν.
θερμαίνω	*Οριστική : ἐ-θέρμαν-α. *Υποτακτ. νὰ θερμάν-ω. Προστακτ. : θέρμαν-ε. Μετοχή : θερμάνας, θερμάνασα, θερμᾶναν.
κρίνω	*Οριστική : ἔ-κριν-α. *Υποτακτ. νὰ κρί-νω. Προστακτ. : κρίν-ε. Μετοχή : κρίνας, κρίνασα, κρίναν.

226. Τὰ ὑγρόληκτα καὶ ἐνρινόληκτα ρήματα εἰς τὸν ἀόριστον
 τῆς ἐνεργ. φωνῆς δὲν λαμβάνουν χρονικὸν χαρ. σ, ἀλλ' ἔχουν
 καταλήξεις : -α, -ας, -ε, -αμεν, -ατε, -αν. Ἐκτείνουν ὅμως τὸ πρὸ
 τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ρήματος βραχὺ φωνῆεν, ἦτοι τὸ ε εἰς η τὸ ι
 βραχὺ εἰς ι μακρόν, τὸ υ βραχὺ εἰς υ μακρόν, ἐπίσης δὲ τὸ αι
 μεταβάλλουν εἰς α μακρόν : ἄγγέλλω - ἤγγειλα, σιέλλω - ἔσιειλα,
 μένω - ἔμεινα, διανέμω - διένειμα, κρίνω - ἔκρινα, πλύνω - ἔπλυνα,
 θερμαίνω - ἐθέρμανα, σημαίνω - ἐσήμανα. Τὸ ἴδιον γίνεται καὶ
 εἰς τὸν στιγμιαῖον μέλλοντα : θὰ ἄγγείλω κτλ.

267. γ') Παθητ. άόριστος
καί μετοχή τοῦ παθητ. παρακειμένου

Ἐνεστώς	Παθητ. άόρ.	Μετοχή παθ. παρακειμ.
ἀγγέλλ-ομαι	ἠγγέλ-θην	ἠγγέλ-μένος
σύρ-ομαι	ἔσύρ-θην	συρ-μένος
θερμαίν-ομαι	ἔ-θερμάν-θην	θερμασ-μένος
ὑφαίν-ομαι	ὑφάν-θην	ὑφασ-μένος
ἀπολυμαίν-ομαι	ἀπελυμάν-θην	ἀπολυμασ-μένος

1) Ὁ χαρακτήρ λ, ρ, ν πρὸ τοῦ θ τοῦ παθητικοῦ άόριστου διατηρεῖται ἀμετάβλητος (ἠγγέλθην, ἐσύρθην, ἐθερμάνθην).

2) Ὁ χαρακτήρ λ καί ρ πρὸ τῆς καταλήξεως -μενος τῆς μετοχῆς διατηρεῖται (ἠγγελέμενος, συρμένος), ἐνῶ ὁ χαρακτήρ ν ἄλλοτε μὲν ἀφομοιώνεται πρὸ τοῦ μ: (με)μαραμμένος, ἄλλοτε δὲ τρέπεται εἰς σ: ὑφασμένος, ἀπολυμασμένος.

3) Τὰ ρήματα κλίνω, κρίνω καί πλύνω ἀποβάλλουν τὸν χαρακτήρα ν πρὸ τοῦ θ καί τοῦ μ, (ἐκλίθην, ἐκρίθην, ἐπλύθην — κεκλιμένος, ἐγκεκριμένος, (πε)πλυμένος.

Σημ. Τὰ ρήματα δέρω, στέλλω, φθείρω κ.ά. τὰ ὁποῖα ἔχουν μονοσύλλαβον θέμα μὲ φωνῆν ε ἢ ει, εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ παθ. παρακειμένου τρέπουν τὸ ε καί ει εἰς α: (δε)δαρμένος, (ἐ)σταλμένος, (ἐ)φθαρμένος, (διεφθαρμένος).

ΑΣΚΗΣΙΣ 100. — Κλίνε εἰς ὄλους τοὺς χρόνους καί τὰς ἐγκλίσεις τὸ ρῆμα κρίνω εἰς τὴν ἐνεργητικὴν καί παθητικὴν φωνήν.

ΔΕΥΤΕΡΟΙ ΑΟΡΙΣΤΟΙ

1. Ἐνεργητικὸς άόριστος β'

268. Ἐνεστώς: *μανθάνω* — Ἄόριστος: *ἔ-μαθ-ον*.

Μερικὰ ἐνεργητικὰ συμφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν τὸν άόριστον τῆς ὀριστικῆς μὲ καταλήξεις παρατατικοῦ -ον, -ες, -ε, -ομεν, -ετε, -ον ἀντὶ τῶν καταλήξεων -σα, -σας, -σε κτλ. Ὁ άόριστος αὐτὸς λέγεται *ἐνεργητικὸς άόριστος δεύτερος*. Λ.χ.

269. Ἐνεργητικὸς ἀόριστος β' τοῦ ρ. μανθάνω

Ὁριστική : ἔμαθον, ἔμαθες, ἔμαθε, ἐμάθομεν, ἐμάθετε, ἔμαθον.

Ὑποτακτ. : νὰ μάθω, νὰ μάθης, νὰ μάθῃ,
νὰ μάθωμεν, νὰ μάθετε, νὰ μάθουν.

Προστακτ. : σὺ μάθε, σεῖς μάθετε.

Μετοχή : ὁ μαθὼν, ἡ μαθοῦσα, τὸ μαθόν.

Μέλλων στιγμ. : θὰ μάθω. Παρακείμε. : ἔχω μάθει κτλ.

Δηλαδή ὁ ἐνεργητικὸς ἀόριστος β' δὲν λαμβάνει χρονικὸν χαρακτηριστῆρα σ, ἀλλ' εἰς μὲν τὴν ὀριστικὴν ἔχει καταλήξεις παρατατικοῦ, εἰς δὲ τὰς ἄλλας ἐγκλίσεις ἔχει καταλήξεις ἐνεστώτος.

Εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ ἀρσενικοῦ τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν μὲ ὀξεῖαν : ὁ μαθὼν. Ὁ μέλλων στιγμιαῖος καὶ ὁ ἄκλιτος τύπος, ὁ ὁποῖος συνοδεύει τὸ ρῆμα ἔχω εἰς τὸν παρακείμεν., σχηματίζονται ἐπίσης μὲ τὸ ἴδιον θέμα τοῦ ἀορ. β' : θὰ μάθω, ἔχω μάθει κτλ.

270. Συνήθη ρήματα μὲ ἐνεργητικὸν ἀόριστον β' εἶναι : ἀποθνήσκω - ἀπέθανον, πάσχω - ἔπαθον, πίνω - ἔπιον, τρώγω - ἔφαγον, φεύγω - ἔφυγον. Ἐπίσης τὰ ἀκόλουθα, τῶν ὁποίων ἡ προστακτικὴ εἰς τὸ β' ἐνικὸν τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν : λέγω - εἶπον, (ὑποτακτ. νὰ εἶπω, προστακτ. εἶπέ, μετ. εἰπὼν), βλέπω - εἶδον (ὑποτακτ. νὰ ἴδω, προστακτ. ἴδέ, μετ. ἰδὼν), ἔρχομαι - ἦλθον (ὑποτ. νὰ ἔλθω, προστ. ἐλθέ, μετοχὴ ἐλθὼν), λαμβάνω - ἔλαβον (ὑποτακτ. νὰ λάβω, προστακτ. λάβε καὶ λαβέ, μετοχὴ λαβὼν).

ΑΣΚΗΣΙΣ 101. — Γράψε τὸν ἐνεργητικὸν ἀόριστον β' τῶν ρημάτων βλέπω, λέγω καὶ ἔρχομαι εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις καὶ εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα. Ἐπίσης τὸν στιγμιαῖον μέλλοντα καὶ παρακείμενον τῆς ὀριστικῆς τῶν ἰδίων ρημάτων.

2. Παθητικὸς ἀόριστος β'

271. Ἐνεστώς : γράφομαι — παθητ. ἀόριστος : ἐ-γράφ-ην.

Μερικὰ παθητικὰ ρήματα συμφωνόληκτα σχηματίζουν τὸν ἀόριστον τῆς ὀριστικῆς μὲ καταλήξεις -ην, -ης, -η, -ημεν, -ητε, -ησαν, δηλ. χωρὶς θ, δηλ. μὲ πρόσφυμα η καὶ ὄχι θη. Ὁ ἀόριστος αὐτὸς λέγεται **παθητικὸς ἀόριστος β'**.

272. Παθητικὸς ἀόριστος β' τοῦ ρ. γράφομαι

ᾠοριστική : ἐγράφην, ἐγράφης, ἐγράφη,
ἐγράφημεν, ἐγράφητε, ἐγράφησαν.

ᾠυποτακτ. : νὰ γραφῶ, νὰ γραφῆς, νὰ γραφῆ,
νὰ γραφῶμεν, νὰ γραφῆτε, νὰ γραφοῦν

Προστακτ. : γράψου - γραφῆτε.

Μετοχή : γραφεῖς, γραφεῖσα, γραφέν.

Μέλλων στιγμ. : νὰ γραφῶ. Παρακείμε. : ἔχω γραφῆ.

273. Συνήθη ρήματα μὲ παθ. ἀόριστον β' εἶναι : βάπτομαι - ἐβάπην, γράφομαι - ἐγράφην, θλίβομαι - ἐθλίβην, κόπτομαι - ἐκόπην, πλέκομαι - ἐπλάκην, πλήττομαι - ἐπλήγην, ἐκπλήττομαι - ἐξεπλάγην, τήκομαι - ἐτάκην, φαίνομαι - ἐφάνην, χαίρομαι - ἐχάρην, δέρομαι - ἐδάρην, κλέπτομαι - ἐκλάπην, στέλλομαι - ἐστάλην, στρέφομαι - ἐστράφην, τρέφομαι - ἐτρέφην, τρέπομαι - ἐτρέπην, σπείρομαι - ἐσπάρην, φθείρομαι - ἐφθάρην. Κατὰ ταῦτα καὶ τὸ φωνηεντόληκτον καίομαι - ἐκάην.

274. Παρατηρήσεις. 1) ᾠοσα ρήματα ἔχουν πρὸ τοῦ χαρακτῆρος ε, ει, αι τρέπουν αὐτὰ εἰς τὸν παθητικὸν ἀόριστον β' εἰς α : στέλλομαι - ἐστάλην, φθείρομαι - ἐφθάρην, χαίρομαι - ἐχάρην.

2) ᾠοσα ρήματα ἔχουν παθητ.κ. ἀόρ. β', μὲ τὸ ἴδιον θέμα σχηματίζουν καὶ τὸν στιγμαῖον μέλλοντα καὶ τὸν ἄκλιτον τύπον, ὃ ὁποῖος συνοδεύει τὸ ρ. ἔχω εἰς τὸν παρακείμενον, ὑπερσυντέλικον καὶ τετελ. μέλλοντα τῆς παθητ. φωνῆς : θὰ γραφῶ, θὰ χαρῶ — ἔχω γραφῆ, ἔχω χαρῆ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 102.— Γράψε τὸν παθητ. ἀόριστον β' τῶν ρ. στέλλομαι, φθείρομαι καὶ χαίρομαι εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις καὶ εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα. Ἐπίσης γράψε τὸν παθητ. στιγμαῖον μέλλοντα καὶ τὸν παθητ. παρακείμενον τῆς ὀριστικῆς τῶν ἰδίων ρημάτων.

ΡΗΜΑΤΑ ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ ἢ ΠΕΡΙΣΠΩΜΕΝΑ

1. Ρήματα εἰς -άω = ῶ (τιμάω = τιμῶ)

275. Ἐνεργητικὴ φωνή

ΟΡΙΣΤΙΚΗ

	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	
Ἐνεστῶς τιμῶ (ά+ω) τιμᾶς τιμᾷ τιμῶμεν τιμᾶτε τιμοῦν	Παρατατικὸς ἐτίμων (α+ον) ἐτίμας ἐτίμα ἐτιμῶμεν ἐτιμᾶτε ἐτίμων	Μέλλων διαρκῆς θὰ τιμῶ θὰ τιμᾶς θὰ τιμᾷ θὰ τιμῶμεν θὰ τιμᾶτε θὰ τιμοῦν
ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΜΕΤΟΧΗ
Ἐνεστῶς (νά) τιμῶ (νά) τιμᾶς (νά) τιμᾷ (νά) τιμῶμεν (νά) τιμᾶτε (νά) τιμοῦν	Ἐνεστῶς — τίμα (α+ε) — — τιμᾶτε (ά+ετε) —	Ἐνεστῶς ὁ τιμῶν ἡ τιμῶσα τὸ τιμῶν

Παθητικὴ φωνή

ΟΡΙΣΤΙΚΗ

	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	
Ἐνεστῶς τιμῶμαι τιμᾶσαι τιμᾶται τιμώμεθα τιμᾶσθε τιμῶνται	Παρατατικὸς ἐτιμώμην ἐτιμᾶσο ἐτιμᾶτο ἐτιμώμεθα ἐτιμᾶσθε ἐτιμῶντο	Μέλλ. διαρκῆς θὰ τιμῶμαι θὰ τιμᾶσαι θὰ τιμᾶται θὰ τιμώμεθα θὰ τιμᾶσθε θὰ τιμῶνται

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΜΕΤΟΧΗ
Ἔνεστώς	Ἔνεστώς	Ἔνεστώς
(νά) τιμῶμαι	—	ὁ τιμώμενος
(νά) τιμᾶσαι	ἄς τιμᾶσαι	ἡ τιμωμένη
(νά) τιμᾶται	ἄς τιμᾶται	τὸ τιμώμενον
(νά) τιμώμεθα	—	
(νά) τιμᾶσθε	ἄς τιμᾶσθε	
(νά) τιμῶνται	ἄς τιμῶνται	

*Ὁμοίως κλίνονται: ἀπαντῶ, ἀποκτῶ, βροντῶ, γελῶ, διαπερῶ, διψῶ, ἐρωτῶ, κυνπῶ, κυβερνῶ, κυνηγῶ, μελετῶ, νικῶ, πεινῶ, πηδῶ, σπῶ, χαιρετῶ, χαλῶ κ.ἄ.

276. **Παρατηρήσεις.** Τὰ συννηρημένα ρήμ. εἰς **άω** (τιμά-ω) συνναιροῦν τὸν χαρακτ. α μαζί με τὸ φωνῆεν τῶν καταλήξεων εἰς τὸν ἐνεστώτα, παρατατικὸν καὶ μέλλοντα διαρκῆ ὡς ἐξῆς: α+ω = ω (τιμάω = τιμῶ), α+ο = ω (τιμάομεν = τιμῶμεν), ο+ου = ου (τιμάου = τιμοῦν), α+ε = α (τιμάετε = τιμᾶτε), α+ει = α (τιμάει = τιμᾷ), α+η = α (τιμάη = τιμᾷ).

ΑΣΚΗΣΙΣ 103.— Κλίνε τὰ ρήματα: ἀγαπῶ καὶ νικῶ εἰς τοὺς συννηρημένους χρόνους.

2. Ρήματα εἰς -έω = ῶ (κινέω = κινῶ)

277. Ἔνεργητικὴ φωνή

ΟΡΙΣΤΙΚΗ		
Ἔνεστώς	Παρατατικὸς	Μέλλ. διαρκῆς
κινῶ (έ+ω)	ἐκίνου (ε+ου)	θα κινῶ
κινεῖς	ἐκίνεις	θα κινῆς
κινεῖ	ἐκίνει	θα κινῆ
κινουμέν	ἐκινουμέν	θα κινῶμεν
κινεῖτε	ἐκινεῖτε	θα κινῆτε
κινούν	ἐκίνου	θα κινούν

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΜΕΤΟΧΗ
Ἔνεστώς	Ἔνεστώς	Ἔνεστώς
(νά) κινῶ	—	ὁ κινῶν
(νά) κινῆς	κίνει	ἡ κινούσα
(νά) κινῆ	—	τὸ κινούν
(νά) κινῶμεν	—	
(νά) κινῆτε	κινεῖτε	
(νά) κινούσιν	—	

Παθητική φωνή

ΟΡΙΣΤΙΚΗ		
Ἔνεστώς	Παρατατικός	Μέλλ. διαρκῆς
κινούμαι	ἐκινούμην	θά κινῶμαι
κινεῖσαι	ἐκινεῖσο	θά κινῆσαι
κινεῖται	ἐκινεῖτο	θά κινῆται
κινούμεθα	ἐκινούμεθα	θά κινώμεθα
κινεῖσθε	ἐκινεῖσθε	θά κινῆσθε
κινούνται	ἐκινούντο	θά κινῶνται

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΜΕΤΟΧΗ
Ἔνεστώς	Ἔνεστώς	Ἔνεστώς
(νά) κινῶμαι	—	ὁ κινούμενος
(νά) κινῆσαι	ἕς κινῆσαι	ἡ κινουμένη
(νά) κινῆται	—	τὸ κινούμενον
(νά) κινώμεθα	—	
(νά) κινῆσθε	ἕς κινῆσθε	
(νά) κινῶνται	—	

Ὅμοιως κλίνονται : ἀγνοῶ, ἀπορῶ, ἀργῶ, ἀφαιρῶ, ἐνεργῶ, ἐπιθυμῶ, εὐτυχῶ, θεωρῶ, θρηνῶ, καλῶ, δμολογῶ, ποθῶ, προσπαθῶ, στερῶ, φιλῶ, φρονῶ, ὠφελῶ κ.ἄ.

278. **Παρατηρήσεις :** Τὰ συνηρημένα ρήματα εἰς -έω (κινέω) συναίρουσιν τὸν χαρακτ. ε μαζί με τὸ φωνῆεν τῶν καταλήξεων

εἰς τὸν ἐνεστῶτα, παρατατικὸν καὶ μέλλοντα διαρκῆ ὡς ἐξῆς :
 ε+ω = ω (κινέω = κινῶ), ε+ο = ου (κινέομεν = κινούμεν),
 ε+ου = ου (κινέουν = κινούῃν), ε+ε = ει (κινέετε = κινεῖτε),
 ε+ει = ει (κινέει = κινεῖ), ε+η = η (κινέη = κινῆ).

ΑΣΚΗΣΙΣ 104. — Κλίνε τὰ ρήματα ἀγνοῶ καὶ στερεῶ εἰς τοὺς συνηρημένους χρόνους.

Κλίσις τοῦ ρήματος ζῶ

279. Τὸ ρῆμα ζῶ εἶχεν ἀρχικῶς χαρακτῆρα η διὰ τοῦτο κλί-
 νεται ὡς ἐξῆς :

Ὁριστική.	Ἐνεστώσ	:	ζῶ, ζῆς, ζῆ, ζῶμεν, ζῆτε, ζοῦν (ἢ ζῶσι).
	Παρατατικός	:	ἔζων, ἔζης, ἔζη, ἔζῶμεν, ἔζῆτε, ἔζων,
	Μέλλ. διαρκῆς	:	θὰ ζῶ, θὰ ζῆς, θὰ ζῆ, θὰ ζῶμεν, θὰ ζῆτε, θὰ ζοῦν.
Ὑποτακτική.	Ἐνεστώσ	:	νὰ ζῶ, νὰ ζῆς, νὰ ζῆ, νὰ ζῶμεν, νὰ ζῆτε, νὰ ζοῦν.
Προστακτική.	Ἐνεστώσ	:	σὺ ἄς ζῆς, αὐτὸς ἄς ζῆ (ἢ ζήτω), σεῖς ἄς ζῆτε.
Μετοχή.	Ἐνεστώσ	:	ὁ ζῶν, ἡ ζῶσα, τὸ ζῶν.

Ἀπλούστερος παρατατικὸς τῶν ἐνεργητικῶν συνηρημένων ρημάτων

280. Ἐτιμοῦσα, ἐτιμοῦσες, ἐτιμοῦσε, ἐτιμούσαμεν, ἐτιμού-
 σατε, ἐτιμοῦσαν

ἐκينوῦσα, ἐκينوῦσες, ἐκينوῦσε, ἐκινούσαμεν, ἐκινούσατε,
 ἐκينوῦσαν.

Τὰ συνηρημένα ρήματα εἰς τὴν ἐνεργητ. φωνὴν ἔχουν παρα-
 τατικὸν καὶ εἰς -οῦσα, -οῦσες, -οῦσε, -οῦσαμεν, -οῦσατε, -οῦσαν.
 Ὁ παρατατικὸς αὐτὸς συνηθίζεται εἰς τὴν ἀπλουστέραν γλῶσ-
 σαν. Εἰς τοῦτον λαμβάνουν χρονικὴν αὔξησιν μόνον τὰ ρήματα,
 τὰ ὅποια ἀρχίζουσιν ἀπὸ ο: ἀγαποῦσα, ἐνεργοῦσα (ἄλλα: ὠμιλοῦσα).

Ρήματα εις -έω με μονοσύλλαβον θέμα

281. Πλέω, πλέεις, πλέει κτλ.—ἐπλεον, ἐπλεες, ἐπλεε κτλ.

Τὰ ρ. πλέω, πνέω, ρέω, τὰ ὁποῦι ἔχουν μονοσύλλαβον θέμα, μένουν παντοῦ ἀσυναίρετα: πλέω. πλέεις, πλέει, πλεομεν, πλέετε, πλέουν — ἐπλεον, ἐπλεες, ἐπλεε κτλ. Ἔχουν δὲ ἀόριστον ἐπλευσα, ἐπνευσα, ἐρρευσα.

Οἱ ἄλλοι χρόνοι τῶν συνηρημένων ρημάτων

282. (τιμῶ) εἰμίμησα, θὰ τιμήσω, ἔχω τιμήσει
(κινῶ) ἐκίμησα, θὰ κινήσω, ἔχω κινήσει

Τὰ ρ. εἰς -άω καὶ εἰς -ίω συναιροῦνται μόνον εἰς τὸν ἐνεστώτα ὄλων τῶν ἐγκλίσεων, τὸν παρατατικὸν καὶ τὸν μέλλοντα διαρκῆ. Εἰς τοὺς ἄλλους χρόνους ἐκτείνουσι τὸν χαρακτ. α ἢ ε εἰς η καὶ κλίνονται χωρὶς συναίρεσιν, ὅπως τὰ ἄλλα φωνηεντόλ. ρήματα: εἰμίμησα, θὰ τιμήσω, ἔχω τιμήσει, εἰμιμήθην, θὰ τιμηθῶ, ἔχω τιμηθῆ κτλ.—ἐκίμησα, θὰ κινήσω, ἔχω κινήσει—ἐκινήθην, θὰ κινήθῶ, ἔχω κινήθῆ κτλ.

283. Τὰ ἀκόλουθα ὅμως ρήματα εἰς -άω διατηροῦν παντοῦ τὸν χαρακτ. α: γελῶ-ἐγέλασα, διψῶ-ἐδίψασα, πεινῶ-ἐπεινάσα σπῶ-ἐσπασα, χαλῶ-ἐχάλασα κτλ.

Ἐπίσης τὰ ἀκόλουθα ρήματα εἰς -έω διατηροῦν τὸν χαρακτῆρα ε εἰς τοὺς ἄλλους χρόνους: ἀρκῶ-ἤοκασα, ἀφαιρῶ-ἀφῆρασα, διαιρῶ-διήρασα, συναιρῶ-συνήρασα, ἤμορῶ-ἤμωρασα — καλῶ-ἐκάλεσα, τελῶ-ἐτέλεσα κτλ. Ἀλλὰ τὰ ρ. ἀφαιρῶ, διαιρῶ, συναιρῶ ἔχουν μετοχὴν παθ. παρακειμένου: ἀφηρεμένος, διηρεμένος, συνηρεμένος.

ΑΝΩΜΑΛΑ ΡΗΜΑΤΑ

284. βλέπω-ἐβλεπον — θὰ ἴδω-εἶδον κτλ.
πηγαίνω-ἐπήγαινον — θὰ ὑπάγω-ἐπήγα κτλ.

Μερικὰ ρήματα σχηματίζουν τὸν μέλλοντα στιγμιαῖον καὶ τὸν ἀόριστον με διαφορετικὸν θέμα (βλέπω-θὰ ἴδω-εἶδον) ἢ παρουσιάζουσι εἰς τὴν κλίσιν των μερικὰς ἰδιορρυθμίας (πηγαίνω-θὰ ὑπάγω-ἐπήγα). Τὰ ρήματα ταῦτα λέγονται ἀνώμαλα.

285. Τὰ συνηθέστερα ἀνώμαλα ρήματα εἶναι τὰ ἑξῆς :

ἄγω, παρατ. ἦγον, μέλ. διαρκ. θά ἄγω, μέλ. στιγμ. θά ἀγάγω, ἀόρ. β' ἦγαγον, παρακ. ἔχω ἀγάγει, κτλ.—παθ. ἄγομαι, ἠγόμην, θά ἄγωμαι, θά ἀχθῶ, ἤχθην, ἔχω ἀχθῆ, ἠγμένος κτλ. (Συνήθως σύνθετον: ἀπάγω, προάγω, προσάγω κτλ.).

ἀποθνήσκω, ἀπέθνησκον, θά ἀποθνήσκω, θά ἀποθάνω, ἀπέθανον καί ἀπεβίωσα, ἔχω ἀποθάνει καί ἔχω ἀποβιώσει κτλ.

αὔξάνω, ἠύξανον, θά αὔξάνω, θά αὔξήσω, ἠύξησα, ἔχω αὔξήσει — αὔξάνομαι, ἠύξανόμην, θά αὔξάνωμαι, θά αὔξηθῶ, ἠύξήθην, ἔχω αὔξηθῆ, ἠύξημένος.

ἀφῆνω, ἄφηνον, θά ἀφῆνω, θά ἀφήσω, ἄφησα καί ἀφήκα, ἔχω ἀφήσει — ἀφήνομαι, ἀφηνόμην, θά ἀφήνωμαι, ἀφέθην, ἔχω ἀφεθῆ, ἀφειμένος.

βαίνω, ἔβαινον, θά βαίνω, θά (ἀνα, δια-)βῶ, (ἀν-, δι-)έβην, ἔχω (ἀνα-, δια-)βῆ. — (Συνήθως σύνθετον: ἀναβαίνω, διαβαίνω, προβαίνω κτλ.).

βάλλω, ἔβαλλον, θά βάλλω, θά βάλω, ἔβαλον, ἔχω βάλει — βάλλομαι, ἐβαλλόμην, θά βάλλωμαι, θά βληθῶ, ἐβλήθην, ἔχω βληθῆ, βεβλημένος. (Σύνθ. ἀναβάλλω, ἀποβάλλω, ὑποβάλλω κτλ.).

βλέπω, ἔβλεπον, θά βλέπω, θά ἴδω, ἀόρ. β' εἶδον, ἀόρ. α' (ἀν-, ἐπ-, προ-) ἔβλεψα, ἔχω ἴδει, ἔχω (ἀνα-, ἐπι-, προ-) βλέψει — παθ. σύνθ. (προ)βλέπομαι, (προ)εβλεπόμην, θά (προ)βλέπωμαι, θά (προ)βλεφθῶ, (προ)εβλέφθην, ἔχω (προ)βλεφθῆ κτλ.

γίνομαι, ἐγινόμην, θά γίνωμαι, θά γίνω, ἔγινα καί β' ἐγενόμην, (μετοχ. γενόμενος, -η, -ον), ἔχω γίνει κτλ.

γινώσκω (συνήθως σύνθ.: ἀνα-, δια-), ἀνεγίνωσκον, θά ἀναγινώσκω, θά ἀναγνώσω, ἀνέγνωσα, ἔχω ἀναγνώσει—ἀναγινώσκομαι, ἀνεγινώσκόμην, θ' ἀναγινώσκωμαι, θά ἀναγνωσθῶ, ἀνεγνώσθην, ἔχω ἀναγνωσθῆ, ἀνεγνωσμένος (καί δι-, ἀπ-).

δεικνύω ἐδεικνυον, θά δεικνύω, θά δειξω, ἔδειξα, ἔχω δειξει—δεικνύομαι, ἐδεικνυόμην, θά δεικνύωμαι, θά δειχθῶ, ἐδείχθην, ἔχω δειχθῆ, δεδειγμένος.

δίδω, ἔδιδον, θά δίδω, θά δώσω, ἔδωσα, ἔχω δώσει κτλ.—δίδομαι, ἐδιδόμην, θά δίδωμαι, θά δοθῶ, ἐδόθην, ἔχω δοθῆ, δεδομένος κτλ.

δύναμαι, ἠδυνάμην, θά δύναμαι, θά δυνηθῶ, ἠδυνήθην, ἔχω δυνηθῆ κτλ.

ἐλαύνω (συνθ. ἀπ-, προ-), προήλαυον, θά προελαύνω, θά προελάσω, προήλασα, ἔχω προελάσει κτλ.—ἀπελαύνομαι, ἀπηλαυνόμην, θά ἀπελαύνωμαι, θά ἀπελαθῶ, ἀπηλάθην, ἔχω ἀπελαθῆ κτλ.

ἔρχομαι, ἤρχομην, θά ἔρχομαι, θά ἔλθω, ἦλθον, ἔχω ἔλθει κτλ.
εὕρισκω, εὕρισκον, θά εὕρισκω, θά εὕρω, εὕρον, ἔχω εὕρει κτλ.—
 εὕρισκομαι, εὕρισκόμην, θά εὕρισκωμαι, θά εὕρεθῶ, εὕρέθην, ἔχω
 εὕρεθῆ, εὕρημένος.

ἔχω, εἶχον, θά ἔχω θά (ἀπό-, κατά-) σχω, (ἀπ-, κατ-) ἔσχον,
 ἔχω (ἀπό-, κατά-) σχει κτλ.—κατέχομαι, κατειχόμεν, θά κατέ-
 χωμαι, θά κατασχεθῶ, κατεσχέθην, ἔχω κατασχεθῆ, κατεσχημένος.

ἴσταμαι, ἰστάμην, θά ἴσταμαι, θά σταθῶ (καί θά στηθῶ),
 ἐστάθην (καί ἐστήθην), ἔχω σταθῆ (καί ἔχω στηθῆ). **Σύνθετον**:
 ὑφίσταμαι, (καί ἀν-, ἀνθ-, προ-, συν- κτλ.), ὑφιστάμην, θά ὑφ-
 ίσταμαι, θά ὑποστῶ, ὑπέστην, ἔχω ὑποστῆ κτλ.

καλῶ, ἐκάλουν, θά καλῶ, ἐκάλεσα, θά καλέσω, ἔχω
 καλέσει κτλ.—καλοῦμαι, ἐκαλούμην, θά καλοῦμαι, θά κληθῶ,
 ἐκλήθην, ἔχω κληθῆ, κεκλημένος.

καταναλίσκω, κατηνάλισκον, θά καταναλίσκω, θά καταναλώσω,
 κατηνάλωσα, ἔχω καταναλώσει—καταναλίσκομαι, κατηναλίσκωμην,
 θά καταναλίσκωμαι, θά καταναλωθῶ, κατηναλώθην, ἔχω
 καταναλωθῆ κτλ.

λαμβάνω, ἐλάμβανον, θά λαμβάνω, θά λάβω, ἔλαβον, ἔχω
 λάβει—λαμβάνομαι, ἐλαμβανόμεν, θά λαμβάνωμαι, θά ληφθῶ,
 ἐλήφθην, ἔχω ληφθῆ, εἰλημμένος.

λέγω, ἔλεγον, θά λέγω, θά εἶπω, εἶπον (καί εἶπα), ἔχω
 εἶπει—λέγομαι, ἐλεγόμεν, θά λέγωμαι, θά λεχθῶ, ἐλέχθην,
 ἔχω λεχθῆ, εἰρημένος.

λέγω, σύνθ.: **συλλέγω** (καί δια-, ἐκ-), συνέλεγον, θά συλλέγω,
 θά συλλέξω, συνέλεξα, (ἐδιάλεξα, ἐξέλεξα), ἔχω συλλέξει—
 συλλέγομαι, συνλεγόμεν, θά συλλέγωμαι, θά συλλεχθῶ,
 συνελέχθην (καί β' ἐξελέγην), ἔχω συλλεχθῆ κτλ.

ὁμνύω (= ὀρκίζομαι), ὤμνουν, θά ὁμνύω, θά ὁμόσω, ὤμοσα,
 ἔχω ὁμόσει κτλ.

πάσχω, ἔπασχον, θά πάσχω, θά πάθω, ἔπαθον, ἔχω πάθει κτλ.

πηγαίνω, ἐπήγαινον, θά πηγαίνω, θά ὑπάγω, ἐπήγα, ἔχω
 ὑπάγει κτλ.

πίνω, ἔπινον, θά πίνω, θά πῖω, ἔπιον, ἔχω πῖει κτλ.

πίπτω, ἔπιπτον, θά πίπτω, θά πέσω, ἔπεσον, (καί ἔπεσα),
 ἔχω πέσει.

πλήττω, ἔπληττον, θά πλήττω, θά πλήξω, ἔπληξα, ἔχω
 πλήξει—πλήττομαι, ἐπληττόμην, θά πλήττωμαι, θά πληγῶ,
 ἐπλήγην, ἔχω πληγῆ (καί θά ἐκπλαγῶ, ἐξεπλάγην, ἔχω ἐκπλαγῆ—
 καί θά ἐπιπληθῶ, ἐπεπλήχθην, ἔχω ἐπιπληχθῆ κτλ.)

σέβομαι, ἐσεβόμην, θά σέβομαι, θά σεβασθῶ, ἐσεβάσθην
 ἔχω σεβασθῆ κτλ.

τίθεμαι, έτιθέμην, θά τίθεμαι, θά τεθῶ, έτέθην, έχω τεθῆ, τεθειμένος.

τρώγω, έτρωγον, θά τρώγω, θά φάγω, έφαγον, έχω φάγει — τρώγομαι, έτρωγόμην, θά τρώγομαι, θά φαγωθῶ, έφαγώθην, έχω φαγωθῆ, φαγωμένος.

τυγχάνω (άπο-, έπι-), έτύγχανον, θά τυγχάνω, θά τύχω, έτυχον και έτυχα, έχω τύχει.

φεύγω, έφευγόν, θά φεύγω, θά φύγω, έφυγον (και έφυγα), έχω φύγει.

ΑΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Έπιρρήματα

286. *Είμαι έδῶ, έκει, αὐτοῦ* (τόπος).
Έρχεται τώρα. Έλθε χθές (χρόνος).
Γράφω καλῶς, όρθῶς (τρόπος).
Προσέχω πολύ, όλίγον, άρκετά (ποσόν).
Μάλιστα, θά έλθω (βεβαίωσις).
Όχι, δέν θά έλθω (άρνησις).

Αί άκλιτοι λέξεις, αί όποια προσδιορίζουν κυρίως ρήματα, και φανερώνουν *τόπον, χρόνον, τρόπον, ποσόν, βεβαίωσιν* ή *άρνησιν*, λέγονται **έπιρρήματα**.

287. *Αναλόγως τῆς σημασίας των τὰ έπιρρήματα είναι :

1) **Τοπικά** (όσα φανερώνουν *τόπον*): *ποῦ, παντοῦ, πανταχοῦ, άλλοῦ, άλλαχοῦ, εκεί, έδῶ, ἄνω, κάτω, ἔσω, ἔξω, ένταῦθα, μακράν, πλησίον, πέριξ, πόθεν, έμπροσθεν, όπισθεν, μακρόθεν κτλ.*

2) **Χρονικά** (όσα φανερώνουν *χρόνον*): *πότε, τώρα, σήμεραν, αύριον, μεθαύριον, χθές, προχθές, πάντοτε, εὐθύς, άμέσως, έπειτα, πριν, άμα, πρῶί, πέρσι, έφέτος, άλλοτε, τότε κτλ.*

3) **Τροπικά** (όσα φανερώνουν *τρόπον*): *πῶς; οὕτω* (ή *οὕτως*), *τοιουτοτρόπως, έτσι, καλῶς, κακῶς, άκριβῶς, εύγενῶς, έλικρινῶς, εύχαριστικῶς κτλ.*

4) **Ποσοτικά** (ὅσα φανερώνουν ποσόν): *πόσον; τόσον, ὅσον, ἐπίσης, ὀλίγον, πολύ, ἀρκετά, ἀρκούντως, περίπου, σχεδόν, ποσάκις, πολλάκις, ἅπαξ, δίς, τρίς, τετράκις* κτλ.

5) **Βεβαιωτικά** (ὅσα φανερώνουν βεβαίωσιν): *ναί, μάλιστα, βεβαίως, ἀληθῶς, ἀσφαλῶς* κτλ.

6) **Ἄρνητικά** (ὅσα φανερώνουν ἄρνησιν): *ὄχι, δέν, μή, οὐδόλως, οὐδαμῶς* κτλ.

288. **Παρατηρήσεις**: 1) τὸ -ως εἰς τὸ τέλος τῶν ἐπιρρημάτων γράφεται μὲ *ω*: *ἀκριβῶς, ἀμέσως, οὐδόλως*. 2) Ἡ μακρὰ λήγουσα τῶν ἐπιρρημάτων, ὅταν τονίζεται, λαμβάνει περισπωμένην: *παντοῦ, ἀλλοῦ, ἐδῶ, ἐκεῖ, ἀκριβῶς, εὐτυχῶς, ποῦ; πῶς*; Λαμβάνουν ὅμως ὀξεῖαν τὰ ἐπιρρήματα: *ἰδού, καθῶς καὶ μή*. Διὰ τὰ παραθετικά τῶν ἐπιρρημάτων βλ. § 190-191.

ΑΣΚΗΣΙΣ 105. — Σχημάτις 2 προτάσεις, αἱ ὁποῖαι νὰ περιέχουν τοπικά ἐπιρρήματα. Ὅμοιως καὶ διὰ τὰ ἄλλα εἶδη τῶν ἐπιρρημάτων.

2. Προθέσεις

289. *Πηγαίνω εἰς τὸ σχολεῖον* (φανερώνεται τόπος).

Θὰ ἔλθω κατὰ τὴν πρωίαν (φανερώνεται χρόνος).

Ἀκούω μετὰ προσοχῆς (φανερώνεται τρόπος).

Αἱ ἄκλιτοι λέξεις (*εἰς, κατὰ, μετὰ* κτλ.), τὰς ὁποίας θέτομεν κυρίως ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ ὀνόματα, διὰ νὰ φανερώσωμεν τόπον, χρόνον, τρόπον κτλ. λέγονται **προθέσεις**. Αἱ προθέσεις εἶναι:

α') 18 κύρια

6 μονοσύλλαβοι:

εἰς, ἐκ ἢ ἐξ, ἐν, πρό, πρὸς, σὺν

12 δισύλλαβοι:

ἀνά, διά, κατὰ, μετὰ, παρὰ, ἀμφί, ἀντί, ἐπί, περί, ἀπό, ὑπό, ὑπέρ.

β') 12 καταχρηστικά

Συντασσόμεναι μὲ γενική:

ἄνω, ἐναντίον, ἐνώπιον, ἔνεκα, μέχρι, περίξ, πλήν, χάριν.

Συντασσόμεναι μὲ αἰτιατικήν:

μέ, ἕως, χωρὶς, μὰ (λ.χ. μὰ τὴν ἀλήθειαν).

290. *Παρατηρήσεις*: 1) Αἱ κύριαι προθέσεις λαμβάνονται καὶ χωριστὰ ἀπὸ τὰς ἄλλας λέξεις καὶ σύνθετοι: ἀπὸ τὸ γεῦμα-ἀπόγευμα, ἐπὶ τῆς τραπέζης-ἐπιτραπέζιος. Αἱ καταχρηστικαὶ προθέσεις ποτὲ δὲν συνθέτονται μὲ ἄλλας λέξεις: ἄνευ χρημάτων, ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν κτλ.

2) Αἱ προθέσεις, αἱ ὁποῖαι τελειώνουν εἰς φωνῆεν, χάνουν τὸ τελικὸν φωνῆεν (δηλ. παθαίνου ἐκθλιψιν), ὅταν ἡ ἐπομένη λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν: δι' ἐμὲ-διέρχομαι, καθ' ἡμῶν-καθυστερῶ (βλ. § 55-57). Ἄλλ' αἱ προθέσεις περὶ καὶ πρὸ διατηροῦν πάντοτε τὸ τελικὸν φωνῆεν των: περὶ αὐτοῦ-περιέρχομαι, πρὸ ἡμερῶν-προάγω.

3) Ἡ πρόθεσις ἐκ λαμβάνεται ἔμπρὸς ἀπὸ σύμφωνον καὶ ἡ ἐξ ἔμπρὸς ἀπὸ φωνῆεν: ἐκ Πειραιῶς, ἐκλέγω-ἐξ Ἀθηνῶν, ἐξέλεγον.

4) Εἰς τὰς συνθέτους λέξεις τὸ ν τῶν προθέσεων ἐν καὶ σύν, ὅταν εὐρεθῇ:

α') πρὸ τοῦ π, β, φ γίνεται μ: ἐμπαίζω, συμβαδίζω, σύμφωνος.

β') πρὸ τοῦ κ, γ, χ γίνεται γ: ἐγκρίνω, ἐγγράφω, συγκαίρω.

γ') πρὸ τοῦ λ, ρ, μ γίνεται ὁμοιον μὲ αὐτὰ (δηλ. ἀφομοιώνεται): συλλυποῦμαι, συρροή, ἐμμένω. Ἄλλὰ τὸ ν τῆς προθ. ἐν πρὸ τοῦ ρ συνήθως διατηρεῖται: ἔρρινος (ἀλλὰ λέγεται καὶ ἔρρινος).

Σημ. Τὸ ν τῆς προθ. σύν πρὸ τοῦ ζ ἀποβάλλεται: συ-ζητῶ, συ-ζῶ, σύ-ζυγος. Ἐπίσης ἀποβάλλεται πρὸ τοῦ σ, ὅταν τοῦτο ἀκολουθῆται ὑπὸ συμφώνου: συ-στρέφω, συ-σπειρώνω. Ἀφομοιώνεται ὁμως πρὸς τὸ σ, ὅταν τοῦτο ἀκολουθῆται ὑπὸ φωνήεντος: συσ-αίτιον, συσ-σφραγίσω.

ΑΣΚΗΣΙΣ 106.— Γράψτε 5 προτάσεις, αἱ ὁποῖαι νὰ ἔχουν προθέσεις κυρίας μονοσυλλάβους, 5 προτάσεις μὲ δισυλλάβους κυρίας καὶ 5 μὲ καταχρηστικὰς προθέσεις.

3. Σύνδεσμοι

291. Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος (συνδέονται λέξεις μεταξὺ των).

Ὁ Πέτρος ἔφυγε καὶ ὁ Παῦλος ἦλθε (συνδέονται προτάσεις).

Αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι συνδέουν ἢ λέξεις ἢ προτάσεις μεταξὺ των, λέγονται **σύνδεσμοι**.

292. Οί σύνδεσμοι κατά τὴν σημασίαν των εἶναι :

1) **Συμπλεκτικοί** : καί, οὔτε, μήτε, οὐδέ, μηδέ.

Αὐτοὶ ἐνώνουν (συμπλέκουν) λέξεις ἢ προτάσεις. Ἐκ τούτων ὁ σύνδεσμος καὶ ἐνώνει μὲ θετικὸν (καταφατικὸν) τρόπον, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἐνώνουν μὲ ἀρνητικὸν τρόπον : ἐγὼ καὶ σὺ (θετικὸς τρόπος) — οὔτε ἐγὼ οὔτε σὺ (ἀρνητικὸς τρόπος).

2) **Διαζευκτικοί** : ἢ, εἴτε.

Αὐτοὶ διαχωρίζουν λέξεις ἢ προτάσεις μεταξύ των : θὰ ἔλθω ἀργὰ ἢ γρήγορα — θὰ λάβω ἢ θὰ δώσω — εἴτε θέλεις εἴτε δὲν θέλεις.

3) **Ἀντιθετικοί** : μὲν-δέ, ἀλλά, ὅμως, ἀλλ' ὅμως, καίτοι, εἰδεμή, μολονότι, ἐνῶ, ἂν καί.

Αὐτοὶ φανερόνουν ἀντίθεσιν μιᾶς λέξεως πρὸς ἄλλην ἢ μιᾶς προτάσεως πρὸς ἄλλην : ὄχι αὐτός, ἀλλὰ σὺ — αὐτὸς μὲν εἶναι πλούσιος, ἐκεῖνος δὲ πτωχός.

4) **Συμπερασματικοί** : λοιπόν, ἄρα, ἐπομένως, ὥστε.

Αὐτοὶ φανερόνουν συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον ἐξάγεται ἀπὸ ὅσα λέγομεν προηγουμένως : εἶναι πολὺ ἀργά' λοιπὸν φεύγω.

5) **Ἐπεξηγηματικοί** : δηλαδή, ἦτοι.

Μὲ αὐτοὺς κάμνομεν μίαν ἐπεξήγησιν εἰς κάτι, τὸ ὁποῖον ἀνεφέραμεν προηγουμένως : θὰ ἔλθω τὴν Κυριακὴν (δηλαδή μεθαύριον).

6) **Εἰδικοί** : δι, πῶς.

Μὲ αὐτοὺς ἀρχίζομεν προτάσεις, αἱ ὁποῖαι ὀρίζουν (εἰδικεύουν) τί λέγομεν, τί νομίζομεν, τί ὑποθέτομεν, τί μανθάνομεν κτλ. Π.χ. Λέγω ὅτι εἶσαι καλὸς — νομίζω ὅτι εἶναι ἀργὰ — ὑποθέτω πῶς θὰ ἔλθῃ κτλ.

Σημ. Ὁ σύνδεσμος πῶς θέλει ὀξειαν (ἢ βαρειαν), ἐνῶ τὸ ἐρωτηματικὸν (τροπικὸν ἐπίρρημα) πῶς θέλει περισπωμένην.

7) **Αἰτιολογικοί** : ἐπειδὴ, διότι, ἀφοῦ, καθόσον, καθότι.

Μὲ αὐτοὺς ἀρχίζομεν προτάσεις, αἱ ὁποῖαι αἰτιολογοῦν (δικαιολογοῦν) κάτι : ὁ Πέτρος ἀπουσίασε, διότι ἦτο ἀσθενής.

8) **Χρονικοί** : ὅτε, διαν, δσάκις, ἀφοῦ, ἀφότου, ἅμα, μόλις, εὐθὺς ὡς, πρὶν, πρὶν νά, προτοῦ, προτοῦ νά.

Μὲ αὐτοὺς ἀρχίζομεν προτάσεις, αἱ ὁποῖαι δεικνύουν πότε

ἔγινε κάτι, δηλ. καθορίζουν τὸν χρόνον: *θα φύγω, όταν νυκτώσῃ.*

9) **Τελικοί**: *ἵνα, ὅπως, νά, διὰ νά.*

Μὲ αὐτοὺς ἀρχίζομεν προτάσεις, αἱ ὁποῖαι φανεροῦν σκοπὸν: *πηγαίνω νὰ ἀγοράσω βιβλία (ἢ ἵνα ἀγοράσω, διὰ νὰ ἀγοράσω κτλ.).*

10) **Ὑποθετικοί**: *ἐάν, ἄν.*

Μὲ αὐτοὺς ἀρχίζομεν προτάσεις, αἱ ὁποῖαι φανεροῦν ὑπόθεσιν: *θ' ἀγοράσω βιβλία, ἐάν λάβω χρήματα.*

11) **Διστακτικοί**: *μή, μήπως.*

Μὲ αὐτοὺς ἀρχίζομεν προτάσεις, αἱ ὁποῖαι φανεροῦν δισταγμὸν, ἀμφιβολίαν ἢ φόβον: *φοβοῦμαι μὴ δὲν προφθάσω — δὲν γνωρίζω μὴ πῶς εἶναι ἀργὰ πλέον.*

ΑΣΚΗΣΙΣ 107.— Νὰ εἴρῃς εἰς τὸ Ἀναγνωστικὸν σου παραδείγματα δι' ἄλλα τὰ εἴδη τῶν συνδέσμων καὶ νὰ ὀρίσῃς τὴν σημασίαν των.— 2) Σχημάτισε προτάσεις μὲ ἄλλα τὰ εἴδη τῶν συνδέσμων.

Ἐπιφωνήματα

293. *Ἄ, τί ὄραϊον θέαμα! — ὦ, πόσον λυποῦμαι!*

Μερικαὶ ἄκλιτοι λέξεις (ἄ! ὦ! ἄχ! κτλ.) δεικνύουν χαράν, λύπην, θαυμασμόν, θυμόν, ἐνθουσιασμόν κτλ. Αὐταὶ λέγονται **ἐπιφωνήματα**. Τὰ ἐπιφωνήματα φανεροῦν:

1) θαυμασμόν: *ἄ! ὦ! πωπῶ!*

2) γέλωτα: *χά! χά! χά!*

3) ἐπιδοκιμασίαν: *εὖγε! ζήτω!*

4) εὐχὴν: *εἴθε, ἄμποτε, μακάρι.*

5) πόνον, λύπην κτλ.: *ἄχ! ὦχ! πωπῶ!*

6) οἶκτον: *ἀλλοίμονον.*

7) πρόσκλησιν ἢ προσφώνησιν: *εἴ! ὦ!*

Τὰ ἐπιφωνήματα, ὅταν εἶναι μόνα των, λαμβάνουν θαυμαστικόν: *Ἄχ! ὦ!*

Αἱ προτάσεις, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουσιν μὲ ἐπιφωνήματα, λέγονται **ἐπιφωνηματικά**. Εἰς αὐτὰς τὸ θαυμαστικὸν σημειώνεται εἰς τὸ τέλος τῆς προτάσεως καὶ ὄχι μετὰ τὸ ἐπιφώνημα: *Ἄχ, πόσον στενοχωροῦμαι!*

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ
ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΕΞΕΩΝ

Λέξεις πρωτότυποι και παράγωγοι

294. Λέξεις πρωτότυποι	Λέξεις παράγωγοι
γράφ-ω, πόλι-ς	γραφ-εύς, πολί-της

Ἐκ τῆν λέξιν γράφ-ω, ἐάν εἰς τὸ θέμα τῆς (γράφ-) προσθέσωμεν τὴν κατάληξιν -εύς, σχηματίζομεν νέαν λέξιν: γραφεύς. Ἐπίσης ἀπὸ τῆν λέξιν πόλι-ς, ἐάν εἰς τὸ θέμα τῆς (πολι-) προσθέσωμεν τὴν κατάληξιν -της, σχηματίζομεν νέαν λέξιν: πολίτης.

Ὡστε: *πολλαὶ λέξεις σχηματίζονται ἀπὸ ἄλλας μὲ τὴν προσθήκην μιᾶς ἄλλης καταλήξεως εἰς τὸ θέμα των.* Ὁ τοιοῦτος σχηματισμὸς λέξεων ἀπὸ ἄλλας λέξεις λέγεται **παράγωγη**.

295. Ἡ λέξις γράφω, ἀπὸ τὴν ὁποίαν σχηματίζεται ἡ λέξις γραφεύς, λέγεται **πρωτότυπος**. Ἡ νέα λέξις γραφεύς, ἡ ὁποία παράγεται ἀπὸ τὸ γράφω λέγεται **παράγωγος**. Ἡ δὲ κατάληξις -εύς λέγεται **παράγωγικὴ κατάληξις**.

Ὁμοίως ἡ λέξις πόλις εἶναι πρωτότυπος, ἡ λέξις πολίτης εἶναι παράγωγος ἀπὸ τὴν λέξιν πόλις, ἡ δὲ κατάληξις -της εἶναι παράγωγικὴ κατάληξις.

Παράγωγη ρημάτων ἀπὸ οὐσιαστικᾶ ἢ ἐπίθετα

296. δόξα - δοξάζω, ἀρχή - ἀρχίζω, ἐλευθερος - ἐλευθερώνω.

Ἀπὸ οὐσιαστικᾶ ἢ ἐπίθετα παράγονται πολλὰ ρήματα μὲ τὰς παράγωγικὰς καταλήξεις: -άω = ᾶ, -έω = ῆ, -ώνω,

-αίνω, -εύω, -άζω, -ίζω. Λ. γ. νίκη - νικάω = νικῶ, τόλμη - τολμάω = τολμῶ, πόθος - ποθέω = ποθῶ, κράτος - κρατέω = κρατῶ, ἐλεύθερος - ἐλευθερώνω, ζημία - ζημιώνω, θερμός - θερμαίνω, λευκός - λευκαίνω, λεπτός - λεπτύνω, λαμπρός - λαμπρύνω, βασιλεὺς - βασιλεύω, σκοπός - σκοπεύω, δόξα - δοξάζω, δίκη - δικάζω, χλεύη - χλευάζω, ἀρχή - ἀρχίζω, φυλακή - φυλακίζω, ζυγός - ζυγίζω κ.ἄ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 108. — Σχημάτις ρήματα ἀπὸ τὰ δνόματα: πίστις, δμοιος, σπουδή, γείτων, χαμηλός, κόλαξ, σημεῖον, πτωχός, χρώμα, ἐλπίς, τρέμος, ἀγορά, μάγος, θυσία, ἀληθής, χρέος.

Παραγωγή οὐσιαστικῶν ἀπὸ ρήματα

297. Ἐκτὸς ἀρκετὰ ρήματα παράγονται οὐσιαστικά μὲ τὰς παραγωγικὰς καταλήξεις:

1) -εύς καὶ -τής: γράφω - γραφεύς, βάπτω - βαφεύς, δικάζω - δικαστής, ἰδρύνω - ἰδρυτής κ.ἄ. Αὐτὰ φανερόνουν τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ.

2) -ά, -ή, -ία, -εία, -μός, -σις, (-ξίς, -ψίς): μεταφέρω - μεταφορά, στρέφω - στροφή, ἀγγέλλω - ἀγγελία, ὀμιλῶ - ὀμιλία, παιδεύω - παιδεία, λαιρεύω - λαιρεία, μαγεύω - μαγεία, λύω - λύσις, ἐκπαιδεύω - ἐκπαιδευσις, ἔλκω - ἔλξις, λάμπω - λάμψις κ.ἄ. Αὐτὰ φανερόνουν μίαν ἐνέργειαν.

3) -τήριον, -τρα, -τρον, -θρον: ἀριθμῶ - ἀριθμητήριον, κλαδεύω - κλαδευτήριον, ξύω - ξύστρα, θερμαίνω - θερμάστρα, σημαίνω - σήμαντρον, σαρώνω - σάρωθρον κ.ἄ. Αὐτὰ φανερόνουν ὄργανον, ἐργαλεῖον κτλ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 109. — Σχημάτις οὐσιαστικά ἀπὸ τὰ ρήματα: ψάλλω, ἐκτιμῶ, βρέχω, προσδοκῶ, δανίζω, ἐξετάζω, συνδέω, μαρτυρῶ, περιράζω, τονίζω, θεραπεύω, σχεδιάζω, στυλβώνω, κλώθω, κρημῶ.

Παραγωγή οὐσιαστικῶν ἀπὸ οὐσιαστικά

1. Παρώνυμα

298. τέχνη - τεχνίτης, πόλις - πολίτης,
ἵππος - ἵππεύς, ἱερὸν - ἱερεύς.

Ἐκτὸς οὐσιαστικά παράγοντα ἀπὸ ἄλλα οὐσιαστικά μὲ

τὰς καταλήξεις **-της** καὶ **-εὺς** καὶ φανερόνουν πρόσωπα ποὺ ἔχουν κάποια σχέση μὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σημαίνει ἡ πρωτότυπος λέξις. Ἀ.χ. *τεχνίτης* = ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀσχολεῖται μὲ τὴν τέχνην, *ἵππεὺς* = ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀσχολεῖται μὲ τοὺς ἵππους. Τὰ παράγωγα αὐτὰ οὐσιαστικά λέγονται **παρώνυμα**. Τοιαῦτα εἶναι καὶ τὰ ἑξῆς: *δημότης*, *δεσμώτης*, *νησιώτης*, *δπλίτης*, *κεραμεύς*, *ἀνθρακὺς* κ.ἄ.

2. Ὑποκοριστικά

299. *ἄνθρωπος* - *ἄνθρωπάριον*, *πύργος* - *πυργίσκος*.

Μερικὰ οὐσιαστικά παράγονται ἀπὸ ἄλλα οὐσιαστικά μὲ τὰς παραγωγικὰς καταλήξεις: **-άριον**, **-ίδιον**, **-ύλλιον**, **-ίσκος**. Ἀ.χ. *κῆπ-άριον*, *βιβλι-άριον*, *ξιφ-ίδιον*, *σκαφ-ίδιον*, *κρατ-ίδιον*, *δενδρ-ύλλιον*, *ἀνθ-ύλλιον*, *ἀλο-ύλλιον*, *οἰκ-ίσκος*, *δρομ-ίσκος* κ.ἄ. Αὐτὰ λέγονται **ὑποκοριστικά** καὶ τὰ μεταχειριζόμεθα, ὅταν θέλωμεν νὰ παραστήσωμεν κάτι ὡς πολὺ μικρόν, ἐπίσης δὲ καὶ ὅταν ὀμιλῶμεν χαϊδευτικά, εἰρωνικά ἢ περιφρονητικά.

3. Τοπικά

300. *φύλαξ* - *φυλάκιον*, *λιμενάρχης* - *λιμεναρχεῖον*

Ἄρκετὰ οὐσιαστικά παράγοντα ἀπὸ ἄλλα οὐσιαστικά μὲ τὴν παραγωγικὴν κατάληξιν **-ιον** ἢ **-εῖον**. Ἀ.χ. *ἐσιτιάτωρ* (γεν. *ἐσιτιάτορος*) - *ἐσιτιάτοριον*, *γραφεὺς* - *γραφεῖον*, *ὑπουργός* - *ὑπουργεῖον*, *βιβλιοπώλης* - *βιβλιοπωλεῖον*, *χαρτοπώλης* - *χαρτοπωλεῖον* κ.ἄ.

Αὐτὰ λέγονται **τοπικά** καὶ σημαίνουν τὸν τόπον, ὅπου διαμένει ἢ ἐργάζεται κάποιος.

4. Περιεκτικά

301. *ἐλαία* - *ἐλαιών*, *περιστερὰ* - *περιστερεών*.

Μερικὰ οὐσιαστικά παράγονται ἀπὸ ἄλλα οὐσιαστικά μὲ τὴν παραγ. κατάληξιν **-ών**. Ἀ.χ. *πενκ-ών* (γεν. *πενκῶνος*), *δρονιθ-ών*, *στρατ-ών*, *δενδρ-ών*, *ἀμπελ-ών*, *ἀχυρ-ών* κ.ἄ. Αὐτὰ φανερόνουν τὸ μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον περιέχονται πολλὰ ὅμοια οὐσιαστικά. Δι' αὐτὸ λέγονται **περιεκτικά**.

5. Ἐθνικά ἢ τοπωνυμικά

302. Κόρινθος - Κορίνθιος, Σπάρτη - Σπαρτιάτης.

Πολλά οὐσιαστικά παράγονται ἀπὸ ἄλλα οὐσιαστικά καὶ φανερόνουν ἐκεῖνον, ὃ ὁποῖος ἀνήκει εἰς κάποιο ἔθνος ἢ εἰς κάποιον τόπον. Αὐτὰ λέγονται **ἔθνικά** ἢ **τοπωνυμικά** καὶ ἔχουν τὰς ἐξῆς καταλήξεις :

1) **-ιος (-εῖος, -αῖος)** : Αἰγύπτ-ιος, Δευκάδ-ιος, Ἄργ-εῖος, Ἀθην-αῖος, Κερκυρ-αῖος, Εὐρωπα-αῖος κ.ἄ.

2) **-εύς** : Δαμι-εύς (γεν. Δαμι-έως), Χαλκιδ-εύς, Θεσσαλονικ-εύς κ.ἄ.

3) **-νός (-ανός, -ιανός, -ηνός)** : Ἀφρικ-ανός, Ἀμερικ-ανός, Ψαρ-ιανός, Τρικκαλ-ηνός.

4) **-της (-άτης, -ιάτης, -ήτης, -ίτης, -ώτης, -ιώτης)** : Ἀσιάτης, Τεγεάτης, Κυδωνιάτης, Αἰγινήτης, Ἀβδηρίτης, Ἀνατολίτης, Ἡπειρώτης, Χασιώτης, Βολιώτης, Ρουμελιώτης κ.ἄ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 110. — Σχημάτισε 5 παρώνυμα, 5 ὀποκοριστικά, 5 τοπικά, 5 περιεκτικά καὶ 5 ἔθνικά ἢ τοπωνυμικά μὲ διαφόρους καταλήξεις.

6. Πατρωνυμικά

303. Πέλωψ - Πελοπίδης, Πρίαμος - Πριαμίδης.

Μερικὰ οὐσιαστικά παράγονται ἀπὸ ἄλλα μὲ τὴν κατάληξιν **-ίδης** καὶ φανερόνουν τὸν υἱὸν ἢ τὸν ἀπόγονον : Πελοπ-ίδης = ὁ υἱὸς ἢ ὁ ἀπόγονος τοῦ Πέλοπος. Τὰ παράγωγα αὐτὰ λέγονται **πατρωνυμικά**. Τοιοῦτα εἶναι καὶ τὰ Ἡρακλε-ίδης = Ἡρακλείδης, Ἄτρε-ίδης = Ἄτρείδης, Δανα-ίδης κτλ.

Σημ. Πολλὰ τοιαῦτα πατρωνυμικά χρησιμοποιοῦνται σήμερον ὡς ἐπώνυμα : Ἰωαννίδης, Ἀνδρεάδης, Γεωργιάδης (ἀπὸ τὰ ὀνόματα : Ἰωάννης, Ἀνδρέας, Γεώργιος κλπ.).

7. Γονεωνυμικά

304. Τὰ παράγωγα : λεοντιδεύς, ἀετιδεύς, λυκιδεύς, λαγιδεύς σημαίνουν τὰ νεογνά (δηλ. τὰ νεογέννητα) τοῦ λέοντος, τοῦ ἀετοῦ, τοῦ λύκου, τοῦ λαγοῦ. Αὐτὰ παράγονται μὲ τὴν κατάληξιν **-ιδεύς** καὶ λέγονται **γονεωνυμικά**.

Σημ. Τὰ νεογνά μερικῶν ζώων διακρίνονται καί μέ τήν κατάληξιν -όπουλον : τὸ *λυκόπουλον*, τὸ *ἀετόπουλον*, τὸ *χηρόπουλον*. Μερικὰ ὅμως ἔχουν ἰδιαιτέραν λέξιν : ὁ *σκύμνος* = τὸ νεογνὸν τοῦ λέοντος, τοῦ σκύλου, τοῦ λύκου, τῆς ἀλώπεκος, ὁ *πῶλος* = τὸ νεογνὸν τοῦ ἵππου, τοῦ ὄνου, ὁ *μόσχος* = τὸ νεογνὸν τῆς ἀγελάδος, ὁ *ἀμνός* = τὸ νεογνὸν τοῦ προβάτου, ὁ *ἐριφος* ἢ τὸ *ἐρίφιον* = τὸ νεογνὸν τῆς αἰγῆς (δηλ. τῆς γίδας), ὁ *νεβρός* = τὸ νεογνὸν τῆς ἐλάφου, ὁ *νεοσσός* = τὸ νεογνὸν τῶν πτηνῶν κ. ἄ.

Παραγωγή οὐσιαστικῶν ἀπὸ ἐπίθετα

305. *κακός* - *κακία*, *εὐσεβής* - *εὐσέβεια*, *δίκαιος* - *δικαιοσύνη*.

Τὰ οὐσιαστικά, τὰ ὁποῖα παράγονται ἀπὸ ἐπίθετα, εἶναι **ἀφρημένα** καὶ φανερόνουν κάποιαν ἰδιότητα. Αὐτὰ ἔχουν τὰς παραγ. καταλήξεις :

1) -**ία** (προπάντων ἀπὸ ἐπίθετα τῆς β' κλίσεως) : *ἐρημ-ία*, *μωρ-ία*, *σοφ-ία*, *φιλανθρωπ-ία* κ.ἄ.

2) -**εια** προπαροξύτονα (ἀπὸ ἐπίθ. τῆς γ' κλίσεως εἰς -ης) : *ἀληθής* - *ἀλήθεια*, *εὐγενής* - *εὐγένεια*, *ἐπιμέλεια*, *ἀμέλεια*, *εὐλικρίνεια*, *ἀσφάλεια*, *συνήθεια* κ.ἄ.

3) -**οσύνη** (ἢ -**ωσύνη**) : *ἐμπιστοσύνη*, *σωφροσύνη*, *εὐγνωμοσύνη*, *ἐλεημοσύνη*, *ἰερωσύνη*, *καλωσύνη* κ.ἄ.

Σημ. Ἡ κατάληξις -οσύνη μένει ἀμετάβλητος, ὅταν ἡ προηγουμένη συλλαβὴ εἶναι φύσει ἢ θέσει μακρά (*δικαιοσύνη*, *σωφροσύνη*), γράφεται ὅμως μέ ω, ὅταν ἡ προηγουμένη συλλαβὴ εἶναι βραχεῖα (*ἰερωσύνη*).

4) -**ότης** (ἀπὸ ἐπίθ. τῆς β' κλίσεως) : *ἀγαθότης*, *θερμότης*, *ἀρχαιότης*, *ἰσότης*, *νεότης*, *σταθερότης* κ.ἄ.

5) -**ύτης** (ἀπὸ ἐπίθ. γ' κλίσεως εἰς -ύς) : *βαρὺς* - *βαρύτης*, *γλυκύτης*, *εὐθύτης*, *ταχύτης* κ.ἄ.

ΔΕΚΗΣΙΣ 111.— Σχημάτισε 15 ἀφρημένα οὐσιαστικά, παράγωγα ἀπὸ ἐπίθετα μέ διαφόρους παραγωγ. καταλήξεις.

Παραγωγή ἐπιθέτων ἀπὸ ρήματα

306. *λύω* - *λυτός*, *προσθέτω* - *προσθετός*.

Πολλὰ ἐπίθετα παράγονται ἀπὸ ρήματα μέ τὰς παραγ. καταλήξεις : -**τός** καὶ -**τέος**. Ταῦτα λέγονται **ρηματικά ἐπίθετα**. Λ.χ.

γράφω - γραπτός (= γραμμένος), κλείω - κλειστός (= κλεισμένος), νοῶ - νοητός (= ὁ δυνάμενος νὰ νοηθῆ), ἀγαπῶ - ἀγαπητός (= ὁ ἄξιος ν' ἀγαπᾶται), ἀφαιρῶ - ἀφαιρετέος (= ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πρέπει ν' ἀφαιρεθῆ) προάγω - προακτέος (= ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ προαχθῆ) κ.ἄ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 112. — Σχημάτισε 5 προτάσεις μὲ ρημ. ἐπίθετα εἰς -τός καὶ τέος.

Παραγωγή ἐπιθέτων ἀπὸ οὐσιαστικά

307. οἰκία - οἰκιακός, μάχη - μάχιμος, ἐσπέρα - ἐσπερινός.

Πολλὰ ἐπίθετα παράγονται ἀπὸ οὐσιαστικά μὲ τὰς καταλήξεις:

1) -κός (-ικός, -ακός): οἰκογενεια-κός, καρδια-κός, δανει-κός, θηλυ-κός, ἥρω-ϊκός, ἔθν-ικός, βασιλ-ικός, ἡλι-ακός κ.ἄ.

2) -ιμος: χρῆσις - χρήσιμος, καῦσις - καύσιμος, σκοπός - σκόπιμος.

3) -ινος: χάλκινος, πῆλινος, ξύλινος, λίθινος κ.ἄ.

4) -ινός (-ανός): ἐσπερινός, θερινός, χειμερινός, σημερινός, αὐριανός κ.ἄ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 113. — Σχημάτισε 15 ἐπίθετα ἀπὸ οὐσιαστικά μὲ διαφόρους καταλήξεις.

ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Λέξεις σύνθετοι καὶ ἀπλαῖ

308. ἄκρα + πόλις = ἀκρόπολις | διὰ + γράφω = διαγράφω.

Μὲ τὰς λέξεις ἄκρα καὶ πόλις ἐνωμένας σχηματίζεται ἡ λέξις: ἀκρόπολις. Ἐπίσης μὲ τὰς λέξεις διὰ καὶ γράφω σχηματίζεται ἡ λέξις: διαγράφω.

Ὡστε: πολλαὶ λέξεις σχηματίζονται μὲ τὴν ἐνωσιν δύο ἄλλων λέξεων. Ὁ τοιοῦτος σχηματισμὸς λέξεων λέγεται **σύνθεσις**.

309. Ἡ λέξις, ἡ ὁποία σχηματίζεται μὲ τὴν σύνθεσιν δύο λέξεων λέγεται **σύνθετος**. Αἱ δὲ λέξεις, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι σύνθετοι, λέγονται **ἀπλαῖ**.

310. Ἡ σύνθετος λέξις ἀκρόπολις σχηματίζεται ἀπὸ τὰς ἀπλᾶς λέξεις ἄκρα καὶ πόλις. Ἀπ' αὐτὰς ἡ πρώτη λέγεται **πρῶτον συνθετικόν**, ἡ δὲ δευτέρα λέγεται **δεύτερον συνθετικόν**. Ὅμοίως ἡ σύνθετος λέξις *διαγράφω* ἔχει α' συνθετικὸν τὴν πρόθεσιν *διὰ* καὶ β' συνθετικὸν τὸ ρῆμα *γράφω*.

311. Τὸ α' συνθετικόν

<i>νικη-φόρος</i>	(τὸ α' συνθετικὸν οὐσιαστικόν)
<i>ἐπανω-φόριον</i>	(τὸ α' συνθετικὸν ἐπίρρημα)
<i>ἀξιό-τιμος</i>	(τὸ α' συνθετικὸν ἐπίθετον)
<i>κατα-γράφω</i>	(τὸ α' συνθετ. πρόθεσις)
<i>πειθ-αρχῶ</i>	(τὸ α' συνθετ. ρῆμα).

Τὸ α' συνθετικὸν μιᾶς συνθέτου λέξεως ἡμπορεῖ νὰ εἶναι :

1) κλιτὸν μέρος τοῦ λόγου (οὐσιαστικόν, ἐπίθετον ἢ ρῆμα).

2) ἄκλιτον μέρος τοῦ λόγου (ἐπίρρημα ἢ πρόθεσις).

Σημ. Τὸ α' συνθετικὸν κάποτε προσλαμβάνει εἰς τὸ τέλος τοῦ θέματος διάφορα φωνήεντα *ο, ε, ι* : (*δάφνη*) *δαφνοστόλιστος*, (*χαίρω*) *χαιρέκακος*, (*κρύπτω*) *ἐ-κρυψ-α*, *κρυψί-νους* κτλ.

Μερικαὶ ἀνωμαλίαι εἰς τὸ α' συνθετικόν

312. 1) <i>γη-γενής</i>		<i>γεώ-μηλον</i>		<i>γαι-άνθραξ</i>
<i>γή-πεδον</i>		<i>γεω-γράφος</i>		<i>γαιο-κτήμων</i>
<i>γή-λοφος</i>		<i>γεω-πόνος</i>		

Τὸ οὐσιαστικὸν *γῆ*, ὅταν εἶναι α' συνθετικόν, ἢ μένει ἀμετάβλητον (*γη-*) ἢ μεταβάλλεται εἰς *γεω-* ἢ εἰς *γαιο-*

2)	<i>καλό-γηρος</i>		<i>καλλιγράφος, καλλιτέχνης</i>
	<i>καλο-καιρία</i>		<i>καλλίνικος, καλλιερῶ</i>

Τὸ ἐπίθετον *καλός* ὡς α' συνθετικὸν ἢ εἶναι *καλο-* ἢ συχνότερα γίνεται *καλλι-*

3)	<i>δι-πρόσωπος</i>		<i>τρί-γωνον</i>		<i>τετρά-γωνον</i>
	<i>δι-ετής</i>		<i>τρί-μηνον</i>		<i>τετρά-πους</i>

Τὰ ἀριθμητικὰ δύο, τρεῖς, τέσσαρες ὡς α' συνθετικὰ γίνονται δι-, τρι-, τετρα-.

313. Τὸ α' συνθετικὸν ἀχώριστον μόριον

ἄ-καρπος = χωρὶς καρποῦς	δυσ-τυχῆς = κακότηχος
ἀν-όρεκτος = χωρὶς ὄρεξιν	δύσ-λυτος = δύσκολα λυόμενος.

Πολλὰ λέξεις ἔχουν ὡς α' συνθετικὸν τὰ μόρια ἄ- ἢ δυσ-. Ταῦτα εὐρίσκονται πάντοτε σύνθετα μὲ ἄλλας λέξεις καὶ δι' αὐτὸ λέγονται **ἀχώριστα μόρια**.

314. 1) Τὸ ἀχώριστον μόριον α λέγεται **στερητικόν**, διότι κυρίως σημαίνει στέρησιν ἢ ἄρνησιν: **ἄψυχος** (= χωρὶς ψυχὴν), **ἄγνωστος** (= ὄχι γνωστός).

Κάποτε τὸ ἄ- γίνεται **ἀν-** ἐμπρὸς ἀπὸ φωνῆν: **ἀν-άξιος**, **ἀν-άλατος**, **ἀν-όμοιος**· ἀλλὰ: **ἀ-όρατος**, **ἄ-ὑπνος**, **ἄ-ὑλος**.

2) Τὸ ἀχώριστον μόριον **δυσ-** σημαίνει **κακὸς** ἢ **δύσκολος** ἢ φανερώσει ἄρνησιν: **δύστροπος** (= ὁ ἔχων κακοὺς τρόπους), **δυσανάγνωστος** (= ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διαβάζεται δύσκολα), **δυσάρεστος** (= ὄχι ἀρεστός).

Σημ. Ἀχώριστα εἶναι καὶ τὰ μόρια **ἡμι-** (ἐκ τοῦ ἐπιθέτου **ἡμισυς**) καὶ **ἴμο-** (ἐκ τοῦ ἐπιρρήματος **ἴμοῦ**): **ἡμισφαίριον**, **ἡμικρανία** — **ἴμολογῶ**, **ἴμόνοια** κ.ἄ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 114.— Νὰ γράψῃς ἀπὸ τὸ Ἀναγνωστικόν σου 20 συνθέτους λέξεις καὶ νὰ εἰργῇς τὰ συνθετικὰ των μέρη.

Τὸ β' συνθετικὸν

315. λαχανό-κηπος	(τὸ β' συνθ. εἶναι οὐσιαστικὸν)
κατά-κλειστος	(τὸ β' συνθ. εἶναι ἐπίθετον)
δια-γράφω	(τὸ β' συνθ εἶναι ρῆμα)
ὑπερ-άνω	(τὸ β' συνθ. εἶναι ἐπίρρημα).

Τὸ β' συνθετικὸν μιᾶς συνθέτου λέξεως ἴμπορεῖ νὰ εἶναι:

- 1) κλιτὸν μέρος τοῦ λόγου (οὐσιαστικόν, ἐπίθετον ἢ ρῆμα)
- 2) ἄκλιτον μέρος τοῦ λόγου (ἐπίρρημα).

316. Τὸ ἀρχικὸν φωνῆεν εἰς τὸ β' συνθετικὸν

στρατὸς+ἄγω = στρατηγὸς	ἀ(στερητ.)+δμαλὸς=ἀνώματος
ὑπο+ἀκούω = ὑπήκοος	δύο+δωροφος = διώροφος
ἀ(στηρητ.)+ἔλεος = ἀηλεής	πᾶν+δλεθρος = πανωλεθρία
ἄμαξα+ἐλαύνω = ἀμαξηλάτης	ἀ-(στερητ.)+δδύνη=ἀνώδυνος

Εἰς πολλὰ σύνθετα τὸ ἀρχικὸν φωνῆεν τοῦ β' συνθετικοῦ, εἰάν εἶναι βραχύ, γίνεται μακρὸν (ἐκτείνεται) ἤτοι: τὸ α καὶ τὸ ε ἐκτείνεται εἰς η, τὸ δὲ ο ἐκτείνεται εἰς ω.

317. Μερικαὶ ἀνωμαλίαι εἰς τὸ β' συνθετικὸν

- 1) σὺν+δνομα = συνώνυμος α-(στερ.)+δνομα=ἀνώνυμος
ἕτερον+δνομα=ἕτερόνυμος δμοῦ+δνομα=δμώνυμος
- 2) ὑπὸ+γῆ = ὑπόγειος ὕδωρ+γῆ = ὑδρογείος
μέση+γῆ = μεσόγειος ἄνω+γῆ = ἀνώγειος.

Ἡ λέξις γῆ ὡς β' συνθετικὸν γίνεται -γειος.

Οἰκογένειαι λέξεων

318. Ὅπως εἶδαμεν, πολλαὶ λέξεις σχηματίζονται μὲ δύο τρόπους:

1) **Μὲ τὴν παραγωγὴν**, δηλ. μὲ τὴν προσθήκην παραγωγικῶν καταλήξεων εἰς τὸ θέμα μιᾶς λέξεως: πόλις - πολίτης, στρατὸς - στρατεύω.

2) **Μὲ τὴν σύνθεσιν**, δηλ. μὲ τὴν ἔνωσιν δύο λέξεων: ἄκρα+πόλις = ἀκρόπολις, διὰ+γράφω = διαγράφω.

Μὲ τοὺς δύο αὐτοὺς τρόπους ἠμποροῦμεν ἀπὸ μίαν λέξιν νὰ σχηματίσωμεν πολλὰς νέας λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν μίαν **οἰκογένειαν λέξεων**.

Αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς τὴν ἰδίαν οἰκογένειαν λέξεων, λέγονται **συγγενικαὶ λέξεις**. Λ.χ.

στρατὸς, στρατιά, στρατιώτης, στρατιωτικός, στρατεύω, στρατεύσεις, στρατεύσιμος, στρατεύμα, στρατεία, στρατών, στρατωνίζω, στρατωνισμός, στρατιοδίκης, στρατιοδικεῖον, στρατηγός,

στρατηγῶ, στρατηγεῖον, στρατηγικός, στρατήγημα, στρατηγία, στρατηλάτης, στρατόπεδον, στρατοπεδεύω, στρατοπεδάοχος, ἀπόστρατος, ἐπίστρατος, φυγόστρατος, ἀστράτευτος, ἐκστρατεύω, ἐπιστρατεύω, ἀντιστρατεύομαι.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ λέξεις εἶναι **συγγενικαὶ** καὶ ἀποτελοῦν μίαν **οἰκογένειαν λέξεων**.

319. Ὅταν γνωρίζωμεν τὸ θέμα τῆς ἀρχικῆς ἀτλῆς λέξεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐσχηματίσθησαν αἱ συγγενικαὶ λέξεις μὲ τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν σύνθεσιν, εὐκολυνόμεθα εἰς τὴν ὀρθογραφίαν των· Λ.χ.

φόνος, φονεύω, φονεύς, δολοφόνος, δολοφονῶ, δολοφονία, δολοφονικός.

φωνή, φωνάζω, φωνήεις, τὸ φωνῆεν, φωνητικός, φωνηεντόληκτος, φωνογράφος, φωνογραφία, φωνοληψία, ἐκφωνῶ, διαφωνῶ, διαφωνία, συμφωνῶ, συμφωνία, προσφωνῶ, προσφώνησις κτλ.

χορός, χορεύω, χορεία, χορευτής, χορευτικός, χορικός, χορηγός, χορηγῶ, χορηγία, χορηγητής, χορήγημα κτλ.

χώρος, χώρα, χωρίον, χωρητικότητα, χωρίζω, χωριστός, χάρισμα, χωριστά, χωρίς, χωρικός, χωρῶ, χωρομέτρης, χωρομέτρησις, χωροφύλαξ, χωροφυλακή, διαχωρίζω, προχωρῶ, συγχωρῶ κτλ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 115.— Γράψε δλας τὰς συγγενικὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι σχηματίζονται ἀπὸ τὰς λέξεις: δένδρον, θερμός, κληρός, θάλασσα, βιβλίον.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΠΡΟΤΑΣΙΣ. ΚΥΡΙΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ

1. Τί λέγεται πρότασις

320. Προτάσεις: *Ὁ ἥλιος λάμπει — Αὐτός παίξει.*

Εἶδομεν (§ 1) ὅτι ἠμποροῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν μὲ τὸν λόγον ὅσα ἔχομεν εἰς τὸν νοῦν μας.

Λόγος συντομώτατος, μὲ τὸν ὁποῖον ἐκφράζομεν ἓν μόνον ἀπλοῦν νόημα, λέγεται *πρότασις*.

2. Ὑποκείμενον

321. α) *Ὁ ἥλιος λάμπει.* (Ποῖος λάμπει; — *ὁ ἥλιος*).

β) *Αὐτός παίξει.* (Ποῖος παίξει; — *αὐτός*).

Εἰς κάθε πρότασιν γίνεται λόγος διὰ κάτι, δηλ. διὰ κάποιο πρόσωπον, ζῶον, πρᾶγμα κτλ. Ἡ λέξις τῆς προτάσεως, ἡ ὁποία φανερῶνει περὶ τίνος γίνεται λόγος, λέγεται *ὑποκείμενον*. — Τὸ ὑποκείμενον εἶναι κυρίως οὐσιαστικὸν (: *ὁ ἥλιος*) ἢ ἀντωνυμία (: *αὐτός*).

3. Κατηγορημα

322. α) *Ὁ ἥλιος λάμπει.*

β) *Ὁ Πέτρος προσέχει.* γ) *Ὁ Ἄνδρέας ἐμπορεύεται.*

Εἰς τὴν α' πρότασιν ὁμιλοῦμεν διὰ τὸν ἥλιον καὶ λέγομεν ὅτι: *λάμπει*. Εἰς τὴν β' πρότασιν ὁμιλοῦμεν διὰ τὸν Πέτρον καὶ λέγομεν ὅτι: *προσέχει*. Εἰς τὴν γ' πρότασιν ὁμοῦς ὁμιλοῦμεν διὰ τὸν Ἄνδρέαν καὶ λέγομεν ὅτι: *ἐμπορεύεται*. Δηλαδή εἰς κάθε

πρότασιν, λέγομεν κάτι διὰ τὸ ὑποκείμενον. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λέγομεν διὰ τὸ ὑποκείμενον, λέγεται **κατηγόρημα**.

Εἰς τὰς παραπάνω τρεῖς προτάσεις τὸ κατηγόρημα ἐκφέρεται μὲ μίαν λέξιν, ἢ ὁποία εἶναι ρῆμα. Πάντοτε τὸ κατηγόρημα, τὸ ὁποῖον ἐκφέρεται μὲ μίαν μόνον λέξιν (τὸ **μονολεκτικὸν κατηγόρημα**) εἶναι **ρῆμα**.

4. Συνδεδεικτὸν καὶ κατηγορούμενον—

323. α) Ὁ ἥλιος λάμπει = ὁ ἥλιος εἶναι λαμπρὸς

Ὁ Πέτρος προσέχει = ὁ Πέτρος εἶναι προσεκτικὸς

Ὁ Ἀνδρέας ἐμπορεύεται = ὁ Ἀνδρέας εἶναι ἔμπορος.

Κάποτε εἰς τὴν πρότασιν ἀντὶ νὰ ἔχωμεν μονολεκτικὸν κατηγόρημα μὲ ἓν ρῆμα (: λάμπει, προσέχει, ἐμπορεύεται), ἔχομεν εἰς τὴν θέσιν του δύο λέξεις: εἶναι λαμπρὸς, εἶναι προσεκτικὸς, εἶναι ἔμπορος. Δηλαδή ἔχομεν **περιφραστικὸν κατηγόρημα**, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα τύπον τοῦ ρήματος εἶμαι καὶ ἀπὸ ἓν ὄνομα (ἐπίθετον ἢ οὐσιαστικόν). Αὐτὸ τὸ ὄνομα λέγεται **κατηγορούμενον**, ὃ δὲ τύπος τοῦ ρήματος εἶμαι, ὃ ὁποῖος συνδέει τὸ κατηγορούμενον μὲ τὸ ὑποκείμενον, λέγεται **ρῆμα συνδεδεικτόν**.

324. Τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ ρῆμα, ἢ τὸ ὑποκείμενον, τὸ συνδεδεικτὸν καὶ τὸ κατηγορούμενον, λέγονται **κύριοι ὄροι τῆς προτάσεως**.

5. Ποῖα ρήματα εἶναι συνδεδεικτά

Σεῖς εἶσθε μαθηταί. — Αὐτὸς γίνεται φρόνιμος. — Ὁ οὐρανὸς φαίνεται καθαρὸς. — Ἐκεῖνος ὀνομάζεται Πέτρος. — Σὺ λέγεσαι Παῦλος.

Ὡς **συνδεδεικτὰ ρήματα** λαμβάνονται ἐκτὸς ἀπὸ τὸ εἶμαι καὶ μερικὰ ἄλλα, ὅπως τὰ ρήματα: γίνομαι, φαίνομαι, ὀνομάζομαι, λέγομαι κλπ.

6. Συμφωνία ρήματος και υποκειμένου

325. ἐγὼ τρέχω | σὺ ἔρχεσαι | αὐτὸς φεύγει
 ἡμεῖς τρέχομεν | σεῖς ἔρχεσθε | αὐτοὶ φεύγουν
 ὁ μαθητὴς γράφει — οἱ μαθηταὶ γράφουν.

Τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως συμφωνεῖ μὲ τὸ ὑποκείμενον κατὰ πρόσωπον καὶ ἀριθμόν. Δηλ. ἂν τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἀ' προσώπου (ἐγὼ) καὶ τὸ ρῆμα εἶναι ἀ' προσώπου (τρέχω) κτλ., ἂν τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἐνικοῦ, καὶ τὸ ρῆμα εἶναι ἐνικοῦ κτλ.

7. Συμφωνία κατηγορουμένου και υποκειμένου

326. α) ***Όταν τὸ κατηγορούμενον εἶναι ἐπίθετον**

*Ὁ μαθητὴς εἶναι καλὸς — οἱ μαθηταὶ εἶναι καλοί.
 *Ἡ μαθητρία εἶναι καλὴ — αἱ μαθητρίαι εἶναι καλάί.
 Τὸ βιβλίον εἶναι καλόν — τὰ βιβλία εἶναι καλά.

Τὸ κατηγορούμενον, ὅταν εἶναι ἐπίθετον, συμφωνεῖ μὲ τὸ ὑποκείμενον κατὰ γένος, ἀριθμόν καὶ πτώσιν.

327. β) ***Όταν τὸ κατηγορούμενον εἶναι οὐσιαστικόν**

Οἱ Δελφοὶ εἶναι πόλις. *Ὁ Βόλος εἶναι πόλις.
 *Ἡ Δαμία εἶναι πόλις.

Τὸ κατηγορούμενον, ὅταν εἶναι ἐπίθετον, συμφωνεῖ μὲ τὸ ὑποκείμενον πάντοτε μὲν κατὰ πτώσιν, τυχαίως δὲ κατὰ γένος ἢ ἀριθμόν.

ΑΣΚΗΣΙΣ 116.— Γράψτε 5 προτάσεις, ἐκάστη τῶν ὁποίων νὰ ἔχη ὑποκείμενον καὶ μονολεκτικόν κατηγορημα (δηλ. ὑποκείμενον καὶ ρῆμα).

ΑΣΚΗΣΙΣ 117.— Γράψτε 5 προτάσεις, ἐκάστη τῶν ὁποίων νὰ ἔχη ὑποκείμενον, συνθετικόν καὶ κατηγορούμενον.

ΕΙΔΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΟΧΩΝ

1. Ἀπλή πρότασις

328. Ὁ Πέτρος προσέχει — Ὁ Πέτρος εἶναι προσεκτικός.

Ἡ πρότασις, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ ὑποκείμενον καὶ ρῆμα ἢ ἀπὸ ὑποκείμενον, συνδετικὸν καὶ κατηγορούμενον, λέγεται **ἀπλή πρότασις**. Δηλαδή ἀπλή πρότασις λέγεται ἐκείνη ἡ ὁποία ἔχει μόνον κυρίους ὄρους.

2. Σύνθετος πρότασις

329. Ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Νικόλαος εἶναι μαθηταὶ
(2 ὑποκείμενα)

Ὁ Πέτρος εἶναι ἐπιμελής καὶ φρόνιμος
(2 κατηγορούμενα)

Ὁ οὐρανὸς βροντᾷ καὶ ἀστράπτει
(2 ρήματα)

Μία πρότασις δύναται νὰ ἔχη περισσότερα τοῦ ἑνὸς ὑποκείμενα ἢ κατηγορούμενα ἢ ρήματα. Ἡ τοιαύτη πρότασις λέγεται **σύνθετος πρότασις**.

3. Ἐλλιπής πρότασις

330. α) **Δείπει τὸ ὑποκείμενον**: Βρέχει (ἐνν. ὁ οὐρανός).
Ἔρχομαι (ἐνν. ἐγώ). Ἔρχεσαι (ἐνν. σύ). Ὁ φίλος μου ἔφυγε
θὰ ἐπιστρέψῃ γρήγορα (ἐνν. ὁ φίλος μου).

β) **Δείπει τὸ ρῆμα**: Ἀγάπα τὸν πλησίον σου, ὅπως (ἐνν. ἀγαπᾷς) τὸν ἑαυτὸν σου. Ἐιη πολλά (ἐνν. νὰ ζήσης).

γ) **Δείπει τὸ κατηγορούμενον**: Σὺ εἶσαι πλούσιος, ἐγὼ δὲν εἶμαι (ἐνν. πλούσιος).

Εἰς μίαν πρότασιν ἢμπορεῖ νὰ λείπη τὸ ὑποκείμενον ἢ τὸ ρῆμα ἢ τὸ κατηγορούμενον, ὅταν ἐννοοῦνται ἢ ἀπὸ τὴν σειρὰν τοῦ λόγου ἢ ἀπὸ τὸ νόημα τῶν ἄλλων ὄρων τῆς προτάσεως.

Ἡ τοιαύτη πρότασις λέγεται **ἐλλιπής**.

Σημ. Τὸ ὑποκείμενον κάποτε παραλείπεται εἰς τὰ ῥήματα *βρέχει, ἀστράπτει, βροντᾷ* κτλ., διότι ἐννοεῖται ὡς τοιοῦτον ὁ Θεὸς ἢ ὁ οὐρανός. Ἐπίσης τὸ ὑποκείμενον συνήθως παραλείπεται, ὅταν τὸ ῥήμα εἶναι α' ἢ β' προσώπου, διότι ἐννοεῖται εὐκόλως: ἔρχομαι (ἐνν. ἐγὼ) — ἔρχεσαι (ἐνν. σύ) — γράφομεν (ἐνν. ἡμεῖς) — γράφετε (ἐνν. σεῖς).

4. Πρότασις ἐπηυξημένη (ἢ προσδιορισμένη)

331. Ἄπλη πρότασις: Ὁ μαθητὴς γράφει.

Ἐπηυξημένη πρότασις: Ὁ καλὸς μαθητὴς γράφει.

Ὁ καλὸς μαθητὴς γράφει τὸ μάθημά του με προσοχὴν κτλ.

Οἱ κύριοι ὄροι τῆς προτάσεως συνοδεύονται συνήθως καὶ ἀπὸ ἄλλας λέξεις, αἱ ὁποῖαι συμπληρῶνουν ἀκριβέστερον τὸ νόημά των. Αἱ λέξεις αὐταί, αἱ ὁποῖαι συμπληρῶνουν τὸ νόημα τῶν κυρίων ὄρων τῆς προτάσεως, λέγονται **προσδιορισμοί**. Ἡ δὲ πρότασις, ἢ ὁποῖα ἐκτὸς τῶν κυρίων ὄρων ἔχει καὶ προσδιορισμούς, λέγεται **πρότασις ἐπηυξημένη** (ἢ **προσδιορισμένη**).

5. Προτάσεις κύριαι καὶ δευτερεύουσαι

Κύριαι

Δευτερεύουσαι

332.	Τὸ μάθημα ἤρχισεν	—	ὅταν ἦλθεν ὁ διδάσκαλος
	Ὁ μαθητὴς ἀπουσίασε	—	διότι ἦτο ἀσθενής
	Προοδεύει ὁ μαθητὴς	—	ὁ ὁποῖος μελετᾷ
	Γράφω τὸ μάθημα	—	ὅσον ἡμπορῶ καλύτερα
	Δὲν γνωρίζω	—	ποῖος εἶσαι
	Δὲν γνωρίζω	—	πότε ἦλθες

Αἱ προτάσεις, αἱ ὁποῖαι καὶ μόναι των ἡμποροῦν νὰ σταθοῦν εἰς τὸν λόγον, λέγονται **κύριαι** ἢ **ἀνεξάρτητοι προτάσεις**: τὸ μάθημα ἤρχισε, ὁ μαθητὴς ἀπουσίασε κτλ.

Αἱ προτάσεις, αἱ ὁποῖαι προσδιορίζουν ἀκριβέστερον τὸ νόημα ἄλλης προτάσεως (καὶ αἱ ὁποῖαι δὲν ἡμποροῦν νὰ σταθοῦν μόναι των εἰς τὸν λόγον) λέγονται **δευτερεύουσαι** ἢ **ἐξηρημέναι**.

6. Εἶδη τῶν δευτερευουσῶν προτάσεων

333. Αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις ὅπως βλέπομεν εἰς τὰ παραπάνω παραδείγματα ἀρχίζουν: 1) μὲ ὄρισμένους συνδέσμους (*ὅταν, διότι*), 2) μὲ ἀναφορικὰς λέξεις (*ὁ ὁποῖος, ὅσον*) καὶ 3) μὲ ἐρωτηματικὰς λέξεις (*ποῖος, πότε*).

1. Αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν (εἰσάγονται) μὲ διαφόρους συνδέσμους, ὀνομάζονται προτάσεις *χρονικαί, αιτιολογικαί, ὑποθετικαί, εἰδικαί, τελικαί, διστακτικαί, συμπερασματικαί* (ἀναλόγως τοῦ εἶδους τοῦ συνδέσμου, μὲ τὸν ὁποῖον εἰσάγονται).

2. Αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις, αἱ ὁποῖαι εἰσάγονται μὲ ἀναφορικὰς λέξεις, λέγονται *ἀναφορικαί* προτάσεις.

3. Αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις, αἱ ὁποῖαι εἰσάγονται μὲ ἐρωτηματικὰς λέξεις, λέγονται *πλάγαι ἐρωτηματικαὶ προτάσεις*.

7. Εἶδη τῶν μετοχῶν

334. α) *Εὐλόγημένος ὁ ἐρχόμενος* (= ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔρχεται).

β) *Ὁ μαθητὴς ἀπουσιάζει ἀσθενῶν* (= διότι εἶναι ἀσθενής).

γ) *Ὁ διδάσκαλος ἐλθὼν* (= ὅταν ἦλθε) *ἤρχισε νὰ διδάσκη*.

δ) *Εὐαρεστούμενοι* (= ἐὰν εὐαρεστῆσθε) *ἔλθετε*.

Ἡ μετοχὴ δύναται ν' ἀναλυθῆ εἰς μίαν δευτερεύουσαν πρότασιν. Ἀναλόγως δὲ τοῦ εἶδους τῆς δευτερευούσης προτάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἠμπορεῖ ν' ἀναλυθῆ, λέγεται:

1) *Ἐπιθετικὴ*: *ὁ ἐρχόμενος* = (ἐκεῖνος) ὁ ὁποῖος ἔρχεται.

2) *Αἰτιολογικὴ*: *ἀσθενῶν* (= διότι ἀσθενεῖ).

3) *Χρονικὴ*: *ἐλθὼν* = ὅταν ἦλθε.

4) *ὑποθετικὴ*: *εὐαρεστούμενος* = ἐὰν εὐαρεστῆσθε κλπ. κλπ.

Σημ. 1. Ἡ ἐπιθετικὴ μετοχὴ ἐκφέρεται συνήθως μὲ τὸ ἄρθρον: *ὁ ἐρχόμενος, ὁ γράφων, ὁ λέγων*.

Σημ. 2. Ἡ μετοχὴ ἢ ὁποία φανερῶνει τρόπον λέγεται *τροπικὴ* καὶ δὲν δύναται ν' ἀναλυθῆ: *ἦλθε τρέχων, ἔφυγε κλαίων* κτλ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 118.—Γράψε μίαν σύνθετον πρότασιν με 2 υποκείμενα, μίαν με 2 κατηγορούμενα και μίαν με 2 ρήματα.

ΑΣΚΗΣΙΣ 119.—Νά εβρῆς εἰς τὸ Ἐναγνωστικόν σου τρία παραδείγματα ἑλλιποῦς προτάσεως καὶ τρία ἐπηυξημένης.

ΑΣΚΗΣΙΣ 120.—Νά εβρῆς εἰς τὸ Ἐναγνωστικόν σου παραδείγματα δι' ἕκαστον εἶδος δευτερευούσης προτάσεως καὶ δι' ἕκαστον εἶδος μετοχῆς.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΙΣ

335. 1. Ἐνεργητικὰ ρήματα : μεταβατικὰ καὶ ἀμετάβατα.

Ἐντικείμενον

α) Ἐνεργ. ρήματα μεταβατικὰ	β) Ἐνεργ. ρήματα ἀμετάβατα
Ἐο διδάσκαλος ἐπαινεῖ τὸν μαθητὴν	Ἐο μαθητὴς προοδεύει
Ἐο κηπουρὸς ποτίζει τὰ ἄνθη	Ἐο χρόνος περνᾷ.

α) Τὰ ἐνεργητικὰ ρήματα, τὰ ὁποῖα φανερόνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ καὶ ἡ ἐνέργεια μεταβιβάζεται κάπου ἔξω ἀπὸ τὸ ὑποκείμενον, λέγονται ἐνεργητικὰ **μεταβατικὰ** ρήματα : ἐπαινεῖ, ποτίζει.

Ἐ ἰέξις, ἡ ὁποία συμπληρώνει τὸ μεταβατικὸν ρῆμα καὶ φανερόνουν ποῦ μεταβαίνει ἡ ἐνέργειά του λέγεται **ἐντικείμενον**. Ἐ.χ. Ἐο διδάσκαλος ἐπαινεῖ τὸν μαθητὴν (= ἐντικείμενον, διότι ὁ ἔπαινος μεταβαίνει εἰς τὸν μαθητὴν).

β) Τὰ ἐνεργητικὰ ρήματα, τὰ ὁποῖα δὲν δέχονται ἐντικείμενον, λέγονται **ἀμετάβατα** : προοδεύω, περνῶ, τρέχω, παίζω, γελῶ κτλ.

2. Ρήματα παθητικά. Ποιητικὸν αἷτιον

336. Ἐ γῆ θερμαίνεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου
(ἡ ἀπὸ τὸν ἡλίον)

Ἐ κόσμος ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ
(ἡ ἀπὸ τὸν Θεόν).

Τὰ παθητικὰ ρήματα (δηλ. τὰ ρήματα τῆς παθητικῆς διαθέσεως) συνοδεύονται συνήθως ἀπὸ ἓνα συμπλήρωμα, τὸ ὁποῖον φανερῶνει ἀπὸ ποῖον παθαίνει κάτι τὸ ὑποκείμενον. Τὸ συμπλήρωμα τοῦτο τῶν παθητικῶν ρημάτων λέγεται **ποιητικὸν αἷτιον** καὶ ἐκφέρεται μὲ τὴν πρόθεσιν ὑπὸ καὶ γενικὴν (: ὑπὸ τοῦ ἡλίου — ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κτλ.) ἢ μὲ τὴν πρόθεσιν ἀπὸ καὶ αἰτιατικὴν (ἀπὸ τὸν ἡλίον — ἀπὸ τὸν Θεὸν κτλ.).

3. Τροπὴ ἐνεργητικῆς συντάξεως εἰς παθητικὴν

337. Ἐνεργητικὴ σύνταξις

Ὁ διδάσκαλος ἐπαινεῖ τὸν μαθητὴν.

Ὁ ἥλιος θερμαίνει τὴν γῆν

Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον.

Παθητικὴ σύνταξις

Ὁ μαθητὴς ἐπαινεῖται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου.

Ἡ γῆ θερμαίνεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου

Ὁ κόσμος ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Μία πρότασις, ἢ ὁποία ἔχει ἐνεργητικὸν μεταβατικὸν ρῆμα, δύναται νὰ τραπῇ εἰς πρότασιν μὲ παθητικὸν ρῆμα (ἐπαινεῖ-ἐπαινεῖται). Τότε τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἐνεργητικοῦ ρήματος (τὸν μαθητὴν) γίνεται ὑποκείμενον τοῦ παθητικοῦ (ὁ μαθητὴς), τὸ δὲ ὑποκείμενον τοῦ ἐνεργητικοῦ ρήματος (ὁ διδάσκαλος) γίνεται ποιητικὸν αἷτιον τοῦ παθητικοῦ (ὑπὸ τοῦ διδασκάλου).

ΑΣΚΗΣΙΣ 121.— Σχημάτισε 5 προτάσεις μὲ ἐνεργητικὸν μεταβατικὸν ρῆμα καὶ νὰ τρέψῃς τὴν σύνταξιν αὐτῶν εἰς παθητικὴν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.	Σελ.	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	Σελ.		
Λόγος, πρότασις, λέξεις	3	Τὸ ἄρθρον	33
ΜΕΡΟΣ Α΄			
ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟΝ			
Φθόγγοι, γράμματα, ἀλφάβητον	5	᾽Ονόματα οὐσιαστικά. Διαίρεσις, γένος, ἀριθμοὶ καὶ κλίσεις τῶν οὐσιαστικῶν	35
Φωνήεντα, διαίρεσις φωνηέντων, δίφθογγοι	7	Πρώτη κλίσις τῶν οὐσιαστικῶν	39
Σύμφωνα. Διαίρεσις συμφώνων	9	᾽Αρσενικά εἰς - ας	39
Δύο ὅμοια σύμφωνα	11	᾽Αρσενικά εἰς - ης	40
Συλλαβαί, συλλαβισμός, χρόνος συλλαβῶν	12	Θηλυκά εἰς - α	41
᾽Η γραφή τῶν λέξεων	15	Θηλυκά εἰς - η	43
Συντομογραφίαι	15	Συνηρημένα ἀ΄ κλίσεως	44
Πνεύματα	16	Καταλήξεις τῆς ἀ΄ κλίσεως	44
Οἱ τόνοι. Γεν. κανόνες τονισμοῦ	18	Γεν. παρατηρήσεις εἰς τὰ οὐσιαστικά τῆς ἀ΄ κλίσεως	45
᾽Εγκλισίς τόνου. ᾽Εγκλιτικαὶ λέξεις	21	Δευτέρα κλίσις τῶν οὐσιαστικῶν	45
Σημεῖα στίξεως	23	᾽Αρσενικά εἰς - ος	46
᾽Ορθογραφικά σημεῖα	25	Θηλυκά εἰς - ος	46
Χασμφδιά. Τρόποι ἀποφυγῆς τῆς χασμφδιάς (ἐκθλιψίς, κρᾶσις, συναίρεσις, εὐφωνικά γράμματα)	26	Οὐδέτερα εἰς - ον	47
ΜΕΡΟΣ Β΄		Καταλήξεις τῆς β΄ κλίσεως	47
ΤΥΠΙΚΟΝ		Γενικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὰ οὐσιαστικά β΄ κλίσεως	48
Τὰ μέρη τοῦ λόγου. Κλιτὰ καὶ ἄκλιτα	29	Συνηρημένα τῆς β΄ κλίσεως	48
Πτωτικά. Πτώσεις, γένη, ἀριθροί, κλίσεις	31	᾽Αττικόκλιτα	49
		Τρίτη κλίσις τῶν οὐσιαστικῶν Συμφωνόληκτα τῆς γ΄ κλίσεως	50
		Φωνηεντόληκτα τῆς γ΄ κλίσεως	62
		Καταλήξεις τῆς γ΄ κλίσεως	65
		Γενικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὰ οὐσιαστικά τῆς γ΄ κλίσεως	65
		᾽Ανώμαλα οὐσιαστικά	66
		Κανόνες τονισμοῦ τῶν ὀνομάτων	69
		᾽Επίθετα. Γένη καὶ διαίρεσις τῶν ἐπιθέτων	70
		᾽Επίθετα τῆς β΄ κλίσεως	71
		Συνηρημένα ἐπιθ. β΄ κλίσεως	74

	Σελ.		Σελ.
Ἐπίθετα τῆς γ' κλίσεως	75	Κλίσις βαρυτόνων φωνητο-	
Ἄνώμαλα ἐπίθετα	81	λήκτων ρημάτων	113
Παραθετικά ἐπιθέτων	82	Κλίσις συμφωνολήκτων ρημά-	
Παραθετικά ἐπιρρημάτων	86	των	119
Ἀριθμητικά	87	Δεύτεροι ἀόριστοι	124
Ἄντωνυμίας. Εἶδη ἄντωνυμιῶν	92	Ῥήματα συνηρημένα	127
Προσωπικαὶ ἄντωνυμίας	92	Ἄνώμαλα ῥήματα	131
Ὅριστικὴ ἢ ἐπαναληπτικὴ ἄν-		Ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου	134
τωνυμία	93	Ἐπιρρηματα	134
Κτητικαὶ ἄντωνυμίας	94	Προθέσεις	135
Ἀδτοπαθεῖς ἄντωνυμίας	95	Σύνδεσμοι	136
Δεικτικαὶ ἄντωνυμίας	96	Ἐπιφωνήματα	138
Ἄλληλοπαθεῖς ἄντωνυμίας	97		
Ἐρωτηματικαὶ ἄντωνυμίας	98	ΜΕΡΟΣ Γ'	
Ἀόριστοι ἄντωνυμίας	98	ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ	
Ἀναφορικαὶ ἄντωνυμίας	100	Παραγωγὴ λέξεων	139
Ῥήματα. Διαθέσεις καὶ φωναὶ	101	Σύνθεσις λέξεων	144
Ἀριθμοί, πρόσωπα, ἐγκλίσεις,		Οἰκογένεια λέξεων	147
χρόνοι ρημάτων	103		
Τὰ στοιχεῖα τῶν τύπων τοῦ		ΜΕΡΟΣ Δ'	
ρήματος	108	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ	
Θέμα, κατάληξις, χαρακτήρ		Πρότασις. Κύριοι ὄροι τῆς	
τοῦ ῥήματος	108	προτάσεως	149
Ἀῤῥησις	108	Εἶδη προτάσεων καὶ μετοχῶν	152
Ἀναδιπλασιασμός	110	Ἐνεργητικὴ καὶ παθητικὴ σύν-	
Διαιρέσεις τῶν ρημάτων	111	ταξις	155
Κλίσις βοηθητικῶν ρημάτων	111		

Σημείωσις διὰ τὸν διδάσκοντα :

Ἡ ὕλη τοῦ βιβλίου εἶναι διατεταγμένη κατὰ τὴν καθιερωμένην σειρὰν τῶν γραμματικῶν φαινομένων. Ἡ παρέκκλισις ἐκ τῆς σειρᾶς ταύτης καὶ ἡ προτεραιότης ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς διδαχτέας ὕλης εἶναι ἔργον τοῦ μεθοδικοῦ διδασκάλου. Διὰ τὴν ἀναγκαίαν συσχέτισιν τῶν διαφόρων γραμματικῶν φαινομένων πρὸς ἄλληλα ἔχουν σημειωθῆ ἔντιός τοῦ κειμένου τοῦ βιβλίου πολλαὶ παραπομπαὶ ἀπὸ παραγράφου εἰς παράγραφον. Αἱ παραπομπαὶ αὗται ἀπευθύνονται κυρίως πρὸς τὸν διδάσκοντα, ἵνα διευκολυνθῆ εἰς τὸ ἔργον του.

024000028087

4

73

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
Δ/ΣΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ἀριθ. Πρωτ. - 53016

Ἀθήναι τῆ 19 Ἰουνίου 1950

ΠΡΟΣ ΤΗΝ κ.
ΕΛΕΝΗΝ ΑΝΑΣΤΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ
Πλατεία Ἐλευθερίας 7

ΕΝΤΑΥΘΑ

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 52974/1950 ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργείου μετὰ σύμφωνον γνωμοδότησιν τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ καὶ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἐνεκρίθη ὅπως χρησιμοποιηθῆ ὡς βοηθητικὸν βιβλίον τοῦ μαθήματος τῆς Γραμματικῆς διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΠΛΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ βιβλίον ὑμῶν ἐπιμίαν τριετίαν.

Παρακαλοῦμεν ὅθεν ὅπως μεριμνήσητε διὰ τὴν ἔγκαιρον ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου τούτου συμμορφούμενος πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸν κανονισμόν ἐκδόσεων βοηθητικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Κοινοποίησις
Κ.Γ.Δ.Σ.Ε.

Ἐντολὴ Ὑπουργοῦ
Ὁ Διευθυντῆς
X. ΜΟΥΣΤΡΗΣ